

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

PROMOCIJAS DARBS
**TRASTA BŪTĪBA, TĀ ATZĪŠANA UN TIESISKAIS
REGULĒJUMS ROMĀŅU – ĢERMĀNU TIESĪBU
SAIMES VALSTĪS UN IESPĒJAMĀ PĀRŅEMŠANA
LATVIJĀ**

Autors _____

mag. iur. Jānis Grasis

Promocijas darba
zinātniskais vadītājs _____

Dr. h. iur., profesors Juris Bojārs

Rīga 2008

Satura rādītājs

Ievads.....	3.lpp.
1.nodaļa. Trastu būtība, to izveidošanās, iedalījums un problēmjautājumi	11.lpp.
1.1 Kanclera tiesa un taisnīgums.....	15.lpp.
1.1.2.Trastu atzīšana Kanclera tiesā un īpašumtiesību duālisms.....	19.lpp.
1.1.3.Kreditoru intereses un trusts.....	23.lpp.
1.2 Trasta būtiskākie elementi.....	25.lpp.
1.3 Trastu iedalījums un izmantošanas veidi.....	31.lpp.
1.4 Trusts un nodokļu uzlikšanas problēmas.....	40.lpp.
2.nodaļa. Trasti atsevišķās romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs.....	49.lpp.
2.1. Malta.....	49.lpp.
2.2. Trastu attīstība Itālijā.....	56.lpp.
2.3. Trasti Nīderlandē.....	60.lpp.
2.4. Trasti Šveicē.....	64.lpp.
2.5. Trasti Krievijas Federācijā.....	68.lpp.
2.6. Trasti Luksemburgā.....	73.lpp.
2.7. Trasti Lihtenšteinā.....	75.lpp.
2.8. Trasti Vācijā.....	79.lpp.
2.9. Trasta instrumenta salīdzinošā analīze 13 jurisdikcijās.....	84.lpp.
3.nodaļa. Hāgas konvencija par trastiem.....	98.lpp.
4.nodaļa Eiropas trastu likumu principi.....	108.lpp.
5.nodaļa. Trasta institūts un Latvija.....	111.lpp.
5.1 Fiduciāri darījumi.....	111.lpp.
5.2. Novēlējumi vispārnoderīgiem un labdarīgiem mērķiem.....	124.lpp.
5.3 Trasta operācijas Latvijas komercbankās.....	129.lpp.
5.4 Pilnvarojuma līguma nošķiršana no trasta.....	136.lpp.
5.5 Privātie pensiju fondi un ieguldījumu sabiedrības.....	138.lpp.
5.6 Starptautisko privāttiesību likuma projekts.....	143.lpp.
5.7. Saskaņā ar ārvalsts likumu izveidota trasta izmantošana Latvijā.....	147.lpp.
5.7.1. A/s “Ave Lat Grupa” lieta.....	147.lpp.
5.7.2. S.Tarassenko mantojums.....	156.lpp.
5.8. Latvijas likumprojekts par trastiem (aktīvu pārvaldīšanu).....	160.lpp.
Promocijas darba secinājumi.....	176.lpp.
Promocijas darba priekšlikumi.....	179.lpp.
Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses materiālu saraksts.....	182.lpp.
Pielikumi.....	207.lpp.

Ievads

Lielbritānijas jurists F.V.Meitlands uzskata trasta institūtu par vienu no angļu tiesību un arī visas anglo-sakšu tiesību saimes valstu juristu lielākajiem sasniegumiem.¹ Viņam pievienojas arī J.D. Maklīns². Tajā pat laikā romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstīs, tajā skaitā Latvijā, juristu zināšanas par šo unikālo tiesību institūtu un tā tiesisko regulējumu ir salīdzinoši vājas. Lielbritānijas profesors Deivids Heitons savulaik ir atzinis, ka "Trastu, līdzīgi kā ziloni, ir grūti aprakstīt, bet viegli atpazīt"³.

Pēdējā desmitgadē, pateicoties globalizācijas procesam, dažādojas ekonomisko attiecību formas un veidi. Tādējādi trusts tiek pielietoti arvien vairāk valstīs, kur iepriekš tas bija faktiski nezināms tiesību institūts. Tomēr ir arī pietiekami daudz juristu, kas uzskata, ka, ja tāds tiesību institūts kā trusts nepastāv Latvijas normatīvajos aktos, tad kāpēc gan būtu kaut kas jāzin par to. Tomēr, kā jau globalizācijas laikmetā, un agrāk vai vēlāk ar trustiem savā praksē var nākties sastapties jebkuram praktizējošam juristam Latvijā. Šobrīd Latvijas iedzīvotājiem ir atvērtas robežas rietumu virzienā, un daudzi to izmanto, lai dotos strādāt algotu darbu vai nodarboties ar komercdarbību anglo-sakšu tiesību valstīs - Lielbritānijā, Amerikas Savienotajās Valstīs, Kanādā, Austrālijā utt. Jāpatur arī prātā, ka minētajās valstīs dzīvo pietiekoši liela latviešu diaspora, kas izceļoja no Latvijas Otrā pasaules kara laikā. Visas šīs personas var nodot savus īpašumus kā Latvijā, tā mītnes zemēs trasta pārvaldījumā, vai arī sastādīt testamentu, lai nāves gadījumā viņa īpašums būtu trasta pārvaldīšanā par labu radniekiem Latvijā. Abos gadījumos juristiem Latvijā būs jāakceptē trasta institūts, lai arī formāli tāds institūts mūsu Civillikumā nemaz nepastāv.

Ir arī pretēja iedzīvotāju plūsma - Latvijā ierodas dzīvot un strādāt ārzemnieki, kuri šeit iegūst savā īpašumā kā kustamo, tā arī nekustamo īpašumu; turklāt ārzemnieki šobrīd labprāt iegādājas zemi Latvijā, kas salīdzinošās cenās ar zemi Eiropas Savienības valstīs ir ļoti lēta. Arī šos iegūtos īpašumus Latvijā ārzemnieki var nodot trasta pārvaldījumā gan savas dzīves laikā, gan arī ar testamentu saskaņā ar savu mītnu valstu normatīvajiem aktiem, un atkal mēs sastopamies ar trustu atzīšanas problēmu. Bez tam trusti tiek izmantoti arī civiltiesiskajā apgrozībā Latvijā, lai gan šis tiesību institūts nemaz nav pat minēts Latvijas Republikas Civillikumā⁴.

¹ Maitland F.W. Selected Essays. Freeport, NY: Books for Libraries Press, 1936, p.129.

² McClean J.D. Morris: The Conflict of Laws. Fourth Edition. London: Sweet&Maxwell Ltd., 1993, p.376.

³ Hayton D.J., et al. (eds.) Vertrouwd met de Trust. Trust and Trust-like Arrangements (Serie Onderneming en Recht, deel 5). W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1996. p.3.

⁴ Skatīt piemēram, promocijas darba 5.7.2. nodaļu.

Vēl viena būtiska detaļa saistībā ar trastiem Latvijā ir jautājums par nodokļu uzlikšanas un korupcijas novēršanas jautājumiem. Tā kā Latvijas Republikas tiesību sistēmai ir svešs klasiskais anglo – sakšu tiesību institūts “trusts”, tad personām ir visai vienkārši izmantot Lielbritānijā vai citur nodibinātu trastu nodokļu likumīgai samazināšanai vai korupcijas novēršanas tiesību normu apiešanai.

Ņemot vērā, ka Latvijas Republikas kredītiestādes jau sniedz trasta pakalpojumus saviem klientiem, tad jādome par šī banku pakalpojumu produkta tālāku attīstību globalizācijas apstākļos, kad saasinās konkurence starptautiskajiem un reģionālajiem finanšu centriem. Daudzas jurisdikcijas, kā, piemēram, Bahreinas Karaliste⁵, Skotija⁶ u.c. pēdējā laikā ir pieņēmušas speciālus likumus par trastiem, tādējādi cenšoties piesaistīt jaunus klientus. Tādējādi arī mums jādome par Latvijas kredītiestāžu nākotni konkurējot pasaules globālajā finanšu tirgū.

Promocijas darba 1.nodaļas 1.un 2.apakšnodaļa ir veltīta trasta institūta vēsturiskajai attīstībai Anglijā, jo bez tā grūti ir izprast trasta izcelsmi un būtību. Tāpat ir sniegts īss teorētisks ieskats klasiskajā trasta mehānismā, kuru veido trīs puses: trasta dibinātājs, pārvaldnieks un labuma guvējs. Savukārt 3.apakšnodaļā trasti tiek sagrupēti pēc to veidiem; kā arī doti piemēri to praktiskajai izmantošanai. Promocijas darba 1.nodaļas 4.apakšnodaļa ir veltīta problēmām, kas rodas saistībā ar nodokļu uzlikšanu trastiem.

Lai labāk varētu izprast trasta tiesisko regulējumu no romāņu – ģermāņu tiesību saimes aspekta, kur trasta institūts ir mazpazīstams tiesību institūts, promocijas darba 2.nodaļā ir dots ieskats vairāku valstu pieejā un normatīvajos aktos saistībā ar trastiem, un to izmantošanas attīstības īpatnībās.

Promocijas darba 3.nodaļā ir atspoguļotas Hāgas 1985.gada konvencijas par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu galvenās pamatnostādnes attiecībā uz starptautisko privāttiesību problemātiku trastu sfērā.

Savukārt promocijas darba 4.nodaļā tiks apskatīti Eiropas trasta likumu principi, kas tika izstrādāti autoritatīvu juristu darba grupā pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados.

Promocijas darba 5.nodaļā ir dots ieskats Latvijas tiesību institūtos, kas pēc savas būtības vai nu pilnībā atbilst trastam, vai arī ir analogiski vai līdzīgi

⁵ Skatīt: Law No. 23 of the Year 2006 regarding the Regulation of: Financial Trusts. Elektroniski pieejams: http://www.cbb.gov.bh/cmsrule/media/pdf/Financial_Trust_Law.pdf (aplūkots 01.12.2006)

⁶ Charities and Trustee Investment (Scotland) Act 2005. Elektroniski pieejams: <http://www.statutelaw.gov.uk>

institūti. Šajā nodaļā ir apakšnodaļas par fiduciāriem darījumiem, novēlējumiem vispārnodēriem un labdarīgiem mērķiem (nodibinājumiem), trasta (uzticības) operācijām Latvijas kredītiestādēs, Latvijas Civillikuma pilnvarojuma līguma salīdzinājumam ar trastiem, privātajiem pensiju fondiem, kā arī Latvijas Republikas Starptautisko privāttiesību likuma projekta pantiem, kas attiecas uz trastiem. Iespēju robežās ir apskatītas atsevišķas juridiskās prakses lietas saistībā ar trastu izmantošanu Latvijā. Balstoties uz iepriekšējās promocijas nodaļās veikto izpēti autors ir sagatavojis gatavu likumprojektu par trastiem Latvijas Republikas kredītiestāžu vajadzībām.

Literatūras apskats

Ja mēs papētām juridisko literatūru latviešu valodā, tad zinātniski pētījumi un pat vienkārši informācija par trastiem ir visai niecīgi. Nelielu, ļoti vispārēju rakstu par trastiem ir publicējis J.Rozenfelds⁷. Vienu no trasta veidiem - pilnvarojumu uz īpašuma pārdošanu⁸, ar ko saprot tiešas un saistošas pilnvarnieku tiesības pārdot noteiktu īpašumu nekavējoties, vai arī personas nāves gadījumā saskaņā ar testamentu, savā grāmatā min starptautisko tiesību profesors J.Bojārs⁹. Savulaik nelielu rakstu laikrakstā "Diena" ir publicējusi "PricewaterhouseCoopers" nodokļu un juridisko pakalpojumu direktore Latvijā Helēna Bārkere¹⁰. Diemžēl pat Latviešu konversācijas vārdnīcā, kur kopumā varam atrast daudz juridiskas informācijas, termina "trusts" skaidrojums nav, jo vārdnīca Latvijas okupācijas dēļ palika neizdota līdz galam, un vārdnīcas 21.sējums beidzas pie terminiem, kas sākas ar "Tj"¹¹. Tomēr Latviešu konversācijas vārdnīcā tiek apskatīts termins "Fiduciāri darījumi"¹², kas ir trastam analogs tiesību institūts. Savu maģistra darbu par trastiem fragmentāri "Latvijas Vēstnesī" ir publicējis promocijas darba autors¹³; jāuzteic arī V.Tihonova rakstu sērija par trastiem¹⁴. Fiduciāros darījumus, kas ir analogs tiesību institūts anglo-sakšu tiesību trastam, daudz ir pētījis K.Balodis¹⁵.

⁷ Rozenfelds J. Trusts/ Juristu žurnāls Nr. 4, 23.-25.lpp.

⁸ Trusts for sale – angļu val.

⁹ Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. Rīga, "Zvaigzne ABC", 1998, 96.-97.lpp.

¹⁰ Bārkere H. Trusts: atbildība par īpašuma pārvaldīšanu//*Diena*, 1999. 29.novembrī, 2.lpp.

¹¹ Latviešu konversācijas vārdnīca, 21.sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds, 1940

¹² Latviešu konversācijas vārdnīca, V sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds,1930-1931, 8550 – 8551.lpp.

¹³ Grasis J. Par trastiem pasaulē un pie mums, un to būtību. *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001, 18.decembris un 2002, 18.janvāris

¹⁴ Tihonovs V. Par mazzināmajām trasta attiecībām// *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001. 30.janvārī, 6.februārī un 13.februārī

¹⁵ Skatīt piemēram: Balodis K. Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā. Likums un tiesības, 2005. Nr.9, 270.-279.lpp.; Balodis K. Kustamu lietu ieķīlāšanas tiesiskā regulējuma problēmas. *Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. 621.sēj. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums/ prof. K.Torgāna redakcijā.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 26.-45.lpp.

Pēdējā desmitgadē preses izdevumos tika rakstīts par trastiem saistībā ar bijušā Ministru prezidenta A.Šķēles veiktajiem darījumiem nododot viņa uzņēmumam SIA "UVK" piederošos pārtikas pārstrādes uzņēmumus trasta pārvaldījumā uz laiku kamēr viņš bija Ministru prezidents, lai it kā novērstu interešu konfliktu starp viņu kā valdības vadītāju un privātīpašnieku¹⁶.

Atsevišķos avotos latviešu valodā par trastiem ir sniegta pat nesaprotama informācija. Tā piemēram, V.Frīdenfelda grāmatā ir ievietots teikums, ka "Trusts ir juridisko tiesību kolekcija, lai novadītu tiesiskos procesus zem britu likumdošanas"¹⁷. Ko autors (tulkojuma autors?!), ar to ir domājis, nav saprotams, jo trasta institūts pasaulē eksistē daudzās valstīs, ne tikai Lielbritānijā. Vai vēl viens citāts: "Latvija 1995.gadā pievienojās 1961.gada Hāgas konvencijai un līdz ar to tās 1984.gada papildinājumiem par trastiem. Līdz ar to var apgalvot, ka jebkurš ārzonā izveidots trusts ir spēkā arī Latvijā un Latvijai ir jārespektē trustā iesaistīto personu tiesības"¹⁸. Ja iet runa, par Hāgas 1961.gada konvenciju par ārvalstu publisko dokumentu legalizācijas prasības atcelšanu¹⁹, tad kas tie par 1984.gada papildinājumiem par trastiem?

Ņemot vērā iepriekšminēto promocijas darbam ir liela praktiska nozīme, jo temats Latvijas Republikas juridiskajā literatūrā ir praktiski maz pētīts, bet globalizācijas apstākļos trasta institūts vai analogi tiesību institūti iespējas Latvijas Republikas tiesību sistēmā.

Trasta jēdziens Latvijas Republikas normatīvajos aktos

Caurskatot Latvijas Republikas normatīvos aktus ir diezgan grūti sameklēt terminu "trusts". Kā jau minēts, tad šādu jēdzienu mēs nevaram atrast Latvijas Republikas Civillikumā. Kredītiestāžu likuma 1.panta 14.punktā²⁰ ir dota uzticības operāciju (trasta) definīcija Latvijas kredītiestāžu sniegto trasta operāciju vajadzībām. Saskaņā ar Latvijas Republikas likuma "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu" 1.panta 1.daļas f) punktu²¹, uzticības darījums (trusts) tiek definēts kā finanšu darījums uz kuru tiek attiecinātas šī likuma tiesību normas par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu.

¹⁶ Skatīt piemēram, Ķirsons M. A.Šķēles īpašumus pārvaldīs trasta kompānija//Dienas bizness. 1999.gada 18.augustā, 8.lpp; Egle I.,Rulle B. Ave Lat Grupu Šķēle nodod neatkarīgam pārvaldītājam//Diena. 1999.gada 18.augustā, 1.lpp.

¹⁷ Frīdenfelds V. Ofšors. Darbība un pielietojuma mehānismi. Rīga: Preses nams, 2001. 39.lpp.

¹⁸ Leja L. Par ārzonu trustu un tā tiesisko dabu. *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001, 12.jūnijā, 3.lpp.

¹⁹ Konvencijas tekstu skatīt: Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 1998. 202.-205.lpp.

²⁰ Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.oktobris.

²¹ Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 6.janvāris.

Terminu “trusts” var atrast Latvijas Republikas noslēgtajos līgumos ar anglo-sakšu tiesību saimes valstīm. Tā piemēram, 1923.gada 16.oktobrī noslēgtā līguma par noziedznieku izdošanu starp Latviju un Amerikas Savienotajām Valstīm²² 2.panta 1.daļas 21.punktā, pie izdodamajām personām tika pieskaitīti arī pilnvarnieki²³, ja to pretlikumīgi piesavinātās naudas summas pārsniedz divus simtus dolāru vai līdzīgu vērtību Latvijas valūtā.

Arī 1995.gada 26.aprīļa Latvijas Republikas un Kanādas konvencijā par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla nodokļiem (turpmāk Konvencija) tiek minēts trusts. Konvencijas 3.panta 1.daļas (d) punktā trusts tiek iekļauts “personas” definīcijā. Savukārt Konvencijas 21.panta 2.daļā starp Līgumslēdzām Valstīm tiek sadalītas tiesības aplikt ienākumus no trasta. Līdzīgi Konvencijas 28.panta 2.daļa nosaka, ka nekas šajā Konvencijā nevar tikt iztulkots kā tāds, kas aizliedz Līgumslēdzējai Valstij uzlikt nodokļus summām, kas iekļautas šīs valsts rezidenta ienākumā attiecībā uz trastu.

1998.gada 15.janvāra Latvijas Republikas un Amerikas Savienoto Valstu konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma nodokļiem 10.panta 2.daļā tiek noteikts īpašs tiesiskais regulējums attiecībā uz nekustamā īpašuma investīciju trastu izmaksātajām dividendēm otras valsts rezidentam. Gadījumā, ja dividendes izmaksā ASV Nekustamā īpašuma investīciju trusts, tad Konvencijā noteikto samazināto likmi 15% apmērā uz dividendēm ko izmaksā Latvijas rezidentam – fiziskajai personai var piemērot tikai tad, ja viņa līdzdalība Nekustamā īpašuma investīciju trustā nepārsniedz 10%. Pretējā gadījumā ir jāpiemēro ASV iekšzemes likumdošanas aktos noteiktā nodokļa likme.

Promocijas darbā autoram pamatā nācās izmantot ārvalstīs izdotu zinātnisko literatūru, kā arī ārvalstu normatīvos aktus un juridiskās prakses materiālus par trastiem.

Terminoloģijas problēmas saistībā ar trastu.

Zināmas problēmas rodas izvēloties terminus saistībā ar trastu. Tā piemēram, kā juridiski precīzāk latviešu valodā no angļu valodas tulkot terminu “trustee”. Latviešu – angļu – latviešu juridisko terminu vārdnīcā šis termins tiek iztulkots tīri filoloģiski – “uzticības persona” un “persona, kurai ļauts pārvaldīt,

²² *Likumu un noteikumu krājums*. 1923. 23.decembris, nr.26.

²³ Līguma latviešu versijā tiek lietots termins “pilnvarnieki”; angļu valodas tekstā – “Trustees”

rīkoties ar īpašumu citas personas labā”²⁴. Savukārt šajā pašā vārdnīcā jēdziens “trustee in bankruptcy” tiek tulkots pilnīgi nepareizi: “trasta iecelts kreditora pārstāvis bankrota procedūrā”²⁵; jābūt bija: ”maksātnespējas administrators”. Līdzīgu jēgu šim terminam faktiski piešķir arī trasta definīcija Kredītiestāžu likumā, un to savā grāmatā citē arī A.Klauss²⁶. Šādu pašu tulkojumu savā darbā dod arī J.Rozenfelds²⁷. Savulaik Starptautisko privāttiesību likuma projektā tiek lietots termins “pilnvarnieks”. Atsevišķos informācijas resursos tiek lietots termins “pilnvarotais īpašnieks”²⁸. Manuprāt termins uzticības persona ir pārāk plašs, un tas no loģikas likumiem ietver ne tikai “trustee” institūtu. Savukārt, lai jēdziens būtu nošķirts no pilnvarojuma līguma institūta Latvijas civiltiesībās²⁹, tad, pēc promocijas darba autora domām, labāk lietot terminu “trasta pārvaldnieks”, kas arī tiek izmantots turpmāk darbā.

Promocijas darbā tiek lietots angļu termins “trusts”, taču iespējams būtu nākotnē jāpadomā arī par šī termina latviskošanu. Arī šeit uzticības operācijas (darījumi) manuprāt ir pārāk plašs termins. Pavisam jocīgu latviskojumu piedāvā Vilis Frīdenfelds – “pilnvarotie pakalpojumi”³⁰. Autors no savas puses varētu piedāvāt (aktīvu) pārvaldīšanas jeb pārvaldības darījumi (līgumi). Kāpēc tieši “aktīvu” pārvaldīšanu? Latvijas tiesību doktrīnā dominē uzskats, kas par īpašuma priekšmetu var būt tikai ķermeniskas lietas³¹. Kā galvenais arguments tam ir Civillikuma 1050.panta noteikums, ka par īpašuma prasības priekšmetu nevar būt tāda manta, kurā ietilpst gan ķermeniskas, gan bezķermeniskas lietas. Tā kā trasta tiesisko attiecību priekšmets visai bieži ir bezskaidras naudas līdzekļi vai dematerializētā formā ietverti vērtspapīri, tad, lai ievērotu Civillikuma nianse saistībā ar bezķermeniskām lietām, promocijas darbā tiek lietots grāmatvedības jēdziens “aktīvi”³², kas tiek nodoti trasta pārvaldīšanā. Šajā gadījumā jēdzienā “aktīvi”³³ ietilpst gan ķermeniskas, gan bezķermeniskas lietas. Atsevišķās vietās promocijas darbā, ja literatūras avotā angļu valodā ir lietots termins “property”, autors lietojumā lieto jēdzienu latviešu valodā “īpašums”.

²⁴ Latviešu – angļu – latviešu juridisko terminu vārdnīca. ABA/CEELI, Rīga 1993, 2.159.lpp.

²⁵ Turpat.

²⁶ Klauss A. Vērtspapīru darījumi. Skaidrojošā vārdnīca. – R., 1996. 61.lpp.

²⁷ Rozenfelds J. Trusts/ Juristu žurnāls Nr. 4, 23.-25.lpp.

²⁸ Ofšora trusts kā globāls instruments. Elektroniskais resurss:

<http://www.consumoffshore.com/latvian/offind/trust2.htm> (aplūkots 11.05.2006)

²⁹ Disertācijas autors gan pats iepriekš ir lietojis arī jēdzienu “trasta pilnvarnieks” – skatīt: Grasis J. Par trastiem pasaulē un pie mums, un to būtību// Latvijas Vēstneša pielikums “Jurista vārds”, 2001.gada 18.decembrī.

³⁰ Frīdenfelds V. Ofšors. Darbība un pielietojuma mehānismi. Rīga: Preses nams, 2001. 39. lpp.

³¹ Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības.Īpašums. Otrās papildinātais izdevums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 18.lpp.; Konradi F., Valters A. (Sast.) Civillikumi ar paskaidrojumiem.Otrā grāmata. Lietu tiesības. – Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935, 72.-73.lpp.; Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 57.-58.lpp.

³² Jēdziens latviešu valodā „aktīvi” terminoloģiski labi saderas arī ar angļu valodas jēdzienu „assets”, ar ko visbiežāk juridiskajā literatūrā apzīmē trasta pārvaldīšanā nodotās mantas kopumu.

³³ Par jēdzienu „aktīvi” - skatīt likuma „Par uzņēmumu gada pārskatiem” 10.pantu: Par uzņēmumu gada pārskatiem: LR likums. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1993. 12.novembrī.

Jāpiezīmē, ka dažādos avotos latviešu valodā gadās pat pilnīgi aplami tulkojumi angļu jēdzienam “trust”. Tā piemēram, nodokļi konsultanti savā sagatavotajā grāmatā to ir iztulkojuši kā “trests”³⁴, lai gan attiecīgajā kontekstā angļu vārds “trust” bija jātulko kā trusts. Arī jau pieminētajā Latviešu – angļu – latviešu juridisko terminu vārdnīcā “Trust” tiek tulkots nepareizi kā “trests”, piemēram, “trust deed” – “dokuments, kas apliecina nekustamā īpašuma ieguldīšanu trestā”; “trust fund” – “tresta fonds”; “trust property” – “īpašums, kas ieguldīts trestā”³⁵. Tādējādi latviešu valodā ir jānošķir angļu vārda “trust” divas nozīmes: “trusts” un “trests”, kur pēdējais nozīmē “uzņēmumu apvienību, kurā ietilpstošie dažādie uzņēmumi saplūduši vienā lielā kompleksā, zaudējot savu juridisko un saimniecisko patstāvību”³⁶. Savukārt pavisam nesen iznākušajā starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīcā jēdziens “Trust” tiek tulkots kā “Uzticība”, “Kredīts”, “Trests”, un nav pat dota norāde uz terminu latviešu valodā – “Trusts”³⁷. Savukārt termins “Trustdeed” tiek tulkots kā “Pilnvara”. Šādām niansēm ir jāpievērš uzmanība visiem angļu valodas tekstu tulkotājiem.

Promocijas darba mērķi un uzdevumi

Darba galvenais mērķis ir pētīt un analizēt trasta būtības teorētiskos jautājumus un praksi, tajā skaitā romāņu – ģermāņu tiesību sistēmas valstīs, un kāda varētu būt tālāka virzība Latvijā, ņemot vērā citu Eiropas valstu praksi.

Vadoties no mērķa, darbā tiek veikta trasta būtības teorētiskā analīze, un arī tiesu prakses pētniecība. Mijiedarbībā starp teoriju un praksi, tiek izteikti secinājumi un priekšlikumi.

Promocijas darbā ir izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) izpētīt trasta instrumenta izveidošanos, tā būtību un izmantošanu gan anglosakšu tiesību saimes valstīs, gan romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs;
- 2) salīdzināt trasta instrumenta regulējuma pamatprincipu izpratni un praktisko pielietojumu, pamatā atsevišķās romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs;

³⁴ Eiropas nodokļi Latvijā. Latvijas ekonomists un Ernst&Young, Rīga, 2004, 168. un 178.lpp

³⁵ Latviešu – angļu – latviešu juridisko terminu vārdnīca. ABA/CEELI, Rīga 1993, 2.159.lpp.

³⁶ Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. Sastādījis autoru kolektīvs R.Grēviņas vadībā. Rīga, Izdevniecība „Zinātne”, 2000. 513.lpp.

³⁷ English – Latvian Dictionary of International Business. Angļu – latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca. Doc. Irēnas Matisones un Irēnas Blumfeldes redakcijā. Rīga: “Zvaigzne ABC”, 2006., 672.lpp.

- 3) izpētīt trasta instrumenta harmonizācijas mēģinājumus starptautiskajās privāttiesībās;
- 4) analizēt Latvijas Republikas tiesību sistēmā esošos trastam analogos tiesību institūtus un to pilnveidošanas nepieciešamību;
- 5) izstrādāt priekšlikumus apzināto trūkumu novēršanai teorijā un praksē, kā arī sagatavot likumprojektu par trastiem Latvijas Republikas Kredītiestāžu vajadzībām.

Izmantotās pētniecības metodes.

Promocijas darbā pamatā ir izmantota salīdzinošā, vēsturiskā, analītiskā, prakses analīzes un induktīvā pētīšanas metode. Ar salīdzinošo pētniecības metodi ir apskatīta trasta institūta, gan trasta un līdzīgu tiesību institūtu attīstība dažādu valstu tiesību sistēmās. Ģeogrāfiski salīdzināšanai izmantotas juridis kā atziņas, kas veidojušās Eiropas romāņu – ģermāņu un anglo – sakšu tiesību sistēmā. Vēsturiskā pētniecības metode izmantota lai saprastu trasta attīstības vēsturiskās un tiesību izpratnes tendences.

Analītiskā pētniecības metode ir izmantota pētot atsevišķus trasta institūta elementus. Sāukumā tiek dots šo elementu vispārīgs apraksts (aprakstošais paņēmiens), pēc tam analizēts to juridiskais saturs (dogmatiskais paņēmiens), kā arī atsevišķiem aspektiem dota to vēsturiskā izcelšanās (vēsturiskais paņēmiens) vai arī saistība ar sabiedrības vajadzībām (socioloģiskais paņēmiens).

Pētījumā tika izmantota arī juridiskās prakses analīzes metode, izmantojot Latvijas Republikas un citu valstu tiesas ilustratīvus un/vai diskutējamus lēmumus un spriedumus. Induktīvā metode tika lietota lai aprakstītu promocijas darba izstrādes gaitā radušos secinājumus.

1. nodaļa

Trastu būtība, to izveidošanās, iedalījums un problēmjasautājumi

Lai labāk varētu izprast trasta būtību ir īsumā jāraksturo tiesas sistēmas attīstība Anglijā, kā arī taisnīguma tiesību³⁸ jēdziens anglo-sakšu tiesību sistēmā. Tomēr pirms ķerties pie Anglijas, kurā pēc valdošā uzskata izveidojās anglo-sakšu trusts mūsdienu izpratnē³⁹, jāpiezīmē, ka jau Senajā Ēģiptē bija pazīstami tiesību institūti, kas līdzinājās trustam. Arī toreiz īpašniekam, tālu izbraucienā laikā vai pēkšņas nāves iestāšanās gadījumam, bija raksturīgi veikt dažādas juridiskas darbības sava īpašuma aizsardzībai. Visai bieži priesteri – aizgādņi pārvaldīja milzīgus ēģiptiešu faraonu un viņu bērnu īpašumus. Pēc Amerikas Baņķieru Asociācijas ziņām, senākais zināmais dokuments par trustu ir ēģiptiešu testaments (apmēram 2000 gadu pirms mūsu ēras): “Es, Uahs, nododu savai sievai Šeftu visu īpašumu, ko saņēmu no sava brāļa Ankrena. Viņai tas jānodod vienam no mūsu abu kopīgajiem bērniem. Manis izvēlētajam Gebu ir jāuzņemas aizbildniecība pār manu dēlu⁴⁰”. Ēģiptes nacionālajā muzejā glabājas imperatora 551.gada reskripts Dioskorosa un viņa māsas lietā, kuru īpašumus no onkuļa (vienlaikus no aizbildņa) paņēma kreditori⁴¹. Rois savā grāmatā norāda uz japāņu sabiedrību, kas rīkojās ar bagātu samuraju īpašumiem, lai izpildītu viņu 500.gadā pirms mūsu ēras taisītā testamentā izteikto gribu⁴².

Senajā Romā pastāvēja fiduciāri darījumi (par tiem sīkāk skatīt promocijas darba 4.nodaļu – Fiduciāri darījumi), kurus oficiāli sāka atzīt Romas imperatora Augusta Cēzara valdīšanas laikā: to atzīšana radās no uzticību laužu drauga nodevības. Kāds bagāts Romas ģimenes tēvs palūdza draugu kļūt par viņa īpašuma “fiduciāro” pārstāvi savas nāves gadījumā. Ģimenes galvam sieva nebija Romas pilsoņe, tāpēc ne viņa, ne viņas bērni nevarēja mantot saskaņā ar Romas likumiem. Tāpēc ģimenes galva piedāvāja savam draugam kļūt par savu mantinieku, pie nosacījuma, ka viņš pārvaldīs īpašumu par labu aizgājēja bērniem. Pēc ģimenes galvas nāves draugs drīz saņēma mantojumu, bet pārkāpa savu solījumu, un sāka izmantot īpašumu savās interesēs. Šāds negodīgs solis piesaistīja Romas imperatora uzmanību, un imperators pavēlēja

³⁸ Equity – angļu val.

³⁹ Jāpiezīmē, ka itāļu jurists M.Lupuā uzskata, ka trusts noformējās praksē kontinentālajā Eiropā vēl pirms kanclers Anglijā tos sāka atzīt. Kā pierādījumus viņš citē daudzus Vatikāna tiesas – Roman Rota - spriedumus. Skatīt sīkāk – Lupoi M. The Civil Law Trust// 32 Vanderbilt Journal of Transnational Law (1999), p.972 – 974; kā arī promocijas darba apakšnodaļu par Itāliju. M.Lupuā viedokli atbalsta arī K.Turbina, kas uzskata, ka gan apdrošināšana, gan trusts ir radies viduslaiku Itālijā – skatīt sīkāk: K. Турбина. Инвестиционный процесс и страхование инвестиций от политических рисков. М.: Анкил, 1995, стр.22

⁴⁰ American Bankers Association, American Institute of Banking, Trust Department Services, New York, 1962. p.408. Citēts pēc: Генкин А. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика. Москва, Издательский дом “Альпина” 1999, стр. 28.

⁴¹ Генкин А. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика. Москва, Издательский дом “Альпина” 1999, стр. 29.

⁴² Royce C.B. Ancient Precedents for Modern Wills and Trusts// Trust Companies, March 1926. p.383 – 387.

nodot “fiduciāro īpašnieku” tiesai. Tiesneši atzina “draugu” par vainīgu nodevībā un viņu sodīja⁴³.

Pie Senās Romas fiduciāriem darījumiem jāpieskaita arī *Fideiussio* – īpašs galvojuma veids, ko nodibināja mutvārdos ar vārdisku formulu: kreditors, kas vispirms uzstāda attiecīgu jautājumu parādniekam un, dabūjis no tā stipulācijas (*stipulatio* – verbālkontrakts latīņu val.) veida apstiprinošu atbildi par parādu, griežas ar jautājumu pie galvinieka: “*Idem dari spondes?*” “*Idem spondeo*” (Gaius, Inst. 3, 115-117; Ulp. D. 45, 1, 75, 6)⁴⁴. Tādējādi ar stipulācijas formulām nodibinājās galvinieka atbildības stāvoklis. Uz šāda verbālkontrakta pamata galvinieks bija līdzīgā juridiskā stāvoklī ar parādnieku – kreditors varēja vērst piedziņu pēc sava ieskata, vai nu pret parādnieku vai pret galvinieku. Kā norāda V.Sinaiskis, tad *Fideiussio* kā galvojuma formula tika plaši izmantota, jo, tai bija lielas priekšrocības salīdzinājumā ar diviem citiem senākiem galvojuma veidiem (*sponsio un fidepromissio*), un tā pārgāja arī uz mantiniekiem. *Fideiussio* izcelšanās saistās ar to, ka cilvēks, dodams uzticības zvērestu, saistīja sevi maksāt svešu parādu, kaut arī tas bija radies agrāk. Pie tam, šim uzticības vārdam bija raksturīgas publiska akta pazīmes⁴⁵. Imperatora Justiniāna laika likums (535.gads) paredzēja galviniekam atvieglojumu – prasīt, lai kreditors ievēro piedziņas kārtību – vispirms lai griežas pie parādnieka un tikai tad parādnieka nesamaksāšanas gadījumā – pie galvinieka. Arī no mutiskā uzticības galvojuma galvinieks ieguva regresa tiesības pret parādnieku, gadījumā, ja viņš bija samaksājis parādnieka vietā.

Trasta jēdziens bija labi zināms arī senajiem ģermāņiem un normāņiem, bet no pravieša Muhameda laikiem – visai musulmaņu pasaulei⁴⁶. Islama tiesībās analogo institūtu sauc par “*Waqf*”, bet *Waqf* pārvaldnieku par “*Mutawalli*”⁴⁷.

⁴³ Ofšora trasts kā globāls instruments. Elektroniskais resurss:

<http://www.consumoffshore.com/latvian/offind/trust2.htm> (aplūkots 11.05.2006)

⁴⁴ “Vai to pašu svinīgi apsoli? To pašu es svinīgi apsolu dot” Tulkojums no latīņu valodas. Citēts pēc Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: “Zvaigzne”, 1977, 156.lpp.

⁴⁵ Sinaiskis V. *Fideiussio*. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. V sējums. Rīga, 1930–1931, 8544-8545.lpp

⁴⁶ Генкин А. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика. Москва, Издательский дом “Альпина” 1999, стр. 30.

⁴⁷ Rutten S.W.E. De islamitische *waqf* en het Haagse Trustverdrag. *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie*, 2000. Nos 6416, p.640 & 6417, p.653.; *Waqaf*. Elektroniskais resurss: http://islamic-world.net/economic/waqf/waqaf_mainpage.html (Skatīts 24.10.2006)

1.1 Kanclera tiesa un taisnīgums

XIII gadsimtā Anglijā tiesu sistēmu veidoja trīs pastāvīgas tiesas: Karaļa tiesa⁴⁸, Vispārējā tiesa⁴⁹ un, lai arī cik tas savādi neskanētu, Valsts kase⁵⁰. Pēdējā no minētajām bija kaut kas vairāk nekā tikai tiesa: runājot mūsdienu valodā - tas bija valsts civildienests. Valsts kasē ietilpa fiskālais departaments (mūsdienu Lielbritānijas Valsts kases⁵¹ priekštecis) un Kanceleja⁵². Kancelejas vadītājs bija kanclers ar lorda titulu⁵³, kurš parasti bija bīskaps, un kura amatu varētu pielīdzināt karaļa Valsts sekretāram.

Sākotnēji Kanclers pats nebija tiesnesis, tomēr liela daļa viņa tiešā darba bija saistīta ar tiesu sistēmas pārraudzīšanu. Bez viņa līdzdalības nesākās neviena tiesas prāva, jo viņš bija tas, kas rakstīja un izsūtīja tiesu pavēstes. Kā jau karaļa "sekretāram" viņam bija iespējams izmantot "taisnīguma rezervi", kas viduslaikos bija Anglijas karaļa rīcībā, un kuram cilvēki rakstīja petīcijas tajos gadījumos, kad vispārējā tiesā, balstoties tikai uz likumiem, nevarēja novērst netaisnību. Daudzas petīcijas, kuras saņēma Kanclers, bija vērstas arī pret pašu karali. Piemēram, tie, kuriem karalis atņēma zemi, nevarēja tieši vērsties ar prasību pret karali, bet prasība atjaunot viņa likumīgās tiesības bija jānosūta Kancleram. Šo lietu izskatīšanai, līdzīgi kā vispārējās tiesās, tika iedibināta speciāla procesuāla kārtība.

Kad Anglijas pavalstnieki iesniedza savam karalim lūgumu par savu tiesību aizskārums no citu pavalstnieku puses, tad tie lūdza karali palīdzēt dieva mīlestības un žēlsirdības vārdā. Visi šie lūgumi tika tālāk nodoti Kancleram izskatīšanai. Laika gaitā jau izveidojās prakse, ka šie lūgumi tika iesniegti Kancleram tieši bez karaļa starpniecības. Tā pamazām izveidojās jau iepriekš minētā Kanclera tiesa, kas savus spriedumus vairāk balstīja uz taisnīgumu, bet ne uz formālo materiālo likumu, ko pielietoja vispārējās tiesas. Tas faktiski bija tas pats taisnīgums, kuru aprakstīja Aristotelis savā darbā "Nikomaha ētika"⁵⁴. Aristotelis nodalīja likuma varu, kas bija universāla savā pielietojumā, un taisnīgumu, kas bija jāpiemēro katrā konkrētā individuālā gadījumā. Arī Senās Romas juristi tiesības saprata kā tikumisku parādību. Risinot konkrētas lietas, romiešu juristi esošās tiesību normas skaidroja tā, lai tās atbilstu dabisko tiesību un taisnīguma (*aequitas* – latīņu val.) kritērijiem, kolīziju gadījumos mainot

⁴⁸ The Kings Bench – angļu val.

⁴⁹ Common Bench – angļu val.

⁵⁰ Exchequer – angļu val.

⁵¹ Treasure – angļu val.

⁵² Chancery – angļu val.

⁵³ Lord Chancellor – angļu val.

⁵⁴ Aristotle. Nicomachean Ethics. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1968, Bk V.Ch 10.

vecās normas saskaņā ar jaunākajām prasībām par taisnīguma tiesībām (*aequum jus* – latīņu val.)⁵⁵

Jau 1725.gadā Ričards Francis savā darbā “*Maxims of Equity*” pirmo reizi definēja taisnīguma “maksimas”⁵⁶. Mūsdienās visās anglo-sakšu tiesību saimes valstīs, tajā skaitā Lielbritānijā, tiek atzīti sekojoši taisnīguma tiesību principi⁵⁷:

1. Netaisnību var novērst izmantojot tiesību aizsardzības līdzekļus⁵⁸;
2. Taisnīguma tiesības seko vispārējām tiesībām⁵⁹;
3. Ja taisnīguma tiesības ir vienādas, tad prevalē pirmā tiesiskā piesaiste laika ziņā⁶⁰;
4. Ja pušu taisnīguma tiesības ir vienādas, tad prevalē vispārējās tiesības⁶¹;
5. Taisnīguma tiesības aplūko tikai to izdarīto, kas bija jādara⁶²;
6. Taisnīguma tiesībās nav tik svarīga forma, bet gan nodoms⁶³;
7. Kas meklē taisnīgumu, pašam jārikojas taisnīgi⁶⁴;
8. Personai, kas vēršas pie taisnīguma tiesībām, ir jābūt nevainojamai⁶⁵.

Lai arī Kanclera tiesa nevarēja noliegt vispārējo tiesu tiesnešu lemšanas kompetenci, tomēr viņš varēja apelēt pie “karaļa sirdsapziņas”, un tādējādi taisīt jaunu spriedumu. Turklāt vispārējās tiesas spriedums netika izmantots kā papildus pluss iepriekšējā procesa uzvarētājam, bet lieta tika skatīta no jauna pēc būtības balstoties uz taisnīgumu. Faktiski taisnīgums tika pretnostatīts rakstītajam likumam, tomēr kā raksta Holdsvorts: “Abi tiesību avoti nekļuva par konkurentiem, bet gan viens otru papildināja taisnības noskaidrošanā”⁶⁶.

Sākotnēji Kanclers iejaucās strīdā lai mīkstinātu rakstīto anglo-sakšu tiesību normu bardzību. Viena no iejaukšanās formām bija izdot jaunu izpildrakstu, lai atbildētājam nebūtu jāizpilda negodprātīgs vispārējās tiesas spriedums (īpaši gadījumos, kad spriedums tika panākts ar viltu, dienesta stāvokļa izmantošanu un tml.). Jauna izpildraksta izdošana padarīja vispārējās tiesas darbu neefektīvu, un tas ļoti nepatika vispārējās tiesas tiesnešiem. Viss vairāk vai mazāk atrisinājās slavenajā *Earl of Oxford* lietā (1615.gadā)⁶⁷, kurā

⁵⁵ Bojārs J. Politiskās stratēģijas māksla un demokrātija. Rīga, Zvaigzne ABC, 2002, 414.lpp

⁵⁶ Curzon L.B. Dictionary of Law. Sixth Edition. Pearson Longman, 2002, p.157.

⁵⁷ Кох Х., Магнус У., Винклер фон Моренфельс П. Международное частное право и сравнительное правоведение. Москва: “Международные отношения”, 2003, стр. 358.

⁵⁸ Equity will not suffer a wrong to be without a remedy – angļu val.

⁵⁹ Equity follows the law – angļu val.

⁶⁰ Where equities are equal, the first in time shall prevail – angļu val.

⁶¹ Where equities are equal, the law shall prevail – angļu val.

⁶² Equity looks upon that as done, which ought to be done – angļu val.

⁶³ Equity looks to the intent, rather than to the form – angļu val.

⁶⁴ He who seeks equity, must do equity – angļu val.

⁶⁵ He who comes into equity, must come with clean hands – angļu val.

⁶⁶ Holdsworth W.S. A History of English Law. London: Sweet and Maxwell, 1956, vol 8, p.467.

⁶⁷ The new Palgrave Dictionary of Economics and the Law. Published by Macmillan reference Limited, 1998, p.71. Skatīt arī: Smith&Keenan's English Law. Tenth edition. London: Pitton Publishing Limited, 1993.p.11.

izraisījās strīds starp Augtāko tiesnesi seru Edvardu Koku un Kancleru Lordu Ellesmeru par Kanclera tiesas jurisdikciju izsniegt izpildrakstus. Šajā lietā iejaucās karalis Džeimss I, un pēc Lorda Bēkona ieteikuma, un izšķīra lietu par labu Kancleram. Faktiski šis precedents lika pamatus mūsdienu anglo-sakšu tiesību sistēmas atzīnai, ka gadījumā, ja ir kolīzija starp rakstīto vispārējo tiesību normu un taisnīgumu, tad taisnīgumam ir augstāks spēks. Mūsdienās šis princips Lielbritānijā ir noteikts 1981.gada Augstākās tiesas likuma⁶⁸ 49.pantā.

Cita Kanclera iejaukšanās forma bija attīstīt jaunus novatoriskus veidus kā atlīdzināt zaudējumus un atjaunot pilnā mērā aizskartās tiesības gadījumos, kurus vispār neizskatīja vispārējās tiesas vai arī kuru regulējums rakstītajās tiesību normās bija neatbilstošs. Kā Kanclera novatorisma piemērus var minēt:

- 1) lietošanas tiesību un trastu atzīšanu, aizsardzību un attīstību (par to mazliet vēlāk),
- 2) līgumu atzīšana, kuri nebalstījās uz anglo-sakšu tā brīža tiesību principiem, piemēram, dažreiz tika atzīts līgumu spēks, kuri nebija apstiprināti ar zīmoga nospiedumu,
- 3) godprātības principu ievērošana gadījumos, kad krāpšanas, viltošanas vai spaidu apstākļos var tikt ierobežotas personu likumīgās intereses utt.⁶⁹

Lai arī *Earl of Oxford* lieta iedibināja taisnīguma pārkāpumu pār rakstīto likumu, tomēr tā nebija absolūta. Joprojām noteiktu kategoriju lietas bija ekskluzīvā vispārējās tiesas jurisdikcijā, piemēram, īpašumtiesību strīdi, izņemot lietas par īpašuma tiesisko valdījumu citas personas interesēs (trasta attiecības). Tāpat pamatā tikai vispārējās tiesas izsniedza izpildrakstus saskaņā ar Anglijas likumiem, izņemot lietas, kur likums paredzēja nesamērīgu kompensāciju. Tomēr Kanclers ļoti bieži iejaucās lietās kas bija saistītas ar krāpšanu, jo krāpšanas jēdziens likumos tika tulkots diezgan šauri⁷⁰.

Vispārējo tiesu un Kanclera “taisnīguma” tiesas šķirtība bija ļoti neparocīga strīdā iesaistītajām pusēm. Kanclera tiesai bija gandrīz ekskluzīva vara taisnīguma pielietošanā izlemjot lietu, kas ļoti nepatika vispārējo tiesu tiesnešiem. Tajā pat laikā Kanclera tiesai nebija tiesību piemērot likuma normas izšķirot lietu. Tiesāšanās divās dažādās tiesās prasīja arī no lietā iesaistītajām pusēm prāvus finanšu līdzekļus un lielu laika patēriņu⁷¹.

Tāpēc XIX gs. beigās – 1873. un 1875.gadā Anglijā tika veikta tiesu reforma, kuras rezultātā tika iedibināta vienota tiesu sistēma. Kanclera tiesa tika

⁶⁸ Supreme Court Act 1981. Elektroniski pieejams: <http://www.statutelaw.gov.uk>

⁶⁹ Meagher R.P., Gummow W.M.C. and Lehane J.R.F. *Equity Doctrines and Remedies*. Sydney: Butterworths, 1992, p.5

⁷⁰ *The new Palgrave* ...p.72.

⁷¹ Hanbury H.G. and Martin J.E. *Modern Equity*. London: Sweet and Maxwell, 1993, p.4.

atstāta kā paralēla tiesa Karalienes tiesas nodaļai (*Queen's Bench Division*), tomēr tagad tā varēja izlemt lietu kā balstoties uz likumu, tā uz taisnīgumu. Kā Karalienes tiesas nodaļas, tā Kanclera nodaļas spriedums bija galīgs un nepārsūdzams. Faktiski ar šo reformu tika izbeigta zināma likuma un taisnīguma prenostatīšana, lai gan taisnīguma princips ļoti bieži tiek izmantots izšķirot lietu anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs arī mūsdienās⁷².

Mūsdienās Lielbritānijā joprojām pastāv Kanclera nodaļa Augstākajā tiesā. Tās jurisdikcijā izskatāmās lietas ir noteiktas 1981.gada Augstākās tiesas likumā⁷³:

1. Zemes pārdošana, maiņa vai sadalīšana, vai maksājumu par zemi paaugstināšana,
2. atbrīvošana no ķīlu zīmju izpiršanas,
3. trastu izpilde,
4. mantojuma administrēšana,
5. bankrota procedūra,
6. līgumsabiedrību izveidošana un likvidēšana,
7. līgumu un citu rakstveida vienošanos grozīšana un atsaukšana,
8. patenti, preču zīmes, autortiesības,
9. aizbildņa nozīmēšana nepilngadīgas personas īpašumam utt⁷⁴.

Lai arī šis saraksts nav izsmeļošs, tomēr tas dod izpratni par taisnīguma izmantošanu spriežot tiesu kā Lielbritānijā, tā arī citās anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs mūsdienās. Kā redzams arī mūsdienās Kanclera nodaļai ir tiesības izskatīt ar trastiem saistītas lietas, tādējādi ietekmējot to tālāku attīstību.

⁷² Ibid. p.15-16.

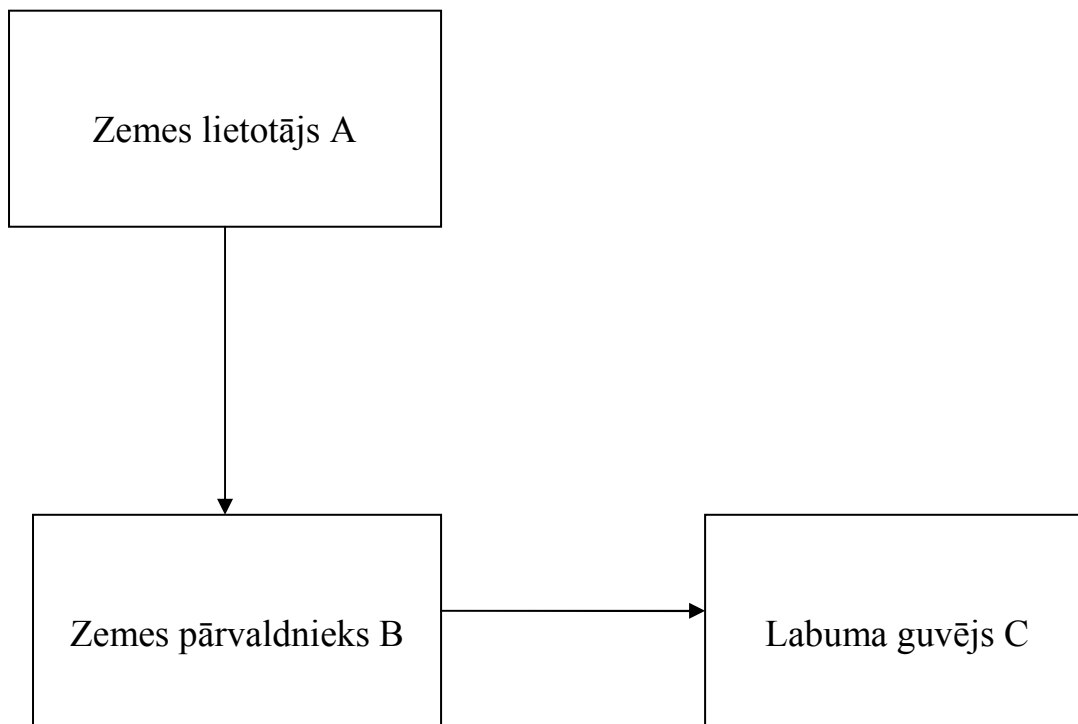
⁷³ Supreme Court Act 1981. Elektroniski pieejams: <http://www.statutelaw.gov.uk>

⁷⁴ The new Palgrave....p.72.

1.1.2. Trastu atzišana Kanclera tiesā un īpašumtiesību duālisms

Anglijā vispārējās tiesības neatzina trasta vai lietošanas tiesību koncepciju un šo tiesību ietvaros nebija iespējams piespiest trasta pārvaldnieku izpildīt tā saistības. Tādējādi, ja trasta dibinātājs nodeva trasta pārvaldniekam īpašumu par labu labuma guvējiem, trasta pārvaldnieks varēja uzskatīt trasta īpašumu par personīgo īpašumu, un vispārējās tiesības noraidītu jebkādas labuma guvēju prasības pret trasta pārvaldnieku. Bez tam, aizņēmeja un ķīlas devēja tiesības bija atgūt zemi, kas tika izmantota kā aizdevuma nodrošinājums. Sākotnēji vispārējās tiesībās zeme kļuva par hipotekārā kreditora īpašumu, ja aizdevums pret hipotekāro ķīlu netika laicīgi atdots. Tomēr, šajos gadījumos taisnīguma tiesības paredzēja to, ka hipotēka ir tikai nodrošinājums aizdevumam, un aizņēmējs (vienlaicīgi hipotēkas devējs) var atgūt savu zemi jebkurā laikā, ja viņš atmaksā aizdevuma pamatsummu un procentus par nokavētu maksājumu. Šis nosacījums, ko sauc par “atgūšanas taisnīgumu”⁷⁵, joprojām pastāv⁷⁶.

Kā jau minēju iepriekš, tad tieši Kanclers bija novators viduslaikos, kurš sāka atzīt trasta institūtu. Kā tas radās? Dažādu iemeslu un motīvu dēļ zemes īpašnieks A gribēja nodot zemi lietošanā personai B ar noteikumu, ka tas izmantos šo zemi personas C labā. Shematiski tas izskatās sekojoši:

⁷⁵ Equity of Redemption – angļu val.

⁷⁶ Smith & Keenan's English Law. Tenth edition. London: Pitton Publishing Limited, 1993, p.9.

Vai A un C var saņemt kompensāciju no B, ja tas vairs nepilda savas saistības? Kā jau norādīts iepriekš, tad saskaņā ar viduslaikos spēkā esošajām Anglijas vispārējo tiesību normām, šajā gadījumā persona A varēja griezties vispārējā tiesā ar prasību, lai persona B sedz viņam radītos zaudējumus saistībā ar vienošanās pārkāpšanu, bet nevarēja griezties vispārējā tiesā ar prasību piespiest B ievērot vienošanos. Tajā pat laikā personai C, tā kā viņš nebija starp A un B noslēgtās vienošanās aktīvā puse, vispār nebija nekādu tiesību.

Jau iepriekš tika norādīts, ka Kanclers šajā gadījumā sprieda tiesu pamatojoties uz taisnīgumu. Kancleram nebija tiesību noliegt personas B zemes lietošanas tiesības, jo šis jautājums ietilpa vispārējo tiesu ekskluzīvā kompetencē. Tomēr viņam bija tiesības pavēlēt personai B, tai saglabājot zemes lietošanas tiesības, no zemes gūto labumu atdot personai C. Pat tad, ja persona B nodeva tālāk zemes lietošanas tiesības personai D, tad Kanclers šai personai piespieda pildīt personas A un B noslēgto vienošanos. Laika gaitā personas C tiesības piespiest personu B (vai D) pildīt noslēgto vienošanos ieguva jau "īpašniecisku" raksturu: personai B (vai D) piederēja juridiskās īpašumtiesības, bet persona C skaitījās īpašnieks pēc taisnīguma. Tādā veidā dzima tiesību institūts, kad īpašums juridiski piederēja vienai personai, bet labumus no tā pēc taisnīguma principa guva cita persona.

Šī īpašumtiesību mehānisma izdevīgums slēpās apstākļi, ka tādā veidā zemes lietotāji Anglijā izvairījās no feodālajām nodevām, un faktiski tas bija viens no nodokļu plānošanas iesākumiem. Anglijas 1535.gada Lietošanas tiesību statūti⁷⁷ bija vērsti uz to, lai ierobežotu lietošanas tiesību nodošanu, tomēr tas bija īslaicīgs kavēklis šādiem darījumiem. Saskaņā ar šiem statūtiem, trasta pārvaldnieks tika uzskatīts par zemes īpašnieku, kuram ir jāveic visi feodālie maksājumi. Praksē šie statūti tikai pagarināja trasta dokumenta garumu. Tomēr šie statūti zaudēja savu nozīmi līdz ar feodālās zemes īpašumu sistēmas norietu. Pilnībā jāpiekrīt tiesību doktoram T.Lionam, ka feodālās zemes sistēmas sabrukumā milzīga nozīme bija tieši trasta institūta attīstībai un atzīšanai no Kanclera puses sākot ar 1560.gadu⁷⁸.

Lords Brouns – Vilkinsons, saistībā ar trasta tiesisko dabu un taisnīguma interesēm, XX. gadsimtā apkopoja vairākus fundamentālas atziņas tiesas lēmumā *Westdeutsche Landesbank Girozentrale vs. Islington Borough Council*⁷⁹:

⁷⁷ The Statute of Uses 1535. Elektroniski skatīt: <http://www.britannica.com/eb/topic-620297/Statute-of-Uses>

⁷⁸ Lyons T. The International Guide to the Taxation of Trusts. Introduction, p.10. Elektroniskais tiešsasaistes resurss: <http://online2.ibfd.org/igtt/> (Aplūkots 01.12.2006)

⁷⁹ Westdeutsche Landesbank Girozentrale v Islington Borough Council [1996] 2 All ER 961 (Lielbritānija)

- (i) Taisnīgums ietekmē juridiskā īpašnieka sirdsapziņu. Trasta gadījumā, juridiskā īpašnieka sirdsapziņa pieprasa no viņa īstenot mērķus, kuru dēļ īpašums tika nodots viņam (izteikuma vai netiešais⁸⁰ trusts), vai kurus uzliek viņam likums bezkaunīgas uzvedības gadījumā (konstruktīvais trusts);
- (ii) Tā kā taisnīguma jurisdikcija piemērošana trustam ir atkarīga no juridiskā īpašnieka sirdsapziņas ietekmes, tad viņš nevar būt par īpašuma pārvaldnieku tik ilgi, cik viņš noliedz faktus, kas ietekmē viņa sirdsapziņu;
- (iii) Lai izveidotu trustu, ir nepieciešams identificējams trasta īpašums. Vienīgais neapšaubāmais izņēmums šim likumam ir konstruktīvais trusts, kas tiek uzspiests personai, kas negodīgi palīdz trasta pārkāpumā, un kuram iestājas fiduciāri pienākumi pat tad, ja viņš nesaņem identificējamu trasta īpašumu;
- (iv) Ja trusts ir izveidots, tad no tā nodibināšanas dienas labuma guvējam ir, pēc taisnīguma, īpašnieka intereses pret trasta īpašumu, kuras ir realizējamas pret jebkuru īpašuma (sākotnējo īpašumu jeb aizstājošo īpašumu, kam var izsekot) sekojošo valdītāju bez paziņojuma, kas nav juridiski pircējs par atlīdzību⁸¹.

Izejot gan no Kanclera novatorisma, gan no Lorda Brouna – Vilkinsona atziņām, romāņu - ģermāņu tiesību saimes juristiem vissarežģītāk ir izprast īpašumtiesību duālismu: eksistē aktīvu juridiskais īpašnieks un īpašnieks pēc taisnīguma. Šo duālismu pavisam lakoniski savulaik izteica sers Pīters Millets: “...trusts eksistē, kad juridiskās īpašumtiesības ir vienai pusei, bet taisnīguma īpašumtiesības citai⁸²”.

Francijas Lielās revolūcija un cīņa pret feodālisma paliekām nostiprināja Eiropas kontinentā absolūtās īpašumtiesības. Francijas revolūcijas 1789.gada Tiesību deklarācijā tika noteikts, ka “...īpašumtiesības ir neaizskaramas un svētas⁸³”. Kā norāda tiesību vēsturnieki, tad tieši Tiesību deklarācija aizliedza feodālās nastas attiecībā uz zemi, kā arī tika noliktas malā visas feodālās privilēģijas un to aizstājēji kā trasti⁸⁴. Gan Romas īpašumtiesību absolūtisms, gan Francijas revolūcijas idejas par īpašuma svētumu veidoja tiesisko vidi, kurā

⁸⁰ Express or implied trusts – angļu val. Sīkāk par trustu iedalījumu skatīt 1.3. apakšnodaļu.

⁸¹ Citēts pēc: Edwards R.& Stockwell N. Trusts and Equity. Sixth edition, Person Longman, 2004, p.9.

⁸² „...a trust exists whenever the legal title is in one party and the equitable title in another” – angļu val. Skatīt: Millett P. Restitution and Constructive Trusts. 114 *Law Quarterly Review* (1998), p.399 – 403.

⁸³ Declaration of the Rights of man and of the Citizen (La Déclaration des Droits de l'Homme et du citoyen). Adopted by the National Assembly of France 26 August 1789 and by the King on 5 October 1789. Internetā pieejama: <http://www.mdx.ac.uk/www/study/x1789.htm>

⁸⁴ Robinson O.F., Fergus T.D. and Gordon W.M.. European Legal History. London, Dublin and Edingburgh: Butterworths, 1994, p.257.

tika pieņemts Francijas Civilkodekss, kas 544.pantā noteica īpašumtiesību absolūto dabu un nedalāmību⁸⁵. Kā norāda Puatjēras Universitātes profesors F. Remī, tad absolūtās īpašumtiesības nepieļauj īpašumtiesību “duālismu” Francijā⁸⁶. Cita Romas tiesību iezīme, kas tika pārņemta saistībā ar absolūtajām īpašumtiesībām, ir lietu tiesības, kas apskata īpašumu kā lietu, bet nevis kā tiesības⁸⁷.

Ja mēs salīdzinām trasta lomu feodālās sabiedrības pārveidošanā Anglijā un Francijā, tad varam atrast izskaidrojumu dažādi attieksmei pret trastu Eiropas kontinentā un Lielbritānijā mūsdienās: ja Anglijā karalis un valdošie slāņi vērsās pret trastu, tad Francijā revolucionāri vērsās pret trasta iznīdēšanu. Ja Anglijā viduslaikos trasts nozīmēja brīvību un feodālisma sakāvi, tad Francijā tieši pretējais - trasta noliegšana – nozīmēja brīvību un feodālisma sakāvi. Tāpēc mūsdienās juristi romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs ar neuzticību skatās uz trastu un tā iespējamo pārņemšanu.

⁸⁵ Lyons T. The International Guide to the Taxation of Trusts. Introduction, p.8. Elektroniskais tiešsasaistes resurss: <http://online2.ibfd.org/igtt/> (Aplūkots 01.12.2006)

⁸⁶ Rémy Ph. National Report for France. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p.131.

⁸⁷ Lyons T. The International Guide to the Taxation of Trusts. Introduction, p.9. Elektroniskais tiešsasaistes resurss: <http://online2.ibfd.org/igtt/> (Aplūkots 01.12.2006)

1.1.3 Kreditoru intereses un trasts.

Latvijas praksē visai bieži ir gadījumi, kad amatpersonas vai citas fiziskas personas atsavina savus īpašumus pēc krimināllietas ierosināšanas, kriminālvajāšanas uzsākšanas, pāris dienas pirms notiesājoša sprieduma pasludināšana krimināllietā vai civilprasības celšanas, ja mantai jau nav bijis uzlikts arests⁸⁸. Saistībā ar trastu viens no aktuālākajiem jautājumiem ir sekojošs: vai trastu nevar ļaunprātīgi izmantot izvairoties no kreditoru prasījumiem?

Anglo – sakšu tiesībās šādas problēmas nepastāv, jo gan materiālais likums, gan tiesu prakse neļauj “pēdējā brīdī” nobēdzināt mantu trastā no kreditoriem. Tā piemēram, Lielbritānijas 1925.gada Īpašuma likuma⁸⁹ 172.pants pieļauj darījumus atzīt par spēkā neesošiem, ja to mērķis bija izvairīties no kreditoriem. Lielbritānijā vēl ilgi pirms likuma pieņemšanas tika pieņemts tiesas lēmums *Re Butterworth (1882)*⁹⁰ lietā, kas gan pēc promocijas darba autora viedokļa, ir pārspīlēts kreditoru aizsardzības labad.

Fiziska persona bija ļoti veiksmīgs maizes cepējs, bet tad nolēma papildus iegādāties pārtikas preču veikalu. Viņam nebija nekādas pieredzes pārtikas preču tirdzniecībā, tāpēc, lai samazinātu risku pazaudēt savus īpašumus, pirms uzsākt jauno biznesu, viņš atdāvināja lielāko daļu no sava īpašuma sievai un bērniem. Aptuveni gadu viņš strādāja pārtikas tirdzniecībā ar zaudējumiem, bet tad pārdeva šo biznesu par iegādes summu. Trīs gadus vēlāk viņa maiznieka business paputēja, un viņš kļuva maksātnespējīgs. Apelācijas Tiesa izlēma, ka jau īpašuma dāvināšanas brīdī viņa galvenā doma bija izvairīties no potenciālo parādu nomaksas kreditoriem, līdz ar to maiznieka biznesa kreditoriem tika dota iespēja vērst piedziņu uz atdāvināto īpašumu.

Pēc promocijas darba autora domām šādās lietās galvenais kritērijs ir personas labticība brīdī, kad viņš jebkurā veidā atsavina savu mantu vai to nodod trasta pārvaldīšanā: vai viņam ir zināms par potenciālo kreditoru pretenzijām vai nē. Gadījumā, ja cilvēks labticīgi, savas dzīves laikā atsavina mantu vai nodod mantu trasta pārvaldīšanā saviem bērniem, tad šādos gadījumos diez vai šāda manta ir jādara pieejama kreditoriem. Savukārt, ja tas ir “pēdējā brīža” darījumus, tad noteikti jāievēro kreditoru intereses. Labs piemērs tam ir lieta *Midland bank Plc. Vs Wyatt* [1995]⁹¹

⁸⁸ Skatīt piemēram: Auders glābj mantu ar laulības līgumu. Elektroniskais resurss:

<http://www.delfi.lv/archive/article.php?id=5834508>, 2003. 18.jūlijs (Skatīts 20.06.2006)

⁸⁹ Law of Property Act 1925. Elektroniski pieejams: http://www.pacii.org/vu/legis/vu-uk_act/lopa1925198/

⁹⁰ Re Buterworth (1882) 19 Ch D 588

⁹¹ Midland Bank Plc vs. Wyatt [1995] 1 FLR 696

Vīrs un sieva bija īpašuma kopīpašnieki. Banka vērsa prasību pret vīru, un, jau pēc tās vīrs paziņoja, ka viņa kopīpašuma daļa ir nodota trustā par labu viņa sievai un bērniem. Šis paziņojums tika atzīts par krāpšanu, un tas bija pretrunā ar Maksātnespējas likuma⁹² 423.pantu, jo aizskāra kreditoru intereses.

Cits labs līdzīgs piemērs ir *Moon vs. Franklin* (1990)⁹³: brīdī, kad grāmatvedis bija iesūdzēts par profesionālo nolaidību, viņš nodeva sievai māju, kas bija viņu kopīpašums, kā arī pārskaitīja 65 000 mārciņu sievai. Tiesa atzina, ka arī šie darījumi ir pretrunā ar jau minētā Maksātnespējas likuma 423.pantu, jo to mērķis bija padarīt šo mantu nepieejamu kreditoriem.

Kopsavilkums. Lai arī vispārējais valdošais juristu uzskats mūsdienās ir, ka trusts ir cēlies no anglo – sakšu tiesībām, tomēr nopietnāka izpēte liecina, ka jau senajā Ēģiptē un Senajā Romā pastāvēja tiesību institūti, kas līdzinājās mūsdienu trustam. Viduslaiku Anglijā neapšaubāmi Kanclers bija tā persona, kas pamatojoties uz taisnīguma maksimām, deva lielu ieguldījumu trasta attīstībā, ieviešot īpašumtiesību duālismu, kad īpašumtiesības bija vienas personas vārdā, bet pēc taisnīguma īpašnieks bija cita persona. Tikai Lielā Francijas revolūcija bija robežšķirtne Eiropā, pēc kuras valdošā doktrīna romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstīs kļuva absolūtās īpašumtiesības, bet anglo – sakšu tiesībās saglabājās dalītās īpašumtiesības. Kreditoru interešu aizsardzība parasti ir viena no lielākajām problēmām, ko parasti attiecina uz trustu. Tomēr juridiskās prakses analīze pierāda, ka trasta tiesisko attiecību nodibināšana anglo – sakšu tiesību saimes valstīs nekādi nevar ietekmēt trešo personu intereses. Gan likums, gan tiesu prakse aizsargā tikai labā ticībā nodibinātus trustus, tādējādi, kreditoru likumīgās tiesības, nevar tikt aizskartas. Promocijas darba autors kritiski vērtē atsevišķus tiesas lēmumus (Piemēram, *Re Butterworth (1882)* lietā), jo tie pārmērīgi aizstāv kreditoru intereses. Bet jāsecina, ka kreditoru intereses saistībā ar trustu tiek pilnībā ievērotas.

⁹² Insolvency Act 1986. Elektroniski pieejams:

<http://www.insolvency.gov.uk/insolvencyprofessionandlegislation/legislation/uk/insolvencyact.pdf>

⁹³ Moon vs. Franklin (1990). Citēts pēc: Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.147

1.2 Trasta būtiskie elementi

Jau iepriekš ir minēts, ka trasta pirmsākumi ir jāmeklē mantošanas tiesībās, un kā mēs redzēsim tālāk, tad arī romāņu-ģermāņu tiesību sistēmas valstīs mantošanas tiesībās mēs varam faktiski atrast trasta institūtam analoģu tiesību institūtu.

Franču jurists Klods Vics savulaik ir atzinis, ka zinātniekiem ir grūti sniegt visaptverošu trasta definīciju⁹⁴. Trasts ir tiesiskās attiecības, kas rodas, kad īpašnieks jeb trasta dibinātājs⁹⁵ nodod titulu uz saviem aktīviem citai personai, sauktu par pārvaldnieku⁹⁶, kurš pārvalda un faktiski kontrolē šos aktīvus (trasta priekšmetu), noteiktas personas vai personu (labuma guvēju⁹⁷) labā saskaņā ar trasta dibinātāja norādījumiem⁹⁸. Trastā nodoto aktīvu tituls tiek noformēts uz pārvaldnieka vārda, tajā pat laikā “taisnīguma” īpašumtiesības pieder labuma guvējiem⁹⁹. Trastu var nodibināt gan ar trasta līgumu, kurā tiek atrunāti trasta noteikumi, gan arī ar testamentu, gan arī tiesa saskaņā ar likumu. Ja trasts tiek nodibināts ar trasta līgumu, tad to sauc par “inter vivos” jeb dzīves laikā izveidotu trastu, bet ja ar testamentu, tad to sauc par trastu nāves gadījumam jeb testamentāro trastu. Kā piemērus trastam saskaņā ar likumu var minēt sekojošos. Lielbritānijā saskaņā ar likumu maksātnespējas administrators ir uzņēmuma trasta pārvaldnieks bankrota procedūrā¹⁰⁰, kā to nosaka Lielbritānijas 1986.gada Maksātnespējas likums¹⁰¹. Lielbritānijas 1925.gada Īpašumtiesību akts¹⁰² nosaka, ka trasts veidojas sekojošās situācijās:

1. Persona nomirst neatstājot mantojumu,
2. divas vai vairākas personas ir kopīgi nomnieki vai kopīpašnieki,
3. pārvaldnieki aizdod naudu pret hipotēku un īpašums tiek piešķirts viņiem bez izpiršanas tiesībām¹⁰³.

Pavisam vienkāršu trasta definīciju dod D.Kīnens: „Trasts izveidojas, kad viena vai vairākas personas pārvalda īpašumu, piemēram, akcijas, par labu

⁹⁴ Les operations fiduciaires (pratiques, validité, regime juridique dans plusieurs pays européens et dans le commerce international). Colloque de Luxembourg des 20 et 21 septembre 1984. Dir. Scient. C.Witz. Paris, FEDUCI-L.G.D.J., 1985, p.7

⁹⁵ Settlor – angļu val.

⁹⁶ Trustee – angļu val.

⁹⁷ Beneficiaries – angļu val.

⁹⁸ International Tax Glossary, 3rd edition. International Bureau of Fiscal Documentation, 1996, p.318.

⁹⁹ Kas var būt labuma guvējs – skatīt sīkāk: Hayton D. Who is beneficiary? Congresso Nazionale: “Il trust in Italia” – Roma, 19-20 Novembre 1999.

¹⁰⁰ Trustee in bankruptcy – angļu val.

¹⁰¹ Insolvency Act 1986. Elektroniski pieejams:

<http://www.insolvency.gov.uk/insolvencyprofessionandlegislation/legislation/uk/insolvencyact.pdf>

¹⁰² Law of Property Act 1925. Elektroniski pieejams: : http://www.paclii.org/vu/legis/vu-uk_act/lopa1925198/

¹⁰³ Smith&Keenan's English Law. Tenth edition. London: Pitton Publishing Limited, 1993, p.494.

citām personām... Trasta iezīme ir, ka pārvaldniekam pieder īpašums, bet labuma guvēji saņem labumu”¹⁰⁴.

Natans un Maršals uzskata¹⁰⁵, ka trastam, ja atskaita likumā noteiktās formalitātes un noteikumus par trasta termiņa ierobežojumiem, ir trīs būtiski elementi:

1. Patiess nodoms izveidot trastu,
2. trasta priekšmets,
3. trasta subjekti, kas veic trasta administrēšanu, un var pārstāvēt trastu tiesu instancēs.

ASV precedentā *City Bank Farmers Trust Co vs. Charity Organization Soc. of City of New York* tiesa taisot spriedumu uzsvēra četrus būtiskākos trasta elementus:

1. Nozīmēti labuma guvēji,
2. pārvaldnieks,
3. aktīvi, kas ir pietiekami skaidri nodalīti nodošanai pārvaldnieka valdījumā,
4. faktiskā valdījuma tiesību nodošana pārvaldniekam¹⁰⁶.

Faktiski visi šie elementi ir iekļauti arī dažādās trasta definīcijās dažādos avotos.

Tā piemēram, Džersijas 1984.gada Trastu likuma¹⁰⁷ 2.pantā ir dota sekojoša trasta definīcija: “Trasts eksistē, kad persona (ko sauc par pārvaldnieku) pārvalda vai ir likumīgi saņēmis, vai tiek uzskatīts, ka pārvalda vai ir likumīgi saņēmis aktīvus (uz kuriem viņam nav personīgu tiesību kā privātīpašniekam)¹⁰⁸ –

- a) par labu jebkurai personai (ko sauc par labuma guvēju) zināmai vai vēl nenoteiktai vai vēl neeksistējošai,
- b) jebkurai mērķim, kurš nav tikai pārvaldnieka labumam, vai
- c) priekš tāda labuma, kā minēts a) apakšpunktā un arī jebkurai mērķim, kā minēts b) apakšpunktā.”

Maltas 1988.gada Trastu likuma¹⁰⁹ 3.pantā trasts ir definēts sekojoši: “Trasts eksistē, kad persona (ko sauc par pārvaldnieku), pārvalda vai ir saņēmis aktīvus ar nosacījumu rīkoties ar šiem aktīviem personu interesēs (kurus sauc par labuma guvējiem), neskatoties uz to vai tās jau ir precīzi noteiktas vai vēl

¹⁰⁴ Smith&Keenan's English Law. Tenth edition. London: Pitton Publishing Limited, 1993, p.3

¹⁰⁵ Nathan and Marshall. Cases and Commentary on the Law of Trusts. 7th edition by D.J. Hayton, 1980, p. 77.

¹⁰⁶ Blacks Law Dictionary. Sixth edition, St.Paul: West Publishing Co., 1990, p.1509.

¹⁰⁷ Jersey Trusts Law, 1984, as amended in 1989 and 1991. Elektroniski pieejams:

<http://www.jerseylegalinfo.je/Law>

¹⁰⁸ „A trust exists where a person (known as a trustee) holds or has vested in him or is deemed to hold or have vested in him property (of which he is not the owner in his own right) – angļu val.”

¹⁰⁹ Trusts Act of 1988 as amended by Act of 1989, Act of 1994, Act of 2004 and Act of 2006. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>

neeksistējošas, vai arī priekš mērķa, kurš nav pārvaldnieka labā, vai arī gan priekš iepriekšminētām interesēm, gan mērķiem.”

Līdzīgi trusts tika definēti arī Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas savulaik sagatavotajā Starptautisko privāttiesību likuma projekta 140.pantā (likumprojektā gan pārvaldnieks tika saukts par pilnvarnieku, kas var radīt jucekli Latvijas tiesību institūtu terminoloģijā):

“Trusts šī likuma izpratnē ir ar testamentu vai līgumu nodibināta tiesiska attiecība, kurā viena persona (trasta devējs) nodod otrai personai (pilnvarniekam) mantu savā vai kādas trešās personas interesēs vai kādam noteiktam mērķim, ja ir visi sekojoši apstākļi:

1) pilnvarniekam nodotā manta veido atsevišķu masu un nav pilnvarnieka īpašumā;

2) darījumi ar šo mantu tiek slēgti pilnvarnieka vārdā;

3) pilnvarniekam ir rīcības tiesība ar šo mantu un pienākums to pārvaldīt saskaņā ar trasta līgumu, testamentu vai likumu.

Tas, ka trasta devējs patur atsevišķas tiesības vai pārvaldnieks gūst kādu labumu no pārvaldīšanā nodotās mantas, neietekmē trasta būtību”¹¹⁰.

Šeit uzreiz jāpiezīmē, ka šī likumprojekta autori ir pieļāvuši mazu neprecizitāti šajā definīcijā. Definīcijas sākumā, kur tiek uzskaitīti trasta izveidošanas veidi, ir jāmin arī trasta izveidošanas iespēja saskaņā ar likumu, jo savādāk izveidojas pretruna, un definīcijas beigās ir norāde pārvaldniekam pārvaldīt mantu saskaņā ar likumu.

Faktiski šī definīcija ir ļoti līdzīga tai “universālajai” trasta definīcijai, kas ir dota Hāgas starptautisko privāttiesību konferences 1985.gada 1.jūlija konvencijas par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu¹¹¹ 2.pantā:

“Šīs konvencijas mērķiem termins “Trusts” attiecas uz tiesiskajām attiecībām, kas ir iedibinātas personai - dibinātājam dzīvam esot vai tā nāves gadījumā, nododot savus aktīvus pārvaldniekam pārvaldīšanā labuma guvēja (beneficiārija) interesēs vai speciālam mērķim.

Trustam ir sekojošas pazīmes:

1) aktīvi veido atsevišķu fondu un nav pārvaldnieka personīgās mantas daļa;

2) īpašumtiesības uz trasta aktīviem ir reģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda vai uz citas personas vārda pārvaldnieka uzdevumā;

¹¹⁰ Nav publicēts. Autora rīcībā.

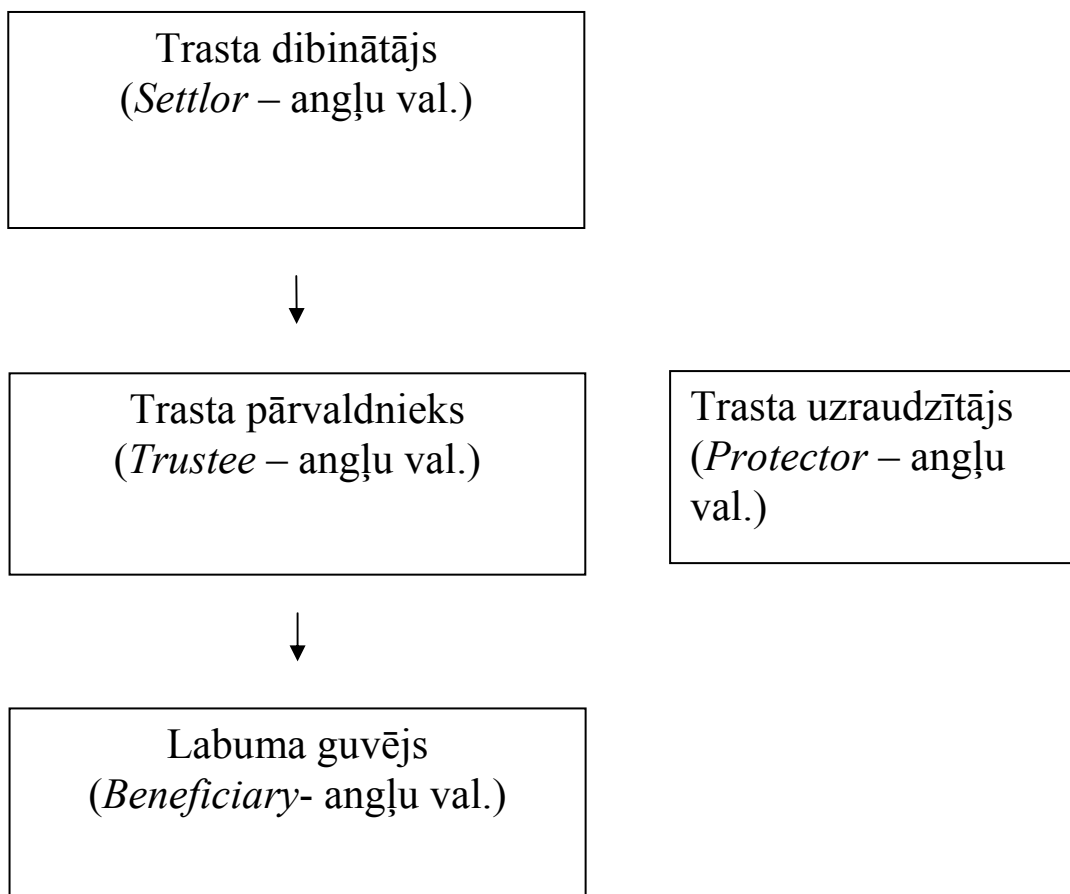
¹¹¹ Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition – angļu val. Pilns konvencijas teksts ir dots promocijas darba pielikumā un 3.nodaļa ir veltīta šai konvencijai. Elektroniski pieejama: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.listing; līdzīga trasta definīcija ir dota arī: Underhill A. and Hayton D. Law of Trusts and Trustees, 16th edition. London, 2003, p.3

3) pārvaldniekam ir pilnvaras un pienākums, par kuru viņš ir atbildīgs: pārvaldīt, lietot vai izlietot aktīvus saskaņā ar trasta nosacījumiem un speciālajiem pienākumiem, ko viņam uzliek likums.

Zināmu tiesību un pilnvaru rezervēšana no dibinātāja puses, kā arī fakts, ka pārvaldniekam pašam var būt labuma guvēja (beneficiārija) tiesības, ne obligāti ir pretrunā ar trasta pastāvēšanu.”

Šī definīcija var tiešām zināmā mērā pretendēt uz starptautiski pieņemtas un atzītas trasta definīcijas statusu, lai gan tā pēc būtības neietver visus trasta paveidus. Kā raksta profesors Voters¹¹², tad Konvencijā sniegto definīciju var raksturot kā kompromisu starp romāņu – ģermāņu un anglo - sakšu tiesību saimes sistēmas juristiem, kas piedalījās Hāgas privāttiesību konferencē šīs konvencijas sagatavošanā.

Būtībā šī definīcija dod vispārēju priekšstatu romāņu – ģermāņu tiesību valstu juristiem par trasta institūtu. Šajā definīcijā ir labi parādīts trasta radīšanas mehānisms:

Shēma Nr.2

¹¹² Waters D. The institution of the trust in Civil and Common Law. Collected Courses of the Hague Academy of International Law. Vol. 252, 1995, p.113 at p.435.

Formāli tituls uz trustā nodotajiem aktīviem tiek reģistrēts uz pārvaldnieka vārda, bet šie aktīvi ir nodalīti no pārvaldnieka paša privātā īpašuma un saistībām. Vienlaicīgi var sakrist dibinātājs un labuma guvējs.

Ar personas gribu un patiesu nodomu trustu var izveidot divos veidos:

- 1) nododot savu īpašumu vienas vai vairāku personu pārvaldīšanā noteiktiem mērķiem;
- 2) ar deklarāciju, ka īpašnieks noteiktu savu aktīvu daļu pārvaldīs kā pārvaldnieks trustā paredzētiem mērķiem¹¹³.

Turklāt jāņem vērā, ka trasta izveidošanas aktā obligāti nav jāietver vārds “trusts” vai “pārvaldnieks”, bet galvenais ir, lai šī akts izteiktu trasta būtību. Tā piemēram, sekojoši lūgumi: “Es novēlu savu fermu manam dēlam Pēterim un es ceru, ka viņš atļaus Robinsu pārim dzīvot uz manas zemes līdz viņu nāvei” vai: “Es novēlu 5000 sterliņu mārciņas savam dēlam Pēterim, un es ceru, ka viņš daļu no tās izmantos lai palīdzētu manai tantei Ņinai, kad tā sasniegs cienījamu vecumu” vēl nerada trasta institūtu. Bet piemēram, sekojošs novēlējums, lai arī tur nav minēts vārds “trusts”, rada trasta institūtu: “Es novēlu 5000 sterliņu mārciņas savam dēlam Paulam ar noteikumu, ka viņš iegādāsies drošus vērtspapīrus (securities of good quality – angļu val.), un ienākumus no tiem katru gadu izmaksās manai tantei Ņinai, kad tā kļūs veca”¹¹⁴.

Cita ļoti svarīga un trasta dibinātājam nozīmīga problēma ir izvēlēties trasta pārvaldnieku. Ģimenes lokā tas varētu būt viens no ģimenes locekļiem, kuram ir ķēriens uz darījumiem, kā arī kurš bauda uzticību ģimenes locekļu, un it sevišķi jau trasta dibinātāja, acīs. Tomēr cilvēku greizsirdība un sliktās cilvēciskās attiecības var bieži izslēgt ģimenes locekli no pārvaldnieku pretendentiem: piemēram, pat brālim ar brāli var būt sliktas attiecības, nemaz jau nerunājot par patēva attiecībām ar sievas bērniem no pirmās ģimenes. Šajos gadījumos palīdzība tiek meklēta pie profesionāļiem: specializētām trustu kompānijām un bankām¹¹⁵.

Bet kas notiek, ja trasta institūtu vajag atzīt romāņu – ģermāņu tiesību valstīs, kas vispār to nepazīst? Tā kā šajās valstīs eksistē absolūtās īpašumtiesības, bet nepastāv tāds hibrīds (vismaz romāņu – ģermāņu tiesību izpratnē) īpašumtiesībām kā trusts, tad šo valstu juristi vispirms mēģina noskaidrot, kas tad ir trasta pārvaldīšanā nodoto aktīvu absolūtais īpašnieks: vai

¹¹³ Nathan and Marshall...p.153.

¹¹⁴ Dyer A. and van Loon H. Report on Trusts and Analogous Institutions. Hague Conference on Private International Law. Off-print of the Proceedings of the Fifteenth session (1984) Book II, Trusts-applicable law and recognition. P.18.

¹¹⁵ Ibid...p.19

tas ir trasta dibinātājs, labuma guvēji vai viens no tiem, trasta pārvaldnieks vai arī trusts kā atsevišķa persona pats par sevi. Ļoti neskaidrs šajā aspektā ir arī jautājums par to, vai trastu tiesības ir piekritīgas saistību tiesībām vai arī lietu tiesībām, jo faktiski trusts šo valstu tiesību sistēmām ir gan saistību, gan lietu tiesību samiksējums. Juridiski nav arī gluži korekts pieņēmums, ka trustā pārvaldniekam nodotie aktīvi atrodas romāņu – ģermāņu tiesību saimes izpratnes valdījumā. Zināmā mērā tas tā ir, jo trasta pārvaldnieks pārvalda šos aktīvus, taču atšķirība ir tāda, ka kreditori var vērst piedziņu pret īpašnieka pārvaldniekam valdījumā nodotu īpašumu, kamēr trasta aktīvi veido atsevišķu fondu, un trasta dibinātāja kreditori nevar vērst piedziņu pret šiem no viņa pārējā īpašuma nodalītajiem aktīviem.

Šveices Federālā tiesa 1970.gada 29.janvārī lietā *Harrison v. Credit Suisse* konstatēja, ka līgums, ar kuru Cīrihes bankai kā trasta pārvaldniekam bija nodots trasta pārvaldīšanā Šveicē izvietotie aktīvi, attiecas uz saistību tiesībām. Tomēr vienlaicīgi tika konstatēts, ka tas ir sekojošu vairāku līgumu veidu sajaukums: pilnvarojuma, dāvinājuma, īpašuma atsavināšanas un līguma (mandāta) par labu trešajai personai. Tā kā šādu “jauktu” līgumu varēja atzīt par spēkā esošu arī saskaņā ar Šveices likumu, tad tiesa uzskatīja, ka arī Harisona “trastu” var atzīt par spēkā esošu¹¹⁶.

Citādi šī lieta tika risināta Francijā. Francijas Augstākās instances tiesa nolēma, ka trustā nodoto aktīvu īpašnieks ir trasta pārvaldnieks, taču viņa tiesības ir ierobežotas ar trasta līgumu un “taisnīguma” noteikumiem; lai arī labuma guvējiem nepieder īpašumtiesības, tomēr viņu intereses aizsargā “taisnīguma tiesības”¹¹⁷.

Arī Dienvidāfrikā, kuras tiesību sistēma balstās uz romāņu-ģermāņu tiesībām, Augstākā tiesa ir atzinusi trasta institūtu, lai gan šis valsts nacionālajās tiesībās šāds institūts nepastāv, un nepastāv arī anglo-sakšu “taisnīguma tiesību” izpratne¹¹⁸. Skotijā un Indijā, lai arī netiek atzīta koncepcija par dalījumu juridiskajās un taisnīguma īpašumtiesībās, trasta labuma guvējiem ir piešķirtas speciālas tiesības iesūdzēt tiesā jebkuru trešo personu, kura varētu būt nelabticīgi iedzīvojusies no trasta pārvaldīšanā nodotajiem aktīviem¹¹⁹.

¹¹⁶ Arrêts du Tribunal fédéral suisse, Recueil officiel (ATF) 1970, Vol 96 II, p.79; Hayton D.J. The Law of Trusts. London, Sweet & Maxwell, 1993, p.14.; Overbeck von A.E. National Report for Switzerland// Principles of European Trust Law. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p. 106.

¹¹⁷ Hayton D.J. The Law of Trusts. London, Sweet & Maxwell, 1993. p.15.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Ibid.

Promocijas darba 2.nodaļā tiks dots ieskats atsevišķu romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstu tiesībās saistībā ar trastiem, līdzīgiem tiesību institūtiem un citās valstīs izveidotu trastu atzīšanu.

Kopsavilkums. Lai arī eksistē ļoti dažādas trasta definīcijas, tomēr var atrast zināmu kopsaucēju šajā jautājumā. Visuniversālākā definīcija ir dota Hāgas Trastu konvencijā, kas sintezē gan anglo – sakšu tiesību valstu, gan romāņu – ģermāņu tiesību valstu juristu uzskatus. Lai arī trastā pastāv dalītās īpašumtiesības, tomēr, ja rodas nepieciešamība atzīt trastu valstī, kurā trasta institūts nemaz nav, tiesu prakse analīze pierāda, ka trastu var atzīt, un tas nav nesavietojams ar romāņu – ģermāņu absolūtajām īpašumtiesībām. Visslabākais piemērs ir Harisona lieta Šveicē.

1.3. Trastu iedalījums un izmantošanas veidi

Līdz šim juridiskajā literatūrā latviešu valodā nav dots sistematizēts dažādu trastu veidu iedalījums. Piemēram, Lauris Leja savā rakstā “Latvijas Vēstnesī”¹²⁰ tikai uzskaita trasta dažādus veidus. To pašu ir veicis arī V.Frīdenfelds¹²¹. Autors, apkopojot dažādu ārvalstu autoru viedokļus, piedāvā savu versiju trastu iedalījumam pēc noteiktām pazīmēm:

Pēc izveidošanas metodes.

Skaidri izteikts trusts¹²² ir trusts, kurā dibinātājs ir skaidri izteicis savu gribu un nodomu izveidot trustu. Arī gadījumā, ja dibinātājs nav izteicies pietiekami skaidri lai viss būtu nepārprotami, tad, ja tiesa nospriež, ka ir izveidots trusts, tad tas tiks uzskatīts par izteikuma trustu¹²³.

Prezumējošais trusts¹²⁴ ir trusts, kurā dibinātājs ir izveidojis trustu, bet gūtais labums vai tā daļa tiek atdota dibinātājam. Piemēram, ja dibinātājs nodod aktīvus pārvaldniekam, bet nenosaka labuma guvējus. Vai, ja īpašums tiek nopirkts, bet īpašumtiesības tiek reģistrētas uz citas personas vārda - šajā gadījumā veidojas izrietošais trusts, ja vien netiek pierādīts, ka īpašuma ieguvējs ir saņēmis dāvanu. Lai gan pastāv arī gadījumi, kad zināmās situācijās (laulātais īpašumu reģistrē uz otra laulātā vārda vai vecāki reģistrē īpašumu uz bērnu vārda) likums nosaka, ka ir notikusi apdāvināšana, un tad ir jāpierāda pretējais, ka nav domāts dāvinājuma līgums¹²⁵.

Konstruktīvais trusts¹²⁶ ir trusts, ko parasti izveido tiesa atbildot uz krāpniecisku vai bezkaunīgu rīcību, ieskaitot arī nepamatotu iedzīvošanos. Tā piemēram gadījumā, ja tiek pārkāpti trasta līguma noteikumi, un trasta aktīvi tiek atsavināti, tad tiek izveidots konstruktīvais trusts par labu labuma guvējiem sākotnējā trasta vietā. Tādējādi konstruktīvā trasta izveidi var pielīdzināt tiesību aizsardzības līdzekļiem. Kā ir norādījis Lords Denings, tad konstruktīvais trusts var tikt uzspiests, kad “taisnīgums un tīra sirdsapziņa to pieprasa”¹²⁷. Arī bankas finanšu pakalpojumu sniegšanā saviem klientiem var kļūt par konstruktīvā trasta pārvaldnieku¹²⁸.

¹²⁰ Leja L. Par ārzonu trastu un tā tiesisko dabu// Latvijas Vēstneša pielikums “Jurista vārds”, 2001.gada 12.jūnijā Nr.211, 1.,3.lpp.

¹²¹ Frīdenfelds V. Ofšors. Darbība un pielietojuma mehānismi. Rīga: Preses nams, 2001. 41.-42.lpp.

¹²² Express trust – angļu val.

¹²³ Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.13.

¹²⁴ Resulting trust – angļu val. vai implied trust – angļu val.

¹²⁵ Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.14.

¹²⁶ Constructive trust – angļu val.

¹²⁷ Skatīt tiesas precedentu: Hussey v Palmer (1972) 3 All ER 744.

¹²⁸ Legal Issues of Cross – Border Banking. Edited by R. Cranston. London: The Chartered Institute of Bankers. Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, University of London, 1989, p.5.

Trasts saskaņā ar likumu¹²⁹ ir trasts, kas izriet no likuma. Tā piemēram, 1925.gada Īpašuma likuma 34. – 36.pants¹³⁰ rada trastu saskaņā ar likumu gadījumā, ja, ir jāpārdod zemes kopīpašums.

Pēc dibinātāja tiesībām.

Neatsaucams trasts¹³¹ ir trasts, kuru dibinātājs vairs nevar pārtraukt un tādējādi viņam vairs nav nekādas ietekmes uz to¹³².

Atsaucams trasts¹³³ ir trasts, kurā dibinātājs patur tiesības atgūt trasta aktīvus noteiktā laikā¹³⁴.

Pēc pārvaldnieka pienākumiem.

Vienkāršais trasts¹³⁵ ir trasts, kurā pārvaldniekam nav jāveic aktīva pārvaldes darbība. Šajā gadījumā aktīvi tiek pārvesti uz pārvaldnieka vārda par labu “reālajam” labuma guvējam.

Speciālais trasts¹³⁶ ir trasts, kurā pārvaldniekam ir jāveic aktīva darbība trasta aktīvu pārvaldīšanā. Tā var izpausties dažādi: var aprobežoties tikai ar formāliem administratīviem pienākumiem – pieņemt nomas maksājumus un izmaksātlabuma guvējiem; var būt daudz lielāka pārvaldnieka atbildība – pieņemt lēmumu par trasta aktīvu atsavināšanu, naudas līdzekļu ieguldīšanu utt.¹³⁷

Pēc labuma guvēja.

Privātais trasts¹³⁸ ir trasts, kurā labuma guvējs ir fiziska persona vai noteikta personu grupa. Lielākā daļa no visiem trastiem atbilst privāto trastu kategorijai.

Publiskais trasts¹³⁹ ir trasts, kurš ir domāts vispārējam sabiedriskam labumam. Kā raksturīgākais piemērs ir labdarības trasts¹⁴⁰, kura analogs institūts romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs ir nodibinājums labdarības mērķiem.

Pēc trasta spēkā stāšanās brīža.

Trastu var izveidot gan *inter vivos* vai nāves gadījumam.

¹²⁹ Statutory trust – angļu val.

¹³⁰ The Law of Property Act 1925 ss 34-36. Elektroniski pieejams: http://www.paclii.org/vu/legis/vu-uk_act/lopa1925198/

¹³¹ Irrevocable trust – angļu val.

¹³² Danon R.J. Conflicts of Attribution of Income Involving Trusts under the OECD Model Convention: The Possible Impact of the OECD Partnership Report// INTERTAX, Volume 32, Issue 5, Kluwer Law International 2004, p.212.

¹³³ Revocable trust – angļu val.

¹³⁴ Danon, op.cit., p.212.

¹³⁵ Simple trust – angļu val.

¹³⁶ Special trust – angļu val.

¹³⁷ Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.16.

¹³⁸ Private trust – angļu val.

¹³⁹ Public trust – angļu val.

¹⁴⁰ Charitable trust – angļu val.

Pēc labuma guvēju tiesībām.

Noteiktais jeb fiksētais trusts¹⁴¹ ir trusts, kurā trasta dibinātājs ir skaidri noteicis katra labuma guvēja saņemamo daļu no trasta¹⁴². Piemēram, ja, trasta dibinātājs Sems, nodod aktīvus pārvaldīšanā trasta pārvaldniekam par labu saviem abiem dēļiem Benam un Bilam vienādās daļās, tad tas ir noteiktais trusts¹⁴³.

Patstāvīgais jeb diskrētais trusts¹⁴⁴ ir trusts, kurā pretēji noteiktajam trustam, trasta pārvaldniekam ir tiesības patstāvīgi izvēlēties kā labuma guvējus no noteiktas personu grupas, tā arī noteikt viņu saņemamā labuma proporcijas. Tādējādi patstāvīgajā trustā labuma guvējam nav absolūtas tiesības pieprasīt sev pienākošos ienākuma daļu no trasta pārvaldnieka¹⁴⁵. Līdz ar to trasta pārvaldniekam ir tiesības izvēlēties vai nu sadalīt ienākumu no trasta labuma guvējiem, vai arī to uzkrāt. Uzkrāšana bieži notiek arī gadījumos, kad labuma guvēji vēl nav piedzimuši¹⁴⁶.

Pēc mērķa likumības.

Likumīga mērķa trusts.

Trusts ir ļoti efektīvs gan nodokļu plānošanas, gan ģimenes vai bagātu privātpersonu bagātības pasargāšanas līdzeklis gadījumos lai nodrošinātos pret iespējamām kreditoru prasījumiem, un mantības nodošanai nākamajām pudzēm bez mantošanas nodokļiem. Jāuzsver, ka trasta likumīgas izmantošanas veidi ir ļoti daudzveidīgi. Ne velti visās nodokļu plānošanas rokasgrāmatās trusts tiek īpaši rekomendēts¹⁴⁷.

Nelikumīga mērķa trusts.

Diemžēl ir jāatzīst, ka trasta instruments tiek visai bieži izmantots arī nelikumīgiem mērķiem. Kā norāda Ekonomiskās attīstības un sadarbības organizācijas (turpmāk tekstā – EASO¹⁴⁸) eksperti, tad dalītās īpašumtiesības – trasta juridiskais īpašnieks un patiesā labuma guvējs – rada potenciālu risku anonimitātei, jo patiesā labuma guvējs var noslēpties zem juridiskā īpašnieka “aizsega”. Visas jurisdikcijas, kas atzīst trustu, piešķir lielu brīvību trustā

¹⁴¹ Fixed trust – angļu val.

¹⁴² Underhill A. and Hayton D. Trusts and Trustees, 16th edition. London, 2003, p.63.

¹⁴³ Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.13, 15.

¹⁴⁴ Discretionary trust – angļu val.

¹⁴⁵ Underhill A. and Hayton D. Trusts and Trustees, 16th edition. London, 2003, p.63; skatīt arī Grouf J. and Gelb J. Avoiding U.S. Trust Wars// Disputes Involving Trusts. Basel, 1999, p.154

¹⁴⁶ Danon, op.cit., p. 212.

¹⁴⁷ Skatīt piemēram, Пеппер Д. Практическая энциклопедия международного налогового и финансового планирования. Москва: „Инфра – М”, 1999. стр. 37 - 49.

¹⁴⁸ Organization for Economical cooperation and Development (OECD) – angļu val. Uz doto brīdi EASO dalībvalstis ir: Austrija, Beļģija, Kanāda, Dānija, Francija, Vācija, Grieķija, Islande, Īrija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija, Portugāle, Spānija, Zviedrija, Šveice, Turcija, Apvienotā Karaliste, ASV, Japāna, Somija, Austrālija, Jaunzēlande, Meksika, Čehu republika, Ungārija, Polija, Slovākijas Republika. EASO darbā piedalās arī Eiropas Komisija. Sīkāk par organizācijas darbību skatīt: www.oecd.org

iesaistītām personām noteikt savas savstarpējās tiesiskās attiecības, un tādējādi trusts nav regulēts tik lielā mērā kā korporācijas. Tas nozīmē, ka nepastāv prasības reģistrēt trastu centralizētā reģistrā, kā arī publiskās iestādes neveic trastu pārraudzību, kas pieļauj trasta izmantošanu arī naudas atmazgāšanā¹⁴⁹. Lielākajā daļā jurisdikciju publiskajām iestādēm nav arī jātklāj trasta patiesā labuma guvēji¹⁵⁰. Kā uzsver Krievijas jurists A.Voļevodzs, tad “trusts, kas reģistrēti ārzonas jurisdikcijā, ir viens no spēcīgākajiem instrumentiem aktīvu noslēpšanai”¹⁵¹. Kā raksturīgs piemērs trasta izmantošanai nelikumīgiem mērķiem ir Austrālijas miljardiera Alana Bonda izveidotās kreditoru krāpšanas shēmas.

Bijušais Austrālijas miljardieris Alans Bonds 1990.gadā tika pasludināts par maksātnespējīgu un bankrotējušu ar kopējiem personīgajiem parādiem 470 miljonu Austrālijas dolāru apjomā. Bonda privātā kompānija “Dallhold Investments” un publiskā kompānija “Bond Corporation Holdings” bija likvidācijas stadijā ar kopējiem uzkrātajiem parādiem miljardos dolāru. Tomēr, neskatoties uz Bonda paziņojumiem, ka viņam ārvalstīs nav nekādu aktīvu, Austrālijas publiskajām varas iestādēm bija aizdomas, ka Bonds ir nobēdzinājis miljoniem dolāru skaidrā naudā un citus savus aktīvus izmantojot ārzonu trastus un kompānijas.

Bonda maksātnespējas administrators pierādīja, ka Bonds savus aktīvus bija paslēpis sekojošā veidā. Bonds 1970.gadu beigās ar sava advokāta palīdzību nodibināja kompāniju “Pianola” (Džersijas sala). Šī kompānija piederēja “Juniper trust”, bet patiesais labuma guvējs visticamāk bija Bonds. “Juniper trust” sākotnējais pārvaldnieks bija “Walbrook Trustees Jersey Pty Ltd.”, ko vēlāk nomainīja “Enterprise SA” (Panama), kurai piederēja daļas kompānijā “Kirk Holdings” (Panama). “Kirk Holdings” uzrādītāja akcijas tika pārsūtītas uz Džersiju, savukārt kompānijas pilnvara tika izsniegta Bonda Šveices privātajam baņķierim Jurgam Bollagam, kas ļāva viņam kontrolēt kompāniju un tās bankas kontus neesot reģistrētam akcionāram, direktoram vai sekretāram. “Kirk Holdings” kalpoja kā starpnieks¹⁵², caur kuru miljoniem dolāru tika novadīti no Bonda kompānijām.

Lielākā daļa no naudas līdzekļiem, ko saņēma “Kirk Holdings”, tika bezskaidras naudas līdzekļu veidā pārskaitīti uz kontu Šveices bankā, kas piederēja “Juno Equities” (Panama), ko bija izveidojis Jurgs Bollags, bet kuras patiesā labuma guvējs visticamāk bija pats Alans Bonds. Pats Bonds nekad tieši nepiedalījās šajos darījumos, bet deva rīkojumus Jurgam Bollagam. Beigu beigās Bonda kreditori gan atguva tikai 10,25 miljonus Austrālijas dolāru (3,25

¹⁴⁹ Лилли П. Тайная правда о мировой практике отмывания денег, международной преступности и терроризме. Ростов-на-Дону: Феникс, 2005 стр. 162-164.

¹⁵⁰ Behind the Corporate Veil. Using Corporate Entities for Illicit Purposes. Paris, OECD, 2001, p.43

¹⁵¹ Волеводз А. Международный розыск арест и конфискация полученных преступным путем денежных средств и имущества. (Правовые основы и методика). Москва: „Юрлитинформ”, 2000 стр. 180 - 181.

¹⁵² Burtiski “cauruļvads”; “Conduit” – angļu val.

miljonus viņa personīgie kreditori un 7 miljonus “Dallhold Investments” kreditori)¹⁵³.

Lai arī trasta līdzinieks romāņu ģermāņu tiesību saimes valstīs – nodibinājums - kopumā ir visai caurspīdīgs tiesību institūts, tomēr arī tas var tikt izmantots nelikumīgiem mērķiem atsevišķās jurisdikcijās, ja publiskās varas iestādes neveic pienācīgu to pārraudzību.

Piemēram, Panamā nav vajadzīgs valdības apstiprinājums nodibinājuma nodibināšanai vai izmaiņu veikšanai; nav arī valdības institūcijas, kas veiktu nodibinājumu uzraudzību. Turklāt nodibinājuma dokumenti, kas satur patiesā labuma guvējus (kas var ietvert arī pašu dibinātāju), netiek publicēti; nav arī jāiesniedz nodibinājuma gada pārskati vai cita veida atskaites. Dibinātājs var arī izmantot “nominālo” dibinātāju, tādējādi pilnībā noslēpjot savu identitāti attiecībās ar citām personām¹⁵⁴.

Arī Lihtenšteinas nodibinājumi ir tikuši izmantoti nelikumīgiem mērķiem, tajā skaitā, korumpēti valstu līderi ir mēģinājuši noslēpt sazagto. Plaši ir ziņots par bijušo Filipīnu prezidentu Ferdinandu Markosu, kurš izmantoja Lihtenšteinas nodibinājumus lai paslēptu no Filipīnas valsts nozagtos naudas līdzekļus¹⁵⁵.

Savukārt Lihtenšteinas fondus pat dēvē par “noslēpumu aiz septiņām atslēgām”¹⁵⁶. Ir bijuši gadījumi, kad paši Lihtenšteinas fondu klienti tiek apkrāpti. Lai samazinātu mantojumu nemīlamam mantiniekam, ar fonda palīdzību manta tiek nodota par labu mīļākajai lai apietu likumīgās sievas neatņemamo mantošanas daļu. Ja fonda dibinātājs nomirst ātrāk kā patiesais labuma guvējs uzzina par fonda esamību, tad nauda paliek fonda pārvaldīšanā. Atsevišķas detektīvaģentūras dzīvo tikai no tā, ka meklē šādu fondu līdzekļus pēc pievilto mantinieku pasūtījuma¹⁵⁷. Turklāt neraugoties uz starptautisko spiedienu no EASO un Finanšu rīcības darba grupas (turpmāk tekstā – FRDG¹⁵⁸) puses, Lihtenšteina pagaidām negrasās mainīt likumu par banku noslēpumu. Kā ir norādījis Lihtenšteinas grāfs Aluā, tad lai grozītu attiecīgo likumu, saskaņā ar

¹⁵³ Barry P. Why Bond has the last laugh. The Sydney Morning Herald. 14 August 2000, p.13

¹⁵⁴ Behind the Corporate Veil. Using Corporate Entities for Illicit Purposes. Paris, OECD, 2001. p.27-28.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Коттке К. Грязные деньги – как с ними бороться? Перевод 9 – го переработанного немецкого издания. Москва: „ Дело и Сервис”, 2005 стр. 242.

¹⁵⁷ Der Spiegel. 1997, No 39. s.116.

¹⁵⁸ Financial Action Task Force – angļu val. Uz doto brīdi FRDG galībvalstis ir: Argentīna, Austrālija, Austrija, Beļģija, Brazīlija, Kanāda, Dānija, Somija, Francija, Vācija, Grieķija, Honkonga (šobrīd pārstāv Ķīnas Tautas Republika), Islande, Īrija, Itālija, Japāna, Nīderlandes Karaliste (ietverot Antiļu salas un Arubu), Luksemburga, Meksika, JAUNZĒLANDE, Norvēģija, Portugāle, Krievijas Federācija, Singapūra, Dienvidāfrika, Spānija, Zviedrija, Šveice, Turcija, Apvienotā Karaliste, Amerikas Savienotās Valstis; kā pilntiesīgas locekles piedalās arī Eiropas Komisija un Persijas līča Sadarbības padome. Novērotāju vidū ir Ķīnas Tautas Republika, Indija un Korejas Republika. Sīkāk par organizācijas darbību skatīt: <http://www.fatf-gafi.org>

grāfistes konstitūciju ir jārīko referendums. Bet referendumā diez vai vairākums nobalsotu “par” jo aptuveni 30% no grāfistes ienākumiem nāk no finanšu pakalpojumiem¹⁵⁹.

Iekšzemes un ārzonas trasti.

Mūsdienās visai bieži trasta dibinātājs izveido trastu saskaņā ar ārvalsts likumu vai arī trasta aktīvi un trasta pārvaldnieks atrodas citā valstī, nekā trastam noteiktais piemērojama likums¹⁶⁰. Atkarībā no tā, vai trastā iesaistītās personas attiecībā pret trasta attiecību nodibināšanas jurisdikciju ir rezidenti vai nerezidenti, trastus var iedalīt iekšzemes un ārzonas trastos. Jāpiezīmē, ka ārzonas trastos likumi piešķir trasta dibinātājam daudz plašākas iespējas autonomi noteikt trasta instrumenta nosacījumus, kā arī piešķir lielāku aizsardzību no prasījumiem pret trasta pārvaldīšanā nodotajiem aktīviem, it sevišķi, ja mēs salīdzinām ar iekšzemes trastu tiesisko regulāciju, piemēram Anglijā¹⁶¹. Turklāt XX gs. pēdējās desmitgadēs daudzas ārzonu jurisdikcijas, kā piemēram, Kaimanu salas, Bermuda, Džersija un Menas sala, ir pieņēmušas īpašus likumus, kas aizstāj līdz tam piemērotās vispārējo tiesību kolīziju tiesības¹⁶².

Biznesa trasti

Biznesa trasts ir tiesību institūts, kas pastāv tikai Amerikas Savienotajās Valstīs, bet ne citās anglo-sakšu tiesību saimes valstīs. Tas ir akciju sabiedrībai līdzīgs veidojums, izņemot to, ka īpašnieki (labuma guvēji) nodod īpašumtiesību titulu pārvaldniekam, kurš pārvalda saņemto īpašumu par labu labuma guvējiem. Labuma guvējiem ir pārvedami trasta sertifikāti, kas apliecina viņu daļu uz ienākumiem no biznesa trastā nodotā īpašuma, kā arī, biznesa trasta termiņa izbeigšanās gadījumā, dod tiesības uz ienākumu no biznesa trasta likvidācijas. Biznesa trasta pārvaldniekam ir neierobežota atbildība, savukārt biznesa trasta labuma guvēju atbildība ir ierobežot ar mantisko ieguldījumu¹⁶³.

¹⁵⁹ Skatīt: Liechtenstein will resist moves to end Bank Secrecy, says Prince. Elektroniskais resurss: http://www.ocra.com/newsletter/newsletter/0406/story10_0406.asp (aplūkots 13.04.2006)

¹⁶⁰ Par iespējām dibināt pārrobežu trastus skatīt sīkāk: Glasson J. Capacity to create an international trust // *Trusts & Trustees*. Elektroniskais resurss: www.trusts-and-trustees.com/library/capacity_create.htm. Skatīts 16.11.2004; Cain C.A. Offshore Asset Protection – to Trust or not to Trust. Elektroniskais resurss: www.itpa.org/open/preview/trustornot.rtf

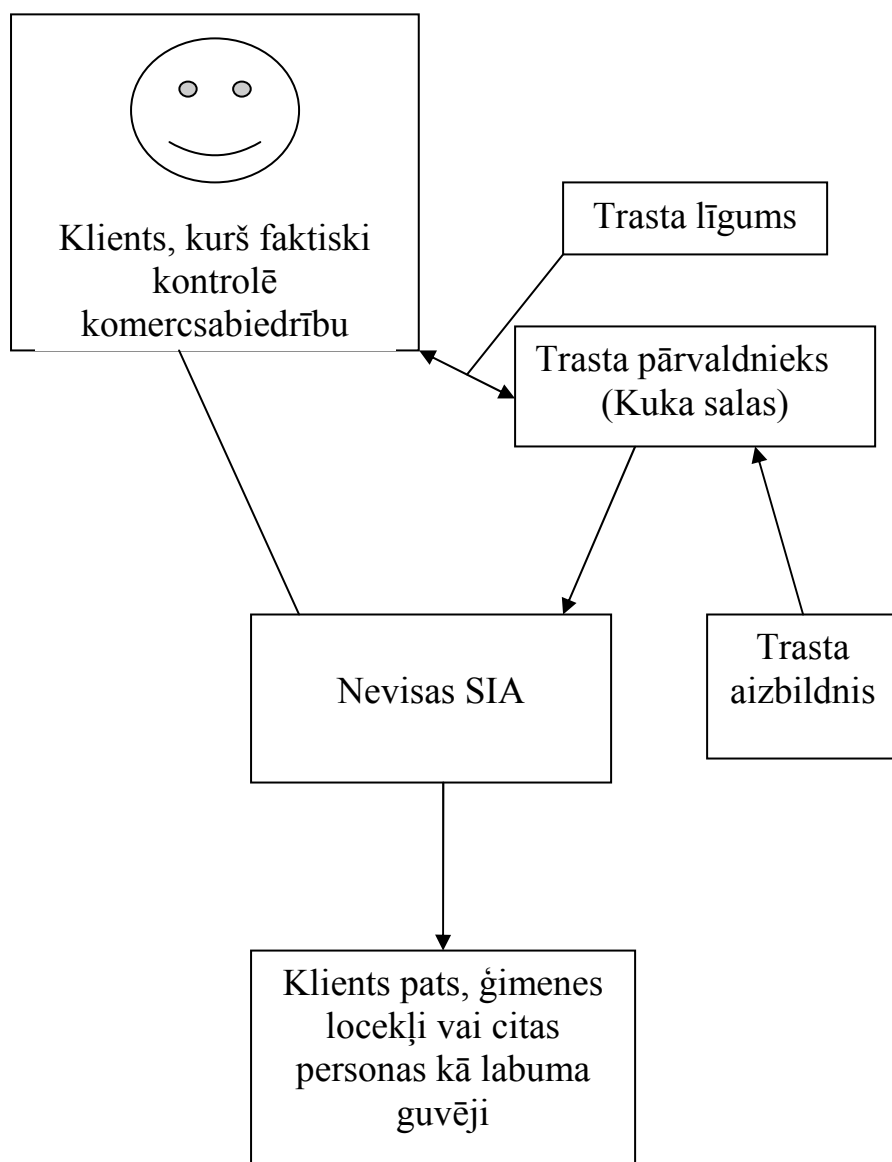
¹⁶¹ Harris J. *The Hague Trusts Convention. Scope, Application and Preliminary Issues*. Oxford – Portland – Oregon: Hart Publishing, 2002, p.65; Skatīt arī Lupoi M. *Trusts: A Comparative Study*. Cambridge University Press, 2000. Ch.4, kas aptver 25 ārzonas jurisdikcijas.

¹⁶² Harris J. *The Hague Trusts Convention. Scope, Application and Preliminary Issues*. Oxford – Portland – Oregon: Hart Publishing, 2002, p.66.

¹⁶³ August R. *International Business Law. Text, Cases, and Readings*. Pearson Education International, 2004. p.197; Schwarcz S.L. *Commercial Trusts as Business Organization: an Invitation to Comparatists*. 13 *Duke Journal of Comparative & International Law* 321. p.321 – 337; skatīt arī ASV tiesu precedentus: *Brown v. Bedell* (1934) *New York Reports*. Vol. 263, p.177 un *Goldwater v. Oltman* (1930). *California Reports*, vol.210, p.408.

Aktīvu aizsardzības trusts

Kā īpašs trasta paveids noteikti ir jāizdala aktīvu aizsardzības trusts¹⁶⁴. Šo trasta veidu izmanto lai vienlaicīgi gan paslēptu savu identitāti, gan arī nezaudētu savus aktīvus gadījumos, ja uzrodas kreditori, to skaitā arī valsts. Lai arī tas ir tikai pieņēmums, bet arī Latvijā daudzas personas izmanto šo trasta paveidu savas komercdarbības veikšanai. Viena no visdrošākajām jurisdikcijām, kas piedāvā aktīvu aizsardzības trustus, ir Kuka salas¹⁶⁵. Lai raksturotu aktīvu aizsardzības trustu, aplūkosim sekojošo shēmu, kur izmantots Kuka salās izveidots trusts un Nevisā reģistrēta sabiedrība ar ierobežotu atbildību:

Shēma Nr.3

¹⁶⁴ Asset protection trust – angļu val.

¹⁶⁵ Vakalalabure T. Cook Islands. World Trust Survey 2006. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006, p.30-31.

Klients pats faktiski veic visu darījumus izmantojot Nevisā reģistrēto sabiedrību ar ierobežoto atbildību. Tomēr gadījumā, ja rodas kādas tiesiska rakstura problēmas, tad trasta pārvaldnieks ir tas, kas veic pārņem Nevisas sabiedrības operatīvo pārvaldi. Arī oficiālajos reģistros trasta pārvaldnieks būs kā Nevisas SIA īpašnieks. Citu valstu tiesām nav jurisdikcijas pār Kuka salas trasta pārvaldnieku, tāpēc piespiedu kārtā nevar vērst piedziņu uz aktīviem, kas atrodas Kuka salu pārvaldnieka īpašumā un valdījumā.

Aklais trusts¹⁶⁶

“Aklais trusts” ir vēl viens trasta paveids, kurš netiek īpaši uzsvērts akadēmiskajā un praktiķu literatūrā par trustiem. Interneta enciklopēdijā “Wikipedia” ir dots šāds skaidrojums: aklais trusts ir trusts, kurā labuma guvēji nav informēti par trasta esamību. Aklo trustu parasti izmanto, kad trasta dibinātājs vēlas labuma guvējus turēt neziņā par trasta aktīviem, lai izvairītos no interešu konflikta starp labuma guvēju un veiktajām investīcijām. Politikā izmanto “aklo” trustu lai tiem nevarētu pārņemt interešu konfliktus, kas rodas sadalot publiskos līdzekļus privātajam sektoram¹⁶⁷. Latvijā savulaik A.Šķēle paziņoja par sev piederošo komercsabiedrību grupas nodošanu “aklajā trustā”, bet par to sīkāk promocijas darba 5.nodaļā.

Trasta praktiskās izmantošanas mērķu ir ļoti daudz, tāpēc īsumā nedaudz aplūkosim galvenos:

Aktīvu aizsardzība.

Nododot savus aktīvus trasta pārvaldīšanā personas nodoms ir pasargāt tos no kreditoru prasījumiem nākotnē, tajā skaitā maksātnespējas gadījumā. Viens variants šajā gadījumā ir izmantot patstāvīgo (diskrēto) trustu, kurā trasta dibinātājs var būt viens no labuma guvējiem, bet ne vienīgais! Šajā gadījumā dibinātājs saņem labumu no aktīviem, kas viņam juridiski vairs nepieder. Jāņem vērā, ka kreditoru intereses tiek īpaši respektētas, un ja patiesais mērķis ir izvairīties no saistību segšanas, šādus trustus atzīst par spēkā neesošiem (skatīt sīkāk promocijas darba 1.1.2 nodaļu).

Labdarības trusts.

Labdarības trusts¹⁶⁸ ir domāts bezpeļņas labdarības nolūkiem. Romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs labdarības trusts tiek aizstāts ar nodibinājumu (Skatīt promocijas darba 5.2. nodaļu).

Aizbildnības un aizgādības trusts.

¹⁶⁶ Blind trust – angļu val.

¹⁶⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Blind_trust

¹⁶⁸ Charitable trust – angļu val.

Romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs analogs tiesību institūts ir aizbīlnība un aizgādība.

Ieguldījumu trasts.

Ja romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs ir likumi par dažādiem kopējiem fondiem (Skatīt promocijas darba nodaļu par ieguldījumu sabiedrībām Latvijā), tad anglo-sakšu tiesību saimes valstīs tam kalpo dažādi ieguldījumu trasti. Piemēram, ļoti populārs ir nekustamo īpašumu ieguldījumu trasts¹⁶⁹ Amerikas Savienotajās Valstīs. Līdz 1960.gadam ASV tikai ļoti bagātas fiziskas personas un korporācijas bija spējīgas ieguldīt apjomīgos nekustamo īpašumu projektos, kā piemēram, iepirkšanās centri, industriālie parki vai veselības aprūpes kompleksi. Bet tad 1960.gadā ASV kongress pieņēma likumu par Nekustamā īpašuma ieguldījumu trastiem¹⁷⁰ (turpmāk - REIT), kas ļāva vidusmēra amerikāņiem piedalīties ieguldījumos nekustamā īpašuma sektorā. Turklāt šim speciālā mērķa kompānijām tika doti nodokļu atbrīvojumi, ja tika izpildīti noteikti kritēriji. Šobrīd šie kritēriji ir sekojoši:

1. REIT ir jāsadala akcionāriem dividendēs vismaz 90% no tā ikgadējā ar nodokļiem apliekamā ienākuma, no kura jāizslēdz kapitāla pieaugums;
2. Vismaz 75% no REIT aktīviem ir jābūt nekustamajam īpašumam, hipotekārajiem aizdevumiem, citu REIT akcijām, skaidrai naudai vai valdības obligācijām;
3. ir jābūt vismaz 100 ieguldītājiem utt.

Pensiju trasts.

Arvien pierastāka lieta kļūst darba devējam vienam, vai kopā ar darbinieku, izveidot privāto pensiju shēmas paralēli valsts garantētajiem sociālajiem labumiem vecumdienās. Ja ASV tiek izmantoti pensiju trasti, tad Eiropā tie ir pensiju fondi (Skatīt promocijas darba 5.5. apakšnodaļu).

Nodokļu plānošanas trasts.

Trasts ir ļoti labs nodokļu plānošanas instruments gan anglo –sakšu tiesību saimes valstīs, gan arī romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs. Par to sīkāk promocijas darba nākamajā apakšnodaļā. Jāpiezīmē, ka tieši nodokļu problemātika saistībā ar trastu, un tajā iesaistītajām personām, joprojām rada daudz neatrisinātu problēmu, jo īpaši valstīs, kuras iekšējos likumos trasts nepastāv.

¹⁶⁹ Real Estate Investment Trust – angļu val; saīsināti - REIT.

¹⁷⁰ Real Estate Investment Trust Act of 1960 – angļu val. Skatīt: <http://www.investinreits.com/learn/glossary.cfm> The Investors Guide to Real Estate Investment Trusts (REITS). National Association for Real Estate Investments Trusts, Inc., May 2003.

1.4. Trasts un nodokļu uzlikšanas problēmas starptautiskajās nodokļu tiesībās

Tā kā trustā ir iesaistītas trīs personas (dibinātājs, pārvaldnieks un labuma guvējs), tad rodas zināmas problēmas kuru personu un kurā brīdī aplikēt ar nodokļiem; vai arī uzskatīt pašu trustu kā zināmu “hibrīda” personu nodokļu uzlikšanas vajadzībām. Ja visas uzskaitītās personas un pats trasta īpašums atrodas vienas valsts ietvaros, it īpaši anglo – sakšu tiesību saimes valstī, tad īpašas grūtības nerodas¹⁷¹. Taču starptautiskajās nodokļu tiesībās pat relatīvi vienkāršas trasta situācijas var radīt daudzus jautājumus. Piemēram, ja trusts saņem ienākumus vai kapitāla pieaugumu no dažādiem avotiem dažādās valstīs. Trustu var kopīgi pārvaldīt trasta pārvaldnieki dažādās valstīs, turklāt daļa var būt fiziskas personas, daļa pat juridiskas personas. Beigu beigās arī labuma guvēji var būt rezidenti dažādās valstīs un pat to tiesības uz ienākumu no trasta var atšķirties pēc trasta veida. Tādējādi anglo-sakšu tiesību saimes valstīs, tajā skaitā, Lielbritānijā, ārzonu trusts ir efektīvs nodokļu plānošanas instruments¹⁷².

Jāņem vērā arī apstākļi, ka romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs nacionālajās nodokļu tiesībās praktiski nav izstrādāta nodokļu politika attiecībā uz trasta aplikšanu ar nodokļiem. Šajās valstīs trusts tiek aplikts ar nodokļiem izmantojot nodokļu uzlikšanas pieejas analogiem tiesību institūtiem¹⁷³. Šis apstākļi daudzos gadījumos palīdz turīgām personām izmantot trasta instrumentu sava nodokļa sloga samazināšanai. Kā negatīvs piemērs tam ir jāmin bijušās slavenās zviedru supergrupas “Abba” dibinātāja Bjorna Ulveusa (*Bjorn Ulvaeus*) izveidotie trusti Nīderlandē, Nīderlandes Antiļu salās un Menas salā. Zviedrijas Nodokļu administrācijai aizdomas radīja apstākļi, ka Bjorna Ulveusa 2003.gada ienākumu deklarācijā parādījās kopējie ienākumi tikai 2 miljonu zviedru kronu apmērā jeb aptuveni 300.000 ASV dolāri, lai gan visiem bija zināms par viņa lielajiem biznesa ienākumiem, tajā skaitā no mūzikas industrijas un viesnīcām. Šobrīd bijusī popmūzikas zvaigzne ir apsūdzēta par

¹⁷¹ Par nodokļu uzlikšanu trustam Lielbritānijā skatīt piemēram: Edwards R. & Stockwell N. *Trusts and Equity*, sixth edition, Pearson Longman, 2004, p.73 – 82. Lielbritānijā trustam var tikt uzlikti sekojoši nodokļi: Ienākuma un korporāciju nodoklis (Income and Corporation Taxes Act), Kapitāla pieauguma nodoklis (Capital gains tax) un Mantošanas nodoklis (Inheritance tax).

¹⁷² Skatīt piemēram, Clarke G. *Offshore Tax Planning through Trusts*. In: Tolley’s Tax planning 1999-2000. Volume II. The Bath press, Bath, Great Britain, 1999., p.1301 – 1322.

¹⁷³ Underhill A. and Hayton D.J. *Law of trusts and trustees*, 16th edition. London, 2003, p.170 et seq.; Palumbo G. Tax Advantages of Trusts in the Italian Civil Law Perspective. In: *Trusts&Trustees*, May 1997, No 6, p.11; Schipper J.H.W. Some Dutch Fiscal Aspects Regarding Trusts. In: *Trusts&Trustees*, May 1997, No 6, p.21.; Mens van, H.L. The Trust and Swiss Tax Law. In: *The Trust, Bridge or Abyss between Common and Civil Law Jurisdictions*. Deventer: Kluwer, 1992. Ch.4.

Kā prakses piemēru skatīt piemēram: What’s going On in... The Netherlands. Setting up of Irrevocable Discretionary Trust Characterized as a Taxable Gift. *Decisions of the Supreme Court* of 18 November 1998. International Bureau of Fiscal Documentation. April/mei 1999. p.190-192.

nodokļu nenomaksāšanu vairāk nekā 11,5 miljonu ASV dolāru apmērā izmantojot jau minētās trasta attiecības¹⁷⁴. Jāpiezīmē, ka pie šāda ienākuma līmeņa Zviedrijas nodokļu rezidentam ir jāsamaksā valsts un pašvaldību nodokļos gandrīz 60% no minētās summas¹⁷⁵.

Sekojošajā piemērā, kas ņemt no trasta profesionāļu prakses¹⁷⁶, fiziska persona pilnīgi legāli izmanto trasta instrumentu starptautiskajā nodokļu plānošanā. Nensija Džonsone ir Kanādas rezidente. Viņa vēlas iegādāties vairākus luksus klases dzīvokļus Francijā Vidusjūras krastā ar nodomu tos izīrēt trešajām personām. Gadījumā, ja šie dzīvokļi tiek pārdoti vai Nensija nomirst, tad Francijā ir augsti kapitāla pieauguma un mantošanas nodokļi, ko Nensija vēlētos pēc iespējas samazināt. Bez tam, Nensija ir pārsteigta par augstajiem nodokļiem Francijā par izīrēšanas ienākumiem.

Kā šajā situācijā var izmantot trasta instrumentu, lai samazinātu kopējos maksājamos nodokļus?

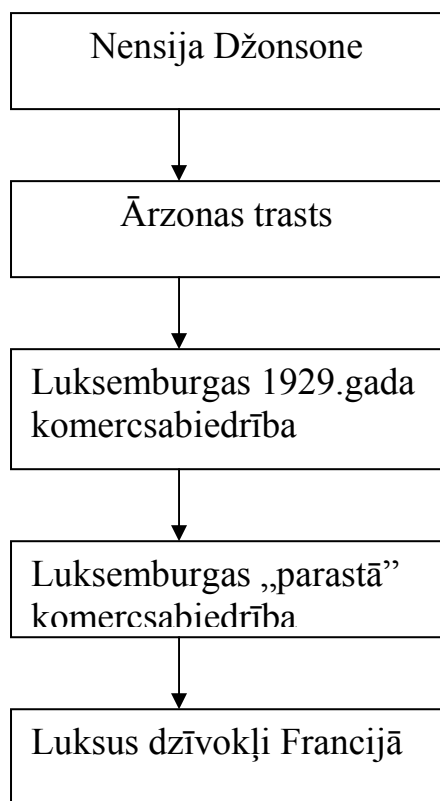
Tā kā dzīvokļi atrodas Francijas teritorijā, tad nav iespējams tiesiski izvairīties no nodokļiem par izīrētajiem dzīvokļiem Vidusjūras krastā. Ja Nensijai dzīvokļi pieder kā fiziskai personai, tad viņas nodokļu slogs no izīrēšanas ienākumiem var sasniegt pat 49,58% (!). Tomēr, ja dzīvokļi pieder komercsabiedrībai, kas tieši vai netieši pieder N.Džonsonei, Francijas uzņēmumu ienākuma nodoklis būs 34,3 %, neatkarīgi no tā, vai dzīvokļi pieder vietējai vai ārvalstu komercsabiedrībai.

Ja komercsabiedrība, kurai pieder dzīvokļi, ir nodibināta Luksemburgā, tad kapitāla pieauguma nodokļus dzīvokļu pārdošanas gadījumā novērš speciāls punkts Luksemburgas – Francijas divpusējā nodokļu konvencijā. Franču mantošanas nodokļus var novērst zināmos gadījumos, ja dzīvokļi tieši vai netieši pieder trastam, kurš ir neatsaucams un patstāvīgs (diskrētais); turklāt neviens no labuma guvējiem nedrīkst būt Francijas rezidents. Jebkuras dividendes, ko izmaksās Luksemburgas komercsabiedrība trastam, tiks pakļautas ieturējuma nodoklim 25% apmērā (šajā gadījumā netiek piemēroti nodokļu konvencijas atvieglojumi). Lai to novērstu, Luksemburgas komercsabiedrība ir jāpieder ārzonas komercsabiedrībai (tā saucamajai Luksemburgas 1929.gada komercsabiedrībai), kura laiku pa laikam likvidē „parasto” Luksemburgas komercsabiedrību. Kapitāla pieaugums no komercsabiedrības likvidācijas netiek aplikts ar Luksemburgas ieturējuma nodokli. Šajā gadījumā Luksemburgas ārzonas komercsabiedrība (Luksemburgas 1929.gada komercsabiedrība) var sadalīt ienākumus no kapitāla dividenžu formā trastam, lai kur tas arī atrastos. Shematiski tas izskatās sekojoši:

¹⁷⁴ Bright H. Money, Money, Money troubles for Abba founder. Elektroniski pieejams: <http://www.trusts-and-trustees.com/print/0/nop/888> (aplūkots 03.05.2006)

¹⁷⁵ The Global executive. Sweden. Ernst@Young, 2002. p.759.

¹⁷⁶ Trust case studies. Elektroniskais resurss: http://www.ocra.com/case_studies (Skatīts 11.10.2006)

Shēma Nr.4

Diemžēl arī EASO modeļa Nodokļu konvencija par ienākumu un kapitālu¹⁷⁷ (turpmāk tekstā – Nodokļu konvencija) un tās komentāri¹⁷⁸ īstenībā nesniedz skaidrojumu kā Nodokļu konvencijas jāpiemēro attiecībā uz trastiem, trasta pārvaldniekiem vai labuma guvējiem. Atsevišķas valstis, kā piemēram Kanāda un Amerikas Savienotās Valstis, savās noslēgtajās Nodokļu konvencijās ar jēdzienu “persona” saprot arī trastu Nodokļu konvencijās vajadzībām¹⁷⁹. Lielbritānija un Īrija ir izdarījusi atrunu modeļa Nodokļu konvencijas 21.pantam, un patur tiesības aplikt trasta ienākumu ar ienākuma nodokli, kas tiek izmaksāts nerezidentam¹⁸⁰. Arī praksē Lielbritānija daudzās savās Nodokļu konvencijās izslēdz trastu no EASO Modeļa Nodokļu konvencijas 21.panta¹⁸¹,

¹⁷⁷ OECD Model Tax Convention on Income and Capital – angļu val.

¹⁷⁸ Model Tax Convention on Income and Capital, condensed version. Paris OECD, June 1998

¹⁷⁹ Skatīt - Latvijas Republikas un Kanādas konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla nodokļiem 3.panta 1.daļas d)punktu: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 3.oktobrī; Latvijas Republikas un Amerikas Savienoto Valstu konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma nodokļiem 3.panta 1.daļas d)punktu: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 27.maijā.

¹⁸⁰ Model Tax Convention on Income and Capital, condensed version. Paris OECD, June 1998, Reservations on the Article 21.

¹⁸¹ Piemēram, Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem 22.panta 1.daļa: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 21.novembrī.

kas nozīmē, ka ienākumu saistībā ar trastu primāri var aplikēt pēc teritoriālā principa (ienākuma rašanās vietas). EASO 1993.gadā ir izveidojusi darba grupu, kas līdzīgi jau sagatavotajam skaidrojumam par līgumsabiedrību aplikšanu ar nodokļiem¹⁸², sagatavos attiecīgu ziņojumu par trastiem un investīciju fondiem¹⁸³. Tomēr vēl nav zināms, kad tiks pabeigts šis pētījums. Kopumā arī tiesu lēmumi attiecībā uz trastu aplikšanu ar nodokļiem starptautiskajās nodokļu tiesībās ir visai niecīgā skaitā, turklāt nav tiesu precedentu, kas neapšaubāmi izskaidrotu Nodokļu konvenciju piemērošanu attiecībā uz trastiem¹⁸⁴.

Mēģināsim aplūkot atsevišķus ienākumu veidus Nodokļu konvencijas struktūrā, un noteikt, kā tas attiecas uz trastu un tajā iesaistītām personām. Vispirms sāksim ar dividendēm, procentiem un autoratlīdzības ienākumu veidiem (Nodokļu konvencijas 10., 11. un 12 pants). Visbūtiskākais jautājums šajā sakarā ir sekojošais: vai trasta pārvaldnieks var tikt uzskatīts par patieso labuma guvēju¹⁸⁵ augšminēto Nodokļu konvencijas pantu vajadzībām? Valdošais uzskats ir, ka trasta pārvaldnieks ir jāuzskata par patieso labuma guvēju¹⁸⁶. Tajā pat laikā jāatzīmē, ka aģenti, vai “nominālie” pārstāvji vai cita veida starpniekkompānijas netiek uzskatītas par patiesajiem labuma guvējiem¹⁸⁷.

Attiecībā uz kapitāla pieaugumu (Nodokļu konvencijas 13.pants) galvenais jautājums ir sekojošais: kas ir īpašuma atsavinātājs – trasta pārvaldnieks vai labuma guvējs? Starptautiskajās nodokļu tiesībās ir jāuzskata, ka trasta pārvaldnieks ir īpašuma atsavinātājs, jo galu galā pats trasta pārvaldnieks izlemj, vai un kad īpašums ir jāatsavina. Tikai gadījumā, ja trasta pārvaldnieku var uzskatīt par labuma guvēja “nominālo” pārstāvi, tad par atsavinātāju jāuzskata labuma guvēju¹⁸⁸.

Vēl viens ļoti aktuāls jautājums ir sekojošais: kā definēt Nodokļu konvencijas vajadzībām ienākumu, ko trasta pārvaldnieks pārskaita labuma guvējam uz citu valsti? Uz šo jautājumu ir iespējamās trīs atbildes. Vispirms jau, šis ienākums saglabā savu oriģinālo izcelsmi. Tātad, ja trasta pārvaldnieks saņem dividendes no trasta ieguldījumiem, tad arī pārskaitot gūto peļņu labuma guvējam, šis ienākums tiek klasificēts kā dividendes saskaņā ar Nodokļu

¹⁸² The application of the OECD Model Tax Convention to Partnership. OECD, Paris, 1999.

¹⁸³ Danon R.J. Conflicts of Attribution of Income Involving Trusts under the OECD Model Convention: The Possible Impact of the OECD Partnership Report. Intertax, Volume 32, Issue 2, Kluwer Law International 2004. p.210

¹⁸⁴ Baker P. Double Taxation Conventions. *Sweet&Maxwell*, May 2003, p. 1B.18

¹⁸⁵ Beneficial owner – angļu val.; bénéficiaire effectif – franču val. Par „Beneficial owner” koncepciju sīkāk skatīt: Petkeviča J. The concept of beneficial owner: From international tax law to community law. RGSJL working papers No. 26, Rīga, 2005.

¹⁸⁶ Baker P. Double Taxation Conventions. *Sweet&Maxwell*, May 2003, p. 1B.23

¹⁸⁷ Model Tax Convention on Income and Capital, condensed version. Paris OECD, June 1998, Commentary on Article 10, Paragraph 2.

¹⁸⁸ Baker P. Double Taxation Conventions. *Sweet&Maxwell*, May 2003, p. 1B.24

konvencijas 10.pantu. Tas var radīt zināmas grūtības gadījumos, ja trasta pārvaldniekam ir tiesības uzkrāt peļņu un sadalīt to pēc vairākiem gadiem (Tā saucamais diskrētais trusts). Otra iespēja ir visu pārskaitāmo summu klasificēt atbilstoši kādam no Nodokļu Konvencijas īpašajiem pantiem (6. līdz 20.pants), no kuriem primārais pants ir 10.pants par dividendēm, kas atļauj ienākuma rašanās valstī uzlikt ieturējuma nodokli (parasti no 5 – 15%). Trešā iespēja ir klasificēt ienākuma no trastu kā “Citi ienākumi”, kas noteikti Nodokļu konvencijas 21.pantā. Iespējams, ka šī ir visprecīzākā atbilde uz uzdoto jautājumu¹⁸⁹. Šajā gadījumā ienākums no trasta tiek aplikts pēc rezidences principa – labuma guvēja rezidences valstī. Izņēmums ir tikai tad, ja noslēgtajās Nodokļu konvencijās, ir minētas īpašas atrunas par trasta ienākuma aplikšanu ar nodokli pēc teritoriālā principa¹⁹⁰.

Ja mēs paskatāmies uz ārvalstīs nodibināta trasta izmantošanu Latvijas Republikā nodokļu optimizēšanai un koruptīvu darbību slēpšanai, tad jāatzīst, ka tas joprojām ir ļoti efektīvs un “likumīgs” instruments, jo Latvijas Republikas normatīvie akti neparedz nekādus pretpasākumus. Tam kā ilustrāciju var sniegt sekojošos divus piemērus.

Latvijas Republikas Ministru kabineta 2001.gada 26.jūnija noteikumi Nr.276 “Noteikumi par zemu nodokļu vai beznodokļu valstīm un teritorijām”¹⁹¹ (turpmāk tekstā – „Melnais saraksts”) nosaka tā saucamās zemu nodokļu un beznodokļu valstis un teritorijas. Uz doto brīdi „Melnajā sarakstā” ietilpst sekojošas valstis:

1. Andoras Ielejas;
2. Angilija (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
3. Antigva un Barbuda;
4. Antiļas (Nīderlandes Karaliste);
5. Apvienotie Arābu Emirāti;
6. Aruba (Nīderlandes Karaliste);
7. Amerikas Savienoto Valstu Virdžīnu salas;
8. Bahamu salu Sadraudzība;
9. Bahreinas Valsts;
10. Barbadosa;
11. Beliza;

¹⁸⁹ Baker P. Double Taxation Conventions. *Sweet&Maxwell*, May 2003, p. 1B.25

¹⁹⁰ Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem 22.panta 1.daļa: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 21.novembrī.

¹⁹¹ *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 29.jūnijā. Spēkā no 30.06.2001

12. Bermudu salas (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
13. Britu Virdžīnu salas;
14. Bruneja Darusalama;
15. Dominikas Sadraudzība;
16. Džērsi (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
17. Džibutijas Republika;
18. Ekvadoras Republika;
19. Gērnsi (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
20. Gibraltārs (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
21. Grenāda;
22. Guama (Amerikas Savienotās Valstis);
23. Gvatemalas Republika;
24. Honkonga (Sjangana, Ķīnas Tautas Republika);
25. Jamaika;
26. Jaunkaledonija (Francijas Republika);
27. Jordānijas Hāšimītu Karaliste;
28. Kaimanu salas (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
29. Kampiones pilsēta (Itālijas Republika);
30. Katāras Valsts;
31. Kenijas Republika;
32. Kostarikas Republika;
33. Kuka salas (Jaunzēlande);
34. Kuveitas Valsts;
35. Labuāna (Malaizija);
36. Libānas Republika;
37. Libērijas Republika;
38. Lihtenšteinas Firstiste;
39. Madeiras sala (Portugāles Republika);
40. Makao (Ķīnas Tautas Republika);
41. Maldīvijās Republika;
42. Maurīcijas Republika;
43. Māršala salu Republika;
44. Menas sala (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
45. Monako Firstiste;
46. Montserrata (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);

- 47.Nauru Republika;
- 48.Niue (Jaunzēlande);
- 49.Olderne (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
- 50.Panamas Republika;
- 51.Samoa Neatkarīgā Valsts;
- 52.Sanmarīno Republika;
- 53.Santamarijas sala (Portugāles Republika);
- 54.Santomes un Prinsipi Demokrātiskā Republika;
- 55.Seišelu Republika;
- 56.Senpjēra un Mikelona (Francijas Republika);
- 57.Sentkitsas un Nevisas Federācija;
- 58.Sentlūsija;
- 59.Sentvinsenta un Grenadīnas;
- 60.Svētās Helēnas sala (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
- 61.Taiti (Franču Polinēzija);
- 62.Tērksas un Kaikosas (Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste);
- 63.Tongas Karaliste;
- 64.Urugvajas Austrumu Republika;
- 65.Vanuatu Republika;
- 66.Venecuēlas Republika;
- 67.Zanzibāras sala (Tanzānijas Apvienotā Republika).

Latvijas Republikas likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” 3.panta astoto daļa nosaka, ka: „Neatkarīgi no jebkuriem šā likuma noteikumiem uzņēmumu ienākuma nodokli ietur pēc 15 procentu likmes no visiem maksājumiem, ko Latvijas rezidenti vai nerezidentu pastāvīgās pārstāvniecības izmaksā juridiskajām, fiziskajām un citām personām, kuras atrodas, ir izveidotas vai nodibinātas Ministru kabineta noteikumos minētajās zemu nodokļu un beznodokļu valstīs vai teritorijās, ieskaitot maksājumus šo personu pārstāvjiem vai trešo personu banku kontos un maksājumus, kas veikti savstarpēja norēķinu ieskaita veidā, izņemot šādus maksājumus personām, kuras atrodas, ir izveidotas vai nodibinātas zemu nodokļu vai beznodokļu valstīs vai teritorijās:

- 1) Latvijas rezidentu izmaksātās dividendes;
- 2) procentus no Latvijas Republikā reģistrētām kredītiestādēm par depozītnoguldījumiem un norēķinu kontu atlikumiem, ja šie procenti tiek izmaksāti atbilstoši kredītiestādes noteiktajai vispārējai likmei par depozītnoguldījumiem un norēķinu kontu atlikumiem;

3) maksājumus par preču piegādēm, ja šīs preces ir attiecīgās zemu nodokļu vai beznodokļu valsts vai teritorijas izcelsmes preces.¹⁹²”

Tātad ar personām, kas dibinātas vai atrodas šajās teritorijās, Latvijas Republikas likums “Par uzņēmumu ienākuma nodokli” nosaka īpašus noteikumus: ja nenotiek reāla ekonomiskā darbība pērkot preces, tad Latvijas nodokļu maksātājam ir jāietur ieturējuma nodoklis 15% (agrāk 25%) no visām summām, kas tiek pārskaitītas personām uz sarakstā minētajām valstīm vai teritorijām. Taču, lai apietu sarakstā noteiktos ierobežojumus, bez citām visai vienkāršām metodēm¹⁹³, palīgā nāk ārvalstīs izveidots trusts. Sekojošais ir labs piemērs no Latvijas prakses.

Latvijas komercsabiedrība A un Lielbritānijas komercsabiedrība B 1999.gadā noslēdza izpētes līgumu¹⁹⁴, saskaņā ar kuru nerezidentu komercsabiedrība apņēmas piegādāt informāciju Latvijas pusei par attiecīgo preču tirgus tendencēm pasaulē, galvenokārt jau bijušās PSRS teritorijā. Saskaņā ar noslēgtā līguma noteikumiem Latvijas komercsabiedrība pārskaitīja vairākus miljonus latu par veiktajiem izpētes pakalpojumiem ārvalstīs reģistrētajai komercsabiedrībai. Latvijas Republikas Valsts ieņēmumu dienestam (turpmāk tekstā – VID) radās aizdomas par veiktajām cenu manipulācijām, jo necilā izpēte tika ļoti dāsni atalgota, un tika uzsākta pārbaude par minēto komercsabiedrību savstarpējiem darījumiem. Pēc informācijas apmaiņas Nodokļu konvencijas ietvaros starp VID un Lielbritānijas nodokļu administrāciju noskaidrojās, ka Lielbritānijas komercsabiedrības akcijas piederēja analoga nosaukuma komercsabiedrībai, kas bija reģistrēta Gērnsijas salā, kuras akcijas savukārt bija nodotas trasta pārvaldīšanā. Tiklīdz nauda ienāca komercsabiedrības B kontā Lielbritānijā, tā tūlīt tika pārskaitīta tālāk uz Gērnsijas salā reģistrētās mātes komercsabiedrības kontu. Tādējādi visai vienkārši tika apiets Latvijas Republikas “melns saraksts” un ievērojami naudas līdzekļi tika bez ieturējuma nodokļiem aizskaitīti prom aiz Latvijas robežām, un tad jau tika sadalīti starp trasta patiesajiem labuma guvējiem¹⁹⁵.

Jāatzīmē arī fakts, ka Latvijas valsts un pašvaldību amatpersonas joprojām var izmantot trasta instrumentu savu patieso ienākumu un īpašumu slēpšanai. Likums “Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā”¹⁹⁶

¹⁹² *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 1.martā. Spēkā no 01.04.1995

¹⁹³ Skatīt piemēram, Grasis J. Kad likuma likums ved garām valsts makam. Daži ES nodokļu tiesību problēmjaudājumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 27.februārī, B6 lpp.

¹⁹⁴ Agreement for Research – angļu val.

¹⁹⁵ Npublicēti VID materiāli. Autora rīcībā.

¹⁹⁶ *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 9.maijā. Spēkā no 10.05.2002.

neizliedz amatpersonām izmantot trasta instrumentu, kā arī nodotos aktīvus trasta pārvaldīšanā nav obligāti jāuzrāda valsts amatpersonas deklarācijā¹⁹⁷.

Minētā likuma 9.panta 3.daļa nosaka aizliegumu valsts amatpersonai gūt ienākumus no kapitāla daļām un akcijām, kā arī jebkāda cita veida vērtspapīriem komercsabiedrībās, kas reģistrētas beznodokļu vai zemu nodokļu valstīs un teritorijās saskaņā ar Ministru kabineta apstiprināto „Melno sarakstu”. Taču nav aizliegums saņemt ienākumu no aktīviem, kas nodoti ārzonas trasta pārvaldīšanā; respektīvi būt par trasta labuma guvēju. Tādējādi valsts amatpersonas droši var izmantot savu aktīvu mantas nobēdzināšanai trasta instrumentu.

Labs piemērs tam ir Ventspils mēram A.Lembergam izvirzītā apsūdzība kukuļošanā, 12 miljonu latu legalizēšanā un nepatiesu ziņu sniegšanā. Ja masu mēdijos izplatītā informācija par to, ka A.Lembergs savā valsts amatpersonas deklarācijā no 2002.gada līdz 2005.gadam nav norādījis īpašumtiesības ārzonas komercsabiedrībā „Hinch Invest&Finance”, atbilst patiesībai¹⁹⁸, tad patiešām A.Lembergs ir pārkāpis likuma “Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 9.panta 3.daļu, un viņam iestājas Krimināllikumā noteiktā atbildība. Taču, ja A.Lembergs savas daļas komercsabiedrībā „Hinch Invest&Finance” būtu nodevis trasta pārvaldīšanā, tad Latvijas Republikas likumi nav pārkāpti.

Kopsavilkums. Trasta aplikšana ar nodokļiem ir mazpētīts jautājums gan starptautiskajās nodokļu tiesībās, gan arī valstīs nacionālā līmenī, tajā skaitā Latvijā. Promocijas autors uzskata, ka starptautiskajās nodokļu tiesībās Nodokļu konvenciju ietvaros ienākumi no trasta ir jākvalificē kā „Citi ienākumi”. Autors ļoti kritiski vērtē Latvijas Republikas nodokļu un korupcijas novēršanas tiesību normas, jo tās faktiski neparedz nekādus pret-trasta noteikumus. Promocijas autora priekšlikumi attiecībā uz nodokļiem ir doti darba priekšlikumu daļā.

¹⁹⁷ Skatīt: Ministru kabineta 22.10.2002 noteikumi Nr.478 „Kārtība, kādā aizpildāmas, iesniedzamas, reģistrējamas un glabājamas valsts amatpersonu deklarācijas un iesniedzami valsts amatpersonu saraksti”. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 30.oktobrī. Spēkā no 31.10.2002.

¹⁹⁸ Rulle B. Lembergam jauna apsūdzība kukuļošanā, miljonu legalizēšanā. *Diena*, 2007. 15.martā, 1.lpp.

2. nodaļa

Trasti atsevišķās romāņu – ģermāņu tiesību sistēmas valstīs

Iepriekšējā promocijas darba nodaļā tika dots trasta institūta teorētiskais raksturojums. Lai labāk izprastu trastu, jo sevišķi tā tiesisko regulējumu, kā arī tā atzīšanas problēmas romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs, šajā disertācijas nodaļā tiks apskatītas vairāku valstu tiesību normas un tiesu prakse attiecībā uz trastiem. Atsevišķās valstīs, kā Maltā, Krievijā trasts ir ieviests ar likumu, citur – Itālijā, Nīderlandē – trasts tiek atzīts starptautisko privāttiesību ietvaros. Pēdējā apakšnodaļā tiks apskatītas salīdzinošā aspektā 13 jurisdikcijas, kurās pastāv trasta institūts, tajā skaitā arī mazās Eiropas valstis kā San-Marino.

2.1. Trastu tiesiskais regulējums Maltā.

Malta atrodas Vidusjūras vidū uz Maltas arhipelāga salām. Tās teritorija ir 316 tūkstoši kvadrātkilometru; iedzīvotāju skaits – aptuveni 400 000. Maltas Republikas galvaspilsēta ir Valetta; valstī ir divas oficiālās valodas: maltiešu un angļu valoda. Maltas Republikas tiesību sistēma ir pieskaitāma pie jaukta tipa tiesībām. Pamatvilcienos tā noformējās laika periodā no 1800. līdz 1964.gadam, kad tā bija Lielbritānijas kolonija, līdz ar to tiesībām ir anglo – sakšu tiesību sistēmas ietekme. Tomēr vienlaicīgi Maltas tiesībās ir sajūtamas Maltas vēsturiskās attīstības vēsmas, kas savulaik bija Romas impērijas, vēlāk Bizantijas impērijas sastāvdaļa. Te vēl jāpieskaita arābu un Maltas ordeņa bruņinieku valdīšanas periods. Neskatoties uz koloniālo atkarību no Lielbritānijas, tirdzniecības sakari ar Vidusjūras valstīm lielā mērā ietekmēja Maltas tiesību sistēmas veidošanos. Laika periodā no 1854. līdz 1873.gadam angļu varas iestādes pieņēma likumus, kas lielā mērā balstījās uz Francijas 1804.gada Civilkodeksu (Napoleona kodeksu) un 1807.gada Civilprocesa kodeksu. Joprojām spēkā esošais Maltas Civilkodekss tika pieņemts 1868.gadā (Lietu tiesības) un 1873.gadā (Personiskās tiesības); Tirdzniecības kodekss – 1857.gadā un 1858.gadā (Jūras tirdzniecība un citi jautājumi); 1854.gadā tika pieņemts kodekss par Civillietu izskatīšanas procedūru. Tādējādi Maltas Republikas civiltiesības galvenokārt ir ietekmējušās no franču tiesībām, un ir pieskaitāmas pie romāņu – ģermāņu tiesību sistēmas¹⁹⁹.

Maltā trasta institūts tika ieviests normatīvajos aktos ar Maltas 1988.gada Trastu likuma (turpmāk šajā nodaļā - TL)²⁰⁰ pieņemšanu; vēlāk nosaukums

¹⁹⁹ Sīkāk skatīt: Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003. стр. 491 – 493; Busuttill E. Malta// International Encyclopedia of Comparative law. Vol.1, 1972. p. M45 – 51.

²⁰⁰ Sākotnējais nosaukums - Trusts Act of 1988. Vēlāk nosaukums mainīts uz Trusts and Trustees Act of 1988 as amended by Act of 1989, Act of 1994, Act of 2004 and Act of 2006. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>

mainīts uz Trastu un Trasta pārvaldnieku likums . Tā kā TL ir salīdzinoši jauns, tad tas ir arī pietiekami moderns, jo pārņēmis labāko pieredzi no “vecajām” anglo-sakšu tiesību saimes trastu valstīm. Saistībā ar iestāšanās procesu Eiropas Savienībā, kā arī ņemot vērā EASO un FRDG spiedienu, Maltā kopš 2000/2001 gada notika nozīmīgas izmaiņas TL: trusts tika padarīts par pieejamu arī Maltas rezidentiem; tika pastiprināta trasta pārvaldnieku uzraudzība, kā arī pārvaldnieku atbildība par klientu identifikāciju un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu²⁰¹. Tā kā trasta institūts ir kļuvis par Maltas tiesību sistēmas neatņemamu sastāvdaļu, tad nākotnē trasti, kas izveidoti saskaņā ar Maltas likumu, var kļūt tikpat populāri kā šobrīd Maltā reģistrētās komercstruktūras²⁰².

Trasta būtība

Trasta definīcija jau ir dota iepriekšējā nodaļā, tāpēc divreiz pie tās neapstāsimies. Tomēr ir jāuzsver, ka saskaņā ar TL 3.panta 2.daļu, trustā nodotie aktīvi ir atdalīti no pārvaldnieka īpašuma un tie veido atsevišķu fondu. TL 3.panta 2.daļa nosaka, ka trasta aktīvi tiek reģistrēti uz pārvaldnieka vārda, un viņam ir visas tiesības un pienākumi pārvaldīt, ieguldīt un lietot šos aktīvus saskaņā ar trasta līguma noteikumiem, ievērojot arī visus īpašos pienākumus, ko uzliek trustam piemērojamais likums, it sevišķi tas attiecas uz tiesībām iesūdzēt un tikt iesūdzētam tiesā. Par trasta aktīvu pārvaldīšanu pārvaldniekam ir pilna civiltiesiskā, kā arī cita veida atbildība. Maltā trusts netiek atzīts par juridisku personu.

Trasta nosacījumu laušana

TL 4.pants paredz, ja tiek pārkāpti TL, trasta līgumā vai piemērojamā likuma noteikumi, vai ja pārvaldnieks rīkojas nolaidīgi vai pārkāpjot TL, trasta piemērojamā likuma vai trasta līgumā dotās pilnvaras, tad tiek uzskatīts, ka trusts līgums ir pārkāpts un tas var tikt izbeigts.

Trastam piemērojamais likums

Saskaņā ar TL noteikumiem, trastu ir jāpārvalda, jāinterpretē un jāsteno saskaņā ar trastam piemērojamo likumu. Trastam piemērojamais likums ir jānosaka saskaņā ar Hāgas 1985.gada konvenciju par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu (Par konvenciju sīkāk skatīt nākošo promocijas darba nodaļu). Turklāt, ja trusts ir izveidots saskaņā ar TL, tad TL 5.panta 3.daļa pieļauj mainīt trastam piemērojamo likumu uz jebkuru citu jurisdikciju.

Trasta atzīšana

Ja trastam piemērojamais likums ir Maltas likums, tad tā spēkā esamību, konstrukciju, spēkā stāšanos un pārvaldīšanu nosaka TL, neskatoties uz jebkuriem citiem likumiem. Visos citos gadījumos, trusts ir jāpārvalda saskaņā

²⁰¹ Sīkāk skatīt: Ganado M. Maltese project results in trust law changes // *Trusts&Trustees*. Volume 10 – Issue 2, December/January 2004, p.19 – 21.

²⁰² Cremona A. Malta. World Trust Survey 2006. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8. July/August 2006. p. 66.

ar tam piemērojamo ārvalsts likumu, un to regulē Maltas 1994.gada Trastu atzīšanas likums²⁰³.

Trasta forma

TL 7.pants nosaka, ka spēkā ir tikai trasti, kas ir nodibināti rakstveidā. Tādējādi Maltā netiek atzīti mutiskie trasti, kas ir spēkā daudzās citās valstīs. Tomēr Maltā tiek atzītas arī vienpusējās deklarācijas, kad pārvaldnieks paziņo par viņam nodoto īpašumu pārvaldīšanā.

Labuma guvējs

TL 9.pants nosaka, ka labuma guvējam trasta radīšanas aktā ir jābūt pietiekami skaidri un noteikti identificējamam. Tas var būt gan identificējams(i) pēc vārda, uzvārda (nosaukuma), gan pēc piederības pie sociāla slāņa, vai pēc radniecības ar kādu noteiktu personu, neskatoties uz to, vai trasta izveidošanas laikā viņš jau eksistē, vai vēl neeksistē. Ja labuma guvējs nav identificējams, un ja tas nav labdarības trasts, tad tas ir atzīstams par spēkā neesošu.

TL pieļauj, ka pats trasta dibinātājs var būt arī labuma guvējs (TL 9§ 2.daļa). Turklāt trasta nosacījumi var paredzēt vēl kādu papildus personu kā labuma guvēju, pienākumu uzlikšanu labuma guvējam, kurus ja viņš pārkāpj, var tikt atstumts no labuma guvēja statusa. TL 9.panta 5.daļa paredz arī iespēju labuma guvējam atteikties no ienākumu saņemšanas. Interesants ir apstākļi, ka labuma guvēja saņemtajam labumam no trasta ir jābūt kustamam īpašumam, pat ja trasta īpašumā ietilpst arī nekustamais īpašums (TL 9§ 6.daļa). Labuma guvējs var ar rakstveida juridisku aktu pārdot, aizdot, nodot tālākā lietošanā vai veikt citādas darbības ar saņemto labumu.

Trasta spēkā neesamība

Trasts tiks uzskatīts par spēkā neesošu un neīstenojamu, ja:

- 1) tas pieprasa, uzspiež vai pamudina veikt darbības, kas būtu noziedzīgs nodarījums saskaņā ar Maltas normatīvajiem aktiem, neatkarīgi no tā, kur trasts tiek īstenots,
- 2) tā ienākums tiek gūts vai rodas no operācijām, darījumiem vai līdzīgām aktivitātēm, kas būtu noziedzīgs nodarījums Maltā, neatkarīgi no tā, kur šādas darbības tiktu veiktas; vai arī līdzīgā veidā ir iegūts trasta īpašums, vai arī līdzīgi notiek trasta pārvaldīšana (TL 11§ 1.daļa).

Trasts arī tiks uzskatīts par spēkā neesošu, ja tiesa konstatēs, ka vairs nepastāv trasta izveidošanas mērķis, vai arī trasta nosacījumi ir neizpildāmi.

Var būt arī situācija, kad trasts izveidots vairākiem mērķiem, no kuriem vismaz viens ir spēkā neesošs. Šajā gadījumā var būt divi varianti:

- 1) ja spēkā esošo trasta daļu nevar nošķirt no trasta pārējās daļas, tad trasts tiek uzskatīts par spēkā neesošu,
- 2) ja spēkā esošo daļu var nošķirt no trasta pārējās daļas, tad trasts tiks atzīts tādā apjomā, kā to noteiks tiesa.

²⁰³ Recognition of Trusts Act, 1994. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>

Pārvaldniekam nav pašam tiesību noteikt cik lielā mērā trasts ir spēkā esošs – viņam vienmēr ir jāgriežas tiesā; tādas pašas tiesības ir arī trasta dibinātājam un labuma guvējam.

Trasta termiņš

Saskaņā ar TL 12.pantu, trasta spēkā esamības termiņš, ja vien tas nav izbeigts vai atzīts par spēkā neesošu jau ātrāk, nevar būt ilgāks par 100 gadiem no brīža, kad trasts stājās spēkā. Taču šis termiņš neattiecas uz trastiem, kas radīti labdarības mērķiem.

Trasta izbeigšana

Ja trasta spēkā esamība izbeidzas, tad pārvaldniekam ir pienākums sadalīt trasta īpašumu saprātīgos termiņos saskaņā ar trasta nosacījumiem. Turklāt, kā to nosaka TL 17.panta 3.daļa, tad neskatoties pat uz trasta nosacījumiem, ja visi labuma guvēji ir zināmi un tie ir vienbalsīgi piekrituši un neviens no tiem nav nepilngadīgs, tad labuma guvēji var pieprasīt pārvaldniekam izbeigt trastu un sadalīt trasta īpašumu starp tiem.

Pārvaldnieki

Pārvaldnieki tiek nozīmēti, vai arī to iecelšanas kārtība tiek paredzēta, trasta izveidošanas aktā. Arī to kopējais skaits tiek noteikts līdzīgā veidā. Gadījumā, ja pārvaldnieks nav noteikts, vai starp pārvaldniekiem ir brīva vakance, tad bijušais pārvaldnieks vai jebkurš cits no pārvaldniekiem, vai arī kāds no labuma guvējiem vai tieslietu ministrs var griezties tiesā ar lūgumu nozīmēt jaunu pārvaldnieku. Jebkuram šādā veidā jaunieceltajam pārvaldniekam ir tādas pašas tiesības un pienākumi, kādi bija viņa priekšgājējam.

Ja pārvaldnieks vēlas atkāpties no savu pienākumu pildīšanas, tad viņam par to rakstveidā ir jāpaziņo trasta dibinātājam vai, ja trasta dibinātājs nav sasniedzams, tad vismaz vienam no labuma guvējiem. Šāda veida atkāpšanās stājas spēkā no dienas, kad tiek saņemts šāds paziņojums. Turklāt, līdz jaunā pārvaldnieka iecelšanai “vecajam” pārvaldniekam ir jāturpina pildīt savi pienākumi. Izbeidzot savus pienākumus pārvaldniekam ir jānodod visi dokumenti nākamajam pārvaldniekam, lai tas varētu turpināt veiksmīgi pildīt pārvaldniekam uzticētos pienākumus.

Saskaņā ar TL 21.panta 1.daļu, pārvaldniekam savi pienākumi ir jāveic ievērojot trasta izveidošanas aktā noteiktās pilnvaras un trasta pārvaldīšana jāveic godprātīgi kā apdomīgam, uzcītīgam un uzmanīgam “tēvam” (*paterfamilias* – latīņu val.).

TL 21.panta 2.daļa nosaka, ka pārvaldniekam ir nepieciešams:

- 1) nodrošināt, ka trasta īpašums ir reģistrēts viņa pārvaldījumā,
- 2) pēc iespējas saglabāt un palielināt trasta īpašuma vērtību.

Izņemot, ja tas vien nav atļauts TL vai arī skaidri izteikts trasta izveidošanas aktā, tad pārvaldniekam, bez tiesas atļaujas, nav atļauts :

- 1) tieši vai netieši gūt labumu no trasta,
- 2) piespiest vai atļaut jebkurai trešajai personai tieši vai netieši gūt labumu no pilnvarojuma tiesībām,

3) savā vārdā slēgt darījumus ar trasta īpašumu tādējādi gūstot peļņu (21§ 3.daļa).

Pārvaldniekam tāpat ir jāveic rūpīga grāmatvedības uzskaitē pār trasta īpašumu, un, ja jebkurš no labuma guvējiem to pieprasa, ir saprātīgā laika periodā jāiesniedz grāmatvedības uzskaites kopija.

TL 21.panta 5.daļa nosaka, ka pārvaldniekam ir stingri jānodala viņa trasta pārvaldīšanā esošais īpašums no viņa personīgā īpašuma un citiem pārvaldīšanā esošiem īpašumiem, lai tos būtu viegli identificēt.

Pārvaldnieku tiesības

TL 24.pants nosaka, ka pārvaldniekam saskaņā ar trasta nodibināšanas akta nosacījumiem un TL noteikumiem ir visas tās pašas tiesības, kas jebkurai fiziskai personai attiecībā uz tās rīcībā esošo īpašumu. Pārvaldniekam ir jāizmanto savas pilnvaras labuma guvēju interesēs un saskaņā ar trasta nosacījumiem.

Trasta izpildes uzraudzītājs²⁰⁴

Trasta nosacījumi var paredzēt arī trasta izpildes uzraudzītāju. Saskaņā ar TL 24.panta 2.daļu, trasta izpildes uzraudzītājam ir sekojošas pilnvaras:

- 1) nozīmēt jaunu vai papildus pārvaldnieku,
- 2) nomainīt pārvaldnieku,
- 3) pieprasīt, lai pārvaldnieks saņem viņa pilnvarojumu noteiktu darījumu veikšanai.

Veicot savus pienākumus trasta izpildes uzraudzītājs tomēr nav uzskatāms par pašu pārvaldnieku.

Pārvaldnieka izdevumi un atlīdzība

Pārvaldnieks par savu pienākumu izpildi nav tiesīgs saņemt nekādu atlīdzību, ja vien tas nav paredzēts trasta nodibināšanas akta nosacījumos vai par to vienojušies rakstveidā labuma guvēji, vai arī to ar īpašu rīkojumu nav noteikusi tiesa. Tomēr TL 28. panta 2. daļa paredz to, ka pārvaldnieks var segt tiešos izdevumus saistībā ar trasta pārvaldīšanu arī no trasta ienākumiem.

Pārvaldnieka atbildība par trasta nosacījumu pārkāpšanu

Pārvaldnieks, kurš ir pārkāpis, vai ir piekritis pārkāpt trasta nosacījumus, ir atbildīgs par:

- 1) trasta īpašuma vērtības pazemināšanos,
- 2) neiegūtās peļņas atrāvumu, ja tāda būtu, ja nebūtu notikusi trasta nosacījumu pārkāpšana.

Savukārt, ja trastam ir vairāki pārvaldnieki, tad pārvaldnieks nav atbildīgs par otra pārvaldnieka radīto kaitējumu, ja vien viņš pats ar savu darbību vai bezdarbību nav atbalstījis otra ļaunprātīgos nodomus. Ja divi vai vairāki pārvaldnieki ir atbildīgi par trasta nosacījumu pārkāpšanu, tie atbild solidāri proporcionāli savai vainai.

²⁰⁴ Protector – angļu val.

TL 30.panta 8.daļa paredz, ka tiesa pārvaldnieku var atbrīvot no pienākumu pildīšanas pilnībā vai arī daļēji; viņam var arī turpmāk uzticēt to pienākumu daļu, kurus viņš veicis godprātīgi un pamatoti.

Pārvaldnieks un trešās personas

TL 32.panta 3.daļa nosaka, ka ar trešajām personām šajā gadījumā ir jāsaprot visas citas personas, kas nav trasta dibinātājs, pārvaldnieks vai labuma guvējs.

Veicot jebkuru darījumu vai jebkurā citā lietā, kas ietekmē trastu, pārvaldnieks paziņo, ka viņš rīkojas kā trasta pārvaldnieks; šajā gadījumā trešā persona var celt prasību par šiem darījumiem vai par jebkuru citu lietu tikai pret trasta īpašumu.

Ja šādās situācijās trasta pārvaldnieks nav paziņojis trešajai personai, ka viņš rīkojas kā trasta pārvaldnieks, un trešajai personai par to nebija nekas zināms, tad pārvaldnieks ir personīgi atbildīgs trešajai personai par radītajiem zaudējumiem. Tomēr šajā gadījumā TL 32.panta 2.daļas b) apakšpunkts paredz iespēju pārvaldniekam kompensēt savus zaudējumus sedzot tos no trasta īpašuma, ja vien nav noticis trasta nosacījumu pārkāpums.

Interesanta tiesību norma ir dota TL 33.panta 1.daļā: ja persona gūst vai saņem peļņu, ieguvumus vai priekšrocības trasta nosacījumu pārkāpšanas gadījumā, tad viņš tiks uzskatīts par šīs peļņas, ieguvumu vai priekšrocību pārvaldnieku, savukārt par labuma guvēju šajā situācijā tiks uzskatīts trasts vai labuma guvējs vai jebkura cita persona, no kuras tika atrauta šī peļņa, ieguvums vai priekšrocības.

Personu grupas intereses

Personu grupas intereses šajā gadījumā attiecas uz trastu, kurā kā labuma guvējs ir noteikta personu grupa. TL 35.panta 1.daļa nosaka, ka, ja labuma guvēji no trasta ir personu grupa, tad personu grupa beidz pastāvēt, ja nevienai personai vairs nav iespējams kļūt par šīs personu grupas locekli. Tāpat tiks uzskatīts, ka sievietei, kurai ir vairāk kā 55 gadi, vairs nebūs bērnu. Ja arī no trasta īpašuma rodas ienākums, bet uz konkrēto brīdi nav neviena persona, kas piederētu pie labuma guvējiem no noteiktas personu grupas, tad ienākumi ir jāuzkrāj, kamēr eksistē kaut viens no konkrētās personu grupas locekļi. Uzkrāšanu var izbeigt tikai tad, ja beidzas trasta likumā noteiktais termiņš (skatīt iepriekš).

Pārvaldnieka bankrots

Gadījumā ja pārvaldnieks ir bankrotējis, kļuvis maksātnespējīgs vai arī viņā īpašums var tikt konfiscēts saskaņā ar likumu, kreditoriem nav tiesību celt prasību pret trasta īpašumu tiktāl ciktāl pats pārvaldnieks nevar celt prasību pret trastu. Savukārt gadījumos, ja trasta pārkāpšanas gadījumā trasta īpašums tiek atsavināts, tad to var atgūt, izņemot gadījumus ar bona fide pircēju, kurš to ir ieguvis par atbilstošu cenu.

Noilgums

Saskaņā ar TL 41.panta 1.daļu, lai celtu prasību pret pārvaldnieku:

- 1) attiecībā uz krāpšanu, ko veicis pārvaldnieks vai viņš ir bijis ieinteresētā persona;
- 2) lai atgūtu trasta īpašumu, kas bijis pārvaldnieka kontrolē, un kuru viņš ir pārvērtis par savu īpašumu - pastāv noilgums 30 gadi.

Neskatoties uz 41.panta 1.daļā noteikto, 2.daļa nosaka, ka labuma guvējs nevar celt prasību pret pārvaldnieku par trasta nosacījumu pārkāpšanu notekot 3 gadu periodam skaitot no dienas, kad:

- 1) pārvaldnieks iesniedza pēdējās atskaites labuma guvējam,
- 2) labuma guvējs pirmoreiz uzzināja par notikušo trasta nosacījumu pārkāpšanu. Šāda atskaite jāšak no dienas, kura ir bijusi ātrāk.

Īpaši tiek aizsargātas nepilngadīgo personu intereses. TL 41.panta 3.daļa nosaka, ka šo termiņu notecējums nepilngadīgām personām nesākas, kamēr viņas nav sasniegušas pilngadību.

Trastu reģistrācija

TL 43.pants nosaka, ka katrs trasts ir jāreģistrē Maltas finansiālo pakalpojumu centrā²⁰⁵ (turpmāk šajā nodaļā – Centrs), un, tas ietilpst pārvaldnieka pienākumos nodrošināt to, lai trasts tiktu reģistrēts šajā Centrā.

Reģistrējot trastu ir jāiesniedz šādi dokumenti:

- 1) apstiprināta trasta nodibināšanas kopija,
- 2) nominētās kompānijas paziņojums par to, ka trasts atbilst TL prasībām lai tiktu uzskatīts par trastu.

Centrs pārbauda iesniegtos dokumentus, kā arī vai ir samaksāta atbilstoša reģistrācijas maksa, un izsniedz reģistrācijas apliecību. Maksa par trasta reģistrāciju Centrā ir 200 Maltas liras.

Ja trasta nodibināšanas aktā tiek veiktas kādas izmaiņas, tās ir jāpiereģistrē Centrā, un tās nav spēkā tikmēr, kamēr tās nav reģistrētas. Arī šis pienākums ir jāveic pārvaldniekam neatkarīgi no tā, kas ir piedāvājis veikt izmaiņas trastā. Līdzīgi pārvaldniekam ir jāziņo par trasta izbeigšanos, neatkarīgi notā, kas tam ir par iemeslu(TL 43§ 5. un 6. daļa).

Kopsavilkums. Izskatot Maltas Trastu likumu, kas ir pietiekami jauns un moderns, varam secināt, ka gadījumā, ja Latvijas Republikā nākotnē gribam ieviest trasta institūtu, tad pēc Maltas likums varētu kalpot kā paraugmodelis Latvijas likumam.

²⁰⁵ Malta Financial Services Center – angļu val.

2.2. Trastu attīstība Itālijā

Itālija ir Dienvideiropas valsts ar bagātu vēsturi, un viens no Eiropas civilizācijas un tiesību attīstības šūpuļiem. Itālijas tiesību sistēma pieder romāņu – ģermāņu tiesību saimei, turklāt Itālija ir romāņu – ģermāņu tiesību “dzimtene”, no kuras teritorijas savulaik izcēlušās romiešu tiesības. Mūsdienu civiltiesības Itālijā izveidojās XIX gs. 60.gados spēcīgā Francijas Napoleona kodeksa ietekmē, ņemot vērā, ka cauri gadsimtiem, pateicoties daudziem itāļu juristu darbiem, bija saglabājusies romiešu tiesību autoritāte, īpaši jau Justiniāna veiktā romiešu tiesību kodifikācija VI gs.²⁰⁶

Kā norāda Dženovas Universitātes profesors Mauricio Lupuā²⁰⁷, tad Itālijā attieksme pret trastiem ir pavisam citāda nekā to varētu sagaidīt no klasiskas romāņu – ģermāņu tiesību saimes valsts. Vairāk nekā 200 raksti par trastiem tika publicēti Itālijas juridiskajos vai nodokļu žurnālos no 2000. līdz 2002.gadam, iespējams pat vairāk nekā pašā Anglijā. Itālijas tiesās ir iztiesātas 15 no trastiem izrietošas lietas, trīs no tām saistībā ar nodokļu nomaksu. Profesionālā asociācija “Il trust in Italia” tika nodibināta 1999.gadā, kurā ietilpst 700 biedri; kā arī regulāri notiek zinātniski - praktiskas konferences par trastiem²⁰⁸. Itālija ir arī ratificējusi Hāgas konvenciju par trastiem²⁰⁹, ko sīkāk aplūkosim nākamajā nodaļā. Bez tam Itālija laikam ir vienīgā romāņu – ģermāņu tiesību saimes valsts, kur tiek izdots speciāls žurnāls „Trusts e attività fiduciarie”, kas veltīts trastu likumiem un praksei, regulāri apkopojot svarīgākos tiesu nolēmumus gan Itālijā, gan citur²¹⁰.

Kā jau īsi pieminēts promocijas darba 1.nodaļā, tad M.Lupuā uzskata, ka testamentārie trasti bija labi zināmi Eiropā vēl pirms Kanclers Anglijā tikai meklēja to atzīšanas ceļus. Jau XIII gadsimta Glossās ir atrodamas domas, ka “pārvaldniekam (trustee) nepienākas nekāds labums”²¹¹. Neskaitāmi lēmumi par „confidentia” tika pieņemti XVI un XVII gadsimtos Vatikāna tiesā, Pjemontā un citur²¹². Vienu svarīgu spriedumu, ko 1671.gadā pasludināja Vatikāna tiesa –

²⁰⁶ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.321-330; Италия. Конституция и законодательные акты. Москва, 1988.

²⁰⁷ Maurizio Lupoi – itāļu val.

²⁰⁸ Lupoi M. Italy: an independent approach to trusts in a Civil law country// Trust&Trustees. World Trust Survey. May 2003. p.8.

²⁰⁹ Sīkāk skatīt: Paton A.G., Grosso R. The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition: Implementation in Italy. International and Comparative Law Quarterly, 1994, p.654.

²¹⁰ Panico P. Italy. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006, p.50.

²¹¹ Lupoi M. The development of protected trust structures in Italy// Hayton D. (ed.) Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds. Kluwer Law International, 2002, p.86

²¹² Skatīt sīkāk: Lupoi M. The Civil Law Trust. In: *32 Vanderbilt Journal of Transnational Law* (1999), p.972 – 973.

Roman Rota, iztīrāsīm nedaudz sīkāk. Lieta bija par tā saucamo “slepeno trastu”²¹³:

Akvaspartas hercogs bija lielos parādos un bija norakstījis visus savus īpašumus par labu kreditoriem. Hercoga dēls Oktāvijs bija ļoti slims, un gribēja taisīt testamentu par labu savam tēvam, bet tad hercoga kreditori visu viņa mantu paņēmu. Viņš uzrakstīja testamentu par labu trešajai personai – Aleksandram. Pēc Oktāvija nāves Aleksandrs pārņēma viņa īpašumu, bet faktiski to izmantoja hercogs – Oktāvija tēvs (protams ar Aleksandra piekrišanu).

Prasītājs bija Aleksandra kreditors. Viņš iesūdzēja hercogu tiesā lai tas atteiktos no sava pārvaldītā īpašuma, jo tos Oktāvijs bija atstājis Aleksandram; šajā gadījumā Aleksandra kreditori varētu vērst piedziņu uz šo īpašumu. Roman Rota nolēma par sliktu prasītājam: “haeres fiduciarius nullum ius transmissibile in creditor habet”²¹⁴”. Tādējādi, pēc Roman Rota uzskata, trasta īpašums ir atsevišķi nodalīts. Tas pieder pārvaldniekam, bet viņa kreditori nevar vērst piedziņu²¹⁵.

Pamatojoties gan uz citēto, gan uz citiem Itālijas tiesu lēmumiem, M.Lupuā izdara divus svarīgus secinājumus:

1. Nav nekādu grūtību romāņu – ģermāņu tiesībās pieņemt to, ka kādam pieder manta, līdzīgi kā Aleksandram Roman Rota tiesas lēmumā, bet kas netiek “sajaukta” ar citu mantu, kas pieder viņam privāti. Pamatdoma ir, ka personai var “piederēt” kautkas, turklāt tas tiek turēts atsevišķi no visa pārējā, kas tam pieder, tiktāl, ka kreditori nevar vērst piedziņu pret šo noteikto mantu.
2. Gan anglo – sakšu, gan romāņu – ģermāņu tiesību valstīs tiek nodrošināta trasta mantas nošķirtība; savukārt “pašnošķiršana”²¹⁶, ko persona veic ar kādu savu mantu, bet joprojām saņemot labumus no tā, ir pretēji kreditoru interesēm un par šādu rīcību var iestāties juridiska atbildība. Turklāt šāda atbildība anglo – sakšu tiesībās ir vēl izteiktāka kā romāņu – ģermāņu tiesībās: ja trasta dibinātājam ir bijušas kaut mazākas nojausmas, ka ar savu rīcību viņš var nodarīt zaudējumus kreditoriem, kreditori var vērst piedziņu pret šādu trastā nodotu mantu. Labi piemēri ir Lielbritānijas tiesas lēmumi lietās sākot no Re Butterworth²¹⁷ līdz pat Midland Bank vs. Wyatt²¹⁸ (Skatīt sīkāk promocijas darba 1.nodaļu).

²¹³ Secret trust – angļu val.; „Confidentia” – latīņu val.

²¹⁴ “Tas, kas pieder testamentārajam pārvaldniekam kā pārvaldniekam, nav pieejams viņa kreditoriem” – tulkojums no latīņu valodas.

²¹⁵ Lupoi M. The development of protected trust structures in Italy// Hayton D. (ed.) Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds. Kluwer Law International, 2002, p.86

²¹⁶ Self-segregation – angļu val.

²¹⁷ Re Butterworth (1882) 19 ChD 588

²¹⁸ Midland Bank vs. Wyatt [195] 1 FLR 696

Tādējādi mantas nošķiršana, izņemot trasta dibinātāja vienpusēju paziņojumu, ka noteiktu mantu viņš pārvaldīs kā pārvaldnieks, ir vienlīdz iespējama kā romāņu – ģermāņu tiesību un anglo – sakšu tiesību saimes valstīs, un tā nepārkāpj abu tiesību sistēmu principus.

Kā norāda M.Lupuā un T.Arrigo, tad arī Itālijā pastāv tiesību institūti, kas atbilst Eiropas trasta likumu principiem (skatīt promocijas darba 4.nodaļu). Īsumā apskatīsim Itālijas tiesību institūtus, kas atbilst trasta analogam²¹⁹.

2.2.1. Fondo patrimonale

Itālijas Civill kodeksa²²⁰ pirmās grāmatas „Par personām un par ģimeni”²²¹ 167. – 171.pants regulē Del fondo patrimoniale jeb ģimenes fonda izveidi. Viens no laulātajiem, vai abi laulātie kopā vai pat trešā persona, dzīves laikā, vai ar testamentu, var apgrūtināt noteiktus aktīvus lai apmierinātu ģimenes vajadzības. Tas tiek izdarīts ar vienpusēju deklarāciju, kuru otram laulātajam ir jāpieņem, vai arī trešās personas aktīvi tiek nodoti laulātajiem. Ja vien Fondo patrimoniale dibinātājs nav izlēmis citādi, aktīvu īpašumtiesības tiek reģistrētas uz laulāto vārda, kuri kļūst par aktīvu pārvaldniekiem. Jebkurš ienākums no aktīviem tiek izlietots ģimenes vajadzībām. Jāņem vērā, ka viena vai abu laulāto kreditori nevar vērst piedziņu pret Fondo patrimonale aktīviem, ja noslēgtie darījumi nav bijuši saistīti ar ģimenes vajadzībām. Tādējādi Fondo patriomonale aktīvi ir pilnībā nošķirti no laulāto īpašuma līdzīgi kā anglo-sakšu trustā.

Fondo patrimonale tiek izbeigts gadījumā, ja tiek izbeigta laulība. Tomēr, ja kaut viens bērns no laulības nav sasniedzis pilngadību, Fondo patrimonale paliek spēkā līdz pilngadības sasniegšanai²²². Fondo patrimonale ir līdzīgs tiesību institūts ģimenes fideikomīsam, kas pastāvēja Latvijā līdz 1937.gadam (skatīt promocijas darba 5.1.2. nodaļu).

2.2.2. Nedeklarēts testamentārais trusts

²¹⁹ Lupoi M. and T.Arrigo. National Report for Italy. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p.123

²²⁰ Il Codice Civile Italiano – itāļu val.; angļu val. skatīt: Beltramo, M. *The Italian Civil Code and complementary legislation*. New revised edition. Oceana, 1991.

²²¹ *Delle Persone e delle Famiglia* – itāļu val.

²²² Sīkāk skatīt: Kardoza elektronisko likumu biļetens. Elektroniskais resurss: http://www.jus.unitn.it/cardoza/obiter_dictum/codciv/Lib11.htm

Itālijas Civilkodeksa otrās grāmatas „Par mantošanu”²²³ 627.pants paredz tā saucamo „slepeno trastu” jeb fiduciāro mantošanu, kas *Fideicommissus* formā pastāvēja jau Senajā Romā (Skatīt sīkāk promocijas darba 5.1.2.nodaļu).

2.2.3. Fiduciārās sabiedrības²²⁴

Jau 1936.gadā Itālijā tika pieņemts likums²²⁵ par fiduciārajām sabiedrībām, kas praksē nodarbojas ar akciju pārvaldīšanu. Tomēr visos gadījumos fiduciārās sabiedrības rīkojas tikai kā aģents ar ierobežotām rīcības pilnvarām. Pēdējās veiktās izmaiņas nosaka, ka fiduciārā sabiedrība var balsot pilnsapulcēs tikai saskaņā ar sava klienta norādījumiem rakstveidā. Jāņem vērā, ka klients paliek akciju īpašnieks, lai arī vārda akcijas formāli pieder fiduciārajai sabiedrībai. Tas nozīmē, ka akciju īpašnieka kreditori var vērst piedziņu pret šīm akcijām, kas atrodas fiduciārās sabiedrības pārvaldīšanā, un tādējādi pēc šīs pazīmes Itālijas fiduciārās sabiedrības atšķiras no anglo – sakšu trasta. Salīdzinājumā, pat Latvijas tiesu praksē fiduciārais īpašums ir nošķirts no fiduciānta īpašuma (skatīt promocijas darba 5.1. nodaļu).

2.2.4. „Trusts Interni”

Pateicoties prof. M.Lupuā un citu progresīvi domājošu Itālijas juristu, grāmatvežu un akadēmiķu pūliņiem, Itālijā ir izveidojusies prakse izveidot tā saucamos „Trusts Interni” jeb iekšzemes trastus. Visi būtiskie „Trust Interni” elementi atrodas Itālijā, piemēram, tipiskā shēmā Itālijas rezidents nodibina trastu ar Itālijā esošiem aktīviem (kustamais vai nekustamais īpašums) par labu citam Itālijas rezidentam – labuma guvējam. Vienīgais ārvalstu elements ir piemērojamais likums, kas ir citas jurisdikcijas likums²²⁶. Pēdējā dekādē vairāk nekā 60 tiesas lēmumi ir bijuši saistībā ar „Trusts Interni”, kas ietvēra dažādus jautājumus, tajā skaitā par „Trusts Interni” spēkā esamību. Lai arī Itālija ir dalībvalsts Hāgas Trastu konvencijai (par konvenciju sīkāk skatīt promocijas darba nākamo nodaļu), kuras 13.pants ļautu Itālijas tiesām atzīt šādus trastus par spēkā neesošiem, tomēr šis jautājums jau ir izsmelts, un neviena tiesu instance vairs neapšaubu „Trusts Interni” spēkā esamību. Arī Itālijas Kasācijas tiesa²²⁷ to ir atzinusi²²⁸.

²²³ *Delle Successioni* - itāļu val.

²²⁴ *Società fiduciarie* – itāļu val.

²²⁵ Law No. 1966 of 23rd November 1939.

²²⁶ Panico P. Italy. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006, p.50; Hayton D. The “trusts interni” seen from England. *Congresso Nazionale: “Il trust in Italia”* – Roma, 19-20 Novembre 1999. p.1-2.

²²⁷ Corte di Cassazione – itāļu val.

²²⁸ Panico P. Italy. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006, p.51.

2.3.Trasti Nīderlandē

Nīderlandes Karalistes teritoriju veido valsts Eiropas teritorija un tās aizjūras valdījumi – Aruba un citas Nīderlandes Antiļu salas; oficiālā valoda ir holandiešu valoda. Nīderlande pieder pie romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīm, un holandiešu tiesības daudzus gadsimtus ievērojami iespaidoja citu valstu tiesību attīstību, vienlaicīgi pārņemot daudz ko arī no šīm citām valstīm. Ilgu laiku Nīderlandē nebija vienota tiesību sistēma – pastāvēja holandiešu, frīzu un citas tiesības. Tikai ar XV gs. Holandes provincē sāka veidoties romiešu – holandiešu tiesības, kurās savijās romiešu tiesību tradicionālie institūti, viduslaiku vācu pilsētu tiesības un ostas pilsētu tirdzniecības paražas. Liela loma bija tiesu nolēmumiem, kuri tika rūpīgi uzskaitīti un publicēti. Īpaši jāatzīmē holandiešu juristu Hugo Grocija (starptautisko tiesību klasiķis), Filipa Leidena un Simona van Lūvena darbi. Nīderlandes Civilkodekss, kas tika pieņemts 1838.gadā, tika izstrādāts Napoleona kodeksa lielā iespaidā: atsevišķas tā sadaļas bija vienkāršs 1804.gada Francijas Civilkodeksa tulkojums holandiešu valodā. Kopš 1947.gada Nīderlandē tika gatavots jauns Civilkodekss, kurš stājās spēkā 1992.gada 1.janvārī, un ir jaunākais un viens no modernākajiem Civilkodeksiem Eiropā²²⁹.

Kā atzīst Roterdamas Erasmus Universitātes vecākie lektori M.E. Koppenola – Laforce (šobrīd vairs nestrādā Roterdamas Universitātē) un R.J.P. Kottenhāgens, tad lielākoties Nīderlandes juristi piekrīt sekojošai atziņai: anglo – sakšu tiesību trastu, vai kādu tam ekvivalentu tiesību institūtu, nav iespējams ieviest Nīderlandes civiltiesībās. To nevar izdarīt saskaņā ar jauno Nīderlandes civilkodeksu, tāpat kā iepriekš to nevarēja ievērojot vecā civilkodeksa tiesību normas. Nīderlandes civilkodeksā nav tiesību institūta, kas pilnībā atbilstu Hāgas Trastu konvencijas 2.pantam (Par šo Konvenciju sīkāk skatīt sekojošo disertācijas nodaļu). Tomēr jau aptuveni piecdesmit pēdējos gadus Nīderlandē notiek diskusijas par šāda tiesību institūta ieviešanas derīgumu²³⁰. Trasta tematikai ir veltītas arī vairākas Nīderlandes juristu doktora disertācijas²³¹.

²²⁹ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.553 – 563.

²³⁰ Koppenol – Laforce M.E. and Kottenhagen R.J.P. The institution of the trust and Dutch law// Netherlands report to the XV International Congress of Comparative Law Bristol 1998. BRUYLANT BRUXELLES, 1999., p.289 – 290.

²³¹ Skatīt piemēram, Sonneveldt F. De private express trust in de Nederlandse Successiewet 1956 (The private express trust in the Dutch Inheritance and Gift Tax Act 1956) Phd at Utrecht University, March 2000.

Nīderlande ratificēja Hāgas konvenciju pēc ilgām diskusijām dažādos līmeņos²³² Vienlaicīgi ar Hāgas konvencijas ratifikāciju, tika pieņemts trasta kolīziju tiesību likums²³³.

Tomēr arī Nīderlandes tiesībās pastāv tiesību institūti, kas ir līdzīgi anglosakšu trastam.

2.3.1. *Fiducia cum amico* (fiduciārais īpašums)

Kā vislīdzīgāko tiesību institūtu anglosakšu trastam Nīderlandē var izdalīt *Fiducia cum amico* jeb fiduciārās īpašumtiesības. Šajā gadījumā aktīvi tiek nodoti pārvaldīšanā aktīvu pārvaldniekam – *fiduciarius*, kurš kļūst par aktīvu fiduciāro īpašnieku, un kuram ir tiesības un pienākumi pārvaldīt aktīvus par labu labuma guvējiem. Jāpiezīmē, ka arī pats sākotnējais aktīvu īpašnieks var būt par labuma guvēju. *Fiducia cum amico* ir attīstījusies tiesu praksē, un likumiska regulējuma tai nekad nav bijusi. Pirmo reizi to atzina tā saucamajā BUMA²³⁴ lietā²³⁵. Lai arī laika posmā no 1947.gada līdz 1992.gadam, kad notika darbs pie jaunā Civilkodeksa un tas stājās spēkā, Nīderlandē pieauga interese par trastiem un to praktisko pielietošanu, tomēr jaunajā Civilkodeksā likumdevējs strikti nostājās pret trasta iedzīvināšanu normatīvajos aktos. Vienīgais izņēmums – tika radīts trastam līdzīgs tiesību institūts „*Bewind*”, kas tiks apskatīts nākamajā apakšnodaļā. Daudzi Nīderlandes juristi ir kritizējuši šādu pieeju trastam globalizācijas laikmetā²³⁶.

Lai arī jaunajā Civilkodeksā jēdziens „*Fiducia cum amico*” nav pat pieminēts, tomēr pēc Nīderlandes juristu vairākuma uzskata šādi darījumi ir spēkā²³⁷, un to apstiprina arī jaunākā tiesu prakse²³⁸. *Fiducia cum amico* raksturīgākā iezīme ir tā, ka labuma guvējam ir ekonomiskās intereses uz pārvaldītajiem aktīviem, bet pārvaldniekam juridiski pieder šie aktīvi. Tā kā Nīderlandes tiesību sistēmā nav pazīstams jēdziens „īpašnieks pēc

²³² Overback, von A.E. La ratification de la Convention de La Haye sur le trust par les Pays-bas: un exemple pour la Suisse// *Collisio Legum Etues de droit international privé pour Gerardo Brogini* – Milan, 1997. p.367; skatīt arī: Overback, von A.E. *Trusts: The Hague Convention and the Law of the Netherlands*. Elektroniskais resurss: <http://www-isdc.unil.ch/f/v097.html> (Skatīts 11.05.1999)

²³³ *Wet conflictrecht trusts* – holandiešu valodā.

²³⁴ Copyright Office for Musical Compositions – angļu val.

²³⁵ BUMA – case. Hoge Raad 14 June 1929, NJ 1929, 1424. Sīkāk skatīt: Kleijn et al. *Introduction to Dutch law for Foreign Lawyers*. Deventure, Kluwer, 1993, p.64

²³⁶ van Mens H.L. *The Trust, Bridge or Abyss between Common and Civil Law Jurisdictions*. Deventer: Kluwer, 1992. p.53-54.; Koppenol – Laforce M.E. and Kottenhagen R.J.P. *The institution of the trust and Dutch law// Netherlands report to the XV International Congress of Comparative Law Bristol, 1998*. Bruylant Bruxelles, 1999., p.293.

²³⁷ Kortmann J.J. and Verhagen H.L.E. *National Report for Netherlands// Principles of European Trust Law*. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999., p.196.

²³⁸ Skatīt *Sogelease* – case. Hoge Raad 19 may 1995, NJ 1996, 119

taisnīguma”²³⁹, tad gadījumā, ja aktīvu pārvaldnieks kļūst maksātnespējīgs un bankrotē, pārvaldāmie aktīvi parasti tiek iekļauti pārvaldnieka kopējā mantā. Līdz ar to labuma guvējs nav ne prioritārais kreditors, ne vienkārši kreditors pret aktīvu pārvaldnieku; viņam ir tikai tiesības celt personisku prasījumu pret aktīvu pārvaldnieku. Tādējādi Nīderlandē netiek nodalīti pārvaldāmie aktīvi no pārvaldnieka personīgās mantas²⁴⁰. Tomēr arī Nīderlandē notiek zināmas atkāpes no šī pamatpostulāta tiesu praksē un virzība uz trastiem līdzīgu tiesisko attiecību atzīšanai. Tā piemēram, Nīderlandes Augstākā tiesa 1984.gadā atzina²⁴¹, ja persona A pārskaita uz personas B bankas kontu naudas līdzekļus, kas domāti lai persona tos pārvalda par labu personai A, tad nevar uzskatīt, ka šie naudas līdzekļi pieder B gadījumā, ja personai B iestājas maksātnespēja; šie naudas līdzekļi būs pieejami tikai personas A, bet ne personas B kreditoriem.

Lai izvairītos no aktīvu zaudēšanas aktīvu pārvaldnieka maksātnespējas gadījumos, Nīderlandes juristi samazina šo risku sekojošā veidā: aktīvi tiek pārvesti uz juridiskas personas vārda (parasti nodibinājuma formā), kas tad skaitās šo aktīvu juridiskais īpašnieks. Turklāt saskaņā ar šīs juridiskās personas dibināšanas dokumentu nosacījumiem faktiski nevar tikt radītas nekādas būtiskas parādsaistības. Bez tam, lai vēl vairāk samazinātu bankrota risku un iespējamās sekas, pārvaldīšanu veic pavisam cita juridiska persona. Taču neapšaubāmi tik sarežģīta juridiska konstrukcija nav ekonomiski konkurētspējīga salīdzinājumā ar parasto anglo-sakšu trastu.

Ne mazāk svarīgs aspekts *Fiducia cum amico* tiesiskajās attiecībās saistās ar gadījumu, ja aktīvu pārvaldnieks pārsniedz savas pilnvaras aktīvu pārvaldīšanā; it sevišķi jau gadījumā, ja notiek aktīvu prettiesiska atsavināšana par labu trešajām personām. Atšķirībā no Eiropas Trastu principu VI panta (Skatīt promocijas darba 4.nodaļu) Nīderlandes tiesību normas neparedz labuma guvējam atgūt aktīvus, kuros tam ir ekonomiskās intereses. Vienīgais izņēmums, ir tad, ja treša persona zināja par aktīvu pārvaldnieka juridisko statusu vai apzinājās, ka tas ir *Fiducia cum amico* pārkāpums, un tādējādi ir vainojams deliktā. Ja tiesa pārliecinās, ka trešā persona ir vainīga, saskaņā ar Nīderlandes Civilkodeksa 6:103 pantu, tā var lemt par attiecīgo aktīvu atgriešanu labuma guvējam. Pie tam, saskaņā ar Nīderlandes Civilkodeksa 6:74 pantu, jebkurā gadījumā labuma guvējs var celt prasību pret aktīvu pārvaldnieku par līgumsaistību pārkāpšanu un zaudējumu piedziņu²⁴². Lai aizsargātu gan labuma

²³⁹ Equitable owner – angļu val.

²⁴⁰ Kortmann J.J. and Verhagen H.L.E. National Report for Netherlands// Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999., p.197.

²⁴¹ Slis – Strome – case. Hoge Raad 3 February 1984, NJ 1984, 752.

²⁴² Kortmann J.J. and Verhagen H.L.E. National Report for Netherlands// Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999., p.198.

guvēja, gan labticīgu trešo personu intereses, Nīderlandes juriste M.E. Koppenol – Laforce piedāvā Nīderlandes Civilkodeksu papildināt ar īpašu nodaļu par *Fiducia cum amico*²⁴³.

2.3.2. *Bewind*

Cits tiesību institūts, kam ir zināma līdzība ar trastu Nīderlandē, ir „*Bewind*”. Tomēr patiesībā šis tiesību institūts ir daudz atšķirīgāks no trasta salīdzinājumā ar *Fiducia cum amico*. *Bewind* gadījumā labuma guvējs ir aktīvu juridiskais īpašnieks, bet aktīvu pārvaldnieks²⁴⁴ – tikai veic šo aktīvu pārvaldīšanu kā labuma guvēja aģents, jo pašam labuma guvējam ir ierobežotas tiesības rīkoties ar pārvaldāmajiem aktīviem. Tā kā aktīvi juridiski nepieder aktīvu pārvaldniekam, tad viņa maksātnespējas un/vai bankrota gadījumā aktīvi paliek labuma guvējam, un līdz ar to labuma guvēja intereses ir pilnībā nodrošinātas pretstatā *Fiducia cum amico* gadījumam. Tomēr fakts, ka pārvaldāmie aktīvi juridiski nepieder pārvaldniekam, ļoti atšķir *Bewind* no klasiska trasta, kur aktīvi parasti ir reģistrēti uz pārvaldnieka vārda. Salīdzinoši *Bewind* pielietojuma joma ir visai šaura, un galvenokārt koncentrējas uz ģimenes tiesībām²⁴⁵.

²⁴³ Koppenol – Laforce M.E. *Het Haagse Trustverdrag (The Hague Trusts Convention)*. Kluwer – Deventer. 1997, p.277.

²⁴⁴ *Bewindvoerder* – holandiešu valodā.

²⁴⁵ Koppenol – Laforce M.E. and Kottenhagen R.J.P. *The institution of the trust and Dutch law// Netherlands report to the XV International Congress of Comparative Law Bristol, 1998. Bruylant Bruxelles, 1999., p.295.*

2.4. Trasti Šveicē

Šveices Konfederācijas oficiālais dibināšanas datums ir 1291.gada 1.augusts, kad trīs kantoni – Švica, Ūrija un Untervaldena – noslēdza militāru savienību par draudzību un savstarpēju palīdzību, izveidojot atsevišķu veidojumu Svētās Romas Impērijas sastāvā. Šveice faktisko neatkarību ieguva 1499.gadā. Francijas karaspēks 1798.gadā ieņēma Šveici, savukārt Vīnes 1815.gada kongress atjaunoja Šveices neatkarību un pasludināja tās “mūžīgo neitralitāti”. Mūsdienās Šveices Konfederācijā ietilpst 23 kantoni; oficiālās valodas ir vācu, franču un itāļu, valsts valodas: vācu, franču, itāļu un retoromāņu. Tā kā Helvētijas Republika Šveices teritorijā no 1798. līdz 1914.gadam atradās Francijas atkarībā, tad liela ietekme uz civiltiesību attīstību bija Napoleona kodeksam, lai gan vāciski runājošajos kantonos orientējās uz Austrijas 1811.gada Civilkodeksu. Tikai XX gadsimta sākumā, Šveices jurists E.Gūbers, sīki izpētot atsevišķu kantonu un citu Eiropas valstu civillikumus, sagatavoja vienotu Šveices Civilkodeksu, kas stājās spēkā 1912.gadā²⁴⁶.

Kā norāda Fribūras Universitātes (Šveice) emeritētais profesors un bijušais Šveices Salīdzinošo tiesību institūta direktors A.E.Overbeks, tad Šveices tiesībās nevar atrast tiesību institūtu, kas sauktos „trasts”²⁴⁷. Vienlaicīgi notiek diskusijas par fiduciārajām attiecībām, kas neizbēgami skar jautājumus par trastiem un to pārņemšanu Šveices normatīvajos aktos²⁴⁸.

Šveices normatīvajos aktos vairāki tiesību institūti var tikt izmantoti kā trasta mērķu aizstājēji. Tomēr, kā norāda Overbeks, tad saskaņā ar tiesību doktora P.Supino disertācijas atziņām, nevienu no tiesību institūtiem Šveicē nevar pilnībā uzskatīt par trastu²⁴⁹. Tikai divus tiesību institūtus – nodibinājumu un fidūciju (fiducie), var izmantot līdzīgiem mērķiem kā *inter vivos* trastu.

2.4.1. Nodibinājums (*Fondation, Stiftung*).

²⁴⁶ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.886 – 894.

²⁴⁷ Overbeck von A.E. National Report for Switzerland// Principles of European Trust Law. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p. 105.

²⁴⁸ Skatīt piemēram materiālus par kolokviju Lozannā 1994.gadā: Jaccard M. ed., Droit et pratique des operations fiduciaires ne Suisse. *CEDIDAC vol.29*, Lausanne, 1994. (CEDIDAC 29); Guillaume F. Incompatible du trust avec le droit Suisse? Un mythe s’effrite // *Revue Suisse de droit international et de droit europeen*, 2000. No 1, p.1.; Overback, von A.E. La ratification de la Convention de La Haye sur le trust par les Pays-bas: un exemple pour la Suisse? In: *Collisio Legum Etues de droit international privé pour Gerardo Broggin* – Milan, 1997. p.367; Overback, von A.E. Law Applicable to, and Recognition of Trusts in Switzerland: the Possible Future under the Hague Convention. *Trusts&Trustees*, 1996, No5, p.6.

²⁴⁹ Supino P. Rechtsgestaltung mit Trust aus Schweizer Sicht. Dissertation Nr. 1616 der Hochschule St. Gallen, Druckzentrum ta-Media AG, Zürich, 1994, p.112.

Nodibinājumu Šveices tiesībās regulē Šveices Civilkodeksa 80. – 89.bis pants²⁵⁰. Lai izveidotu nodibinājumu, dzimtas īpašumu ir jānovēl speciālam mērķim ar testamentu vai publisku instrumentu. Nodibinājums iegūst juridiskas personas statusu ar tā reģistrācijas brīdi komercreģistrā (*registre du commerce*), un federālās, kantona vai komūnu publiskās iestādes veic to darbības uzraudzību. Publiskās reģistrācijas un kontroles prasība neattiecas uz ģimenes un baznīcas nodibinājumiem.

Izņēmuma kārtā nodibinājums var būt komerciālam mērķim, bet principā tam ir jābūt nodibinātam vienīgi filantropijas nolūkos. Tie ir ļoti plaši izmantoti labdarības, kultūras un citiem līdzīgiem mērķiem. No vienas puses var šķist, ka nodibinājums Šveicē kalpo līdzīgi kā anglo-sakšu labdarības trusts. Tomēr tas tā nav, jo nodibinājumu nevar nodibināt par labu konkrētai personai. Ģimenes nodibinājumus var izveidot novēlot dzimtas īpašumus par labu noteiktai ģimenei, tomēr tikai atsevišķu izdevumu segšanai, kā piemēram, izglītībai vai trūcīgam nonākušam ģimenes loceklim. Nodibinājums pats par sevi nevar nodrošināt pastāvīgu ģimenes ienākumu. Tomēr daudzi juristi uzskata, ka nodibinājums praksē būtu jātraktē visai plaši līdzīgi trustam²⁵¹.

2.4.2. Fidūcija

Trustam vistuvākais tiesību institūts ir fidūcija (*fiducie* vai *acte fiduciaire* (*Treuhand*), kas ir attīstījies tiesu praksē²⁵². Fidūcija tiek lietota kā *fiducia cum creditore* ķīlas vajadzībām vai *fiducia cum amico* mantas pārvaldīšanai un ieguldīšanai.

Fidūcija Šveicē ir cēlusies no pilnvarojuma tiesību normām (*mandat*, *Auftrag*). Fiduciants var dot norādījumus fiduciāram jebkurā laikā, kamēr parasti trustu attiecībās nodibinātājs (*settlor*) nevar iejaukties pārvaldnieka darbībā. Līdzīgi pilnvarojumu (*mandat*) var atsaukt jebkurā laikā (Šveices Saistību kodeksa 404.pants²⁵³). Fiduciāram (*fiduciaire; trustee*) ir pilnas īpašumtiesības uz attiecīgo fidūcijā nodoto mantu. Viņam pat ir vairāk pilnvaru nekā vajadzētu lai pildītu savus pienākumus. Fiduciāra nāves, rīcībnespējas vai bankrota gadījumā, fiduciārās attiecības izbeidzas (Šveices Saistību tiesību kodeksa 405.pants²⁵⁴), ja vien starp pusēm nav citas vienošanās vai pastāv kādi īpaši

²⁵⁰ Tuor/ Schnyder/ Schmid. *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch*, Zurich, 1995, s.143

²⁵¹ Overbeck von. A.E. *op.cit.* p.109.

²⁵² Pirmo reizi fidūciju atzina Federālā tiesa 1905.gadā lietā Grüning – Dutoit vs. Kappeler; skatīt Reymond C. et Revaclier J. *Les operations fiduciaires en droit suisse. Les operations fiduciaires (pratiques, validité, regime juridique dans plusieurs pays européens et dans le commerce international)*. Colloque de Luxembourg des 20 et 21 septembre 1984. Dir. Scient. C.Witz. Paris, FEDUCI-L.G.D.J., 1985.

²⁵³ Aeppli H. *OR. Schweizerisches Obligationenrecht*. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2004.

²⁵⁴ *Ibid.*

apstākļi. Šajā gadījumā fiduciārā manta kļūst par fiduciāra īpašumu, bet viņa mantiniekiem ir jāievēro noteiktās saistības.

Visvājākais punkts fidūcijas attiecībās ir situācija, kad fiduciārs kļūst maksātnespējīgs. Šveices bankrota tiesību fundamentāls princips nosaka, ka viss parādnieka īpašums ir jāpārdod par labu kreditoriem, tajā skaitā fiduciārais īpašums, kurš, kā minēts iepriekš, ir fiduciāra juridiskais īpašums. Lai arī Šveices tiesību normas paredz atsevišķus izņēmumus no šī principa (skatīt tālāk), ja fiduciārais īpašums ir nodalīts no fiduciāra paša īpašuma, tomēr no tīri tiesiskā viedokļa šis jautājums Šveices nacionālajās tiesībās ir visai neskaidrs²⁵⁵.

Līdz šim fidūciju praksē visbiežāk ir izmantojušas Šveices bankas, un galvenie izmantošanas veidi ir sekojoši:

- Banka rīkojas kā fiduciārs savā vārdā, bet par labu klientam (fiduciantam), investējot līdzekļus ārvalstu bankās un komercsabiedrības par attiecīgu samaksu. Šādas darbības prasa noslēgt rakstveida līgumu starp klientu un banku. Šveices Baņķieru asociācija ir izstrādājusi pat šāda līguma tipveida variantu, kas tiek angļu valodā saukts par „Trasta līgumu” (*Treuhandvertrag, Contrat fiduciaire*). Klients uzņemas visus riskus par ieguldījumiem ārvalstu bankās vai komercsabiedrībās, savukārt banka klientam nodod visus ienākumus no ieguldījumiem, iepriekš ieturot savu atlīdzību. Šveices Banku komisija un Šveices baņķieru asociācija izstrādā noteikumus, lai maksimāli samazinātu klientu riskus un vienlaicīgi novērstu naudas atmazgāšanu;
- Banka var izsniegt aizdevumus vai fiduciāros kredītus trešajām personām, ko izvēlas klients, paša klienta labumam, bet uz viņa riska;
- Bankas rīkojas kā „nominālais” pārstāvis attiecībās ar ārvalstu komercsabiedrībām: Šveices banka rīkojas kā komercsabiedrības akcionārs, bet sava klienta uzdevumā;
- Fiduciārās ķīlas iespēju izmantošana: tas notiek piemēram, kad fiduciants nodod bankai akcijas kā nodrošinājumu savām parādsaistībām pret banku; bankai ir pienākums nodot tās atpakaļ, kad klients ir izpildījis savas saistības pret banku²⁵⁶.

Būtisks pagrieziens fidūcijas izmantošanai banku sektorā sākās 1997.gada 1.janvārī, kad stājās spēkā pārstrādātais Šveices Bankrota likums (turpmāk tekstā – Bankrota likums). Bankrota likuma 16.panta 2.daļa nosaka pieņēmumu (prezumpciju), ka kustamais īpašums, akcijas un obligācijas un prasījuma tiesības, ko bankas pārvalda kā fiduciārs klientu labā, ir jāpieskaita pie depozītiem. Līdzīgs princips attiecībā uz banku prasījumiem klientu labā pret

²⁵⁵ Sīkāk skatīt: Overbeck von. A.E. op.cit.p.111 – 112.

²⁵⁶ Ferrero G. Les operations fiduciaires dans la pratique bancaire. CEDIDAC 29, p.89.

trešajām personām ir nostiprināts Bankrota likuma 16.panta 3.daļā. Savukārt Bankrota likuma 37b pants nodrošina bankas bankrota gadījumā deponēto aktīvu nodalīšanu klientam, ja tas ir izpildījis visas savas saistības pret banku²⁵⁷. Tādējādi klienti var būt droši par saviem bankai fidūcijā nodotajiem līdzekļiem, jo tiek skaidri nodalīti un nevar tikt izpārdoti par labu bankrotējošās bankas kreditoriem.

²⁵⁷ Zobl D. Kollisionen zwischen Sachen- und Zwangsvollstreckungsrecht. In: Rechtskollisionen, Festschrift für Anton Heini. Zurich 1995.p 543,547,553.

2.5.Trasti Krievijas Federācijā

Mūsdienu Krievijas tiesību sistēma pieder romāņu – ģermāņu tiesību saimei, kurā tā atgriežas pēc vairāk nekā septiņdesmit gadus ilga sociālistisko tiesību dominances perioda. Kopš XX gs. 80.gadus vidus, līdz ar demokratizācijas procesu uzsākšanu Padomju Savienībā, Krievijā ir noticis tiesību transformācijas process, pamazām atmetot sociālistisko tiesību dogmas. Tādējādi mūsdienu Krievijas tiesību sistēma atgūst romāņu – ģermāņu tiesību saimes iezīmes, kas tika iedzīvinātas vēl pirmsrevolūcijas periodā un daļēji saglabātas arī padomju periodā²⁵⁸.

Kā romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstī trasta institūts tikai nesen ekonomisko reformu ietvaros tika ieviests Krievijas Federācijas normatīvajos aktos. Tomēr jāpiezīmē, ka jau cariskās Krievijas laikā līdz 1917.gadam, Krievijas Senāts atzina fiduciāros darījumus (par to sīkāk nodaļā par trastiem Latvijā). Tomēr trasta institūta ieviešana mūsdienās nenozīmē, ka Krievijas Federācijā būtu notikušas būtiskas izmaiņas Krievijas tiesību doktrīnā.

Uzreiz jāatzīmē, ka atšķirībā no klasiskā anglo – sakšu trasta, Krievijas Federācijas Civilkodeksa²⁵⁹ (turpmāk šajā nodaļā – Civilkodekss) 1012.panta 1.daļa nosaka, ka trasta dibinātājs Krievijā paliek trasta pārvaldīšanā nodotās mantas juridiskais īpašnieks. Līdz ar to trasta tiesiskās attiecības tiek dibinātas uz līguma pamata, ar kuru “viena puse (pārvaldīšanas dibinātājs) nodod citai pusei (uzticības pārvaldniekam) uz noteiktu laiku mantu pārvaldīšanai, un cita puse apņemas veikt šīs mantas pārvaldīšanu dibinātāja vai viņa norādītās personas (labuma guvēja) interesēs”²⁶⁰. Civilkodeksa 1012.panta 2.daļā ir noteikts, ka uzticības pārvaldnieks ir tiesīgs ar pārvaldīšanā nodoto mantu veikt gan jebkuras juridiskas, gan faktiskas darbības pārvaldīšanai dibinātāja labā ievērojot līguma noteikumus. Apstākļi, ka uzticības pārvaldnieks var veikt arī faktiskās darbības, trasta līgumu pilnībā nošķir no Civilkodeksa regulētā pilnvarojuma līguma, jo saskaņā ar pilnvarojuma līgumu pilnvarnieks var veikt tikai juridiskas darbības pilnvaras devēja interesēs²⁶¹. Rīkojoties uzticības

²⁵⁸ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.638 – 658.

²⁵⁹ Гражданский Кодекс Российской Федерации, 1994. Ar pilnu tekstu piemēram var iepazīties: Гражданский кодекс России: Текст ГК. Разъяснения по вопросам судебной практики. Алфавитно – предметный указатель. Исслед. Центр частного права; Сост. О. Ю. Шиловост. Москва: МЦФЭР, 2002.

²⁶⁰ “одна сторона (учредитель управления) передает другой стороне (доверительному управляющему) на определенный срок имущество в доверительное управление, а другая сторона обязуется осуществлять управление этим имуществом в интересах учредителя управления или указанного им лица (выгодоприобретателя)”.

²⁶¹ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд., Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садииков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997. ,стр. 597.

pārvaldnieka tiesībspējā, pārvaldnieks rīkojas savā vārdā, tomēr norādot, ka ir tikai uzticības pārvaldnieks – „uzticības pārvaldnieks; saīsināti u.p.”²⁶². Ja uzticības pārvaldnieks to nav izdarījis, tad pret trešajām personām tas atbild pats personīgi ar visu savu mantu (Civilkodeksa 1012.panta 3.daļa).

Vienlaicīgi svarīgi atzīmēt, ka Krievijas Federācijā plaši tiek izmantoti ārvalstīs nodibināti trasti: ļoti bieži Krievijas komercsabiedrību akcijas tiek nodotas pārvaldīšanā trastiem, kas izveidoti saskaņā ar Kipras, Maltas un citu jurisdikciju normatīvajiem aktiem. Vispārējais princips attiecībā uz šādiem trastiem ir: ja tas ir likumīgi izveidots saskaņā ar attiecīgās jurisdikcijas likumiem, tad tiek atzīts arī Krievijas teritorijā²⁶³, lai gan ir arī zināmi tālāk minētie izņēmumi. Krievijas starptautiskajās privāttiesībās nav atrodams speciāls tiesiskais regulējums attiecībā uz trastiem, tādējādi ir jāpiemēro tiesību kolīziju vispārējie principi.

Civilkodeksa 1013.panta 1.daļa atļauj trasta pārvaldīšanā nodot gan uzņēmumus un citus īpašuma kompleksus, nekustamā īpašuma atsevišķus objektus, vērtspapīrus, tiesības, kas izriet no bezdokumentāriem vērtspapīriem, izņēmuma tiesības (autortiesības uz zinātnes, literatūras vai mākslas darbiem; tiesības uz preču zīmi utt.) un citus īpašumus. Savukārt nemateriālie aktīvi nevar būt par trasta līguma priekšmetu²⁶⁴. Civilkodekss nosaka, ka naudas līdzekļi nevar būt par trasta līguma priekšmetu, tomēr ir arī likumā noteikti izņēmumi. Tā piemēram, likuma “Par bankām un banku darbību KPSFR”²⁶⁵ 5.pants nosaka, ka kredītiestāde, kurai ir Krievijas Bankas licence, var veikt bankas operācijas, starp kurām ir arī trasta līgumu slēgšana ar fiziskām un juridiskām personām par naudas līdzekļu pārvaldīšanu. Personas, kuras nav kredītiestādes, var veikt naudas līdzekļu pārvaldīšanu tikai pēc licences saņemšanas likumā paredzētajā kārtībā²⁶⁶. Turklāt pēdējā laikā Krievijas tiesu praksē tiek apkarota trastu izmantošana lai izvairītos no nodokļiem un krāpšanas. Tā piemēram, 2005.gada 28.jūnijā Maskavas apgabala Federālā Arbitrāžas tiesa izlēma, ka iepriekšminētais aizliegums attiecībā uz naudas līdzekļiem ir attiecināms uz jebkuru naudas izteiksmē novērtējamu prasījumu, un šādus prasījumus nevar nodot trasta pārvaldīšanā²⁶⁷.

²⁶² „д. у.” – krievu val.

²⁶³ Zhdanov A. Russia// *Trusts&Trustees. World Trust Survey. June 2005*, p.159

²⁶⁴ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд. , Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садиков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997,стр. 598

²⁶⁵ Закон “О банках и банковской деятельности в РСФСР”

²⁶⁶ Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд. , Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садиков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997. ,стр. 599

²⁶⁷ Zhdanov A. Russia. *World Trust Survey 2006. In: Trusts&Trustees. July/August 2006*, p.83.

Civilkodekss nešķiro, vai īpašums pieder valstij, pašvaldībām vai privātpersonām. Valsts vai pašvaldības īpašuma nodošanai uzticības pārvaldīšanai ir nepieciešama attiecīgā īpašuma fonda lēmums, bet labuma guvējs ir vai nu pats fonds vai cits finanšu orgāns.

Civilkodeksa 1015.pants paredz, ka par uzticības pārvaldnieku var būt gan individuālais uzņēmējs vai komercorganizācija (izņemot unitāru organizāciju), kā arī fiziska persona. Uzticības pārvaldnieks nevar būt valsts vai pašvaldības orgāns (latviešu valodā mēs lietojam iestāde vai institūcija). Uzticības pārvaldnieks nevar būt arī vienlaicīgi labuma guvējs.

Saskaņā ar Civilkodeksa 1016.panta 1.daļu, trasta līgumā obligāti ir jānorāda sekojošais:

1. uzticības pārvaldīšanā nodotās mantas sastāvs;
2. juridiskās personas nosaukums vai pilsoņa uzvārds, kura interesēs tiek veikta mantas pārvaldīšana (pārvaldīšanas dibinātājs vai labuma guvējs);
3. pārvaldnieka atlīdzības apmērs un veids, ja atlīdzības izmaksa ir paredzēta trasta līgumā;
4. līguma darbības termiņš.

Civilkodekss nosaka, ka uzticības pārvaldīšanas līguma termiņš nevar pārsniegt piecus gadus; atsevišķos gadījumos, uz likuma pamata, var tikt noteikts garāks termiņš. Ja gadījumā pirms līguma termiņa beigām neviena no pusēm nepaziņo par vēlēšanos izbeigt līgumu, tad līgums tiek pagarināts uz to pašu termiņu un uz tiem pašiem noteikumiem.

Jāņem vērā, ka trasta līgums obligāti ir jāslēdz rakstveidā; tomēr ir pieļaujams, ka nav sastādīts pats rakstveida līgums: līgumu var noslēgt rakstveidā ar izteikto oferti un akceptu²⁶⁸. Ja tiek nodots uzticības pārvaldīšanā nekustamais īpašums, tad līdzīgi kā nekustamā īpašuma pirkuma līgums, uzticības pārvaldīšanas līgums ir jāreģistrē valsts reģistros. Gadījumā, ja netiek ievērota likumā noteiktā darījuma forma, tas nav spēkā (Civilkodeksa 1017.pants).

Civilkodeksa 1018.pants uzliek par pienākumu uzticības pārvaldniekam pārvaldīt uzticēto īpašumu šķirti no sava īpašuma. Šis īpašums tiek turēts atsevišķā bilancē, tiek veikta atsevišķa uzskaitē un arī nepieciešamības gadījumā tiek atvērta atsevišķs konts kredītiestādē. Kā norādīts Civilkodeksa komentāros, tad uzticības pārvaldīšanā nodotajam īpašumam ir jābūt reāli nodotam uzticības pārvaldniekam, ko būtu vēlams apliecināt ar pieņemšanas – nodošanas aktu. Tāpat uz uzticības pārvaldīšanā nodoto īpašumu nevar veikt piedziņu kreditori, izņemot šīs personas maksātnespējas (bankrota) gadījumu. Šo normu savulaik

²⁶⁸ Skatīt Civilkodeksa 433.,434., 435., 436. un 438.pantu

pat izmantoja Boriss Berezovskis saistībā ar viņam piederošajām 49% televīzijas kompānijas ORT akciju:

Pēc tam, kad sākās saspīlētas attiecības starp Krievijas prezidentu Vladimiru Putinu un vienu no varenākajiem Krievijas oligarhiem Borisu Berezovski, lai pasargātu savus 49% ORT akciju, B.Berezovskis nodeva tās trasta pārvaldīšanā televīzijas kanāla žurnālistiem un citiem radošās inteliģences pārstāvjiem. Turklāt, ja līgums to paredz, tad B.Berezovskis tās jebkurā brīdī pēc pieprasījuma ir tiesīgs saņemt atpakaļ, kamēr akciju pārvaldnieki tās nevar pārdot vai kā citādi izmantot pēc saviem ieskatiem. Turklāt akcijām, kas nodotas pārvaldīšanā, nevar uzlikt arestu²⁶⁹.

Ja gadījumā uzticības pārvaldītājs ir bankrotējis, tad uzticības pārvaldīšanā nodotie īpašumi tiek pievienoti konkursa masai (Civilkodeksa 1018.panta 2.daļa).

Jāpiezīmē, ka arī gadījumā, ja īpašums jau pirms tam ir bijis ieķīlāts, tad kreditori uz to var vērst piedziņu (Civilkodeksa 1019.panta 1.daļa). Uzticības pārvaldīšanas dibinātājam ir jāinformē uzticības pārvaldnieks par to, ka īpašums ir ieķīlāts. Ja tas netiek darīts, tad pārvaldniekam ir tiesības tiesas ceļā izbeigt līgumu un saņemt pielīgto atlīdzību par vienu pārvaldīšanas gadu.

Civilkodeksā pietiekami plaši tiek atrunātas arī uzticība pārvaldnieka tiesības un pienākumi, kā arī attiecības ar trešajām personām. Tā piemēram, uzticības pārvaldniekam ir tiesības aizsargāt pārvaldīšanā nodoto īpašumu pieprasot novērst jebkādu viņa tiesībpārkāpumus, tajā skaitā celt vindikācijas prasību vai prasību par īpašumtiesību atzīšanu uz uzticības pārvaldīšanā nodoto mantu. Civilkodeksa 1021.panta 2.daļa uzticības pārvaldniekam piešķir tiesības nodot atsevišķas pārvaldīšanas tiesības citām personām skojošos gadījumos:

1. Ja tas ir paredzēts uzticības pārvaldes līgumā,
2. ir saņemta dibinātāja rakstveida piekrišana,
3. vai arī ir spiests to darīt ņemot vērā dibinātāja vai labuma guvēja intereses, ja piekrišanu no dibinātāja nevar saņemt saprātīgā termiņā.

Tomēr jebkurā gadījumā uzticības pārvaldnieks pats personīgi atbild par visām citas personas darbībām. Tāpat uzticības pārvaldniekam ir jāatskaitās dibinātājam par īpašuma pārvaldīšanu uzticības pārvaldīšanas līgumā noteiktajos termiņos.

Uzticības pārvaldniekam ir jāveic uzticētā īpašuma pārvalde ar vislielāko rūpību kā gādīgam saimniekam dibinātāja un labuma guvēja interesēs, pretējā gadījumā viņam ir jāatlīdzina labuma guvējam negūtā peļņa, bet dibinātājam

²⁶⁹ Krūmiņš M. ORT akciju liktenis neskaidrs. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 7.septembrī, 9.lpp.

zaudējumus, kas saistās ar īpašuma nozaudēšanu vai bojājumu, atskaitot dabisko nolietojumu. Ja veicot uzticības pārvaldīšanu uzticības pārvaldnieks pārkāpj savas pilnvaras vai neievēro noteiktos ierobežojumus, tad viņš pats personīgi atbild par šādām darbībām dibinātāja priekšā. Parādsaistības, kas izriet no pārvaldāmā īpašuma uzņemtajām saistībām, tiek segtas no paša īpašuma; ja tā nepietiek, tad piedziņa var tikt vērsta uz uzticības pārvaldnieka personīgo īpašumu, ja arī no tā nepietiek, tad piedziņa var tikt vērsta pat uz pārvaldīšanas dibinātāja personīgo īpašumu, kas nav nodots uzticības pārvaldīšanā (Civilkodeksa 1022.panta 3.daļa). Tas vēlreiz apliecina iepriekšpausto atziņu, ka Krievijā pārvaldīšanas dibinātājs paliek šo aktīvu juridiskais īpašnieks. Civilkodeksa 1023.pants paredz atlīdzību uzticības pārvaldniekam, kā arī nepieciešamo izdevumu atlīdzināšanu. Tomēr norma par atlīdzību nav imperatīva, un uzticības pārvaldnieks var veikt savus pienākumus arī bez samaksas.

Saskaņā ar Civilkodeksa 1024.pantu, uzticības pārvaldīšanas līgums tiek izbeigts sekojošos gadījumos:

1. Ir miris pilsonis, vai likvidēta juridiskā persona, kas bija labuma guvējs, ja līgumā nav paredzēts citādi;
2. Labuma guvējs atsakās no labumiem, kas viņam pienākas, ja līguma nav paredzēts citādi;
3. Ir miris pilsonis, kas bija uzticības pārvaldnieks, vai viņš tiek atzīts par rīcībnespējīgu, daļēji rīcībnespējīgu vai ir bezvēsts prombūtnē, vai arī individuālais uzņēmējs ir atzīts par maksātnespējīgu (bankrotējušu);
4. Uzticības pārvaldnieka vai pārvaldīšanas dibinātāja atteikums no uzticības pārvaldīšanas, ja gadījumā uzticības pārvaldnieks nespēj personīgi veikt savus pienākumus;

Apkopojot iepriekšminēto Krievijas Federācijā īpašumtiesības uz trasta mantu netiek nodotas tālāk trasta pārvaldniekam vai labuma guvējam. Ņemot vērā minēto, kā norāda krievu advokāts Andrejs Ždanovs, tad Krievijā trasta līgums tiek galvenokārt izmantots:

1. vērtspapīru un akciju pārvaldīšanai, it īpaši saistībā ar valstij piederošajām akcijām privatizētajos uzņēmumos;
2. nekustamā īpašuma objektu pārvaldīšanai;
3. investīciju fondu dibināšanai un pārvaldīšanai²⁷⁰.

²⁷⁰ Zhdanov A. Russia// Trusts&Trustees. World Trust Survey. June 2004, p.148

2.6.Trasti Luksemburgā

Luksemburga (Oficiālais nosaukums – Luksemburgas Lielhercogiste; galvaspilsēta – Luksemburgas pilsēta) ar kopējo platību 2,6 tūkstošiem kvadrātkilometru un aptuveni 440 000 iedzīvotājiem ir viena no Eiropas mūsdienu pundurvalstiņām. Luksemburga kā valsts izveidojās tikai 1815.gadā; tās mūsdienu robežas tika galīgi apstiprinātas ar Londonas 1835.gada līgumu. Pirms tam Luksemburgas teritorija ietilpa Romas impērijas, Franku valsts un citu Eiropas valstu sastāvā.

Luksemburga pieder pie romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīm. Pateicoties Francijas okupācijas periodam no 1794. līdz 1814.gadam, tad tieši Francijas tiesības ir devušas vislielāko ietekmi uz civiltiesību attīstību. Valstī joprojām ir spēkā piemērošanai Napoleona 1804.gada civilkodekss; turklāt tas ir mazāk bijis pakļauts grozījumiem un papildinājumiem kā pašā likuma dzimtenē Francijā. Luksemburgā tāpat joprojām izmanto Francijas 1807.gada Tirdzniecības kodeksu, lai gan tas līdz mūsdienām ir diezgan ievērojami grozīts. Luksemburgā attiecībā uz komercsabiedrību normatīvajiem aktiem 1973.gadā tika veikta visai ievērojama reforma²⁷¹.

Trasta institūta un analoģu tiesību institūtu ienākšana Luksemburgas tiesību sistēmā aizsākās ar 1970.gada Luksemburgas Tirdzniecības arbitražas lēmumu, kas liedza kredītiestādēm pārstāvēt obligāciju turētājus emitenta bankrota gadījumā. Ņemot vērā lielo finanšu pakalpojumu īpatsvaru Luksemburgas ekonomikā, iejaucas likumdevējs, un tika sagatavots Lielhercoga 1972.gada 22.decembra dekrēts, kas paredzēja kredītiestādēm tiesības uz uzticības pilnvarojuma pamata pārstāvēt savus klientus maksātnespējas procedūrās²⁷². Savukārt kopš 1983.gada 19.jūlija Luksemburgā bija spēkā Lielhercoga dekrēts par fiduciārajiem līgumiem ar kredītiestādēm²⁷³. Šis dekrēts gan strikti tika attiecināts tikai uz kredītiestādēm.

Nākamais solis, saistībā ar anglo-sakšu trasta pārņemšanu Luksemburgā, saistās ar Hāgas konvencijas par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu ratifikāciju²⁷⁴ (Par Hāgas konvenciju sīkāk nākamajā nodaļā), kas pavēra iespējas atzīt citās jurisdikcijās dibinātos trastus. Savukārt 2003.gada 27.jūlijā

²⁷¹ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.463-467

²⁷² Генкин А. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика. Москва, Издательский дом “Альпина” 1999, стр. 131.

²⁷³ The Grand Ducal Regulation of 19th July 1983 on fiduciary contracts with credit institutions. Autora rīcībā.

²⁷⁴ Skatīt sīkāk: Prüm A., Revet T., Witz C. La ratification de la Convention de La Haye par le Grand – Duché de Luxembourg. *Trust&Fiducie – la Convention de la Haye et la nouvelle legislation luxembourgeoise*. Ed.Montchrestien, Paris 2005, p.53.

tika pieņemts likums attiecībā uz trastiem un fiduciārajiem līgumiem (turpmāk tekstā – Trastu likums), kas ar iekšzemes normatīvo aktu atzīst trustus Luksemburgā un Luksemburgas fiduciāro līgumu tiesiskais regulējums tika saskaņots ar Hāgas konvencijas par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu 2.pantu, kas nosaka trasta definīciju konvencijas vajadzībām²⁷⁵. Saskaņā ar Trastu likuma 5.pantu, fiduciārie aktīvi²⁷⁶ tiek reģistrēti uz fiduciāra vārda; turklāt 6.pants strikti nošķir fiduciāra personīgo īpašumu no aktīviem, ko viņš pārvalda fiduciāra tiesībspējā.

Pamatojoties uz iepriekšminēto tiesisko regulējumu fiduciārie (trasta) pakalpojumi spēlēja ievērojamu lomu Luksemburgas attīstībā par finanšu centru. Tā rezultātā ir pieņemti jauni normatīvie akti, kas paplašina fiduciāro instrumentu izmantošanu. Tā piemēram, 2001.gada 1.augusta likums par īpašumtiesību maiņu ieķīlāšanai²⁷⁷, kas iedibināja ķīlas trastu garantijai noteiktām finanšu operācijām. Līdzīgi, 2004.gada 22.marta likums par nodrošinājumu²⁷⁸ pieļauj trīs veidu alternatīvas metodes darījumu nodrošināšanas instrumentu izveidei: ieguldījumu fonds, komercsabiedrība vai fiduciārais īpašums. Šī likuma IV.nodaļas 2.apakšnodaļa paredz “fiduciāro pārstāvi”, tas ir ķīlas pārvaldnieku par labu investoriem.

Faktiski pateicoties fiduciārajiem pakalpojumiem, kas īpaši neatšķiras no anglo-sakšu trasta, savienojumā ar profesionālismu un konfidencialitāti, Luksemburga ir kļuvusi par tikpat pievilcīgu vietu ārvalstu rezidentiem kā Šveice.

²⁷⁵ Panico P. Luxembourg. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006, p.64

²⁷⁶ Patrimoine fiduciaire – franču val.

²⁷⁷ Law of 1st August 2001 on transfer of title by way of security. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu

²⁷⁸ Law of 22nd March 2004 on securisation. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu

2.7. Trasti Lihtenšteinā

Lihtenšteina (Oficiālais nosaukums – Lihtenšteinas grāfiste; galvaspilsēta – Vaduce) ar kopējo platību 160 kvadrātkilometru un 31 000 iedzīvotāju ir viena no mazākajām Eiropas valstīm. Tā tika izveidota 1719.gadā, kad tika apvienoti Lihtenšteinu ģimenes Vaduces un Šellenbergas feodālie valdījumi. Lihtenšteina 1923.gadā noslēdza muitas savienības līgumu ar Šveici. Šveice pārstāv arī Lihtenšteinas grāfistes diplomātiskās un konsulārās intereses ārzemēs.

Lihtenšteinas tiesību sistēma ir pieskaitāma romāņu – ģermāņu tiesībām, un ir izveidojusies austriešu un šveiciešu tiesību ietekmē. Civil, krimināl un kriminālprocesuālais kodekss ir izstrādāts pēc Austrijas parauga, savukārt tirdzniecības tiesības balstās uz Šveices likumiem (Lihtenšteina ir Šveices iekšējā ekonomiskā zona)²⁷⁹. Lai arī Lihtenšteinā nav speciālu normatīvu aktu par ārvalstu investīcijām, tomēr pateicoties liberālajai nodokļu politikai attiecībā uz nerezidentu ienākumu, Lihtenšteina vienmēr tikusi uzskatīta par “nodokļu paradīzi”. Jāpiezīmē, ka Lihtenšteinā finanšu pakalpojumi spēlē ievērojamu lomu iekšzemes kopprodukta veidošanā. Lai arī finanšu sektorā strādā tikai 14,3% no darbaspēka, tas dod 30% no Lihtenšteinas iekšzemes kopprodukta. Salīdzinājumam – industrijā ir nodarbināti 47% no darba spēka, kas dod 40% no iekšzemes kopprodukta²⁸⁰.

Lihtenšteina ir uzskatāma par valsti, kas sen jau ir pārņēmusi trasta instrumentu savā tiesību sistēmā²⁸¹. Jau 1928.gada 10.aprīlī tika pieņemts speciāls likums par trastu kompānijām²⁸². Trasta normatīvo bāzi veido arī Lihtenšteinas 1926.gada 20.janvāra “Likuma par personām un kompānijām”²⁸³ 897.-932.pants²⁸⁴. Minētā likuma 897.pants definē Lihtenšteinas trastu sekojoši: “Šī likuma izpratnē pārvaldnieks ir fiziskā persona, tirdzniecības uzņēmums vai juridiska persona, kuram cita persona (dibinātājs) nodod jebkāda veida kustamo vai nekustamo īpašumu vai tiesības (trasta īpašums) ar pienākumu veikt šī īpašuma pārvaldīšanu vai lietošanu savā vārdā kā neatkarīgam juridiskajam īpašniekam vienas vai vairāku trešo personu kopējam labumam”. Tādējādi Lihtenšteinas trasta attiecības ir noteiktas tikai tā dalībnieku starpā. Būtisks

²⁷⁹ Skatīt sīkāk: Правовые системы мира. Энциклопедический словарь. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003 стр.462-463

²⁸⁰ Wilhelm T. Liechtenstein. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006 p.62.

²⁸¹ Skatīt: Biedermann K. Die Treuhänderschaft des liechtensteinischen Rechts dargestellt an ihrem Vorbild dem Trust des Common Law. Berne, 1981; Weiser F. Trusts on the Continent of Europe. London, 1936, p.53-54.

²⁸² Law on Trust Enterprises – angļu val. Elektroniski pieejams: <http://www.pgr.li/cd/en/START/index.html>

²⁸³ Law on Persons and Companies – angļu val. Elektroniski pieejams: <http://www.gesetze.li/Seite1.jsp?LGBI=1926004.xml&Searchstring=Personen+und+Gesellschaftsrecht&showLGBI=true>; angļu valodā: <http://www.pgr.li/cd/en/START/index.html>

²⁸⁴ Wilhelm T. Liechtenstein// *Trusts&Trustees. World Trust Survey*. June 2004, p.110.

priekšnoteikums ir īpašuma nodošana pēc brīvas gribas no dibinātāja pārvaldniekam, lai tas pārvaldītu šo īpašumu saskaņā ar trasta līguma noteikumiem.

Lihtenšteinā, saskaņā ar “Likuma par personām un kompānijām” 898.pantu, tiek atzīti arī prezumējošie trasti²⁸⁵. Prezumējošais trusts izveidojas gadījumos, kad saskaņā ar likumu, publiskas iestādes lēmumu vai jebkurā citā veidā, persona, bez īpašas apstiprināšanas par pārvaldnieku, iegūst uz sava vārda īpašumu vai tiesības, bet par labu līdzšinējam īpašniekam vai trešajai personai.

Līdzīgi kā anglo – sakšu tiesību saimes valstīs, Lihtenšteinas trusts nav uzskatāma par juridisku personu un tam nav juridiskās tiesībaspējas: pārvaldnieks savā vārdā ir ieguvis visas tiesības un īpašumu. Vienlaicīgi, kā norāda Johanna Nīgela, Lihtenšteinas trusts ir ļoti tuvs kontinentālās Eiropas civiltiesību pilnvarojuma attiecībām, kuras var izbeigt jebkurā laikā²⁸⁶. Lihtenšteinas trusts pamatojas uz līgumiskām attiecībām, kas rada juridiskas saistības attiecībā uz labuma guvējiem. Sekojot civiltiesību terminoloģijai, to varētu definēt kā līgumu par labu trešajai personai.

Vienlaicīgi jāatzīmē, ka Lihtenšteinas nodibinājums ir juridiska persona (līdzīgi kā Latvijā), un arī tas ir jāuzskata par trasta alternatīvu Lihtenšteinā. Nodibinājuma minimālais apmaksātais pamatkapitāls ir 30.000 Šveices franku, ja tas nav sadalīts daļās; ja pamatkapitāls ir sadalīts daļās, tad minimālā apmaksātā pamatkapitāla lielums ir 50.000 Šveices franku. Kā jau minēts promocijas darba 1.nodaļā, tad Lihtenšteinas nodibinājums ļauj pasargāt nodibinājuma dibinātāja anonimitāti, un to var izmantot praktiski jebkuriem mērķiem: sākot no holdingkompānijas pārvaldes, beidzot ar tirdzniecību utt.²⁸⁷ Saistībā ar Lihtenšteinas nodibinājumiem ir arī vērā ņemama tiesu prakse²⁸⁸.

Lihtenšteinas trasta izveidošanas galvenie nosacījumi.

Saskaņā ar Lihtenšteinas likumiem trustu var izveidot gan savas dzīves laikā – inter vivos – noslēdzot rakstveida līgumu starp dibinātāju un pārvaldnieku vai ar vienpusēju dibinātāja deklarāciju, ko ir apstiprinājuši pārvaldnieki, gan arī ar testamentu, izveidojot testamentāro trustu savas nāves

²⁸⁵ Implied trusts – angļu val.

²⁸⁶ Niegel J. Liechtenstein Trusts: An Overview of the Law and Practice// *Trusts&Trustees*. Volume 10 – Issue 6, May 2004, p.19

²⁸⁷ Skatīt sīkāk: Seeger N. The Liechtenstein Establishment – a Trust Alternative. *Trusts&Trustees*. Volume 3, Issue 4. Elektroniskā veidā atrodams: http://pmv3_gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/190 (Skatīts: 18.04.2006)

²⁸⁸ Skatīt piemēram, Monauni P. Liechtenstein: Transferability of Founders Rights; Supreme Court reverses previous decision. *Trusts&Trustees*. Volume 8, Issue 7. Elektroniskā veidā pieejams: <http://pmv3-gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/257>; Gasser J. Asserting beneficiaries rights in a Liechtenstein family foundation. *Trusts&Trustees*. Volume 9, Issue 2. Elektroniskā veidā pieejams: <http://pmv3-gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/631> (Skatīts 18.04.2006)

gadījumam. “Likuma par personām un kompānijām” 899.pants nosaka, ka trastam ir jābūt nosaukumam, kas papildināts ar vārdu “trasts” vai “Treuhänderschaft”. Ir jābūt pilnīgi pierādītam dibinātāja nodomam izveidot tieši trastu, kā arī jābūt noteiktiem labuma guvējiem²⁸⁹. Neskatoties uz salīdzinoši lielo pušu brīvību noteikt trasta izveidošanas instrumenta (līgums, vienpusēja deklarācija vai testaments) saturu, tomēr tajā obligāti ir jābūt ietvertai vismaz sekojošajai informācijai:

1. Trasta nosaukums, izveidošanas datums un termiņš;
2. Pārvaldnieka nosaukums vai vārds, uzvārds un rezidences adrese;
3. Dibinātājs, trasta īpašums un labuma guvēji, kurus vismaz var noteikt pēc sabiedrības grupas;
4. Labuma guvēju saņemamais labums;
5. Dibinātāja vai labuma guvēju rezervētās pilnvaras;
6. Pārvaldnieka pārvaldīšanas un aktīvu izvietošanas pilnvaras;
7. Noteikumi attiecībā uz pārvaldnieka apstiprināšanu un atsaukšanu;
8. Pārvaldnieka pienākums atskaitīties;
9. Trastam piemērojamais likums;
10. Trasta izbeigšana un grozījumu izdarīšana;
11. Iespējas trasta īpašumu nodot citiem trastiem vai pat uz ārzemēm;
12. Noteikumi par uzraudzības institūciju;
13. Vai trasta instruments tiks reģistrēts vai deponēts Lihtenšteinas Publiskajā reģistrā²⁹⁰.

Neskatoties uz to, ka Lihtenšteinā oficiālā valoda ir vācu valoda, tiek pieļauts trasta instrumentu sastādīt arī citās valodās, ja pārvaldnieki pārzin šo valodu.

Trasta īpašuma aplikšana ar nodokļiem.

Tā kā Lihtenšteinā trasta pārvaldnieki kļūst par nodotā īpašuma juridiskajiem īpašniekiem, pārvaldnieki ir pilnībā atbildīgi par īpašuma un ienākuma nodokļu nomaksu attiecībā uz trasta īpašumu. Ja pārvaldnieki ir Lihtenšteinas korporatīvie pārvaldnieki, tie ir atbildīgi par kapitāla un peļņas nodokļa nomaksu par Lihtenšteinas trasta īpašumiem.

Tomēr, ja trasta īpašums sastāv no ārvalstu aktīviem, piemēram, ārvalstu izcelsmes īpašuma par labu labuma guvējiem ārvalstīs, tad pārvaldnieki iegūst īpašas nodokļu privilēģijas, un tiem nav jāmaksā īpašuma un ienākuma nodoklis attiecībā uz šādu trasta īpašumu. Šajā gadījumā ienākuma vai peļņas nodoklis nav jāmaksā, un tas tiek aizstāts ar kapitāla nodokli 0,1% apmērā no trasta

²⁸⁹ Lihtenšteinas juristi dod atsauci uz precedentu *Knigh*t vs. *Knigh*t (1840), 3 Beav 148.

²⁹⁰ Niegel J. Liechtenstein Trusts: An Overview of the Law and Practice// Trusts&Trustees. Volume 10 – Issue 6, May 2004, p.23.

īpašuma neto aktīviem (praksē parasti tikai minimālais nodoklis 1000 Šveices franku apmērā tiek nomaksāts)²⁹¹.

Gadījumā, ja trasta dibinātājs ir Lihtenšteinas rezidents, tad viņam ir jānomaksā dāvinājuma valsts nodeva. Lihtenšteinas labuma guvējam ir jānomaksā ienākma nodoklis vai dāvinājuma nodoklis atkarībā no trasta gūtā labuma veida. Trastu parasti apliek ar nodokli līdzīgi kā fizisku personu un pārvaldniekam šajā gadījumā ir jāstāda ikgadējais pārskats. Tomēr, ja Lihtenšteinā tiek izveidots ārzonas trusts ar labuma guvējiem ārvalstniekiem, tad nekādi nodokļi netiek uzlikti. Ārvalstu labuma guvējam netiek uzlikts arī nekāds ieturējuma nodoklis, kad tiek veikta peļņas sadale. Taču tas nenozīmē, ka šāds ienākums vispār netiks aplikts ar nodokļiem – labuma guvējam vai dibinātājam ir jāievēro savas rezidences valsts nodokļu likumu noteikumi par ienākuma no trasta aplikšanu ar vietējiem nodokļiem.

Pēdējos gados Lihtenšteinas valdība, ņemot vērā Starptautiskā valūtas fonda ieteikumus, kā arī kopīgās globālās tendences finanšu tirgus uzraudzībā, ir izveidojusi Lihtenšteinas Finanšu tirgus uzraudzības padomi²⁹², kas sāka darboties no 2005.gada 1.janvāra²⁹³. Lihtenšteinas valdība 2005.gadā ierosināja Parlamentam ratificēt Hāgas Trastu konvenciju, kas nostiprinātu Lihtenšteinas trastu atzīšanu starptautiskajā apritē²⁹⁴. Kopš 2006.gada 1.aprīļa Hāgas Trastu konvencija stājas spēkā Lihtenšteinā. Tas nostiprina ārvalstīs izveidotu trastu atzīšanu Lihtenšteinā, kā arī paplašina Lihtenšteinas trastu atzīšanu ārvalstīs²⁹⁵.

²⁹¹ Ibid. p.25.

²⁹² Finanzmarktaufsicht (FMA) Liechtenstein – vācu val.

²⁹³ Wilhelm T. Liechtenstein// *Trusts&Trustees*. World Trust Survey. June 2005, p.127.

²⁹⁴ Ibid.

²⁹⁵ Wilhelm T. Liechtenstein. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006 p.63.

2.8.Trasti Vācijā

No vienas puses Vācijas tiesību sistēmā nepastāv neviens pilnīgi identisks tiesību institūts, kas viens pats veiktu visas tās funkcijas, kas izriet no anglo - sakšu trasta. Tomēr, kā norāda Maksa Planka Hamburgas starptautisko un ārvalstu privāttiesību institūta direktors profesors H.Kocs, tad arī vācu tiesību praktiķiem un tiesām ir jāstāpjas ar situācijām, kad manta ir nodota fiduciārā pārvaldīšanā par labu labuma guvējam vai īpaši noteiktam mērķim²⁹⁶. Analogu testamentārajam trastam var atrast arī Vācijas mantošanas tiesībās.

2.8.1. Testamentārais trasts

Klasiskajās trasta attiecībās visai bieži trasts tiek izmantots lai personas nāves gadījumā trasta pārvaldnieks pārvaldītu mantu par labu mirušās personas nepilngadīgajiem bērniem līdz viņi sasniedz pilngadību vai pārdzīvojušajam laulātajam. Līdzīgas iespējas tiek dotas arī testatoram Vācijā, kombinējot vairākus Vācijas Civillikodeksa mantošanas tiesību institūtus: pēcmantnieka²⁹⁷ (2100. – 2146. pants), kopīgā testaamenta²⁹⁸ (2265. – 2273. pants) un testaamenta izpildītāja institūtus²⁹⁹ (2197. – 2228. pants)³⁰⁰.

Saskaņā ar Civillikodeksa 2100.pantu, testators var savā testamentā noteikt, ka viņš novēl mantu personai A kā pirmajam mantniekam³⁰¹, un tad, pēc personas A nāves vai citā gadījumā, kas atrunāts testamentā, manta tiek novēlēta personai B kā pēcmantniekam³⁰². Līdzīgi laulātie var izveidot kopīgo testamentu, kurā nosaka, ka pārdzīvojušais laulātais manto no mirušā laulātā, savukārt pārdzīvojušā laulātā manta tiek novēlēta pārdzīvojušajiem bērniem un viņu pēcnācējiem. Pirmajam mantniekam ir ierobežotas iespējas rīkoties ar mantojumu savas dzīves laikā; pārdzīvojušajam laulātajam tās ir lielākas. Tomēr, testators var ierobežot pirmā mantnieka vai pārdzīvojušā laulāta tiesības rīkoties ar mantojumā saņemto īpašumu, nozīmējot testamanta izpildītāju, kuram vienīgajam ir tiesības rīkoties ar mantojuma masu saskaņā ar testatora norādījumiem. Tātad, lai arī pirmais mantnieks un pārdzīvojušais laulātais ir mantas juridiskie īpašnieki, tomēr testaamenta izpildītājam ir piešķirtas vienīgajam tiesības rīkoties ar šo mantu par labu labuma guvējiem –

²⁹⁶ Kötzt H. National Report for Germany // Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999, p.85.

²⁹⁷ Nacherbfolge – vācu val.

²⁹⁸ Gemeinschaftliches Testament – vācu val.

²⁹⁹ Testamentsvollstreckung – vācu val.

³⁰⁰ Skatīt: Kötzt H. Trust und Treuhand. Eine rechtsvergleichende Darstellung des anglo – amerikanischen trust und funktionsverwandter Institute des deutschen Rechts, 1963. p.97 et seq.

³⁰¹ Vorerbe – vācu val.

³⁰² Nacherbe – vācu val.

pēcmantniekiem. Faktiski šajā gadījumā veidojas kaut kas līdzīgs testamentārajam trastam anglo – sakšu tiesībās, kur pirmais mantnieks un pēcmantnieks vai pārdzīvojušais laulāties un bērni paši nevar rīkoties ar mantu, bet saņem no testamanta izpildītāja ienākumus, ko dod testamentā novēlētā manta saskaņā ar testatora norādījumiem³⁰³.

2.8.2. Analogs labdarības trastam

Arī saskaņā ar Vācijas Civilkodeksu var izveidot analogus tiesību institūtus anglo – sakšu trastam. Tā piemēram, saskaņā ar Vācijas Civilkodeksa 80.-88. pantu, dibinātājs var izveidot nodibinājumu³⁰⁴, kas ir patstāvīga juridiska persona ar savu mantas kopību un tiesībspēju iesūdzēt un tikt iesūdzētai tiesā. Dibinātājs to var izdarīt vai nu ar testamentu, vai savas dzīves laikā nododot mantu nodibinājumam. Nodibinājumu parasti apstiprina kāda no valdības aģentūrām; tāpat valdība strikti seko līdz nodibinājuma mantas pārvaldīšanai, kam jābūt labdarības mērķiem. Vācijas Civilkodeksa 87.pants pat atļauj valdības pilnvarotām institūcijām nodibinājuma labdarības mērķus, ja dibinātāja sākotnēji noteiktie mērķi vairs nav sasniedzami, jo ir mainījušies apstākļi.

2.8.3.Fiduciārā uzticība (Treuhand)³⁰⁵

Lai arī iepriekš tika minēts, ka Vācijas dibinātājs var oficiāli reģistrēt nodibinājumu, tomēr pastāv vēl vienkāršāka iespēja izveidot trastam līdzīgu tiesību institūtu: nodot aktīvus pārvaldīšanai citai personai, ar noteikumiem, ka šie nodotie aktīvi tiks turēti atsevišķi no pārvaldnieka personiskās mantas un pārvaldnieks tos pārvaldīs labdarības mērķiem, kurus norādījis dibinātājs. Vācijas juristi šīs pušu tiesiskās attiecības sauc par fiduciāro uzticību³⁰⁶. Tās tiek nodibinātas nododot aktīvus Fiduciāram, un papildus noslēdzot līgumisku vienošanos par iespējamo samaksu Fiduciāram un Fiduciāra pienākumus aktīvu pārvaldīšanā par labu labuma guvējiem. Parasti dibinātājs un Fiduciārs vienojas, ka labuma guvējiem ir tiesības celt tieši prasību pret Fiduciāru³⁰⁷. Tomēr šīs tiesības ir jāuzskata par parastajām tiesībām *in personam* noslēgtās vienošanās ietvaros, bet ne prasība *ius in re aliena*.

³⁰³ International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VI (Property and Trust), Chapter 11 (Trust), 1973. p.128

³⁰⁴ Stiftung – vācu val.

³⁰⁵ Šādu latviskojumu piedāvā Kaspars Balodis: „fiduciārās uzticības operācijas”jeb „pilntiesīgas uzticības operācijas”. Skatīt: Balodis K. Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā. Likums un tiesības, 2005. Nr.9, 271.lpp.

³⁰⁶ Fiduziarische Treuhand – vācu val.; Skatīt: Derdeler P., Knops K.-o., Bamberger H.G. (Hrsg.). Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht. Berlin, Heidelberg, New Yourk: Springer-Verlag, 204. § 35, Rn. 4

³⁰⁷ Kötz H. National Report for Germany // Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999, p.89.

Fiduciāra pienākumi ir uzskatāmi par klasiskiem pienākumiem kopš Senās Romas laikiem, vai tie ir atrunāti Fiduciārajā līgumā, vai noteikti ar tiesas uzliktajiem pienākumiem; jebkurā gadījumā Fiduciāram ir:

1. Jāizvairās no interešu konfliktiem;
2. Fiduciārās uzticības aktīvi jātur šķirti no savas personiskās mantas;
3. Jāuztur skaidri un precīzi pārskati par aktīvu pārvaldīšanu;
4. Jāļauj dibinātājam vai labuma guvējiem iepazīties ar pārskatiem;
5. Fiduciārās uzticības naudas līdzekļi jātur atsevišķi no saviem naudas līdzekļiem bankās;
6. Jāatskaitās par gūto peļņu aktīvu pārvaldīšanā;
7. Jābūt uzticamam, jāievēro labas ticības principu utt.

Ja Fiduciārs neizpilda savus pienākumus, tad labuma guvēji var celt personisku prasību par nodarītajiem zaudējumiem.

Fiduciāro uzticību Vācijā visbiežāk izmanto sekojošās situācijās:

1. Kopējo ieguldījumu veikšanas noteikumus Vācijā regulē 1970.gada 14.janvāra speciālais likums³⁰⁸. Ieguldījumu sabiedrības piesaista noguldījumus, kuri tiek ieguldīti nekustamajā īpašumā vai dažādu veidu vērtspapīros, un vēlāk tiek pārvaldīti noguldītāju interesēs. Iegūtie aktīvi tiek reģistrēti uz ieguldījumu sabiedrības vārda. Tomēr ieguldījumu sabiedrības kreditori nevar vērst piedziņu uz šiem pārvaldīšanā esošajiem aktīviem; arī ieguldījumu sabiedrības maksātnespējas gadījumā pārvaldīšanā esošie aktīvi netiek iekļauti sabiedrības mantā.
2. Fiduciārā uzticība par labu kreditoriem ir dažkārt izmantojams kā alternatīva maksātnespējas procesam, kas prasītu daudz lielākas izmaksas vai citreiz varbūt būtu pārāk radikāls līdzeklis. Šajā gadījumā parādnieks pārved Fiduciāram daļu vai visus savus aktīvus, kurš tad vai nu turpina parādnieka komercdarbību vai izpārdod aktīvus par labu kreditoriem. Ja pēc parādsaistību izbeigšanās aktīvi vēl paliek pāri, tos Fiduciārs atgriež bijušajam parādniekam.
3. *Treuhandkonto* (Lieto arī jēdzienu – Apakškants³⁰⁹) ir bankas kants, kurā ieskaitīto naudu kanta turētājs pārvalda kā Fiduciārs par labu labuma guvējiem. Piemēram, tas visai bieži tiek izmantots nekustamā īpašuma pārdošanas gadījumos, kad pircējs samaksā pirkuma maksu nevis uzreiz tieši pārdevējam, bet gan notāra atvērtajā *Treuhandkonto* bankā. Šajā gadījumā notārs rīkojas

³⁰⁸ Gesetz über Kapitalanlagegesellschaften – vācu val.

³⁰⁹ Anderkonto – vācu val.

Fiduciāra statusā, un viņa ir fiduciārs pienākums pārskaitīt pirkuma summu pārdevējam tikai tad, kad ir izpildīti nekustamā īpašuma pirkuma līguma noteikumi. Naudas līdzekļi *Treuhandkontā* neietilpst notāra aktīvos viņa maksātnespējas gadījumā; tāpat tie neietilpst viņa personīgajā mantā vai mantojuma masā notāra nāves gadījumā. Līdz ar to šādi naudas līdzekļi ir nepieejami notāra kreditoriem vai mantiniekiem. Kredītiestādes ir pat izstrādājušas speciālus *Treuhandkonto* standartnoteikumus notāriem, advokātiem, revidentiem u.c. iespējamajiem Fiduciāriem; bankas ir atsacījušās no tiesībām ieturēt no šiem kontiem maksājumus vai veikt ieskaitu saistībā ar Fiduciāra personīgajām saistībām pret banku.

4. Ķīlu zīmes, obligācijas un citi līdzīgi vērtspapīri visai bieži tiek nodrošināti ar hipotēku vai citu ķīlas veidu. Tā kā ieguldītāju ir visai daudz, tad no praktiskā viedokļa vienkāršāk ir, ja ķīlas ņēmējs ir viena persona, piemēram, banka vai cita finanšu institūcija, kura kā Fiduciārs uzņemas ķīlas ņēmēja pienākumus par labu visiem ieguldītājiem.
5. Diezgan izplatīta prakse Vācijā ir veidot balsošanas Fiduciāro uzticību. Piemēram, ja komandītsabiedrībā ir viens komandīts - sabiedrība ar ierobežotu atbildību, un daudzi līgumsabiedrības biedri – fiziskas personas, tad no praktiskā viedokļa vienmēr visus aicināt uz dalībnieku kopsapulcēm ir ļoti neērti. Šajā gadījumā var pilnvarot vienu Fiduciāru pārstāvēt dalībnieku sapulcēs pārējo dalībnieku intereses³¹⁰.

Fiduciārās uzticības aktīvu aizsardzība

Ja skatās no Vācijas civiltiesību viedokļa, tad fiduciārās uzticības gadījumā Fiduciāram ir pilnas īpašumtiesības uz Fiduciārās uzticības aktīviem; līdz ar to labuma guvēja intereses pret Fiduciāru var uzskatīt par tiesībām *in personam* kā pret otru līgumslēdzējpusi. Tomēr tiesu prakse Vācijā ir laužusi šādu vienkāršotu pieeju. Tā piemēram, ja persona A nodod aktīvus personai B kā Fiduciāram pārvaldīšanā par labu labuma guvējiem, tad personas B kreditori nevar vērst piedziņu uz pārvaldāmajiem aktīviem, izņemot gadījumu, ja parādsaistības ir radušās veicot fiduciārajā uzticībā nodoto aktīvu pārvaldīšanu. Tāpat ir pieņemts, ka Fiduciāra maksātnespējas gadījumā labuma guvējiem ir iespējams atgūt tos aktīvus, ko Fiduciārs pārvaldīja par labu labuma guvējiem,

³¹⁰ Kötzt H. National Report for Germany // Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999, p.91-93

un uz šiem aktīviem Fiduciāra personīgie kreditori nevar vērst piedziņu³¹¹. Šādos gadījumos tiesas vadās pēc pieņēmuma, ka Fiduciāram pieder attiecīgi aktīvi tikai „formas pēc”, bet ne pēc būtības, kā arī aktīvi viņam ir pārvesti tikai no „juridiskās formālās” puses, bet ne no ekonomiskā skatpunkta. Daudzi autori uzsver, ka nav tik svarīgi, vai aktīvus Fiduciāram ir pārvedis tieši fiduciārās uzticības dibinātājs vai netieši izmantojot trešās personas; jebkurā gadījumā labuma guvējam ir prioritāte pār Fiduciāra personīgajiem kreditoriem³¹². Tiesu praksē šis viedoklis pagaidām ir apstiprināts tikai saistībā ar *Treuhandkonto* vai *Apakškontu*³¹³.

Ne mazāk svarīgs jautājums ir saistīts ar gadījumu, ja Fiduciārs prettiesiski atsavina aktīvus, kas ietilpst fiduciārajā uzticībā. Tā kā Fiduciārs Vācijas tiesību izpratnē ir likumīgais aktīvu īpašnieks, tad var pacelt jautājumu par aktīvu ieguvēja labticību. Tomēr gadījumos, pat ja ieguvējam bija tikai netieša norāde par fiduciārās uzticības attiecību pastāvēšanu, tad labuma guvēji var celt prasību par zaudējumu atlīdzību vai netaisnu iedzīvošanos *in personam*, bet nevar celt prasību *in rem*³¹⁴.

Kopsavilkums. Aplūkotajās 8 valstīs pastāv dažāda attieksme pret trasta institūtu:

- 1) Malta, Lihtenšteina un Luksemburga ir veiksmīgi pārņēmušas to savā nacionālajā tiesību sistēmā. Nemot vērā apstākli, ka visās šajās valstīs civiltiesības atbilst romāņu – ģermāņu tiesību izpratnei, jākonstatē, ka nav nekādu pretrunu starp trastu un absolūtajām īpašumtiesībām, un trasts ir saderīgs ar romāņu – ģermāņu tiesību sistēmu.
- 2) Nīderlande, Šveice un Vācija izmanto analogos tiesību instrumentus, piemēram, fiduciāros darījumus, bet trasts nav pārņemts to nacionālajā tiesību sistēmā. Vienlaicīgi normatīvajos aktos tiek nostiprinātas fiducianta tiesības, lai gadījumos, ja kreditori vērs piedziņu pret fiduciāru, fiducianta aktīvi netiktu aizskarti.
- 3) Krievijas Federācija ir pārņēmusi trastu kā tiesību instrumentu, bet tikai kvazi – trasta formā; respektīvi netiek pārcirstas īpašumtiesību saiknes starp trasta dibinātāju un trasta aktīviem.
- 4) Itālijas pieredze attiecībā uz trastiem ir visinteresantākā, jo neieviešot trasta institūtu nacionālajos tiesību aktos, tā izmanto kā materiālo likumu ārvalstu likumu trastiem, kas dibināti attiecībā uz aktīviem Itālijas teritorijā. Ja sākas

³¹¹ Skatīt piemēram: Bundesgerichtshof 7 April 1959, Neue Juristische Wochenschrift 1959, 1223.

³¹² Gernhuber. Die fiduziarische Treuhand. Juristische Schulung 1988, 350. S. 360-361.

³¹³ Bundesgerichtshof 16 Dezember 1970, Neue Juristische Wochenschrift 1971, 559.

³¹⁴ Tas apstiprināts vairākos Vācijas tiesu spriedumos: Bundesgerichtshof 16 Dezember 1970, Neue Juristische Wochenschrift 1971, 559.

tiesvedība, tad lietas skata pēc Itālijas procesuālā likuma, bet izmantojot līgumā paredzēto ārvalsts materiālo likumu par trastiem.

2.9.Trasta instrumenta salīdzinošā analīze 13 jurisdikcijās

Šajā nodaļā tiks dots salīdzinošs pārskats par trasta instrumentu 13 dažādās Eiropas valstu jurisdikcijās, salīdzinot sekojošus trasta instrumenta aspektus: trasta nodibināšanas nosacījumi; aktīvu veidi; īpašuma tiesības uz trasta aktīviem; trasta pārvaldnieki, to atbildība un pienākumi; trasta reģistrācijas nepieciešamība; konfidencialitāte; trasta aktīvi un trešās personas; trasta izbeigšana.

<i>Valsts</i>	<i>Trasta nodibināšanas nosacījumi</i>
Džersija ³¹⁵	Trasts var tikt dibināts mutiskas deklarācijas, rakstiskas vienošanās ceļā, vai arī var tikt veikta kāda darbība, kuras rezultāta tiek nodibinātas trasta attiecības. <i>Unit trust</i> (kolektīva ieguldījuma forma noteikta ar trasta regulējošo aktu) nodibināšana var notikt tikai rakstiskas vienošanās veidā.
Gērnsija ³¹⁶	Līdzīgi kā Džersijā, trastu var nodibināt mutiskas deklarācijas, rakstiskas vienošanās (<i>Unit trusts</i> – tikai šādi) ceļā vai veicot atbilstīgas darbības.
Gibraltārs ³¹⁷	Līdzīgi kā Lielbritānijā
Itālija ³¹⁸	Trasta līgums; ja ietverts nekustamais īpašums vai citas reģistrējamas lietas, jāreģistrē reģistros
Kipra ³¹⁹	Līdzīgi kā Lielbritānijā – trasta līgums vai saskaņā ar tiesas lēmumu
Krievija ³²⁰	Uzticības pārvaldīšanas līgums, kurā obligāti ir jānorāda sekojošais: <ol style="list-style-type: none"> 1. Uzticības pārvaldīšanā nodotās mantas sastāvs; 2. Juridiskās personas nosaukums vai pilsoņa uzvārds, kura interesēs tiek veikta mantas pārvaldīšana

³¹⁵ Salīdzinājums veikts izmantojot: Trusts (Jersey) Law, 1984. Elektroniski pieejams:

<http://www.jerseylegalinfo.je/Law>

³¹⁶ Salīdzinājums veikts izmantojot: Trusts (Guernsey) Law, 1989 as amended by the Trusts (Amendment) (Guernsey) Law, 1990. Elektroniski pieejams:

[http://www.guernseybar.com/harrierattachments/The%20Trusts%20\(Guernsey\)%20Law%201989.DOC](http://www.guernseybar.com/harrierattachments/The%20Trusts%20(Guernsey)%20Law%201989.DOC)

³¹⁷ Salīdzinājums veikts izmantojot: Gibraltar as a Trust Jurisdiction. Elektroniskais resurss:

http://www.gibraltarlaw.com/gibraltar_trust_jurisdiction.htm (Aplūkots 09.03.2007)

³¹⁸ Salīdzinājums veikts izmantojot M.Lupuā pētījumus (Skatīt iepriekš apakšnodaļu par Itāliju)

³¹⁹ Salīdzinājums veikts izmantojot: Cyprus Trustee Law 1955 un International Trusts Law 1992. Elektroniski pieejams: http://cypruslaw.narod.ru/laws/Cyprus_trustee_Law_1955.htm

	<p>(pārvaldīšanas dibinātājs vai labuma guvējs);</p> <p>3. Pārvaldnieka atlīdzības apmērs un veids, ja atlīdzības izmaksa ir paredzēta trasta līgumā;</p> <p>4. Līguma darbības termiņš.</p> <p>Ja ir nekustamais īpašums, tad uzticības pārvaldīšanas līgums ir jāreģistrē valsts reģistros.</p>
Lielbritānija ³²¹	Trasta līgums, vienpusēja deklarācija vai tiesas lēmums
Lihtenšteina ³²²	Rakstiskā vienošanās starp dibinātāju un trasta pārvaldnieku vai divas vienpusējas deklarācijas (t.sk. testaments) no dibinātāja un pārvaldnieka.
Luksemburga ³²³	Rakstisks līgums (tiek pilnībā atzīti citās jurisdikcijās dibināti trasti un noteiktas to regulējuma vadlīnijas)
Malta ³²⁴	Trasta līgums vai vienpusēja deklarācija
Mena ³²⁵	Līdzīgi kā Lielbritānijā, tomēr spēkā joprojām 1736.gada Krāpniecisko darījumu likums, kas maksimāli aizsargā trasta dibinātāja kreditorus
Monako ³²⁶	Trasta līgums, kas noslēgts notariālā kārtībā. Jābūt apliecinājumam, ka juridiski tas atbilst piemērojamajam ārvalsts likumam.
San-Marino ³²⁷	Trasta līgums

³²⁰ Salīdzinājums veikts izmantojot: Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд. , Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садиков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997.

³²¹ Salīdzinājums veikts izmantojot: Trustee Act 2000. Pieejams: Edwards R.& Stockwell N. Trusts and Equity. Sixt edition, Person Longman, 2004, p.501-515.

³²² Salīdzinājums veikts izmantojot: Das Personen- und Gesellschaftsrecht vom 20. Januar 1926. Elektroniski pieejams:

<http://www.gesetze.li/Seite1.jsp?LGBI=1926004.xml&Searchstring=Personen+und+Gesellschaftsrecht&showLGBI=true>; angļu valodā: <http://www.pgr.li/cd/en/START/index.html>

³²³ Salīdzinājums veikts izmantojot: Loi du 27 Juillet 2003 Trust et Contrats Fiduciaires. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu

³²⁴ Salīdzinājums veikts izmantojot: Trusts and Trustees Act of 1988 as amended by Act of 1989, Act of 1994, Act of 2004 and Act of 2006. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>

³²⁵ Salīdzinājums veikts izmantojot: Corporate Services Providers Act 2000 un Fiduciary Services Act 2005. Elektroniski pieejams:

<http://www.gov.im/lib/docs/fsc/handbooks/guides/csps/cspappendixc3.pdf>

³²⁶ Salīdzinājums veikts izmantojot: Law No.214 of 1936. Elektroniski pieejams: www.itpa.org/open/monaco.html

<i>Valsts</i>	<i>Trasta priekšmets (aktīvu veids)</i>
Džersija	Trasta pārvaldnieks var pieņemt trustā jebkuru aktīvu veidus, kuri nav pretrunā ar Džersijas salas likumu.
Gērsija	Jebkurš īpašums. Jāņem vērā gan Gērsijas, gan citu valstu likumu imperatīvās normas
Gibraltārs	Praktiski viss, kas nav izslēgts no civiltiesiskās apgrozības
Itālija	Jebkurš īpašums, kas nav pretrunā ar Itālijas likumu (piemēram, neatraidāmo mantinieku daļa mantošanā)
Kipra	Jebkurš kustamais vai nekustamais īpašums, tiesības utt.
Krievija	Trasta priekšmets var būt gan uzņēmumi un citi īpašuma kompleksi, nekustamā īpašuma atsevišķi objekti, vērtspapīri, tiesības, kas izriet no bezdokumentāriem vērtspapīriem, izņēmuma tiesības (autortiesības uz zinātnes, literatūras vai mākslas darbiem; tiesības uz preču zīmi utt.) un citi īpašumi. Savukārt nemateriālie aktīvi nevar būt par trasta līguma priekšmetu. Kredītiestādes, un personas, kas saņēmušas licenci, var pārvaldīt arī naudas līdzekļus.
Lielbritānija	Praktiski viss, kas nav izslēgts no civiltiesiskās apgrozības
Lihtenšteina	Visa veida atsavināmas lietas, t.sk. nekustamais īpašums, kustamās lietas, prasījuma tiesības, autortiesības, patenti, licences, know-how un atsavināmās preču zīmes.
Luksemburga	Visa veida kustamais un nekustamais īpašums (īpaši noteikumi kuģiem, dažāda veida peldlīdzekļiem un lidmašīnām).
Malta	Jebkura veida kustamais vai nekustamais īpašums, kā arī tiesības. Izņēmums ir Maltas imperatīvās likuma normas saistībā ar rīcībnespējīgām personām, laulāto mantiskajām attiecībām, mantošanu utt.

³²⁷ Salīdzinājums veikts izmantojot: Panico P. San Marino. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts & Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006

Mena	Jebkura manta, kas nav pretrunā ar likumu imperatīvajām normām (piemēram, neatraidāmie mantinieki)
Monako	Jebkuri aktīvi, ko trasta dibinātājs var nodot trastā dzīves laikā vai nāves gadījumam saskaņā ar savu personālo likumu (domicila valsts likumu)
San-Marino	Jebkura manta, kas nav pretrunā ar likuma imperatīvajām normām

<i>Valsts</i>	<i>Īpašuma tiesības uz trasta aktīviem</i>
Džersija	Trasts tiek reģistrēts uz trasta pārvaldnieka vārda un ir atzīmēts kā trasts. Trasta pārvaldniekam ir tādas pašas tiesības, ja viņš rīkotos kā labuma guvējs.
Gērsija	Īpašumtiesības tiek reģistrētas uz fiduciāra vārda
Gibraltārs	Īpašumtiesības tiek reģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda
Itālija	Īpašumtiesības tiek reģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda
Kipra	Īpašumtiesības tiek reģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda
Krievija	Īpašumtiesības saglabājas trasta dibinātājam
Lielbritānija	Īpašumtiesības tiek reģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda.
Lihtenšteina	Pēc trasta nodibināšanas, trasta priekšmets veido autonomu mantu. Trasta priekšmetu var nodot trasta pārvaldniekam darījuma noslēgšanas brīdī vai vēlāk. Attiecībā uz publiskos reģistros reģistrējamo īpašumu (nekustamais īpašums, transportlīdzekļi, patenti, utt), īpašumam ir jābūt reģistrētam uz trasta pārvaldnieka vārda ar atzīmi, ka īpašums ir trasta priekšmets.
Luksemburga	Fiduciārs kļūst par trasta mantas īpašnieku. Trasta manta tiek nodalīta no fiduciāra personīgās mantas un ir nepieciešams veikt atsevišķu trasta mantas uzskaiti. Trasta manta nevar tikt izmantota fiduciāra personīgo saistību dzēšanai (maksātnespējas gadījumā) vai citādā līdzīgā situācijā, kad pret fiduciāru vēršas tā kreditori. Nekustamajam īpašumam (ja tas ir trasta manta) ir jābūt publiskos reģistros norādītam trasta mantas statusam. Tomēr

	tas neattiecas uz kuģiem, dažāda veida citiem reģistrējamiem peldlīdzekļiem un lidmašīnām, jo tos var reģistrēt brīvprātīgi.
Malta	Īpašumtiesības ir trasta pārvaldniekam
Mena	Īpašumtiesības ir reģistrētas uz fiduciāra vārda.
Monako	Īpašumtiesības ir trasta pārvaldniekam
San-Marino	Īpašumtiesības ir reģistrētas trasta pārvaldnieka vārdā
<i>Valsts</i>	<i>Trasta pārvaldnieki, to atbildība un pienākumi</i>
Džersija	<p>Trasta pārvaldnieks var būt viens vai vairāki; var būt fiziskā vai juridiskā persona.</p> <p>Trasta pārvaldniekam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. jābūt prātīgai personai, 2. jābūt attiecīgai prasmei un kvalifikācijai, 3. jārīkojas labticīgi, 4. jārīkojas saskaņā ar trasta noteikumiem, 5. saprātīgi glabāt un vairost trasta īpašumu, 6. glabāt dokumentāciju un pārskatus, 7. glabāt trasta īpašumu atsevišķi no sava īpašuma un identificēt to no citiem trasta īpašumiem, 8. ir tiesības deleģēt (ja atļauts trasta noteikumos) trasta īpašuma pārvaldīšanu, 9. ir tiesības pieņemt darbā advokātus, grāmatvežus u.c., ja tas ir nepieciešams trasta pārvaldīšanai. <p>Trasta pārvaldnieks nedrīkst:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tieši vai netieši iedzīvoties no trasta pārvaldīšanās un ļaut to darīt trešajām personām, 2. stāties jebkurā darījumā it kā trasta īpašums būtu pārvaldnieka īpašums
Gērnija	<p>Lai sniegtu pakalpojumus ir jāreģistrējas Gērnijas Finansiālo pakalpojumu komisijā. Divu veidu atļauja: pilnā fiduciārā licence biznesam un individuālā fiduciārā licence.</p> <p>Fiduciāram ir jārīkojas labā ticībā saskaņā ar trasta noteikumiem un maksimāli labuma guvēju interesēs: jāaizsargā trasta īpašums, jāatskaitās, nevar iedzīvoties utt. Pārvaldnieks ir atbildīgs par nodarītajiem zaudējumiem un negūto peļņu.</p>

Gibraltārs	Jebkura tiesībspējīga juridiska persona un rīcībspējīga fiziska persona. Profesionālajiem trasta pārvaldniekiem ir jāsaņem Gibraltāra Finansiālo pakalpojumu komisijas licence. Galvenais pienākums ir veikt pārvaldi ar vislielāko rūpību kā prātīgam komersantam, kurš rīkojas ar savu mantu. Profesionālajiem pārvaldniekiem rūpības latiņa ir vēl augstāka, un jāņem vērā viņu speciālās zināšanas.
Itālija	Jāpārvalda mantu ar vislielāko rūpību. Nianses atkarīgas no tās valsts materiālā likuma, kas ir piemērojams trastam.
Kipra	Fiziska persona vai trasta korporācija, kas izveidota saskaņā ar Kompāniju likumu, kuru nozīmējusi Rajona Tiesa, vai kas iecelta saskaņā ar Oficiālo pārvaldnieku likumu. Profesionālai trasta kompānijai ir jāsaņem Centrālās bankas licence. Pienākumi un tiesības ir līdzīgi kā Lielbritānijā
Krievija	Par uzticības pārvaldnieku var būt gan individuālais uzņēmējs vai komercorganizācija (izņemot unitāru organizāciju), kā arī fiziska persona. Uzticības pārvaldnieks nevar būt valsts vai pašvaldības orgāns. Uzticības pārvaldnieks nevar būt arī vienlaicīgi labuma guvējs. Uzticības pārvaldniekam ir jāpārvalda uzticētas īpašums šķirti no sava īpašuma. Uzticības pārvaldniekam ir jāveic uzticētā īpašuma pārvalde ar vislielāko rūpību kā gādīgam saimniekam dibinātāja un labuma guvēja interesēs, pretējā gadījumā viņam ir jāatlīdzina labuma guvējam negūtā peļņa, bet dibinātājam zaudējumus, kas saistās ar īpašuma nozaudēšanu vai bojājumu, atskaitot dabisko nolietojumu. Ja veicot uzticības pārvaldīšanu uzticības pārvaldnieks pārkāpj savas pilnvaras vai neievēro noteiktos ierobežojumus, tad viņš pats personīgi atbild par šādām darbībām dibinātāja priekšā. Parādsaistības, kas izriet no pārvaldāmā īpašuma uzņemtajām saistībām, tiek segtas no paša īpašuma; ja tā nepietiek, tad piedziņa var tikt vērsta uz uzticības pārvaldnieka personīgo īpašumu, ja arī no tā nepietiek, tad piedziņa var tikt vērsta pat uz pārvaldīšanas dibinātāja personīgo īpašumu, kas nav nodots uzticības pārvaldīšanā
Lielbritānija	Jebkura tiesībspējīga juridiska persona un rīcībspējīga fiziska persona. Galvenais pienākums ir veikt pārvaldi ar vislielāko rūpību kā prātīgam komersantam, kurš rīkojas ar savu mantu.

	<p>Profesionālajiem pārvaldniekiem rūpības latiņa ir vēl augstāka, un jāņem vērā viņu speciālās zināšanas.</p>
Lihtenšteina	<p>Trasta pārvaldnieks var būt viens vai vairāki, var būt fiziskā vai juridiskā persona.</p> <p>Vismaz vienam trasta pārvaldniekam ir jābūt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Lihtenšteinas rezidentam (vai juridiskās personas vadībai jāatrodas Lihtenšteinā); 2. Licencētam, kā advokātam, juridiskajam aģentam (<i>legal agent</i>), trasta pārvaldniekam, auditoram, vai kā citādi ar valsts atzītu komerciālo kvalifikāciju. <p>Pārvaldnieku nozīmē dibinātājs vai tiesa (ja darījumā nav paredzēta cita iespēja). Trasta pārvaldnieka nepārtraukta pastāvēšana nav nepieciešama.</p> <p>Pilnvaras ir tādas pašas, ka attiecībā uz savu mantu, bet ievērojot:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. trasta darījuma noteikumus, 2. pienākumu rīkoties rūpīgi un gadīgi, 3. pienākumu apdrošināt, ja tas parasti ir pieņemts, 4. pienākumu nodalīt trasta priekšmetu no savas un citu trasta mantas, 5. pienākumu vest uzskaiti. <p>Var deleģēt vadības pienākumus, izņemot tos pienākumus, kuri prasa pārvaldnieka personisko izvērtēšanu un lēmumu pieņemšanu.</p>

Luksemburga	<p>Par fiduciāru var kļūt tikai noteikts profesionālu personu loks: - kredītiestādes, ieguldījumu brokeru sabiedrības, ieguldījumu pārvaldes akciju sabiedrības, pensiju fondi, apdrošināšanas vai pārapdrošināšanas sabiedrības vai nacionālas vai starptautiskas organizācijas, kuras darbojas finanšu sektorā.</p> <p>Ir paredzēti noteikumi, kas aizsargā dibinātāja un fiduciāra tiesības, tomēr kopumā jāvadās no mandāta/pilnvarojuma līgumu noteikumiem, kuriem šajā jomā ir pielīdzināts fiduciārais līgums.</p> <p>Likums neiedziļinās fiduciāra pienākumu detaļās, atstājot to līgumam starp pusēm.</p> <p>Jau likumā ir norādīta iespēja, ka fiduciārais līgums var tikt slēgts ar nodrošinājuma mērķi un sniegti tā vispārējie noteikumi.</p>
Malta	<p>Maltas Finansiālo pakalpojumu komisijas apstiprināta fiziska vai juridiska persona, kas spējīgas nodrošināt likumā noteiktās prasības. Atsevišķo gadījumos privātie pārvaldnieki var uzņemties pārvaldīšanu, ja trasta instruments ir notariāls akts.</p>
Mena	<p>Menas salas Finansiālo pakalpojumu komisija izsniedz licences gan fiziskām personām, gan juridiskām personām. Fiduciāram ir jārīkojas labā ticībā saskaņā ar trasta noteikumiem un maksimāli labuma guvēju interesēs: jāaizsargā trasta īpašums, jāatskaitās, nevar iedzīvoties utt. Pārvaldnieks ir atbildīgs par nodarītajiem zaudējumiem un negūto peļņu.</p>
Monako	<p>Par pārvaldniekiem var būt vietējās fiziskās personas un korporācijas, kas ir apstiprinātā Apelācijas tiesas sarakstā. Kā līdz-pārvaldnieki var būt jebkura cita persona, ja tā ir nerezidents. Nav speciālu tiesību normu attiecībā uz tiesībām un pienākumiem, bet jāņem vērā trasta dibinātāja personālais likums.</p>
San-Marino	<p>Pārvaldnieki var būt bankas un citas finanšu komercsabiedrības, kas licencētas Centrālajā bankā. Fiziskas personas var būt kā līdz-pārvaldnieki. Ir arī kvalificētie pārvaldnieki - nerezidenti, ja trasta dibinātājs un labuma</p>

	<p>guvējs ir nerezidenti. Pārvaldniekam ir jārikojas kā <i>bon pere de famill</i>;, slēdzot darījumus ir jānorāda trasta pārvaldnieka tiesībspēja.</p>
--	--

<i>Valsts</i>	<i>Trasta reģistrācijas nepieciešamība</i>
Džersija	Džersijas trastu nevajag reģistrēt un nav jāmaksā komisijas maksa. Trasta pārvaldniekiem, kuru labuma guvēji ir no citām valstīm (tas ir nerezidenti) nav jāsniedz atskaites par apgrozījumu un nav jāsniedz pārskatu par trastu uzņēmuma ienākumiem nodokļu Kontrolierim. Audits arī nav pieprasāms. Trasta dokumenti tiek sastādīti angļu valodā.
Gērnsija	Nepastāv valsts reģistrs.
Gibraltārs	Kopš 2000.gada 1.janvāra pastāv iespēja brīvprātīgi reģistrēt trastus Valdības reģistrā.
Itālija	Ja īpašums ir reģistrēts publiskajos reģistros, tad arī trasta līgums tiek reģistrēts
Kipra	Nav nepieciešama reģistrācija
Krievija	Ir jāreģistrē nekustamā īpašuma trasts valsts reģistros; uzticības pārvaldniekam ir jānorāda, ka darbojas uzticības pārvaldnieka tiesībspējā.
Lielbritānija	Viss ir atkarīgs no trasta veida, bet lielākoties nav jāreģistrē.
Lihtenšteina	<p>Vēlams ir reģistrēt (ieraksti satur informāciju tikai par trasta darījuma nosaukumu, datumu, termiņu un trasta pārvaldnieku), bet reģistrācija nav nepieciešama, ja trasta darījums ir deponēts Publiskajā reģistrā.</p> <p>Atkarībā no trasta priekšmeta veida (nekustamais īpašums, patents utt.), var būt nepieciešamība reģistrēt trasta mantu uz trasta pārvaldnieku un reģistrēt atzīmi par trastu.</p>
Luksemburga	Nepieciešams reģistrēt tikai attiecībā uz nekustamo īpašumu (izņemot kuģus, dažāda veida citus reģistrējamus peldlīdzekļus un lidmašīnas) norādot konkrētā īpašuma trasta mantas statusu.

Malta	Nav nepieciešama, izņemot atsevišķus veidus (piemēram, Ieguldījumu fondi)
Mena	Nav speciāla trastu reģistra
Monako	Trasti tiek reģistrēti, un tiek iekasēta reģistrācijas maksa no 1,3 līdz 1,7% apmērā. Ikgadējais nodoklis – 0,2% apmērā
San-Marino	Trasti tiek reģistrēti San Marino trastu reģistrā.

<i>Valsts</i>	<i>Konfidencialitāte</i>
Džersija	Trešo personu pieeja trasta dokumentiem ir aizliegta, ja nav attiecīgas tiesas atļaujas uz to, vai likums neparedz pretējo.
Gērnsija	Informācija ir pieejama tikai tiesas ceļā.
Gibraltārs	Visa informācija ir pārvaldniekiem, tomēr jāievēro “know Your client” princips.
Itālija	Informācija ir pieejama publiskajos reģistros. Pēc tiesībsargājošo institūciju pieprasījuma trasta pārvaldniekam ir jāsniedz informācija.
Kipra	Informācija ir konfidenciāla, bet tiesa var uzlikt pienākumu sniegt informāciju.
Krievija	Publiskajos reģistros ir pieejama informācija. Pēc tiesībsargājošo institūciju pieprasījuma trasta pārvaldniekam ir jāsniedz informācija.
Lielbritānija	Trasta līgumi parasti ir konfidenciāli, izņemot trastus, kas nodibināti ar tiesas lēmumu vai izveidojas saskaņā ar likumu. Profesionālajiem pārvaldniekiem (piemēram, bankas) likumā noteiktajos gadījumos informācija ir jāizpauž.
Lihtenšteina	Trešo personu pieeja trasta dokumentiem, kas atrodas Publiskajā reģistrā ir aizliegta.
Luksemburga	Nav īpašu noteikumu. Ņemot vērā Trasta pārvaldnieku ierobežoto loku, dokumentācija ir pakļauta kopējām

	konfidencialitātes prasībām attiecībā uz klientu līgumiem.
Malta	Pārvaldniekam ir jāiegūst visa informācija un tā jāuzglabā
Mena	Informācija ir konfidenciāla, bet jāievēro princips “know your client”.
Monako	Informācija ir konfidenciāla.
San-Marino	Informācija ir konfidenciāla, bet caur Centrālo banku var tikt iegūta, ja ir krimināllikumu pārkāpumi (tajā skaitā terorisma finansēšana).

<i>Valsts</i>	<i>Trasta aktīvi un trešās personas</i>
Džersija	Līdzīgi kā Lielbritānijā, “tracing” var tikt izmantots pret īpašumu, kas iegūts krāpšanās ceļā (Precedents Grupo Torras SA vs al Sabah and six others [2002]).
Gērnsija	Līdzīgi kā Lielbritānijā, var vērst piedziņu pret trasta aktīviem, izņemot ja tie vairs nav identificējami vai ieguvējs ir labā ticībā.
Gibraltārs	Nav speciāla vietējā regulējuma, bet ievēro Lielbritānijas praksi.
Itālija	Nav vietējā speciālā regulējuma, bet jāņem vērā materiālais likums, kas tika piemērots trastam.
Kipra	Trasta pārvaldniekam ir personīga atbildība par nodarītajiem zaudējumiem.
Krievija	Uzticības pārvaldniekam ir tiesības aizsargāt pārvaldīšanā nodoto īpašumu pieprasot novērst jebkādus viņa tiesībpārkāpumus, tajā skaitā celt vindikācijas prasību vai prasību par īpašumtiesību atzīšanu uz uzticības pārvaldīšanā nodoto mantu.
Lielbritānija	Viss ir atkarīgs no trasta paveida. Jebkurā gadījumā pārvaldniekam ir personālā atbildība par nodarītajiem zaudējumiem. Daudzos gadījumos, atkarībā no trešo personu labticības vai sliktticības, beneficiāri var griezties ar prasību

	atgūt mantu (<i>tracing</i>).
Lihtenšteina	<p>Dibinātāja kreditori var prasīt trasta darījuma atcelšanu uz vispārējiem pamatiem, ja ir likumiska aizlieguma pārkāpums (neatraidāmie mantinieki, atsavināšanas aizlieguma pārkāpums). Citādi nevar vērst piedziņu uz trasta priekšmetu.</p> <p>Pārvaldnieka kreditori nevar vērst piedziņu uz trasta priekšmetu, t.sk. pārvaldnieka maksātnespēja neietekmē trasta priekšmetu.</p> <p>Labuma guvēja kreditori var prasīt tikai tādā apmērā, kādas ir tiesības prasīt pašam labuma guvējam. Trasta darījumā ir iespējams aizliegt labuma guvēju kreditoru prasījumu apmierināšanu no trasta mantas, ja trusts tika nodibināts par labu labuma guvējam bez atlīdzības.</p>
Luksemburga	<p>Likumums nenosaka trešo personu tiesības attiecībā uz trasta mantu pret dibinātāju vai beneficiāru.</p> <p>Trasta manta nevar tikt izmantota fiduciāra personīgo saistību dzēšanai (maksātnespējas gadījumā) vai citādā līdzīgā situācijā, kad pret fiduciāru vēršas tā kreditori.</p>
Malta	Pārvaldniekam ir personīga atbildība pret trešajām personām, ja viņš nav informējis trešo pusi. Ja ir informējis, tad trešā persona var vērsties tikai pret trasta īpašumu.
Mena	Viss ir atkarīgs no trasta paveida. Jebkurā gadījumā pārvaldniekam ir personīgā atbildība par nodarītajiem zaudējumiem. Daudzos gadījumos, atkarībā no trešo personu labticības vai sliktticības, beneficiāri var griezties ar prasību atgūt mantu (<i>tracing</i>).
Monako	Nav speciālu noteikumu likumā. Jāņem vērā trasta dibinātāja speciālais likums.
San-Marino	Var tikt vērstas piedziņa pret īpašumu, kas nonāk pie trešām personām vai tiek sajaukts ar citiem īpašniekiem. Tiesas ceļā var prasīt nošķirt trasta īpašumu. Likumā nav atrunāts labas ticības princips no trešās personas puses.

<i>Valsts</i>	<i>Trasta izbeigšana</i>
Džersija	<p>Ja trasts tiek izbeigts, trasta pārvaldniekam jāatgriež īpašumu sapratīgā laika posmā, saskaņā ar trasta noteikumiem, pilnvarotai personai/-ām.</p> <p>Labuma guvēji var pieprasīt izbeigt trastu un pārņemt īpašumu, ja tas nav pretrunā ar tiesas lēmumu; ja labuma guvējs pastāv un ir pilngadīgs; īpašuma pārņemšana nav pretrunā ar likumu.</p>
Gērnsija	Trasta maksimālais termiņš jebkurā gadījumā ir 100 gadi izņemot labdarības trastus. Tāpat trasts izbeidzas, ja zūd mērķis, nav labuma guvēju u.c. gadījumos.
Gibraltārs	Līdzīgi kā Lielbritānijā, tomēr viena specifiska nianse: 100 gadi ir maksimālais trasta ilgums.
Itālija	Saskaņā ar trasta līguma noteikumiem un piemērojamo attiecīgās valsts materiālo tiesību normu.
Kipra	Starptautiskajiem trastiem ir noteikts maksimālais ilgums 100 gadi. Citos gadījumos līdzīgi kā Lielbritānijā.
Krievija	<p>Uzticības pārvaldīšanas līguma termiņš nevar pārsniegt piecus gadus; atsevišķos gadījumos, uz likuma pamata, var tikt noteikts garāks termiņš. Ja gadījumā pirms līguma termiņa beigām neviena no pusēm nepaziņo par vēlēšanos izbeigt līgumu, tad līgums tiek pagarināts uz to pašu termiņu un uz tiem pašiem noteikumiem.</p> <p>Uzticības pārvaldīšanas līgums tiek izbeigts sekojošos gadījumos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ir miris pilsonis, vai likvidēta juridiskā persona, kas bija labuma guvējs, ja līgumā nav paredzēts citādi, 2. labuma guvējs atsakās no labumiem, kas viņam pienākas, ja līguma nav paredzēts citādi, 3. ir miris pilsonis, ka bija uzticības pārvaldnieks, vai viņš tiek atzīts par rīcībnespējīgu, daļēji rīcībnespējīgu vai ir bezvēsts prombūtnē, vai arī individuālais uzņēmējs ir atzīts par maksātnespējīgu (bankrotējušu), 4. uzticības pārvaldnieka vai pārvaldīšanas dibinātāja atteikums no uzticības pārvaldīšanas, ja gadījumā uzticības pārvaldnieks nespēj personīgi veikt savus pienākumus.

Lielbritānija	Trasts izbeidzas pēc 80 gadiem, vai 21 gadu pēc tam, kad ir mirusi kāda noteikta persona. Labdarības trustam nav noilguma. Trasts izbeidzas vai nu pēc noteiktā termiņa, vai mērķa sasniegšanas un citos vispārējos gadījumos.
Lihtenšteina	Trasts izbeidzas: 1. trasta darījumā noteiktajos gadījumos (t.sk. atsaukums, ja trasta nodibināts kā atsaucams ievērojot likumā noteiktos ierobežojumus), 2. ja izbeidzas trasta manta un jauna netiek nodota pārvaldīšanā, 3. ja vienojas visi labuma guvēji, dibinātājs un trasta pārvaldnieks, 4. ar tiesas lēmumu, ja trasta dibināšanas mērķis kļūst nesasniedzams; aktīvu nepietiek trasta mērķu sasniegšanai/funkcijas izpildei; iestājas termiņš; ir pārkāpumi pie nodibināšanas vai pārvaldīšanas. Ja trasta darījumā nav noteikts savādāk, pie trasta izbeigšanas trasta priekšmets tiek atdots dibinātājam.
Luksemburga	Trasta manta nevar tikt izmantota fiduciāra personīgo saistību dzēšanai (maksātspējas gadījumā) vai citādā līdzīgā situācijā, kad pret fiduciāru vēršas tā kreditori.
Malta	100 gadi pēc nodibināšanas vai termiņa notecēšanas; gadījumos, ja pārkāpts krimināllikums; ja tiesa pasludina trasta mērķi par neatbilstošu Maltas sabiedriskajai kārtībai u.c. gadījumos
Mena	150 gadi kopš trasta nodibināšanas. Tāpat trasts izbeidzas, ja zūd mērķis, nav labuma guvēju u.c. gadījumos.
Monako	Nav īpašu speciālu noteikumu.
San-Marino	Ja izbeidzas termiņš, nav labuma guvēju u.c. gadījumos.

Kopsavilkums. Salīdzinot trasta tiesisko regulējumu apskatītajās jurisdikcijās, kopumā varam secināt, ka mūsdienās trastu likumi un tiesiskais regulējums dažādās valstīs ir ļoti atšķirīgs. It īpaši globalizācijas apstākļos, dažādas jurisdikcijas savstarpēji sacenšas, radot pēc iespējas pievilcīgākus noteikumus

klientiem trasta pakalpojumu sniegšanā. Līdz ar to varam izdalīt šodien pasaulē trīs trasta tipus:

1. Klasiskais anglo – sakšu trasts (Piemēram, Lielbritānija, Gibraltārs, Kipra)
2. Starptautiskais modelis (Piemēram, Džersija, Lihtenšteina, Luksemburga)
3. Kvazi – trasta modelis (Vislabākais piemērs – Krievijas Federācija)

Ar ko atšķiras klasiskais anglo – sakšu trasts no starptautiskā modeļa? Ja klasiskajā trustā saglabājas gan liels privātums attiecībās starp trustā iesaistītajām pusēm, nevajag trustu publiski reģistrēt utt., tad starptautiskajā modelī, lai arī tiek nodalītas īpašumtiesības līdzīgi kā anglo – sakšu modelī, tomēr viss balstās lielā mērā uz klientu piesaistes interesēm, piemēram, Džersijā, trasta dibinātājs saglabā lielas pilnvaras arī pēc trasta nodibināšanas, kas nebūtu iedomājams Lielbritānijā vai Lihtenšteinā. Kvazi – trasta modelī trustā iesaistīto personu attiecības līdzinās parastam līgumam saistību tiesību ietvaros, un īpašumtiesības uz trasta aktīviem nepāriet trasta pārvaldniekam.

Nākamajā promocijas nodaļā tiek apskatīta Hāgas konvencija par trustiem, kurai ir īpaša nozīme starptautiskajās privāttiesībās, ņemot vērā nacionālo trustu likumu īpatnības.

3. nodaļa

Hāgas konvencija par trastiem³²⁸

Hāgas starptautisko privāttiesību konference (turpmāk – Konference) savas 14. sesijas laikā 1980.gadā nolēma iekļaut darba kārtībā jautājumus, kas saistīti ar trastiem.³²⁹ Tika veikti lieli sagatavošanās un analītiskie darbi, lai sagatavotu konvenciju. A.Daiers un H.van Lūns – Konferences pastāvīgā biroja sekretāri, sagatavoja plašu apkopojumu³³⁰ par trasta institūtu anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs un par starptautisko privāttiesību problēmām, kas rodas saistībā ar trastiem. Tika izveidota speciāla komisija priekšsēdētāja C.D. van Bešhotena vadībā. Komisija sāka sagatavot konvencijas tekstu, un tā tikās trīs darba sesijās. Komisijas darbā piedalījās eksperti no Argentīnas, Austrālijas, Austrijas, Kanādas, Dānijas, Francijas, VFR, Grieķijas, Īrijas, Izraēlas, Itālijas, Japānas, Luksemburgas, Nīderlandes, Portugāles, Spānijas, Zviedrijas, Šveices, Apvienotās Karalistes, ASV un Venecuēlas. Kā novērotāji komisijas darbā piedalījās arī UNIDROIT, Starptautisko norēķinu bankas, Britu sadraudzības sekretariāta un Starptautiskās notāru savienības pārstāvji. Jau 1983.gada 28.oktobrī bija sagatavots pirmais projekts konvencijai par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu.

Konferences 15.sesija, kas tika pilnībā veltīta trastu problēmām, notika no 1984.gada 8.līdz 20.oktobrim Hāgā. Sesijā piedalījās daudz vairāk dalībvalstu nekā iepriekš bija pārstāvētas speciālajā komisijā: Argentīna, Austrālija, Austrija, Beļģija, Kanāda, Kipra, Čehoslovākija, Dānija, Ēģipte, Somija, Francija, VFR, Grieķija, Īrija, Itālija, Japāna, Luksemburga, Norvēģija, Nīderlande, Polija, Portugāle, Spānija, Zviedrija, Šveice, Surinama, Turcija, Apvienotā Karaliste, Urugvaja, Venecuēla, Dienvidslāvija. Panama piedalījās Konferences sesijā kā novērotājs. Kā redzams, tad dalībvalstis bija ar dažādām tiesību sistēmām, un lielākajā daļā no šīm valstīm trasts kā tiesību institūts ir mazpazīstams. Līdz ar to šī konvencija ir diezgan unikāla pēc savas būtības citu Hāgas Konferences pieņemto konvenciju vidū, kas pamatā ir veltītas valstu nacionālo normatīvo aktu savstarpējām kolīzijām. Šajā gadījumā, konkrētais tiesību institūts – trasts, lielākajā daļā Konferences dalībvalstu tiesībās vispār nav pazīstams, vai ir pazīstams zināmās modifikācijās. Tomēr tas netraucēja

³²⁸ Pilns nosaukums – Konvencija par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu. Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition-angļu val.

³²⁹ Acts and Documents of the Fourteenth Session, 1980, Book I, p64,167,189,230,241.

³³⁰ Dyer A. and van Loon H. Report on trusts and Analogous Institutions. Hague Conference on private international law. Off-print of the Proceedings of the Fifteenth session (1984) Book II, Trusts-applicable law and recognition.

dalībvalstīm sesijas beigās vienbalsīgi pieņemt šo konvenciju par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu³³¹ (turpmāk –Konvencija).

Kāda bija nepieciešamība pēc šādas konvencijas?

1) Arī anglo – sakšu tiesību valstīs atšķiras trastu tiesiskais regulējums, kas nenovēršami rada tiesību kolīzijas, gadījumos, ja trasta īpašums atrodas ārvalstīs vai tā administrēšana notiek pēc citas valsts likuma. Tādējādi šīs valstis vēlējās panākt trasta institūta tiesisko unifikāciju.

2) Kā jau minēts promocijas darba ievadā, tad paveroties robežām arī romāņu-ģermāņu un citu tiesību saimju valstu juristiem, kā notāriem, tiesnešiem u.c. nākas arvien biežāk saskarties ar trasta institūtu. Tā kā nacionālajos normatīvajos aktos nav dots ne trasta tiesiskais regulējums, ne arī tiesību kolīziju risinājums attiecībā uz trastiem, tad rodas praktiska rakstura jautājumi: kuras valsts likums ir jāpiemēro; vai šo trastu var atzīt utt. Tādējādi konvencijas sākumā ir dots arī trasta institūta raksturojums, lai iepazīstinātu romāņu-ģermāņu un citu tiesību valstu juristus ar šo institūtu. Kā tiek uzsvērts Konvencijas skaidrojumā, tad šīs Konvencijas mērķis nav panākt trasta institūta ieviešanu romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs, bet gan dot priekšrakstu šo valstu juristiem, kādā veidā šo tiesību institūtu kvalificēt no juridiskā viedokļa, piemēram, izskatot to tiesā no atzīšanas viedokļa, vai kurš likums jāpiemēro³³².

Konvencijas preambula

Konvencijas preambulā tiek uzsvērts, ka trasta institūts ir unikāls tiesību institūts, kurš attīstījies vispārējās tiesību sistēmas valstīs taisnīguma tiesās, un ar dažām modifikācijām tas ir pieņemts citās jurisdikcijās. Pēdējam teikumam tiek pievērsta īpaša uzmanība Konvencijas skaidrojumā. Ja sākotnēji Konvenciju bija domāts attiecināt tikai uz “anglo – amerikāņu” trastiem, tad Konferences dalībvalstis Sesijā tam nepiekrita. Piemēram, Polijas un Ēģiptes delegāti uzsvēra, ka šo valstu likumdošanā ir analogs institūts labdarības trastam, līdzīgi Japānas un Luksemburgas delegāti pieprasīja, lai Konvencija attiektos arī uz viņu valstīs pastāvošajiem analogiem institūtiem³³³. Tad arī tika nolemts iekļaut preambulā šo atsauci uz trasta modifikāciju citās jurisdikcijās, tādējādi, lai arī ne tik skaidri izteikti, bet tomēr Konvencija tiek attiecināta uz analogiem institūtiem romāņu – ģermāņu tiesību valstīs, ja šī analogā institūta būtība sakrīt ar Konvencijas 2.pantā doto trasta definīciju.

Konvencijas preambulā ir dots arī Konvencijas mērķis: ieviest vienotus noteikumus attiecībā uz trastam piemērojamo likumu un izšķirt svarīgākos jautājumus saistībā ar trastu atzīšanu.

³³¹ Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition. The Permanent Bureau of the Hague Conference on Private International Law, the Hague, 1986.

³³² Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition. Draft Convention adopted by the Fifteenth Session and Explanatory Report by A.E. von Overbeck. Off-print of the Proceedings of the Fifteenth Session (1984) Book II, Trusts – applicable law and recognition.p.13 Turpmāk –A.E.Overbeck.....

³³³ Ibid.p.15

Trasta definīcija Konvencijā

Trasta definīcija ir dota Konvencijas 2.pantā:

“Šīs konvencijas mērķiem termins “Trusts” attiecas uz tiesiskajām attiecībām, kas ir iedibinātas personai - dibinātājam dzīvam esot vai tā nāves gadījumā, nododot savus aktīvus pārvaldniekam pārvaldīšanā labuma guvēja (beneficiārija) interesēs vai speciālam mērķim.

Trastam ir sekojošas pazīmes:

- 1) aktīvi veido atsevišķu fondu un nav pārvaldnieka personīgā īpašuma daļa;
- 2) tituls uz trasta aktīviem ir reģistrēts uz trasta pārvaldnieka vārda vai uz citas personas vārda pārvaldnieka uzdevumā;
- 3) pārvaldniekam ir pilnvaras un pienākums, par kuru viņš ir atbildīgs: pārvaldīt, lietot vai izlietot aktīvus saskaņā ar trasta nosacījumiem un speciālajiem pienākumiem, ko viņam uzliek likums.

Zināmu tiesību un pilnvaru rezervēšana no dibinātāja puses, kā arī fakts, ka pārvaldniekam pašam var būt labuma guvēja (beneficiārija) tiesības, ne obligāti ir pretrunā ar trasta pastāvēšanu.”

Lai arī šī definīcija ir ļoti līdzīga trasta definīcijai, tomēr jāpiekrīt ir viedoklim, ka 2.pants sniedz aprakstošu trasta konstrukciju, jo trastu daudzveidība ir tik liela, ka vienā definīcijā nevar aptvert visus trasta veidus³³⁴. Vienalīdzīgi autors nedaudz kritiski vērtē šo definīciju, jo definīcija Eiropas Trasta likumu principos ir precīzāka (Skatīt nākamo promocijas darba nodaļu).

Konvencijas piemērojamība

Konvencijas 3.pants nosaka, ka Konvencija tiek piemērota tikai brīvprātīgi nodibinātiem un rakstveidā apliecinātiem trastiem. Tātad var secināt, ka Konvencija ir attiecināma tikai uz trasta līgumiem, kurus ir nodibinājis trasta dibinātājs, bet tā neattiecas uz trastiem, kas nodibināti saskaņā ar likumu vai tiesas lēmumu. Lai gan arī šeit var būt izņēmumi. Tā piemēram, kā tiek atzīmēts konvencijas komentāros, tad, ja pēc šķiršanās bijušais laulātais, kuram uzlikts pienākums apgādāt bijušo laulāto un kopējos bērnus, nodibina šim mērķim trastu, tas tiks uzskatīts par piemērojamu šai Konvencijai. Vai arī, gadījumā ja trasts ir nodibināts uzturlīdzekļu līguma mērķiem un tas pēc likuma ir jāapstiprina tiesai, tad arī šāds trasts būs attiecināms uz šo konvenciju³³⁵.

Konvencija attiecas tikai uz rakstveidā izteiktiem trastiem; līdzīgi tas ir noteikts 1988.gada Lugāno konvencijas par piekritību un tiesas spriedumu izpildi civillietās un komerclietās³³⁶ 5.panta 6.daļā³³⁷. Patiesībā trasts pats par

³³⁴ Ibid.p.18.

³³⁵ Ibid.p.20.

³³⁶ Lugano Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters – angļu val.

sevi varēja tikt izteikts mutiski vai arī nododot trasta īpašumu pārvaldniekam, tomēr tas pēc tam jānoformē rakstiski, kā tas ir vispārpieņemts.

Trastam piemērojamais likums

Konvencijas 6.pants piešķir lielu autonomiju trasta dibinātājam noteikt trastam piemērojamo likumu: “Trasta piemērojamo likumu nosaka dibinātāja izvēlēts likums. Izvēlei ir jābūt izteiktai vai prezumētai akta nosacījumos, ar kuru nodibina vai rakstiski apliecina trasta eksistenci, to interpretējot vajadzības gadījumā, ņemot vērā lietas apstākļus.” Šī panta otrais teikums tika maksimāli pietuvināts Romas 1980.gada konvencijas par līgumsaistībās piemērojamo likumu³³⁸ 3. un 4.panta noteikumiem³³⁹. Tomēr, ja, likums, kuru ir izvēlējis trasta dibinātājs, neatzīst trastu vai attiecīgo izveidotā trasta veidu, tad izvēle nav spēkā un ir jāpiemēro 7.pantā noteiktais likums.

Konvencijas 7.pants nosaka, ja piemērojamais likums nav izvēlēts, tad trastam ir jāpiemēro likums, kurš ir visciešāk saistīts ar to.

Nosakot visciešākās piesaistes likumu īpaši jāņem vērā sekojoši apstākļi:

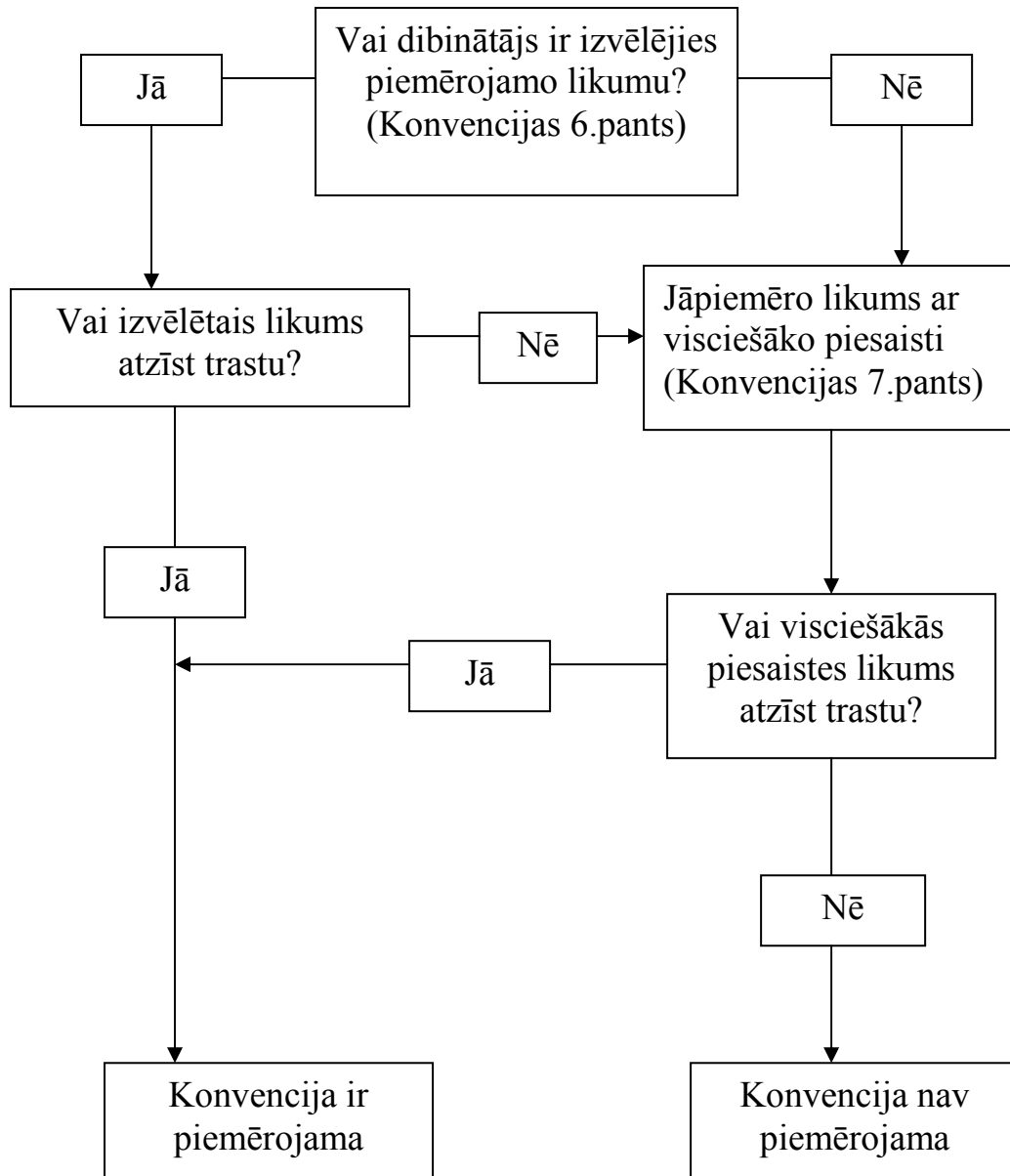
- a) dibinātāja noteiktā trasta administrācijas vieta;
- b) trasta aktīvu atrašanās vieta,
- c) pārvaldnieka pastāvīgās rezidences vai uzņēmējdarbības veikšanas vieta;
- d) trasta mērķi un vieta, kur tos īsteno.

Shematiski trastam piemērojamā likuma noteikšanu var attēlot sekojoši:

³³⁷ Skatīt konvencijas tekstu latviešu valodā: Mūsdienu starptautiskās tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Izdevniecība AGB, 1998., 239. – 268.lpp.

³³⁸ Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations – angļu val.

³³⁹ Skatīt konvencijas tekstu latviešu valodā: Mūsdienu starptautiskās tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Izdevniecība AGB, 1998., 226. – 238.lpp.

Shēma Nr.5

Konvencijas 8.pants nosaka, ka trastam piemērojamajam likumam ir jāregulē trasta spēkā esamība, izveidošana, juridiskās sekas un administrēšana. Jo īpaši piemērojamajam likumam ir jānosaka:

- pārvaldnieka iecelšanu, atkāpšanos no amata un atcelšanu, tiesībspēju rīkoties kā pārvaldniekam un pārvaldnieka pienākumu tiesību nodošanu;
- pārvaldnieku savstarpējās tiesības un pienākumus;
- pārvaldnieku tiesības pilnībā vai daļēji tālāk nodot pienākumu pildīšanu vai izmantot viņu pilnvarojumu;
- pārvaldnieku pilnvaras administrēt vai ieguldīt trasta īpašumu, radīt īpašumam nodrošinājumu vai iegūt jaunu īpašumu;
- pārvaldnieka tiesības veikt investīcijas;
- trasta termiņa ierobežojumus un spēju uzkrāt trasta ienākumus;

- g) attiecības starp pārvaldniekiem un labuma guvējiem, ieskaitot pārvaldnieku personīgo atbildību labuma guvēju priekšā;
- h) trasta nosacījumu grozīšanu vai izbeigšanu;
- i) trasta īpašumu sadalīšanu;
- j) pārvaldnieku pienākumu atskaitīties par to veikto trastu administrēšanu.

Tomēr Konvencija paredz zināmu normu elastību, un tā kā iepriekšminētais normu uzskaitījums ir visai plašs, tad Konvencijas 9.pants nosaka, ka atsevišķus trasta aspektus, sevišķi par trasta administrēšanu, var regulēt arī cits likums. Praksē bieži var gadīties, ka trasta spēkā esamību nosaka pēc tās valsts likuma, kur trasta nodibināšanas akts ir taisīts, bet tā faktiskā administrēšana notiks citā valstī, tāpēc arī tiek paredzēta šāda iespēja. Šis nosacījums ir solis pretim trasta dibinātājam, lai tas varētu izvēlēties sev un labuma guvējam labvēlīgo likumu.

Tā kā trasts parasti ir nodibināts uz diezgan ilgu laiku, tad ļoti svarīgs ir jautājums par to, vai laika gaitā, mainoties dažādiem apstākļiem, var nomainīt likumu, ar kuru trasts tika atzīts par spēkā esošu ar citu likumu. Piemēram, iepriekšējā nodaļā par Maltas TL tika norādīts, ka Maltā tiek pieļauta trastam piemērojamā likuma "migrēšana". Konvencijas 10.pantā ir noteikts, ka likumā, kas piemērojams trasta spēkā esamības noteikšanai, ir jānosaka vai šo likumu vai likumu, kas regulē atsevišķus trasta aspektus, var aizstāt ar citu likumu. Kā norādīts Konvencijas komentāros, tas protams neattiecas uz gadījumiem, kad valsts likumdevējs maina normatīvos aktus vai arī pieņem jaunu likumu³⁴⁰.

Trastu atzīšana

Konvencijas 11.panta 1.daļa nosaka, ka trasts ir jāatzīst, ja tas ir izveidots saskaņā ar trastam piemērojamo likumu. Tālāk jau 11.panta 2.daļā tiek noteikti trasta būtiskie elementi, kuri ir jāatzīst: trasta īpašums ir nodalīts un veido atsevišķu fondu, pārvaldniekam ir tiesībspēja iesūdzēt un tikt iesūdzētam tiesā, un ka viņš ar šo tiesībspēju var uzstāties un rīkoties kā pie notāra, tā pie jebkuras citas oficiālas amatpersonas.

Bez tam 11.panta 3.daļa nosaka, ka, tiktāl cik trastam piemērojamais likums pieprasa vai noteic, šāda atzīšana tajā skaitā ietver:

- a) pārvaldnieka personīgie kreditori nevar vērsties pret trasta īpašumu;
- b) trasta īpašums neveidos daļu no pārvaldnieka paša īpašuma viņa maksātnespējas vai bankrota gadījumā;
- c) trasta īpašums neveidos daļu no pārvaldnieka vai viņa laulātā dzīvesbiedra laulības īpašuma, kā arī nebūs daļa no pārvaldnieka īpašuma viņa nāves gadījumā;

³⁴⁰ Ibid.p.32.

d)trasta īpašumus var atgūt, ja pārvaldnieks, pārkāpjot trastu, ir iekļāvis trasta īpašumu savā īpašumā vai ir atsavinājis trasta īpašumu. Tomēr jebkuras trešās personas tiesības un pienākumus, kuras valdījumā ir trasta īpašums, regulē likums, kuru nosaka tiesas valsts likuma kolīziju normas.

Konvencijas 12.pants ir vairāk domāts tām valstīm, kur nepastāv trasta institūts, un kur rodas problēmas ar trastu reģistrēšanu: “Ja pārvaldnieks vēlas reģistrēt kustamo vai nekustamo īpašumu, vai īpašumtiesību dokumentus uz tiem, viņam ir tiesības to darīt tiktāl, cik tas nav aizliegts vai nav pretrunā ar tās valsts likumu, kur tas tiek darīts, rīkojoties savā pārvaldnieka tiesībspējā vai līdzīgā citā veidā, lai trasta esamība tiktu atklāta”. Šajā gadījumā, ja, attiecīgajā valstī nepastāv trastu reģistrs, tad tas ir jādara tādā veidā, kā to pieļauj šīs valsts likumi³⁴¹. Piemēram, Latvijā, Uzņēmumu reģistrs var pierēģistrēt pārvaldnieka pārvaldījumā saņemto komercsabiedrību uz pārvaldnieka kā pilntiesīga īpašnieka vārda, taču nekur neparādīsies, ka viņš ir šīs trasta pārvaldīšanā nodotās komercsabiedrības pārvaldnieks.

Konvencijas 13.pants nosaka, ka nevienai valstij nav jāatzīst trasts, kura būtiski elementi, izņemot piemērojamā likuma izvēli, administrēšanas vietu un pārvaldnieka parastās rezidences vietu, ir ciešāk saistīti ar valstīm, kurās nepastāv trasta institūts vai izvēlētais trasta veids. Būtībā šī ir norma, kas vairāk noder to valstu tiesnešiem, kur netiek atzīts trasta institūts. Faktiski šis Konvencijas pants ļauj romāņu – ģermāņu tiesību juristiem atteikt trasta atzīšanu³⁴².

Protams, Konvencija ir liels solis uz priekšu starptautisko privāttiesību sfērā attiecībā uz trastu tiesisko regulējumu. Konvencija piešķir lielu autonomiju trasta dibinātājam noteikt trastam piemērojamo likumu, kā arī nosaka unificētus kritērijus likuma izvēlei dažādu valstu tiesību normu kolīziju gadījumā. Pie tam Konvencija ceļ tiltu starp valstīm, kas sen savos normatīvajos aktos ir nostiprinājušas trasta institūtu, un tām, kurās trasts ir jauns tiesību institūts vai vispār nav pazīstams. Kā raksta britu jurists Heitons³⁴³, tad Konvencija nespiež ieviest Konvencijas dalībvalstu iekšējos normatīvajos aktos trasta institūtu, ko nav nemaz tik vienkārši izdarīt. Taču romāņu - ģermāņu tiesību sistēmas valstis ar šīs Konvencijas palīdzību var atzīt trasta institūtu kā savu starptautisko privāttiesību sastāvdaļu, vienlaicīgi to neieviešot savā valstī saviem rezidentiem.

Konvencijai ir arī lieli kritizētāji, kā piemēram, J.Šoenblūms, kurš konvenciju ir raksturojis kā „... anahronismu, kas veido nedaudz vairāk kā

³⁴¹ Ibid.p.36.

³⁴² Ibid.p.37.

³⁴³ Hayton D.J. The Law of Trusts. London, Sweet&Maxwell, 1993, p.15.

konspektu, akadēmisku vingrinājumu tiesību kolīziju teorijā”³⁴⁴. Minētajā rakstā kā galvenos Konvencijas trūkumus viņš min:

1. Piemērojamā likuma izvēle nobāl salīdzinājumā ar ārzonu jurisdikciju izsmalcinātājiem un pragmatiskajiem likumiem;
2. Netiek pienācīgi aizsargāta trasta dibinātāja izvēle saistībā ar piemērojamo likumu, it īpaši ja skatās no neatraidāmo mantinieku iespējamo prasību viedokļa;
3. Konvencija nav piemērojama uz iepriekšējiem (prelimināriem) jautājumiem attiecībā uz testamentu;
4. Piemērojamā likuma izvēle ir neskaidra, sevišķi attiecībā uz testamentārajiem trastiem, ja nav izvēlēts piemērojamais likums;
5. Konvencija neveicina patstāvīga trasta institūta ieviešanu valstīs, kas nepazīst trasta institūtu;
6. Konvencija neizskaidro, kā anglo – sakšu trusts var tikt neapstrīdami izmantoti romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs;
7. Konvencijā nav regulējuma attiecībā uz nodokļu uzlikšanu trastam romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs utt.

Viss minētais sākotnēji liekas briesmīgi. Tomēr jāatzīst, ka Konvencijas mērķis bija rast starptautisko privāttiesību problēmu risinājumi attiecībā uz trastiem, bet nevis ieviest trastu romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs. Kā rakstīja Heitons, tad: „Romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstis ir spiestas rast ceļus savā teritorijā kā izturēties pret pārvaldnieku un labuma guvēju tiesībām un pilnvarām... Konvencija ir gatavs un pieejams līdzeklis saprast trasta koncepciju un piešķirt tam spēku bez īpaša priekšrocību statusa piešķiršanas saistībā ar eksistējošajiem likumiem par maksātnespēju, mantošanu un atsavinātāja aizsardzību, kurš rīkojas labā ticībā”³⁴⁵.

Jāatzīst, ka Konvencijai pagaidām ir pievienojies salīdzinoši neliels valstu skaits, tomēr tās visas aktīvi izvēršas trasta pakalpojumu sfērā. Pēc situācijas 2006.gada oktobrī, Konvencija ir stājusies spēkā piemērošanai sekojošās valstīs³⁴⁶:

Valsts	Spēkā stāšanās datums	Piezīmes
1. Austrālija	01.01.1992	-
2. Itālija	01.01.1992	-

³⁴⁴ Schoenblum J. The Hague Convention on Trusts: Much Ado about Very Little” In: (1994) 3 *J Int Corp.* p.5

³⁴⁵ Hayton D. The Hague Convention on Trusts: A Little is Better than Nothing but Why so Little? In: (1994) 3 *J Int Corp.* p.23

³⁴⁶ Tabula sastādīta pēc Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences Interneta mājaslapā atrodamās informācijas: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.statusprint@cid=59 (Aplūkots 20.10.2006)

3.Ķīnas Tautas Republika	01.01.1992	Konvencija ir attiecināma uz Honkongas speciālo administratīvo reģionu. Kopš 1997.gada 1.jūlija, kad Ķīna pārņēma Honkongu, Ķīna pasludināja, ka Konvencija arī turpmāk tiks attiecināta uz Honkongu. Honkongā konvencija ir spēkā piemērošanai no 1992.gada 1.janvāra.
4.Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotā Karaliste	01.01.1992	Konvencija ir attiecināma arī uz sekojošajām Apvienotās Karalistes atkarīgajām teritorijām: Menas sala, Bermudas, Britu Antarktikas Teritorija, Britu Virdžīnu salas, Folklendu salas, Gibraltārs, Svētās Helēnas sala, Svētās Helēnas atkarīgās teritorijas, Dienvidu Džordžijas un Dienvidu Sendviču salas, Apvienotās Karalistes Akrotiras un Dekelijas suverēno bāzu teritorijas Kiprā.
5.Kanāda	01.01.1993	Konvencija ir attiecināma uz sekojošām Kanādas provincēm: Alberta, Britu Kolumbija, Ņūbrūnsvika, Ņūfaudlenda, Prinča Edvarda sala. Alberta provincē netiek piemērota 16.panta 2.daļa.
6. Nīderlandes Karaliste	01.02.1996	Attiecas uz Karalistes Eiropas daļu.
7. Malta	01.03.1996	-
8. Luksemburga	01.01.2004	Konvencijas 16.panta 2.daļa netiek piemērota.
9. Lihtenšteina	01.04.2006	-
10.San-Marīno	01.08.2006	-

Jau pats fakts vien, ka Konvenciju ir ratificējušas kā “tradicionālas” trastu valstis, tā arī valstis, kur trasts formāli nacionālajos normatīvajos aktos nav (piemēram, Itālija, Nīderlande), liecina par Konvencijas dzīvotspēju. Konvencijas lielākais mīnuss slēpjas apstākļī, ka tā bija vienbalsīgi pieņemta kā kompromiss starp dažādām tiesību sistēmām un izpratnēm; un valstīs, kurās nepastāv trasta institūts, pastāv plašas iespējas neatzīt trastu. Konvenciju ir parakstījušas arī Amerikas Savienotās Valstis (13.07.1988), Francija (26.11.1991) un Kipra (11.03.1998), tomēr tās pagaidām nav veikušas tālākos soļus Konvencijas ratifikācijai vai pievienošanās tai.

Tā kā Latvijā šobrīd jau eksistē trasta institūts saistībā ar kredītiestāžu sniegtajiem pakalpojumiem (skatīt promocijas darba 5.3. apakšnodaļu), un, ja mēs gribam veicināt šī institūta un šo pakalpojumu attīstību Latvijā, tad līdzīgi kā Maltai, Luksemburgai, Lihtenšteinai vai San-Marīno mums vajadzētu ratificēt šo Konvenciju. Malta vai citas pundurvalstiņas ir tikai ieguvusi no Konvencijas ratifikācijas, jo ir strauji pieaugusi tās trasta pakalpojumu industrija, kas dod papildus ienākumus šai valstij. Līdzīgi, ja Latvija pirmā starp bijušajām sociālisma nometnes valstīm sāktu plašāk sniegt un popularizēt trasta pakalpojumus lielajam Neatkarīgo Valstu Savienības (NVS) tirgum, tas dotu papildus ienākumus Latvijai. Daudzi NVS iedzīvotāji daudz labprātāk atbrauktu pierēģistrēt trastu Latvijā, kur viņus apkalpotu krieviski, bet nevis dotos uz Luksemburgu, Apvienoto Karalisti vai ASV. Konvencijas ratifikācija prasītu izmaiņas arī Latvijas Republikas nacionālajos normatīvajos aktos, bet par to nākošās nodaļas apakšnodaļās.

Kopsavilkums. Lai arī promocijas darba autors nedaudz kritiski vērtē Hāgas Trastu konvencijā doto definīciju, kas Eiropas Trasta likumu principos ir daudz precīzāka, tomēr jāatzīst, ka konvencija ir salīdzinoši labs kompromiss starp romāņu – ģermāņu un anglo – sakšu tiesību valstu juristiem. Autors kritiski vērtē J.Šoenblūma izteikto kritiku par konvenciju, jo konvencijā var atrast risinājumus attiecībā uz trastu svarīgākajos starptautisko privāttiesību jautājumos:

1. kuras valsts likums jāpiemēro?
2. vai trasts jāatzīst vai nē?

4.nodaļa

Eiropas trasta likumu principi

Pateicoties gan Eiropas Savienības projektam “TMR – Izpētes projekts: Eiropas privāttiesību vispārīgie principi”, gan Nīderlandes Banku asociācijas³⁴⁷ finansējumam no 1995.gada līdz 1997.gadam Biznesa un likumu izpētes centrā³⁴⁸ Nijmēgenā (Nīderlande) starptautiska darba grupa³⁴⁹ no deviņām valstīm veica apkopujošu pētījumu par trasta likumiem Eiropā. Pētījuma rezultāti ir apkopoti grāmatā “Eiropas trasta likumu principi”³⁵⁰ (turpmāk tekstā – Eiropas principi). Kā norādīts grāmatas ievadā, tad tās mērķis nav aizstāvēt jebkāda veida trasta instrumenta ieviešanu civiltiesību valstīs, vai slavināt vispārējo tiesību trastu. Tā vietā izpēte tika veikta, lai sniegtu izpratni par anglo – sakšu tiesību saimes trasta institūtu, un, kā risināt juridiskas dabas jautājumus, kad notiek trasta pielietošanas saskare ar nacionālajām valstu tiesībām.

Trasta definīcija Eiropas principos

Saskaņā ar izstrādātajiem Eiropas principiem, trasts tiek definēts sekojoši: “Trastā, personai, ko sauc par “pārvaldnieku”, pieder aktīvi, nodalīti no viņa privātā īpašuma, un ar šiem aktīviem (trasta fondu) vajag rīkoties citas personas, ko sauc par „labuma guvēju”, labā vai mērķa sekmēšanai”³⁵¹. Te ir svarīgi salīdzināt trasta definīciju Eiropas principos un Hāgas konvencijā. Savulaik Hāgas Konvencijas³⁵² 2.pantā tika dota sekojoša trasta definīcija: “Šīs konvencijas mērķiem termins “Trusts” attiecas uz tiesiskajām attiecībām, kas ir iedibinātas personai - dibinātājam dzīvam esot vai tā nāves gadījumā, nododot savus aktīvus pārvaldniekam pārvaldīšanā labuma guvēja (beneficiārija) interesēs vai speciālam mērķim”.

Salīdzinot abas definīcijas rodas sekojoši būtiski jautājumi. Vai saskaņā ar Hāgas konvencijas definīciju aģenta vai pilnvarojuma līgumu, ar kuru īpašnieks nodod pārvaldīšanā savu privātos aktīvus par labu trešajām personām, var pieskaitīt pie trasta tiesiskajām attiecībām? Vai šādos gadījumos aģents vai pilnvarnieks ir jāuzskata par pārvaldnieku trasta tiesisko attiecību izpratnē?

³⁴⁷ The Nederlandse Vereniging van Banken – holandiešu val.

³⁴⁸ The Business and Law Research Center – angļu val.

³⁴⁹ Darba grupā piedalījās sekojoši profesori: Birks P.B.H. (Oksfordas Universitāte, Lielbritānija), Borrás A. (Barselonas Universitāte, Spānija), Feldhūzens R.K. (Kopenhāgenas Universitāte, Dānija), Gonsalēss Beilfuss C. (Barselonas Universitāte, Spānija), Heitons D.J. (Londonas Universitāte, Lielbritānija), Kortmanns S.C.J.J. (Nijmēgenas Universitāte, Nīderlande), Kocs H. (Maksa – Planka institūts, Vācija), Lupa M. (Dženovas Universitāte), fon Overbeks A.E. (Frīburgas Universitāte, Šveice), Reids K.G.C. (Edinburgas Universitāte, Skotija), Remī F. (Puatjēras Universitāte, Francija), Ferhāgens H.L.E. (Nijmēgenas Universitāte), Voters D.W.M. (Viktrijas Universitāte, Britu Kolumbija, Kanāda).

³⁵⁰ Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.

³⁵¹ Eiropas principu 1.panta 1.daļa. (Skatīt pielikumu Nr. 3 un Nr. 4)

³⁵² Skatīt sīkāk promocijas darba iepriekšējo nodaļu.

Sākotnēji liekas, ka jāatbild apstiprinoši, tomēr rūpīgāk iedziļinoties Hāgas konvencijas tekstā kļūst skaidrs, ka netieši tomēr ir norādīts uz negatīvu atbildi. Hāgas konvencijas 2. panta 2.daļas (a) un (b) apakšpunktos ir noteikts, ka: „aktīvi veido atsevišķu fondu un tie nav pārvaldnieka personīgā īpašuma daļa; īpašumtiesības uz trasta aktīviem ir nostiprinātas uz pārvaldnieka vārda vai uz citas personas vārda pārvaldnieka uzdevumā.”

Eiropas principos tiek novērstas jebkuras interpretācijas problēmas un tieši ir noteikts (Eiropas principu 1.panta 1.daļa un 5.panta 1.daļa), ka trasta aktīviem ir jābūt reģistrētiem uz pārvaldnieka vārda, tādējādi pilnībā novēršot jebkādu Eiropas principu piemērošanu aģenta vai pilnvarojuma līgumiem. Ir ļoti svarīgs arī apstāklis, ka trasta aktīvi ir nodalīti no pārvaldnieka privātā īpašuma, tādējādi kreditori (laulātais, mantinieki vai citi kreditori) nevar veikt piedziņu prasībās, kas radušās pret pārvaldnieku viņa kā privāttiesību subjekta darbības rezultātā, bet tikai kā pret trasta aktīvu pārvaldnieku saistībā ar trasta aktīvu pārvaldīšanas gaitā radušām saistībām (Eiropas principu 3.panta 2.daļa).

Negodprātība no pārvaldnieka puses.

Eiropas principu 6.pants paredz īpašus noteikumus gadījumos, ja pārvaldnieks ir pārkāpis trasta noteikumus. Gan dibinātājs, gan labuma guvējs no pārvaldnieka sagaida pienācīgu rūpību, lai visi lēmumi būtu pēc iespējas par labu labuma guvējam vai izvirzītajam mērķim. Ja ir nozīmēti vairāki pārvaldnieki, tad viņi atbild solidāri par pieņemtajiem lēmumiem; ja pārkāpumu izdara viens no viņiem, tad viņš pats arī atbild par nodarītajiem zaudējumiem.

Tiesu prakse ir apstiprinājusi, ka, ja pārvaldnieks sadala zināmu daļu no trasta fonda personām, kas nav labuma guvēji, vai tērē to mērķiem, kas neattiecas uz trastu, vai bez pilnvarojuma nodod patstāvīgā (diskrētā) trasta pārvaldi citai personai, vai bez nepieciešamās piekrišanas nodod kapitālu labuma guvējam, tad pārvaldnieks ir pārkāpis trastu un viņam vajag atjaunot trasta fondu iepriekšējā vērtībā³⁵³. Trasta pārkāpuma gadījumā tiesas ceļā pārvaldnieku var atcelt arī no viņa amata pat tad, ja viņš nenodarot zaudējumus, pārdod bez nepieciešamās piekrišanas daļu no trasta fonda pārdevējam par tirgus cenu, vai pārvaldnieks, kuram nav piešķirtas tiesības pašam gūt peļņu, gūst mantisku labumu arī sev pat tad, ja viņš nodrošina peļņu arī trastam³⁵⁴. Jāņem vērā, ka daudzās jurisdikcijās pat kukulis, „slēptās komisijas” vai kukuļa un komisijas pārvēršana citās mantiskās vērtībās ir uzskatāma par nelikumīgas peļņas gūšanu uz trasta fonda rēķina.

³⁵³ Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999, p.56.

³⁵⁴ Ibid.

Tiesību aizsardzības līdzekļi, ko tiesa var paredzēt pret pārvaldnieku par trasta pārkāpšanu, ietver rīkojumu atturēties no noteiktas rīcības vai pārvaldnieka atcelšanu no viņa amata un viņa nomaiņu vai tiesas spriedumu samaksāt kompensāciju par zaudējumiem vai peļņas atpakaļatdošanu. Tiesai ir arī tiesības paziņot, ka pārvaldnieka noteikta manta ir vienmer bijusi daļa no trasta, un nekad nav kļuvusi par daļu no viņa privātā īpašuma vai arī ir uzskatāma par nodrošinājumu viņa atbildības apmierināšanai.

Pārvaldnieka pienākumi un pilnvaras

Eiropas principu V pantā īpaši tiek akcentēti pārvaldnieka pienākumi un pilnvaras aktīvu pārvaldīšanas procesā. Līdz šim valdošā tendence anglo-sakšu tiesību saimes valstīs bija liegt pārvaldniekam ieguldīt aktīvus nedrošos darījumos, izņemot ar trasta dibinātāja izteiktu piekrišanu, kas atrunāta trasta izveides dokumentos. Tomēr pēdējā laikā normatīvajos aktos ir tendence dot pārvaldniekam brīvas rokas investīciju izdarīšanā, kas neizslēdz pienākumu vienmēr to darīt ar vislielāko rūpību³⁵⁵. Tāpēc V panta 1.daļā tiek dota atsauce uz piemērojamo likumu un trasta nosacījumiem, kas pārvaldniekam noteikti jāievēro.

Svarīgs uzdevums pārvaldniekam ir noteikt personu loku, kas ir labuma guvēji; kāds ir šo personu tiesības attiecībā uz ienākumu no trasta aktīviem, un kādā veidā pārvaldnieks nodrošinās šīs intereses.

Kopsavilkums. Eiropas Trasta likumu principi ir vērā ņemams vienotu Eiropas trasta tiesību radīšanas mēģinājums, kura pamatā ir ņemts vairāku Eiropas valstu trasta likumu vai analogo tiesību institūtu tiesiskais regulējums, panākot iespējamo kompromisu starp romāņu – ģermāņu un anglo – sakšu tiesību sistēmu.

Lai arī Eiropas Trastu likumu principi šobrīd nav oficiāli atzīts tiesību avots, tomēr to saturs var kalpot par orientējošām vadlīnijām jaunu trasta likumu izstrādē gan Latvijā, gan citās Eiropas valstīs, ieskaitot radot jaunas starptautiskas konvencijas par trastiem.

³⁵⁵ Ibid. p.52.

5. nodaļa

Trasta institūts un Latvija

Lai arī M.S. Amosa apgalvojums, ka “angļu trasts ir viscaur izplatīts līdzīgi kā dzeguzes ola, kas iedēta romāņu – ģermāņu tiesību sistēmas valstīs”³⁵⁶ ir krietni pārspīlēts, tomēr, sava taisnība šim apgalvojumam ir. Arī citu tiesību sistēmu valstīs, kuru tiesiskā kārtība nav balstīta uz angļu vispārējām tiesībām un taisnīgumu, tomēr pastāv tiesību institūti, kas pēc savas būtības ir visai tuvi trasta institūtam anglo – sakšu tiesību saimes valstīs. Turklāt daudzas valstis, kā piemēram, iepriekšējā nodaļā minētā Malta vai Lihtenšteina, Venecuēla, Japāna u.c. ir veiksmīgi pārņēmušas trasta institūtu savos normatīvajos aktos.

Kaut gan Latvijas tiesību sistēma pieder pie romāņu – ģermāņu tiesību saimes, tomēr arī Latvijā mēs varam atrast trastam analogus institūtus, tajā skaitā Latvijas kredītiestādēm atļautās uzticības operācijas de facto jau ir banku trasta operācijas, ko praktizē daudzās pasaules valstīs.

5.1. Fiduciāri darījumi

Viens no trastam analogiem tiesību institūtiem romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs ir fiduciārais darījums, kā rezultātā veidojas tā saucamais fiduciārais īpašums. Jāatzīst, ka mūsdienā Latvijas Republikas civiltiesībās, pamatojoties uz pirmskara tiesību piemērošanas praksi, notiek visai strauja evolūcija saistībā ar fiduciāro īpašumu. Ja sākotnēji mūsu civiltiesību korifeja A.Grūtupa komentāros Civillikuma pantiem par īpašumu “fiduciārs darījums” vai “fiduciārs īpašums” pat netika pieminēts³⁵⁷, tad atkārtotajā izdevumā tiek izdalīts īpašs īpašuma paveids – fiduciārs īpašums³⁵⁸. Pirmskara Latvijā fiduciārais darījums izveidojās un tika atzīts soli pa solim tiesību tālākveidošanās procesā Latvijas Senātā³⁵⁹.

Jēdziens radās Romiešu tiesībās no vārda “*Fiducia*”, ar ko saprata vienošanos, – atsavinot ar mancipāciju vai cesiju pie prētora (*in iure cessio*), bet ne ar tradīciju – ar ko ieguvējs apsola atsavinātājam kaut ko darīt ar iegūto vai atdod to atpakaļ atsavinātājam. V.Sinaiskis pieļauj, ka pati *Fiducia* izcelšanās vedama saskaņā ar mancipija likumu (*lex mancipia*), pēc kura viss, kas pie mancipācijas izteikts, bija saistošs; tomēr ne visu pēc šī likuma varēja izteikt. *Fiducia* nonāca dieves Fides aizsardzībā, tas ir, kļuva par sevišķu svinīgu blakus

³⁵⁶ Amos M.S. The Common Law and the Civil Law in the British Commonwealth of Nations// Harvard Law Review. Vol.50 (1937) p.1263.

³⁵⁷ Skatīt: Civillikuma komentāri: Īpašums. Sastādījis A.Grūtups. – Rīga: Mans īpašums, 1996.

³⁵⁸ Grūtups. A, Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. – Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2002., 21.-22.lpp.

³⁵⁹ Skatīt sīkāk: Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana (III). *Likums un tiesības*, 2001, nr.8., 244 – 246.lpp.

vienošanos pie mancipācijas un in iure cesijas³⁶⁰. Seno Romiešu izteiciens skan: “*Fide, sed cui, vide!*”³⁶¹”

Latviešu konversācijas vārdnīcā ir dota sekojoša fiduciāra darījuma definīcija: “Par fiduciāriem darījumiem runā tad, kad puses, cenšoties sasniegt zināmu praktisku mērķi un viena otrai uzticoties, izvēlas šī mērķa sasniegšanai tādus darījumus, kuru tiesiskās sekas iet tālāk par šo mērķi, tas ir, fiduciāri darījumi ir darījumi, kuru ārējā forma iet tālāk par darītāja gribu”³⁶². Profesors A.Loebers savā rakstā savulaik ir devis sekojošu fiduciāra darījuma definīciju: “Fiduciāru darījumu kodols pastāv iekš tam, ka viņi vērsti uz kādu juridisku formālu efektu, kas patiesi sniedzās tālāk par viņu saimniecisko nolūku”³⁶³. Kā raksta nobeigumā konstatē profesors, tad “fiduciāri darījumi ir patiesi atzīti un tos plaši piemēro mūsu saimnieciskajā dzīvē. Zinātnes un prakses uzdevums ir juridiski formulēt šos darījumus un nodibināt viņu juridisko raksturu, ierādot viņiem attiecīgo vietu darījumu juridiskajā sistēmā, un, ar diferencialdiagnozes palīdzību, atrast viņu izšķirošās pazīmes, salīdzinājumā ar citiem, radnieciskiem institūtiem”³⁶⁴. Savukārt Latvijas jurists J.Grīnbergs saskatīja daudz līdzības arī starp fiduciāriem darījumiem un reversu darījumiem konosamentu praksē³⁶⁵.

No civiltiesiskās apgrozības viedokļa galvenā problēma saistībā ar fiduciārajiem darījumiem ir sekojošā: kas notiek, ja fiduciārs, pārkāpjot savstarpējo vienošanos, pārdod prettiesiski mantu trešajai personai? Vai šādā gadījumā fiduciārs var celt personisku prasību tikai pret fiduciāru, vai arī ir iespējama prasība *in rem* pret trešo personu?

Senators A. Lēbers viennozīmīgi uzskatīja, ka gadījumā, ja “fiduciārs pārkāpis savus pienākumus attiecībā pret savu fiduciāntu, piemēram, pretēji līgumam pārdodot imobili kādai svešai personai, tad viņš gan atbild fiduciāntam, bet pēdējam nekad nebūtu tiesības pārdošanas līgumu apstrīdēt attiecībā uz pircēju, pat ja pircējam par fiduciārā līguma esamību būtu zināms, ja vien no paša fiduciārā līguma nebūtu pircējam redzams, ka fiduciāram pārdošanas tiesības nav piešķirtas, un ja par tādu ierobežojumu būtu attiecīgā atzīme zemes grāmatās”³⁶⁶. Tas tika apstiprināts arī pirmskara tiesu praksē. Raksturīgs piemērs ir Berka Abrama prasība pret mirušā Johana – Kristofa Nutovca mantojuma masu, Arturu Medlingeru un Latvijas valsti Finanšu ministrijas personā par pirkšanas – pārdošanas līguma atzīšanu par fiktīvu, ko kasācijas instancē

³⁶⁰ Sinaiskis V. Fiducia. *Latviešu konversācijas vārdnīca*, V sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds, 1930-1931, 8548-8550 lpp.

³⁶¹ “Uzticies, bet skaties, kam tu uzticies!” – tulkojums no latīņu valodas.

³⁶² *Latviešu konversācijas vārdnīca*, V sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds, 1930-1931, 8550.lpp.

³⁶³ Loebers A. Fiduciāri darījumi// *Tieslietu ministrijas vēstnesis*, 1933, Nr.9/10, 222.lpp.

³⁶⁴ Turpat, 231.lpp.

³⁶⁵ Grīnbergs J. Reversi konosamentu praksē// *Tieslietu ministrijas vēstnesis*, 1933, Nr.1/2, 34.lpp.

³⁶⁶ Loebers A. Fiduciāri darījumi// *Tieslietu ministrijas vēstnesis*, 1933, Nr.9/10, 227.lpp.

izskatīja Latvijas Senāta Civilās Kasācijas departamenta tiesas sēdē 1931.gada 31.janvārī³⁶⁷. Lietas apstākļi bija sekojoši:

Berks Abrams 1912.gada 9.martā ar Arturu Medlingeru bija noslēdzis fiduciāru līgumu, saskaņā ar kuru Medlingers par prasītāja naudu un uz prasītāja rēķina, bet savā vārdā, bija nopircis nekustamo īpašumu, kas bija strīda priekšmets. Zemesgrāmatā nekustamais īpašums tika iereģistrēts uz Medlingera vārda. Medlingers bez prasītāja piekrišanas nekustamo īpašumu 1921.gada 5.jūnijā bija pārdevis Finanšu ministrijai, uz kuras vārda nekustamais īpašums reģistrēts 1924.gada 29.oktobrī. Finanšu ministrija uzstāja, ka prasītājs var celt prasību tikai pret savu kontrahentu, respektīvi pret Arturu Medlingeru, jo zemesgrāmatā nebija nekādas atzīmes par fiduciāro darījumu. Tiesa izlēma par labu atbildētājam – Finanšu ministrijai.

Tomēr, manuprāt, no mūsdienu civiltiesību izpratnes, šāds lēmums konkrētajā gadījumā bija nepamatots, jo arī attiecībā uz fiduciārajiem darījumiem jebkurā gadījumā ir jāņem vērā pircēja labticība. Kā kasācijas sūdzībā norāda Berka Abrama pilnvarnieki zvērināti advokāti Arturs Hamanis un Ernsts Pētersons, tad Finanšu ministrija, nebūdam droša par savas rīcības pareizību, veica izziņu par Arturu Medlingeru ar kriminālpolicijas palīdzību, turklāt pieprasīja atsaukumi (atzinumu) no Tieslietu ministrijas³⁶⁸. Īpaši jāuzsver, ka Tieslietu ministrija savā atzinumā neieteica Finanšu ministrijai veikt darījuma, jo tas ir uzskatāms par sliktticīgu pirkumu. Turklāt pats A.Medlingers, jau pēc darījuma noslēgšanas, bet pirms darījums tika koroborēts Zemesgrāmatā, lūdza anulēt pirkšanas – pārdošanas līgumu³⁶⁹. Ja Finanšu ministrija patiešām neko nebūtu zinājusi par fiduciāro darījumu, un ja attiecīgs ieraksts nebija zemesgrāmatās, tad tā būtu uzskatāma par labticīgo ieguvēju, tomēr konkrētajā gadījumā tas tā nebija. Turklāt līdzīga pieeja mūsdienās ir noteikta arī Eiropas Trasta likumu principu 7.pantā³⁷⁰.

Kopsavilkums. Fiduciārie darījumi, kuri sakņojas vēl Senās Romas laikos, bija pazīstami un tika izmantoti Latvijas teritorijā gan cariskās Krievijas, gan arī pēc Latvijas Republikas nodibināšanās. Autors kritiski vērtē Latvijas Republikas Senāta lēmumu Berka Abrama prasībā pret mirušā Johana – Kristofa Nutovca mantojuma masu, Arturu Medlingeru un Latvijas valsti Finanšu ministrijas personā, kas neatbilst mūsdienu izpratnei par trastiem un fiduciāriem darījumiem.

³⁶⁷ Lieta Nr.15/31. Latvijas valsts un vēstures arhīvs (LVVA) 1535 t., 3.apr., 5641. lieta, 2 – 28.lpp.

³⁶⁸ Turpat. 4. – 5.lpp.

³⁶⁹ Turpat. 3.lpp.

³⁷⁰ Skatīt promocijas darba 4.nodaļu un Pielikumu Nr.3

5.1.1. Fiduciārā ķīla

Fiduciārie darījumi pastāvēja jau Senās Romas laikā. Senākā ķīlas tiesiskā forma bija *Fiducia cum creditore* (latīņu val.). Parādnieks, lai nodrošinātu sava parāda atmaksu, nodeva ķīlā kādu lietu kreditoram juridiskā īpašumā ar vienu no svinīgi ceremoniāliem aktiem – *mancipatio* vai *in iure cessio*, uzticēdamies kreditoram (*fiducia*): “*Fiducia est, cum res aliqua sumendae mutuae pecuniae gratia vel mancipatur vel in iure ceditur* (latīņu val.)”³⁷¹. Tā bija tikai uzticības vienošanās³⁷², ka pēc parāda samaksas kreditors atdos lietu un īpašumtiesības atpakaļ parādniekam (ar tādiem pašiem svinīgiem aktiem). Šādu darījumu rašanās izskaidrojama vai nu ar to, ka tiesībās trūkst attiecīgu formu vai arī ar praktiskas ērtības apsverumiem atsevišķās dzīves situācijās. Fiduciārs ieguva visas tiesības no darījuma un izlietoja tās vai nu kā īpašnieks vai kā citādi, atkarībā no darījuma. Bet tā kā starp viņu un otru pusi pastāv zināmas iekšējas attiecības, kuru pamats ir uzticība, tad viņam savas tiesības jāizlieto šo iekšējo attiecību robežās, kādas tās noteiktas abām pusēm savstarpēji vienojoties. Ja fiduciārs lauž uzticību, tad viņam jāatbild otrai pusei par nodarītajiem zaudējumiem, bet pats darījums starp viņiem paliek spēkā, ja vien tas nav bijis kas pretlikumīgs. Tiesā sūdzēt kreditoru par neatdošanu nevarēja; ļaunprātīgam kreditoram draudēja tikai pilsoņa neslava (*infamia – latīņu val.*) par uzticības laušanu. Kā norādījis vācu jurists P.Oertmans, tad “trešajām personām (tajā skaitā labuma guvējiem) nebija nekādu likumisku tiesību pret fiduciāru, un tām bija ar uzticību jāizturas pret uzticētāja gribu”³⁷³. Vēlāk prētora tiesībās gan tika radīta speciāla prasība pret uzticības laužēju kreditoru – *actio fiduciae*. Tomēr, kā norāda Voldemārs Kalniņš, tad no juridiskā viedokļa raugoties, *fiducia cum creditore* institūta ķīlu tiesiskās formas Senajā Romā bija vāji izteiktas, kā arī praktiski neērtas un nepietiekamas³⁷⁴.

Latvijā fiduciārās ķīlas tika atzītas jau pagājušā gadsimta 20. – 30.gados. Latvijas Republikas Senāta Civiltiesiskā kasācijas departamenta 1931.gada 31.janvāra spriedumā³⁷⁵ tika dots skaidrojums fiduciārajai ķīlai: “... parādnieks nodrošina savu kreditoru ar mantas ķīlu, nododot mantu kreditoram īpašumā ar norunu, ka parāda summas samaksas gadījumā kreditoram manta jānodod atpakaļ bijušā parādnieka īpašumā, bet pretējā gadījumā kreditoram tiesība uz vispārēja pamata mantu pārdot un pie tam savā vārdā; ja arī mantas pircējs

³⁷¹ “Uzticība ir tad, kad kāda lieta aizdevuma ņemšanas dēļ vai nu tiek emancipēta, vai cedēta tiesā pie prētora” – tulkots no latīņu valodas. Isidorus, Orig. V, 25, 23. Citēts pēc Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Izdevniecība “Zvaigzne”, Rīga: 1977., 123.lpp.

³⁷² Pactum fiduciae – latīņu val.

³⁷³ Oertman P. Die Fiducia im Roemischen Privatrecht. Berlin, 1890. s.135

³⁷⁴ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: “Zvaigzne”, 1977, 123.lpp.

³⁷⁵ Lieta Nr.15/31. Skatīt: Konradi F., Valters A. (Sast.). Izvilkumi no Latvijas senāta Civila kasācijas departamenta spriedumiem. VII sēj. Rīga: Autoru izdevums, 1931, 30 – 32.lpp.; LVVA 1535 t., 3.apr., 5641. lieta, 27.lpp.

zinātu par to, ka manta tikusi ieķīlāta pārdošanai kreditoram ar fiducijas līgumu, tomēr pircējs likumīgi iegūtu īpašuma tiesības uz šo mantu”. Plašu salīdzinošu pētījumu par fiduciārajām ķīlām Vācijas un Latvijas tiesībās ir veicis Kaspars Balodis³⁷⁶.

Arī mūsdienā Latvijas Republikas Civillikumā fiduciārās ķīlas institūtam nav dots regulējums, tomēr arī Latvijā fiduciārā ķīla ir tiesiski iespējama, ņemot vērā pirmskara Latvijas tiesu praksi. Vācijā fiduciārajai ķīlai ir daudz lielāka praktiskā nozīme nekā komercķīlai Latvijā, lai gan līdzīgi arī tur Civillikumā (BGB) nav dots fiduciārās ķīlas tiesiskais regulējums. Fiduciārās ķīlas rezultātā kreditors (fiduciārs) kļūst par lietas īpašnieku. Kad parādnieks (fiduciants) ir samaksājis, viņš atgūst īpašuma tiesības. Lai nebūtu nekāds pamatojums apstrīdēt un atzīt par fiktīvu fiduciārās ķīlas nodibināšanas darījumu, tad Vācijā kreditori un parādnieki noslēdz līgumu, ko sauc vienkārši par “nodrošinājuma līgumu”³⁷⁷. Nodrošinājuma līgumā tiek skaidri norādīts, ka ieķīlājamās mantas nodošana īpašumā notiek prasījuma nodrošināšanas nolūkā. Vienlaicīgi šāds līgums ir pilnīgi pietiekams pamatojums īpašuma tiesību pārejai no fiduciāra fiduciāram³⁷⁸. Promocijas darba autors pilnībā piekrīt K.Baloža viedoklim, ka fiduciārās ķīlas ir pilnībā savietojamas ar Latvijas tiesībām, un var tikt daudz plašāk izmantotas civiltiesiskajā apgrozībā Latvijā, papildinot jau esošās ar likumu regulētās ķīlas tiesības³⁷⁹. Turklāt, ja mēs salīdzinām ar komercķīlu, tad nodibināt fiduciāru ķīlu ir lētāk un ātrāk (nav valsts nodevu, nav jāizmanto notāru pakalpojumi utt.), kas ir ļoti svarīgi slēdzot darījumus. Taču joprojām komersantiem, un pat praktizējošiem juristiem, fiduciārā ķīla ir mazzināms tiesību institūts.

Jāpiezīmē, ka faktiski fiduciāro ķīlu 1995.gadā mēģināja izmantot Latvijas Republikas valdība un Latvijas Banka a/s “Banka Baltija” maksātnespējas problēmu risināšanā lai garantētu noguldījumu aizsardzību. Kopējā Latvijas Republikas valdības un Latvijas Bankas 1995.gada 23.maija Memoranda 2.punktā tika pieprasīts, ka “... akciju sabiedrība “Banka Baltija” nodod 100% savu akciju valdībai uzticības glabāšanā kā ķīlu noguldījumu garantēšanai. Uz laiku, kamēr akciju sabiedrības “Banka Baltija” akcijas atrodas uzticības glabāšanā, valdībai ir akcionāru pilnsapulces pilnas tiesības uz bankas pārvaldīšanu.”³⁸⁰ No juridiskā viedokļa tas bija pareizs valdības lēmums, jo, ja Latvijas Republikas valdība pārņemtu pilnībā (nacionalizētu) a/s “Banka

³⁷⁶ Balodis K. Sicherungsbereignung im deutsch – lettischen Rechtsvergleich. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001. Attiecībā uz fiduciārām ķīlām Latvijā skatīt: s.188 – 289.

³⁷⁷ “Sicherungsvertrag” – vācu val.

³⁷⁸ Balodis K. Kustamu lietu ieķīlāšanas tiesiskā regulējuma problēmas. *Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. 621.sēj. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums/ prof. K.Torgāna redakcijā.* Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 42.-44.lpp.

³⁷⁹ Balodis K. Sicherungsbereignung im deutsch – lettischen Rechtsvergleich. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001. s.291 – 298.

³⁸⁰ Memorands publicēts: *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.maijā.

Baltija” akcijas, tad tai arī vajadzētu kompensēt ieguldītos līdzekļus depozītos noguldītājiem a/s “Banka Baltija” pamatkapitāla apmērā. Pārņemot akcijas uzticības glabāšanā (kļūstot par fiduciāru) šādas saistības sev valdība neradīja, tomēr pārņēma bankas vadības grožus.

Tādējādi ir pilnīgi neizprotams sabiedriskās organizācijas “Bankas Baltija” (BB) kreditoru apvienība” valdes priekšsēdētāja Sergeja Muzjukina 2006.gada februārī paustais pieņēmums, ka valdība un Latvijas Banka ir uzņēmusies visu noguldījumu atmaksu. Dīvaini, bet viņam piekrīt arī “BDO Invest-Rīga” direktors Dainis Tunsts, ka “memorands ir dokuments, kas garantē noguldījumu atmaksu. Zināmā mērā tas var ietekmēt tiesas lēmumu, jo tā ir garantija”³⁸¹. Jāpiezīmē, ka šo divu personu izteikumiem nav nekāda juridiska pamatojuma, jo fiduciāram (šajā gadījumā Latvijas Republikas valdībai) nav jāsedz nekādi zaudējumi no saviem līdzekļiem. Tomēr “Bankas Baltija” likvidatora pārstāvji ir pildījuši sava darba devēja norādījumus, un iesniedzot 2006.gada 3.martā minēto memorandu Rīgas apgabaltiesai, ir lūguši pieaicināt kā trešo pusi Finanšu ministriju³⁸². Ņemot vērā augstākminētos argumentus tiesiski pareizais risinājums Rīgas apgabaltiesai ir pieņemt lēmumu atteikt pieaicināt Finanšu ministriju kā trešo personu, jo valdībai no valsts budžeta nav obligāti nekādas jāmaksā; visa atbildība ir jāuzņemas Latvijas Bankai, ja tā patiesi slikti veica savas uzraudzības funkcijas, kā tas iepriekš jau konstatēts Stokholmas tiesā.

Vēl viens fiduciārās ķīlas veids, kas Latvijā ienācis saistībā ar Latvijas Republikas iestāšanos Eiropas Savienībā (ES), ir finanšu nodrošinājums. Pēc iestāšanas ES Latvijas Republika pārņēma nacionālajā tiesību sistēmā ES 2002.gada 6.jūnija direktīvu 2002/47/EC par finanšu nodrošinājuma vienošanos³⁸³, un Saeima 2005.gada 21.aprīlī pieņēma Finanšu nodrošinājuma likumu³⁸⁴. Ar šo likumu Latvijā tika ieviests tā saucamais finanšu nodrošinājuma līgums, kurā par saistību nodrošinājumu tiek izmantoti finanšu līdzekļi vai finanšu instrumenti. Likuma noteikumi piemērojami tikai tādām finanšu nodrošinājumiem, kura sniegšanu var apliecināt ar finanšu instrumentu vai finanšu līdzekļu ierakstu (grāmatojumu) kontā, kas atvērts pie finanšu nodrošinājuma ņēmēja vai tā pilnvarnieka, un kura sniegšanas apliecinājums ļauj identificēt šo finanšu nodrošinājumu (arī precīzi identificēt tā sniegšanas laiku), kā arī ir iespējams apliecināt faktu, ka noslēgts finanšu nodrošinājuma līgums,

³⁸¹ “Banka Baltija” prasībā pret Latvijas Banku atsauksies uz valdības solījumu garantēt noguldījumus. Elektroniskais resurss: www.delfi.lv/archive/index.php?id=13546774 (aplūkots 07.02.2006)

³⁸² Radovics V. Valstij pieprasa atdot Bankā “Baltija” noguldīto naudu. *Neatkarīgā rīta avīze Latvijai*, 2006. 4.martā, 1.,3.lpp.

³⁸³ Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on financial collateral arrangements. Official Journal, L168, 2002. June 26, pp. 0043-0050.

³⁸⁴ Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas vēstnesis*, 2005. 11.maijs.

pamatojoties uz kuru sniegts finanšu nodrošinājums (Likuma 4.panta 2.daļa). Likuma 5.panta 2.daļa piešķir finanšu nodrošinājumam pirmtiesību gadījumā, ja finanšu līdzekļi vai finanšu instrumenti, kas sniegti kā finanšu nodrošinājums saskaņā ar šā likuma noteikumiem, iekļāti arī saskaņā ar citu ķīlas veidu regulējošu normatīvo aktu noteikumiem.

Ja gadījumā finanšu nodrošinājuma devējs neizpilda savas saistības, tad saskaņā ar 7.panta 1.daļas noteikumiem, nodrošinājuma ņēmējs ir tiesīgs rīkoties ar nodrošinājumu sekojoši:

1) ja finanšu ķīla ir finanšu instrumenti, - atsavināt tos trešajai personai vai par labu sev, attiecīgi par saņemto summu samazināt nodrošināto finanšu saistību apjomu vai pilnīgi dzēst šīs saistības;

2) ja finanšu ķīla ir finanšu līdzekļi, - izmantojot šos finanšu līdzekļus, samazināt nodrošināto finanšu saistību apjomu vai pilnīgi dzēst šīs saistības.

Salīdzinot ar citiem klasiskajiem ķīlas veidiem Latvijā finanšu nodrošinājums atļauj ieskaita formā izmantot bezskaidras naudas līdzekļus par nodrošinājumu, neizmantojot Civillikumam atbilstošos standarta juridiskos formulējumus par klienta prasījuma tiesībām uz naudas līdzekļiem.

Kopsavilkums. Fiduciārās ķīlas mūsdienās ir salīdzinoši mazpazīstams institūts Latvijas tiesībās, un autors piekrīt K.Balodim, ka tās ir pilnībā savietojamas ar Latvijas tiesību sistēmu. Autors kritiski vērtē maksātnešpējīgās „Banka Baltija” administratora vēlmi piedzīt naudas līdzekļus no Finanšu ministrijas, jo Latvijas Republikas valdība pārņēma „Bankas Baltija” akcijas tkai kā fiduciārs. Mūsdienās fiduciārās ķīlas ir nepietiekami novērtēts instruments civiltiesiskajās attiecībās Latvijā.

5.1.2.Fideikomiss

Mantošanas tiesībās Senajā Romā pastāvēja tāds tiesību institūts kā *Fideicommissum* (latīņu val.) kā paralēls novēlējuma veids līdzās legātam. Tas bija vienkāršs neformāls mantojuma atstājēja lūgums savam mantniekam izdot kādu lietu norādītajai personai. Mantojuma atstājēju šajās attiecībās sauc par fideikomitentu, mantnieku par fiduciāru, bet to personu, kam piešķirums nodomāts, par fideikomisāru³⁸⁵. Atšķirībā no legāta fideikomisu varēja uzdot izpildīt kā testamentārajam mantniekam, tā arī likumiskajam mantniekam; tas notika lūguma formā, bet ne pavēloši kā pie legātiem, un juridiski balstījās vienīgi uz uzticību (*Fides* – latīņu val.) un mantnieka goda prātu: “Quae precativo modo relinquuntur, fideicommissa vocantur” (Ulp. Reg. 24, 1)³⁸⁶. Tiesā nebija iespējams piespiedu kārtā izdot fideikomisus. Tomēr Imperators Augusts pavēlēja maģistrātiem rūpēties, lai šādi godīgi novēlējumi tiktu izpildīti. Izveidojās arī fideikomisu tiesas aizsardzība ārkārtas izmeklēšanas procesa veidā (*extraordinaria cognitio* – latīņu val.), piešķirot prasības tiesības tiesā labuma guvējam; līdz ar to fideikomisi tika pietuvināti legātiem. Imperators Justiniāns ar 529.gada un 531.gada likumiem sapludināja legāta un fideikomisa institūtus.

Senās Romas mantošanas tiesībās pastāvēja arī tā saucamais visa mantojuma fideikomiss (*fideicommissum hereditatis* – latīņu val.) jeb universālfideikomiss, kur mantojuma atstājējs uzdod savam uzticības mantniekam (*heres fiduciarius* – latīņu val.) izdot tālāk mantojumu visā apmērā kādai trešai personai par labu. Raksturīgs universālfideikomisa piemērs ir sekojošs: “*Lucius Titius heres esto. Rogo te, Luci Titi, petoque a te, ut cum primum possis hereditatem meam adire, Gaius Seio reddas restituas*” (Gaius, inst. 2, 250)³⁸⁷. Kāda visam tam bija jēga? Iemesli varēja būt dažādi, kā piemēram, formālu šķērsļu dēļ kāds tuvinieks nevar būt par mantnieku, bet ar uzticības mantnieka starpniecību viņš varēja iegūt mantojuma labumus. Vēlāk jau Nērona valdīšanas laikā tika noteikts, ka uz labuma saņēmēju – fideikomisāru – pāriet mantojuma manta ar visiem parādiem.

Jāpiezīmē, ka mantojuma fideikomiss kā tiesību institūts pastāvēja Latvijas Republikas civiltiesībās līdz 1937.gadam, un tā tiesiskais regulējums bija ietverts Latvijas Civillikuma 2317.-2336.pantā³⁸⁸. Fideikomisus varēja

³⁸⁵ Latviešu konversācijas vārdnīca. V sējums. Rīgā, 1930-1931.gads, 8538.lpp.

³⁸⁶ “(novēlējumi), kas atstāti lūguma veidā, tiek saukti par fideikomisiem” Tulkojums no latīņu valodas. Citēts pēc Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Izdevniecība “Zvaigzne”, Rīgā: 1977, 195.lpp.

³⁸⁷ “Lūcijam Ticijam būs par mantnieku būt. Lūdzu tevi, Lūcij Ticij, un prasu no tevis, līdz ko tu manu mantojumu vari pieņemt, nodod, atdod to Gajam Sejam”. Tulkojums no latīņu valodas. Citēts pēc Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Izdevniecība “Zvaigzne”. Rīga: 1977, 196.lpp.

³⁸⁸ Skatīt: Civillikumi (Vietējo likumu kopojuuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935.gada 1.janvārim, ar dažiem paskaidrojumiem. Sastādījuši prof. A.Būmanis, H.Ēlerss, J.Lauva. Rīga Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 1935, 299.- 301.lpp.

nodibināt ikviens, kam bija spēja taisīt testamentus; par fideikomisa priekšmetu varēja būt mantojums vai tā daļa (kvote). Ja fiduciāram uzlikts pienākums atdot tikai to, kas no viņam piekrītošā mantojuma paliks pāri viņam miršot (*quidquid superetit ex hereditate*), tad viņš varēja izlietot $\frac{3}{4}$ no mantojuma pēc sava ieskata, bet vienīgi darījumiem ar dzīvajiem (tas ir, viņš nevarēja šo daļu novēlēt ar pēdējās gribas rīkojumu); pārējo $\frac{1}{4}$ viņš drīkstēja izlietot tikai spiedīgu apstākļu dēļ. Fideikomisa laikā fiduciārs ieņēma tādu pašu stāvokli kā jebkurš mantinieks: viņš ieguva īpašuma tiesību uz mantojuma lietām un kļuva kreditors mantojuma prasījumiem. Tomēr viņš nedrīkstēja mantojumu apgrūtināt ar hipotēkām, izņemot gadījumus, kad viņam to atļāvis mantojuma atstājējs vai fideikomisārs, vai kad tas vajadzīgs neatliekamai parādu samaksai vai legātu izdošanai, vai arī kad mantojumā ir lietas, kas ātri bojājas.

Fideikomisāram bija iespējami tikai personīgi prasījumi pret fiduciāru, arī gadījumos, ja fiduciārs kustamu mantu pretlikumīgi atsavina labticīgam ieguvējam. Pretlikumīgi atsavināt nekustamo īpašumu nevarēja, jo fideikomisa nodibinājums tika attiecīgi ierakstīts zemes grāmatās. Ja fiduciārs vilcinājās vai nevēlējās lietu nodot fideikomisāram, tad fideikomisārs varēja griezties tiesā. Ja fiduciārs nevar pieņemt mantojumu kāda šķēršļa (piemēram, nav izpildīts kāds nosacījums) dēļ, tad fideikomisārs nevarēja prasīt atdošanu, izņemot gadījumu, ja šis šķērslis ir tāds nosacījums, kura izpildīšana atkarīga tikai no fiduciāra gribas.

Lai arī pēc Latvijas neatkarības izcīnīšanas tika atcelti muižnieku ģimenes fideikomisi, tomēr varēja pastāvēt tā saucamie ģimenes fideikomisi (Civillikuma 2337.- 2347.pants)³⁸⁹. Par ģimenes fideikomisa priekšmetu varēja būt nevien testatora brīvā rīcībā esoša manta, kura nes pastāvīgu ienākumu, kā nekustamie īpašumi un kapitāli, bet arī dārgrotas (dārglietas - mūsdienīgā latviešu val.), zelta un sudraba lietas, gleznu krājumi, bibliotēkas utt. Ja fideikomisa priekšmets bija nekustams īpašums, tad, lai tas būtu spēkā attiecībā uz trešajām personām, bija jāieved zemes grāmatās. Pēdējā fideikomisāra vietā vienmēr stājās viņa tuvākais likumiskais mantinieks, ja testamentā netika noteikta sevišķa kārtība. Ģimenes fideikomisu nevarēja atcelt ar kopīgu vienošanos, kaut arī to būtu izteikušas visas lietā ieinteresētās vel dzīvās personas. Jaunajā 1937.gada Civillikumā ģimenes fideikomiss vairs netika paredzēts, ko 30.gados kritizēja tiesībzinātnieki.

Kopsavilkums. Ņemot vērā, ka daudzās Eiropas valstīs turpina pastāvēt fideikomisi, jāatzīst, ka trīsdesmitajos gados fideikomisa svītrosana no Civillikuma bija pārsteidzīga. Autors tomēr neiesaka to no jauna ieviest, jo mūsdienās šādiem mērķiem var izmantot nodibinājumus.

³⁸⁹ Turpat, 301.- 303.lpp.

Fiduciārais īpašums

Fiduciāros darījumus (*Доверительные акты* – krievu val.) atzina arī cariskās Krievijas Senāts, un tos stingri norobežoja no simulētiem vai fiktīviem darījumiem. Kā vienu raksturīgu prakses piemēru fiduciāram darījumam var minēt Krievijas Senāta spriedumu Nr.12/33³⁹⁰, kurā Sofija S. bija cēlusi prasību pret savu vīru Anatoliju S. un pret trešo personu Meringu, par īpašuma tiesību atzīšanu uz Meringa izdotu obligāciju par labu Anatolijam S.

Lietas apstākļi bija sekojoši: Anatolijs S. apprecējās ar bagātu sievieti Sofiju S., kurai piederēja ievērojami īpašumi. Drīz pēc kāzām Sofija S. izdeva savam vīram pilnvaru visas savas mantas pārvaldīšanai. Uz šīs pilnvaras pamata Anatolijs S. pārdeva savas sievas muižu Meringam. Pirkuma cenas atlikuma nodrošināšanai Merings, pēc Anatolija pieprasījuma un ar Sofijas S. piekrišanu, izdeva obligāciju tieši uz Anatolija S. vārda, lai ar to vienkāršotu norēķināšanos ar Meringu. Ar laiku attiecības starp laulātajiem krasi pasliktinājās, jo Anatolijs S. sāka necilvēcīgi apieties ar savu sievu. Obligācijas termiņam iestājoties, Anatolijs S. pieprasīja no parādnieka Meringa samaksu savā vārdā un sev par labu.

Tad Sofija S. cēla prasību pret savu vīru Anatoliju S. un Meringu kā trešo personu, lūdzot:

- 1. atzīt viņai īpašumtiesības uz obligāciju un naudas summu pēc tās;*
- 2. piespiest Anatoliju S. nodot viņai obligāciju.*

Krievijas Senāts sievietes prasību apmierināja, izšķiramo jautājumu formulējot sekojoši: “Vai var prasīt obligācijas atzīšanu par tādas personas īpašumu, kas saskaņā ar obligāciju nefigurē kā kreditors? Spriedumā Senāts secināja: starp laulātajiem noslēgtais darījums, uz kura pamata obligācija ir nodota tieši uz Anatolija S. vārda, nav atzīstams ne par fiktīvu, ne par simulētu. Laulāto darījuma būtība ir tāda, ka pēc līdzēju laulāto nodoma, obligācijas īstais kreditors un patiesi ieinteresētā persona ir Sofija S., bet nevis formālais kreditors Anatolijs S., ko šajā gadījumā var atzīt par Sofijas S. pārstāvi, kluso vietnieku. Abi kontrahenti – laulātie S., savā savstarpēji noslēgtā fiduciārā darījumā, bija izteikuši savu noteikto, nopietno gribu, ka trešā persona Merings, izsniedz obligāciju tieši uz Anatolija S. vārda, kā sievas Sofijas S. klusais vietnieks.

Kaut arī fiduciārs darījums cariskajā Krievijā tika atzīts par spēkā esošu un atļautu darījumu, tomēr vienlaicīgi fiduciārs darījums, kas bija pretlikumīgs, bija spēkā neesošs. Arī pušu izteiktās gribas trūkuma dēļ fiduciāru darījumu

³⁹⁰ Citēts pēc Loebers A. Fiduciari darījumi// Tieslietu ministrijas vēstnesis, 1933, Nr.1/2, 221.-222.lpp.

varēja apstrīdēt. Raksturīgs piemērs ir Krievijas Senāta lēmums lietā 01/86³⁹¹, kurā Rinina bija cēlusi prasību pret Galkinu un Palicinu.

Rinina uzdeva savam pārvaldniekam Galkinam nomāt priekš viņas muižu no Palicina. Galkins, kurš muižas nomu vērtēja kā ļoti izdevīgu, pierunāja Rininu, nomas tiesības pārvest uz viņa – Galkina vārdu, iestāstot viņai, ka īstā nomniece būšot viņa – Rinina, savukārt viņš pats būšot tikai pastatītā persona (подставное лицо – krievu valodā). Pēc tam, pateicoties slepenai norunai ar Palicinu, Galkins pats sevi deklarēja kā īsto nomnieku un pilnībā sāka atstumt Rininu no nomas. Tad Rinina cēla prasību pret Galkinu un Palicinu, kurā lūdza: atzīt viņai nomas tiesības uz muižu, pamatojoties ar apstākli, ka Galkins, pēc vienošanās ar Palicinu, ar viltu piesavinājies nomas tiesības. Krievijas Senāts atzina, ka Rininas prasība ir apmierināma.

Šajā gadījumā pats fiduciārais darījums, ar kuru Rinina uzticēja Galkinam nomas līgumu pārvest uz viņa vārda, bija pats par sevi apstrīdams kā noticis viltus ceļā, kur trūka fiducianta – Rininas – brīvās gribas. Līdz ar to atkritis arī izpildu līgums, tas ir nomas līguma pārvešana uz Galkina vārdu, jo arī otrs kontrahents – Palicinas zināja par Galkina pretlikumīgo rīcību. Tāpēc Rinina varēja minēto prasību celt pret abiem izpildu līguma kontrahentiem – Galkinu un Palicinu, prasot nomas tiesību atzīšanu tieši viņai un neaprobežojoties ar vienkāršu zaudējumu atlīdzības prasību pret neuzticīgo fiduciāru Galkinu.

Sekojošā Krievijas Senāta iedibinātajai praksei, arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts atzina fiduciārus darījumus. Sekojošais ir raksturīgs, visai interesants piemērs, kas ņemts no neatkarīgās Latvijas Republikas pirmajiem gadiem.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta civilā kasācijas departamentā 1923.gada 31.maijā tika izskatīta Līnas, Leo un Benno-Nikolaja Māleru (Moiseja Mālera mantinieku) kasācijas sūdzība prasībā pret Nikolaja Tebeļa mantojuma masu. Saskaņā ar cariskās Krievijas Kārtu likuma 780.panta 3.piezīmi ebrejiem bija aizliegts iegūt Vidzemē nekustamo īpašumu laukos. Lai apietu šo aizliegumu, Nikolajs Tebeļs, pamatojoties uz fiduciāru darījumu, kā fiduciārs 1910.gadā pēc līguma ar grāfu Medemu ieguva Stukmaņu muižas dzimtslietošanas tiesības uz obroka gabalu un īpašuma tiesības uz šajā zemes gabalā atrodošajiem ēkām, rīkodamies priekš Moiseja Mālera, bet ne Mālera vārdā. Tajā pašā laikā Nikolajs Tebeļs bija uzņēmis jebkurā laikā minētās tiesības nodot Moisejam Māleram, un to arī nekad nenoliedza. Ne Moisejam Māleram, ne viņa mantiniekiem, Nikolajs Tebeļs nekad nebija licis šķēršļus nekustamā īpašuma izmantošanai. Kā norādīja lietas referents - senators

³⁹¹ Ibid.228-229.lpp

*A.Loebers, tad ievērojot to, ka ir atcelti likumi par ebreju ierobežojumiem, tad 1923.gadā nepastāvēja nekādi šķēšļi, lai nekustamo īpašumu pārvestu uz fideikomitenta – mirušā Moiseja Mālera mantiniekiem. Tomēr šajā lietā kasācijas sūdzība tika noraidīta Moiseja Mālera mantinieku advokāta kļūdas dēļ: viņš bija cēlis prasību par lietošanas un īpašuma tiesību atzīšanu uz zemi un ēkām un šo tiesību ieviešanu zemesgrāmatās, bet ne par fiduciārā līguma atzīšanu un tā izpildīšanu*³⁹².

Analogā tiesiska situācija tika izskatīta 1928.gada 26.oktobrī Latvijas senāta Civilā kasācijas departamenta tiesas sēdē Katrīnas Balodes prasībā pret Aneti, Arvīdu, Andreju, Eduardu, Arturu un Jāni Baložiem par īpašuma tiesībām uz zemes gabalu³⁹³.

Arī mūsdienās Latvijas komersanti darījumos izmanto fiduciāros darījumus, nodibinot fiduciāro īpašumu. Protams, fiduciārās attiecības ir pārāk konfidenciālas, tāpēc par šādiem darījumiem var spriest tikai pēc tiem gadījumiem, kas parādās publiski tiesu praksē. Viens no šādiem strīdiem par fiduciāro īpašumu tiek izskatīts Rīgas apgabaltiesā, kur prasītājs Vladimirs Krastiņš 2003.gada 17.decembrī ir cēlis prasību pret Šveicē reģistrēto kompāniju „Korowo Invest AG” (Reģ. Nr. 007002244; adrese: Hauptgasse 41, 9050, Appenzell, Šveice) par zaudējumu atlīdzības piedziņu³⁹⁴. Lietas būtība ir sekojoša:

Starp prasītāju Vladimiru Krastiņu un atbildētāju Korowo Invest AG 1997.gada 6.februārī tika noslēgts fiduciārais līgums/uzdevums, kas atvietoja iepriekšējo 1993.gada 26.novembra starp tam pašām pusēm noslēgto fiduciāro līgumu. Fiduciārais līgums/uzdevums tika pakļauts Šveices tiesību regulējumam, jo īpaši Saistību tiesību noteikumiem par uzdevumu. Līguma preambulā tika konstatēts, ka, Korowo Invest AG ir reģistrēts Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā kā 78% SIA „Vars” pamatkapitāla daļu turētājs.

Ar fiduciāro līgumu atbildētājs Korowo Invest AG apņēma savā vārdā, bet uz prasītāja Vladimira Krastiņa rēķina un riska turēt prasītājam piederošos 42% no Latvijas komercsabiedrības SIA „Vars” pamatkapitāla. Fiduciārā līguma 2.punktā tika īpaši noteikts, ka minētās kapitāla daļas, kuras Korowo Invest AG tur savā vārdā, atbildētājam ir pienākums pārvaldīt par labu prasītājam Vladimiram Krastiņam. Savukārt, saskaņā ar Fiduciārā līguma 4.punktu, Korowo Invest Ag apņēma ņemt vērā prasītāja intereses ar tādu pašu rūpību, ar kādu tā izturas pret sev piederošajām kapitāla daļām, kas saskan ar Šveices Saistību tiesību 398.pantu: „Pēc vispārīgā principa pilnvarnieks atbild

³⁹² Latvijas Senāta spriedumi (1918- 1940) 7.sējums. Senāta civilā kasācijas departamenta spriedumi. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā Tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 126 – 128.lpp.

³⁹³ LVVA. 1535 t., 3.apr, 3508 lieta, 2 – 10.lpp.

³⁹⁴ Rīgas apgabaltiesas 2003.gada 17.decembra civillietā Nr. 2303/13 Vladimira Krastiņa prasībā pret Korowo Invest AG (Šveice).

par tādu pašu rūpību kā darbinieks darba tiesiskajās attiecībās. Viņš atbild par uzticamu un rūpīgu viņam uzticētās lietas izpildi”³⁹⁵.

Atbildētājs un „Bellinger Enterprise Ltd.” 2000.gada 20.janvārī, ar prasītāja piekrišanu, noslēdza kapitāla daļu pirkuma līgumu, ar kuru tika pārdotas atbildētāja turējumā esošās kapitāla daļas 51% apmērā no SIA „Vars” pamatkapitāla. Tā kā starp prasītāju un atbildētāju noslēgtais Fiduciārais līgums pēc šī darījuma netika grozīts, tad visus atlikušos 32,73% no SIA „Vars” pamatkapitāla atbildētājs turpināja turēt un pārvaldīt prasītāja interesēs un uz viņa rēķina.

Taču atbildētājs, bez jebkāda norādījuma vai pilnvarojuma no prasītāja puses, un rupji pārkāpjot Fiduciārā līguma noteikumus, 2002.gada sākumā pārdeva SIA „Lukoil Chemical B.V.” atlikušās kapitāla daļas 32,73% apmērā no SIA „Vars” pamatkapitāla. Saskaņā ar Šveices Saistību tiesību 97.panta 1.daļu, parādniekam ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, kas radušies līguma pārkāpuma jeb līgumiskas saistības nepienācīgas izpildes rezultātā³⁹⁶.

Kopsavilkums. Apkopojot augstākminēto pagājušā gadsimta gan sākuma, gan beigu tiesu praksi, jāatzīst, ka fiduciārais īpašums pēc savas būtības īpaši neatšķiras no īpašumtiesību attiecībām, kas veidojas trustā starp trasta dibinātāju un trasta pārvaldnieku. Lai arī uz fiduciāra vārda ir reģistrēti attiecīgie aktīvi, tomēr šos aktīvus nevar uzskatīt par fiduciāra personīgajiem aktīviem, un arī fiduciāra kreditori uz tiem nevar vērst piedziņu. Tas ir tāpat kā trustā trasta pārvaldnieks ir juridiskais trastu aktīvu īpašnieks, tomēr šos aktīvus nevar uzskatīt par viņa personīgajiem aktīviem.

³⁹⁵ Ar Šveices Saistību tiesībām var pilnībā iepazīties, piemēram: Aeppli H. OR. Schweizerisches Obligationenrecht. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2004.

³⁹⁶ Ibid.

5.2. Novēlējumi vispārnoderīgiem un labdarīgiem mērķiem

Kā jau minēts promocijas darba I nodaļā, tad arī Anglijā trasta institūts veidojās mantošanas tiesībās. Ja mēs paanalizējam Latvijas Civillikuma (turpmāk LCL) mantošanas tiesību nodaļu, tad varam atrast trastam analogiskus tiesību institūtus. Vistuvāk trasta konstrukcijai ir novēlējumi vispārnoderīgiem un labdarīgiem mērķiem (LCL 494. – 499.pants). Līdz 1937.gadam Latvijas civiltiesībās pastāvēja arī mūžīgie fideikomisi un legāti vispārnoderīgiem, humānāriem un labdarības mērķiem (Civillikuma 2348.-2357.pants)³⁹⁷. Kā norāda Karls Erdmanns, tad “vietējie Civillikumi atzīst tā sauktos dibinājumus plašākā izpratnē, tas ir, zināmam mērķim piemērotu mantību”³⁹⁸.

Spēkā esošā LCL 494.pants nosaka, ka mantojuma atstājējs var novēlēt visu savu mantu vai tās daļu, vai atsevišķus priekšmetus vispārnoderīgiem vai labdarīgiem mērķiem. Šādai mantai par mantinieku var būt kā fiziska persona, tā arī mantojuma atstājēja paredzēta esoša vai jaundibināma juridiska persona, kam ir pienākums izmantot mantu testamentā norādītajiem mērķiem. Praktisks piemērs no pirmskara Latvijas prakses: ar J.Dāvja 1940.gadā taisītu testamentu Latvijas Universitātei novēlēta daudzdzīvokļu māja Rīgā, lai tur iekārtotu kopmītnes (tagad dienesta viesnīcas) Latvijas Universitātes studentiem, kas ir bezalkohola biedrības biedri un atturībnieki³⁹⁹. Turklāt minētie nosacījumu bija obligāti, lai saņemtu mantojumā norādīto namīpašumu. Faktiski šeit mēs šo novēlējumu varam uzkonstruēt trasta veidā: J.Dāvis kā trasta dibinātājs, Latvijas Universitāte kā trasta pārvaldnieks (lai gan pēc Latvijas likumiem Latvijas Universitāte ir īpašnieks), un studenti – nedzērāji kā labuma guvēji. Ja J.Dāvis būtu norādījis, ka namīpašuma apsaimniekošanai paredzētajam mērķim jāveido jaundibināta juridiska persona, tad trasta pārvaldnieks (īpašnieks pēc Latvijas likuma) ir jaundibināmā juridiskā persona.

Latvijas Republikā jau kopš 1937.gada Civillikums paredz mantas novēlēšanu vispārnoderīgiem un labdarīgiem mērķiem, izveidojot juridisku personu, tomēr gadu desmitiem normatīvajos aktos nebija paredzēta šādas juridiskas personas – nodibinājuma izveides kārtība. Tas radīja juridiskus strīdus gadījumos, ja praksē vajadzēja reāli izveidot kādu nodibinājumu. Viens no skaļākajiem precedentiem šajā sakarā ir Kristapa Morberga 1925.gada 7.marta sastādītais testaments, ar ko nelaiķis novēlēja Latvijas Universitātei savus

³⁹⁷ Civillikumi (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935.gada 1.janvārim, ar dažiem pskaidrojumiem. Sastādījuši prof. A.Būmanis, H.Ēlerss, J.Lauva. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 1935, 303.-304.lpp.; skatīt arī iepriekšējo apakšnodaļu.

³⁹⁸ Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curland. Band 1, Riga, 1889. s.124

³⁹⁹ Krauze R., Gencs Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības. R.: Mans īpašums, 1997, 108.lpp.

kustamos un nekustamos īpašumus⁴⁰⁰. Testators iecēla Latvijas Universitāti par savu universālmantinieci, un noteica, ka viņa mantojums izlietojams kā negrozāma un nedalāma mantas vienība, un ir dibināms fonds ar nosaukumu “Nelaiķa Kristapa Morberga novēlējums”, kuru pārvaldītu komiteja, sīki atrunājot tās ievēlēšanas kārtību un funkcijas. Taču testamenta īpatnība bija sekojoša: nekustamā manta kā tāda “pilnā apjomā” bija novēlēta pašai Latvijas Universitātei, bet fondam līdzekļi veidotos no ienākumiem par nekustamo īpašumu. Vienlaicīgi bija stingrs aizliegums nekustamo īpašumu atsavināt vai apgrūtināt ar parādiem. Līdz ar to fonda mantība⁴⁰¹ veidojās no lietiskām uzufrukta (lietošanas) tiesībām.

Latvijas Republikas Ministru kabinets 1934.gada 8.marta sēdē apstiprināja “Nelaiķa Kristapa Morberga Novēlējuma” Statūtus⁴⁰². Saskaņā ar Statūtu 4.pantu fonds bija juridiska persona, kuru sastāda negrozāmu un nedalāmu mantu vienība. Tomēr Ministru kabinets apstiprināja, ka fondā ietilpst visa mantojuma kopība, kas sākotnēji pienācās pašai Latvijas Universitātei. Latvijas Universitāte tika uzskatīta par fiduciāru, kuram ir pienākums nodibināt fondu un taisni šim fondam nodot mantojumu (Vietējo Civillikumu 2317. un turpmākie panti⁴⁰³). Turklāt šis fonds tika uzskatīts par privāto civiltiesību, nevis publisko tiesību, subjektu, jo tas bija saņēmis mantību ne no valsts, ne no Latvijas Universitātes, bet gan tieši no nelaiķa Kristapa Morberga⁴⁰⁴.

Tikai 2003.gada 30.oktobrī Latvijas Republikas Saeima pieņēma un no 2004.gada 1.aprīļa stājās spēkā Biedrību un nodibinājumu likums⁴⁰⁵ (Turpmāk tekstā – Nodibinājumu likums). Nodibinājuma likuma mērķis ir veicināt biedrību un nodibinājumu darbību un to ilgtermiņa attīstību, kā arī sekmēt demokrātiskas un pilsoniskas sabiedrības nostiprināšanu. Pateicoties jaunpieņemtajam Nodibinājumu likumam tiek novilkta robežšķirtne starp komercdarbību un bezpeļņas darbību. Pēc savas būtības šis ir anglo-sakšu tiesību labdarības trastam⁴⁰⁶ analogs tiesību institūts, kuru jau sen ir pārņēmušas

⁴⁰⁰ Par juridiskajām problēmām šajā sakarā skatīt: No romiešu tiesībām līdz Hāgas konvencijām. Senatora Lēbera juridiskie atzinumi (1909 – 1939). Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 2004, 317. – 341.lpp.; par fonda darbību skatīt: Latvijas Universitātei – 80, Rīga, 1999, 166.-167.lpp.

⁴⁰¹ Senators A.Lēbers īpaši lika uzsvāru uz jēdzienu “mantība” – kas ietver gan lietas un priekšmetus, gan arī tiesības. No romiešu tiesībām līdz Hāgas konvencijām. Senatora Lēbera juridiskie atzinumi (1909 – 1939). Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 2004, 319.lpp.

⁴⁰² “Nelaiķa Kristapa Morberga Novēlējuma” statūti. // *Valdības Vēstnesis*, 1934. Nr.59.

⁴⁰³ Skatīt: Civillikumi (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935.gada 1.janvārim, ar dažiem paskaidrojumiem. Sastādījuši prof. A.Būmanis, H.Ēlerss, J.Lauva. Rīga Valtera un Rapas akc. sab. izdevums, 1935, 299.- 301.lpp.

⁴⁰⁴ No romiešu tiesībām līdz Hāgas konvencijām. Senatora Lēbera juridiskie atzinumi (1909 – 1939). Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla “Latvijas Vēsture” fonds, 2004, 341.lpp.

⁴⁰⁵ Biedrību un nodibinājumu likums: LR likums // *Latvijas Vēstnesis*. – 2003.gada 14.novembris.

⁴⁰⁶ Charitable trust – angļu val.

arī daudzas romāņu – ģermāņu tiesību cilmes valstis⁴⁰⁷. Piemēram, Lihtenšteinā pastāv divu veidu nodibinājumi: „Anstalt” un „Stiftung”⁴⁰⁸

Saskaņā ar Nodibinājumu likuma 2.pantā doto definīciju, nodibinājums (fonds) ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura. Nodibinājumu likuma C sadaļa ir pilnībā veltīta nodibinājumu tiesiskajam regulējumam.

Nodibinājumu likuma 86.pants nosaka, ka nodibinājumu var dibināt viena vai vairākas personas. Gadījumā, ja nodibinājumam ir vairāki dibinātāji, viņi savas dibinātāja tiesības var īstenot tikai kopīgi.

Nodibinājumu var nodibināt divos veidos - pamatojoties uz:

1. personas lēmumu par nodibinājuma dibināšanu;
2. testamentu.

Ja nodibinājums ir izveidots pamatojoties uz testamentu, tad jāievēro arī Civillikuma noteikumi par novēlējumiem vispārnodevējiem un labdarīgiem mērķiem.

Turklāt jāņem vērā, ka dibinātāja — fiziskās personas nāves vai dibinātāja — juridiskās personas izbeigšanās gadījumā pārējiem dibinātājiem nav tiesību atcelt lēmumu par dibināšanu, ja lēmums par dibināšanu vai cita dibinātāju vienošanās neparedz citādi. Līdz ar to arī pēc personas nāves nodibinājums paliek spēkā. Lai reģistrētu nodibinājumu reģistra iestādē ir jāiesniedz pieteikums, kuram pievieno:

1. lēmumu par dibināšanu vai testamentu ar dokumentu, kas apliecina testamenta stāšanos likumīgā spēkā;
2. statūtus;
3. katra valdes locekļa rakstveida piekrišanu būt par valdes locekli.

Statūtos var noteikt labumu saņēmēju loku. Šaubu gadījumā par labumu saņēmēju uzskatāma persona, kurai var izmaksāt līdzekļus no nodibinājuma mantas saskaņā ar nodibinājuma statūtiem.

Par nodibinājuma reģistrēšanu ir noteikta valsts nodeva – 8 lati, par statūtu grozījumu reģistrāciju – 6 lati, bet par citu ierakstu izdarīšanu vai izmaiņu reģistrāciju reģistrā – 4 lati⁴⁰⁹.

⁴⁰⁷ Par nodibinājumiem vispār un nodibinājumiem Austrijā, Bahamu salās, Džersijā, Sentkitsā, Nevisā, Indonēzijā, Itālijā, Gibraltārā, Menas salā, Lihtenšteinā, Nīderlandē, Nīderlandes Antiļu salās, Panamā un Šveicē skatīt: Private Foundations: a world review // Edited by Dr. J.Niegel. *Trusts&Trustees*. Volume 11, Issue 5. April, 2005.

⁴⁰⁸ 20.01.1928 likums par trastu uzņēmumiem: Lihtenšteinas likums // Autora rīcībā. Skatīt augstāk nodaļu par Lihtenšteinu.

⁴⁰⁹ Noteikumi par valsts nodevu ieraksta izdarīšanai biedrību un nodibinājumu reģistrā: MK noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 20.aprīlī.

Pie dibināšanas jāņem vērā arī Nodibinājumu likumā noteiktos ierobežojumus attiecībā uz nodibinājuma nosaukuma izvēli. Tas nedrīkst būt pretrunā ar normatīvajiem aktiem un labiem tikumiem, tas ir, tajā nedrīkst ietvert militāra formējuma nosaukumu vai tādas organizācijas vai grupas nosaukumu, kura atzīta par noziedzīgu vai antikonstitucionālu, tas nedrīkst radīt pozitīvu attieksmi pret vardarbību, nedrīkst ietvert valsts vai pašvaldību institūciju (iestāžu) nosaukumus, kā arī vārdus “valsts” vai “pašvaldība”. Nosaukumam skaidri un noteikti jāatšķiras no citiem nodibinājumu reģistrā jau reģistrētiem vai reģistrācijai pieteiktiem nodibinājumu nosaukumiem; nodibinājumu nosaukumā lietojami vienīgi latviešu vai latīņu alfabēta burti.

Nodibinājuma pārvaldīšana.

Galvenā nodibinājuma pārvaldes institūcija ir valde, kurā jābūt vismaz trīs valdes locekļiem. Statūtos var būt noteiktas arī citas pārvaldes institūcijas, tomēr šīs institūcijas drīkst pieņemt lēmumus vienīgi jautājumos, kas neietilpst valdes kompetencē saskaņā ar Likumu vai statūtiem. Ārvalstu praksē visai bieži tiek iecelts tā sauktais protektors⁴¹⁰ vai uzraudzības padomes, kas pārbauda valdes darbības atbilstību dibinātāju noteiktajam mērķim un gribai.

Valdei savā darbībā ir jāievēro dibinātāja lēmumā un statūtos noteiktie nodibinājuma mērķi, testatora griba, citu pārvaldes institūciju norādījumi, kā arī Likumā un statūtos noteiktā kompetence. Valdes locekļi principā savus pienākumus veic bez atlīdzības, tomēr statūtos var tikt noteikta arī atlīdzība. Ja statūtos nav aizliegts, tad valdes loceklis var prasīt savu izdevumu segšanu, kas radušies pienākumu izpildes gaitā.

Nodibinājumu likums nosaka visai striktus aizliegumus rīcībai ar nodibinājuma mantu. Tā piemēram, nodibinājumam aizliegts piešķirt finanšu līdzekļus, sniegt galvojumus, izdot vekselus vai citādi finansēt dibinātājus, valdes un citu pārvaldes institūciju locekļus, kā arī citas personas, kurām ir līdzīga mantiskā ieinteresētība, it īpaši laulātos, radniekus un svainus, skaitot radniecību līdz otrajai pakāpei un svainību līdz pirmajai pakāpei. Savukārt Nodibinājumu likuma 99.panta 1.daļa nosaka, ka, ja nodibinājuma intereses saduras ar kāda valdes vai citas pārvaldes institūcijas locekļa, viņa laulātā, radnieka vai svaiņa interesēm, skaitot radniecību līdz otrajai pakāpei un svainību līdz pirmajai pakāpei, jautājumu izlemj institūcijas sēdē, kurā ieinteresētajam pārvaldes institūcijas loceklim nav tiesību piedalīties jautājuma apspriešanā, kā arī nav balsstiesību, un tas ierakstāms pārvaldes institūcijas sēdes protokolā. Pārvaldes institūcijas loceklim ir pienākums par šīm interesēm paziņot pirms attiecīgās sēdes sākuma. Pārvaldes institūcijas loceklim ir

⁴¹⁰ Protector – angļu val.; žargonu valodā lieto arī „watchdog” – sargsuns.

pienākums paziņot pārvaldes institūcijai par šīm interesēm arī pēc institūcijas sēdes.

Nodibinājuma darbība

Nodibinājumam, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, ir pilnas tiesības veikt publisko darbību:

1. Brīvi izplatīt informāciju par savu darbību;
2. Izveidot savus preses izdevumus un citus masu informācijas līdzekļus;
3. Organizēt sapulces, gājienus un piketus;
4. Kā arī veikt citu publisko darbību.

Bez tam nodibinājumam ir tiesības papilddarbības veidā veikt saimniecisko darbību, kas saistīta ar sava īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu, kā arī veikt citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu nodibinājuma mērķus. Vienlaicīgi nodibinājuma ienākumus drīkst izmantot vienīgi statūtos noteiktā mērķa sasniegšanai. Peļņu, kas gūta no nodibinājuma veiktās saimnieciskās darbības, nedrīkst sadalīt starp nodibinājuma dibinātājiem.

Visai liela novitāte Latvijas tiesiskajiem nosacījumiem ir dota Nodibinājumu likuma 8.pantā: nodibinājumiem ir tiesības nodarbināt personas brīvprātīgā darbā. Par brīvprātīgo darbu uzskatāms bezatlīdzības darbs vai pakalpojumu sniegšana, ko veic fiziskā persona, nestājoties ar nodibinājumu darba tiesiskajās attiecībās, un kas ir vērsts uz nodibinājuma statūtos noteiktā mērķa sasniegšanu. Pēc personas pieprasījuma par brīvprātīgā darba veikšanu noslēdzams rakstveida līgums, norādot veicamo darbu un tā izpildes termiņu. Par kaitējumu, kas radies personai, pildot brīvprātīgo darbu, nodibinājums atbild, ja šādu pienākumu tas uzņēmis vai arī kaitējums nodarīts nodibinājuma vainas dēļ.

Kopsaviikums. Nodibinājums paver plašākas iespējas veicināt finansējuma piesaisti sabiedrības un kultūras vajadzībām, kas ilgtermiņā dos labu atspērienu sabiedriskajam labumam. Liberalizētie saimnieciskās darbības nosacījumi ļaus nodibinājumiem attīstīt pašu saimnieciskās iniciatīvas sabiedriskā labuma mērķu sasniegšanai. Turklāt likums dod iespēju legalizēt brīvprātīgo darbu, kad nedibinot darba tiesiskās attiecības, personas varēs sniegt savus pakalpojumus labdarības mērķiem bez samaksas. Jāuzsver, ka nodibinājums Latvijā pilda tās pašas funkcijas ko labdarības trasts anglo – sakšu tiesību saimes valstīs.

5.3 Trastu operācijas Latvijas kredītiestādēs

Latvijas Republikas normatīvajos aktos trasta definīcija attiecībā uz kredītiestādēm ir atrodama Kredītiestāžu likuma⁴¹¹ 1.panta 14.punktā: “Uzticības operācija (trasts) ir darījumi, kuros attiecības starp kredītiestādi un klientu balstās uz savstarpēju uzticēšanos un saskaņā ar kuru noteikumiem kredītiestāde uzņemas atbildību par klientam piederoša īpašuma pārvaldīšanu klienta labā, pārvaldot šo īpašumu šķirti no sava īpašuma”. Tātad šī likuma norma noteic, ka kredītiestāde uzņemas atbildību par klientam piederoša īpašuma pārvaldīšanu šķirti no sava īpašuma.

Tomēr būtu jāatzīmē, ka vairāk Saeimas likuma līmenī trastu operācijas Latvijas Republikas kredītiestādēs netiek regulētas. Promocijas darba autoram kredītiestāžu klienti un sadarbības partneri gan no NVS valstīm, gan no rietumvalstīm ir prasījuši, lai viņiem iesniedz likumu, kas regulē trasta operācijas. Vienmēr esmu bijis spiests atrunāties, ka mums trastu operācijas regulē likumpamatotie normatīvie akti, nevis Saeimā apstiprināts likums, kas savukārt dažreiz neviēš uzticību potenciālajos klientos un sadarbības partneros. Savulaik sīkāka trasta operāciju reglamentācija tika noteikta Latvijas Bankas izdotajos noteikumos “Uzticības operāciju (trasta) veikšanas noteikumi”, kas tika apstiprināti ar Latvijas Bankas padomes 1998.gada 17.septembra lēmumu Nr.49/3, un kuri stājās spēkā no 1999.gada 1.janvāra (turpmāk – LB Noteikumi). Interesantus komentārus par šiem noteikumiem savulaik ir devis a/s “Rietumu banka” jurists Jaroslavs Zamullo⁴¹².

Šobrīd minētie LB Noteikumi ir zaudējuši spēku, un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) padome 2001.gada 21.decembrī pieņēma jaunus “Uzticības operāciju (trasta) veikšanas noteikumus”⁴¹³ (turpmāk – FKTK Noteikumi).

Šie FKTK Noteikumi nosaka, kā kredītiestādēm jāpārvalda to klientu īpašums. Ja LB Noteikumi nebija obligāti jāattiecina uz brokeru starpniecības veiktajiem pakalpojumiem, tad FKTK Noteikumi nosaka, ka, ja brokeru sabiedrība veic klientu vērtspapīru individuālu pārvaldīšanu saskaņā ar pilnvarojumu, vai citas uzticības (trasta) operācijas, tām ir jāievēro FKTK Noteikumu prasības, ciktāl tas ir iespējams. Tāpat FKTK Noteikumu 9.punkts nosaka, ka gadījumā, ja kredītiestāde bez riska, kas izriet no uzticības operāciju

⁴¹¹ Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.oktobris.

⁴¹² Замулло Я. Траст: доверяй, но проверяй// Коммерсант Baltic №35, 28 августа 2000 года, стр.15

⁴¹³ Uzticības operāciju (trasta) veikšanas noteikumi: FKTK noteikumi, apstiprināti ar FKTK padomes 2001.gada 21.decembra lēmumu Nr.24/11. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 28.decembris.

veikšanas, uzņemas papildus risku, tad šāda risku uzņemšanās uzskatāma par iespējamajām saistībām un attiecīgi izvērtējama, veicot kapitāla pietiekamības aprēķinu.

Lai veiktu uzticības operācijas, kredītiestādei ir jābūt izstrādātām, dokumentētām un apstiprinātām politikām un procedūrām, kurās ir skaidri noteikta veicamo operāciju būtība, kārtība, uzskaitē un pārskatu sniegšana klientiem. FKTK Noteikumu 3.punkts nosaka, ka, lai veiktu uzticības operācijas, kredītiestādei ir jāizveido atsevišķa struktūrvienība. Šīs struktūrvienības un tās atsevišķu darbinieku darba uzdevumos nedrīkst iekļaut vērtspapīru iegādi, kā arī citus šīs kredītiestādes finanšu pakalpojumus, ienākumus attiecinot uz kredītiestādes peļņu un zaudējumiem. Struktūrvienībai, kura veic uzticības operācijas, atver norēķinu kontu kredītiestādē klientu naudas līdzekļu turēšanai.

Kredītiestādes uzskaites sistēmā uzticības operāciju uzskaitē ir jābūt nodalītai, nodrošinot klientam piederošā īpašuma uzskaiti atsevišķas (trasta) bilances ietvaros sadalījumā pa klientiem un pārvaldāmajiem aktīvu veidiem. Klientiem piederošo vērtspapīru (t.sk. vērtspapīru, kas reģistrēti uz kredītiestādes vārda), ja tie ir iegrāmatoti Latvijas Centrālajā depozitārijā, uzskaitē ir jāveic saskaņā ar Latvijas Centrālā depozitārija noteikumu un instrukciju noteiktajiem vērtspapīru uzskaites principiem, ciktāl tas ir iespējams. Šobrīd spēkā ir Latvijas Centrālā depozitārija noteikumi Nr.3 "Par finanšu instrumentu uzskaiti un finanšu instrumentu notikumu izpildi", kas apstiprināti ar Latvijas Centrālā depozitārija padomes 2004.gada 23.janvāra lēmumu⁴¹⁴.

LB Noteikumi vispārīgi noteica, Klientiem piederošais īpašums (aktīvi), t.sk. naudas līdzekļi, ir jāglabā nodalītos ieguldījumu vai citos kontos citās kredītiestādēs vai finanšu institūcijās, ar kuru starpniecību veiktie ieguldījumi tiek pārvaldīti; tika pieļauts vairākiem klientiem piederoša īpašuma glabāšana vienā kontā. FKTK Noteikumu 5.punkts nosaka ierobežojumus attiecībā uz naudas līdzekļu glabāšanu pašā kredītiestādē, kas sniedz trasta pakalpojumus: ja klientam piederošie naudas līdzekļi tiek glabāti kredītiestādē, tās korespondējošā (nostro) konta atlikums attiecīgajā valūtā nedrīkst būt mazāks par kopējo šādu pārvaldīšanā esošo naudas līdzekļu summu, izņemot gadījumus, kad tie ir aizdoti kā starpbanku kredīti uz termiņu ne ilgāk par 1 dienu.

Lai kredītiestāde varētu veikt uzticības operācijas, kredītiestādes un klienta attiecībām ir jābalstās uz atsevišķu rakstveidā noslēgtu trasta līgumu, kurā skaidri jānorāda sniegto pakalpojumu būtība: respektīvi, līgumslēdzēju pušu tiesības, pienākumi un atbildība. FKTK Noteikumu 6.punktā īpaši ir norādīts, ka trasta līgumā skaidri un nepārprotami ir jānorāda:

⁴¹⁴ Par finanšu instrumentu uzskaiti un finanšu instrumentu notikumu izpildi: Latvijas Centrālā depozitārija noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 4.februārī.

- 1) kura no pusēm uzņemas atbildību par tirgus riskiem,
- 2) uzticēto naudas līdzekļu apjoms,
- 3) iespējamo ieguldījumu veidi un apjomi,
- 4) uz kā vārda – kredītiestādes vai klienta – tiks reģistrēti uz trasta līguma pamata iegādātie vērtspapīri,
- 5) ienākumu guvējs un saņemšanas kārtība,
- 6) kā arī kārtība, kādā klients tiks regulāri informēts par kredītiestādes pārvaldāmā īpašuma vērtību un tās pārmaiņām,
- 7) ka kredītiestāde apņemas pārvaldīt klienta īpašumus kā gādīgs saimnieks (FKTK Noteikumu 8.punkts)

Runājot par pēdējo nosacījumu – kredītiestādei pārvaldīt klienta līdzekļus kā gādīgam saimniekam – ir zināmas analogijas ar LCL 2295.pantu, kas uzliek par pienākumu pilnvarniekam izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību, un viņš atbild pilnvarotājam par katru neuzmanību. Par nejauša gadījuma sekām pilnvarnieks atbild tikai tad, kad viņš noteikti uzņēmis risku. Promocijas darba autora praksē ir bijuši gadījumi, kad kredītiestādes ir rīkojušās kā “slikti” saimnieki.

Latvijas Republikas kredītiestāde A 1997.gadā noslēdza trasta līgumu ar ASV reģistrēto ārzonas komercsabiedrību B par naudas līdzekļu pārvaldīšanu. Saskaņā ar trasta līguma noteikumiem, kredītiestāde A iegādājās Krievijas Federācijas valsts un pašvaldības obligācijas, kas toreiz solīja lielu peļņu. Pēc Krievijas Federācijas finanšu krīzes 1998.gada augustā kredītiestādes A pārvaldītais ieguldījumu portfelis sāka zaudēt savu vērtību. Kredītiestāde A, kā gādīgs saimnieks, varēja pārdot to ar zaudējumiem, bet maksimāli saglabājot komercsabiedrības B naudas līdzekļus. Tomēr līdz pat 2000.gadam tas netika izdarīts, tādējādi komercsabiedrības B naudas līdzekļi samazinājās desmitiem reižu. Komercsabiedrība B 2000. un 2001.gadā sāka izvirzīt pretenzijas pret kredītiestādi A, jo tā nebija rīkojusies kā gādīgs saimnieks. Tikai juridiskas nianšes saistībā ar ārzonas komercsabiedrības B juridisko statusu ļāva kredītiestādei A izvairīties no zaudējumu atlīdzības⁴¹⁵.

Trasta pakalpojumu sniegšanas praksē būtisks ir jautājums par trešo personu piesaistīšanu līdzekļu pārvaldīšanā, un kredītiestādes atbildību šādā gadījumā. Viens no Latvijas Republikas tiesu prakses piemēriem šajā gadījumā ir “Engine Work Enterprises Inc.” civilprasība pret a/s “Multibanka” par 102 928 latu piedziņu.

Komercsabiedrība “Engine Work Enterprises Inc.” 1998.gadā noslēdza divus līgumus par aktīvu pārvaldīšanu ar a/s “Multibanka”; no tiem viens bija

⁴¹⁵ Latvijas Republikas kredītiestādes A npublicēti materiāli. Autora rīcībā.

par 115 000 ASV dolāru, kurus a/s "Multibanka" apņēmas ieguldīt valsts vērtspapīros. Tāpat līgumā tika noteikts, ka a/s "Multibanka" ir tiesības piesaistīt arī trešās personas šī darījuma veikšanā un kredītiestāde ir atbildīga par trešās personas veiktajām darbībām. A/s "Multibanka" piesaistīja līdzekļu pārvaldīšanā a/s "Parekss banka", kuras ieguldījumi SP opcijās izrādījās neveiksmīgi un peļņu nenesoši. "Engine Work Enterprises Inc." cēla prasību tiesā par aktīvu pārvaldīšanas līguma pārkāpumiem un 102 928 latu piedziņu no a/s "Multibanka". Atbildētājs tiesai norādīja, ka nav pārkāpis nevienu no līguma punktiem, jo līgumā ir noteikts, ka visu risku par 115 000 ASV dolāru izmantošanu uzņemas pati komercsabiedrība. Ja banka nav atbildīga par līdzekļu izlietošanas risku, tai nav jāatbild arī par piesaistītās trešās personas rīcību. Gan Rīgas apgabaltiesa, gan Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2000.gada 12.septembrī pieņēma lēmumu par labu a/s "Multibanka"”⁴¹⁶.

Tomēr pēc promocijas darba autora domām, šāds tiesas lēmums ir neizprotams. Lai arī komercsabiedrība "Engine Work Enterprises Inc." bija uzņēmusies visu risku par pārvaldīšanā nodotajiem līdzekļiem, tomēr a/s "Multibanka" bija jārīkojas kā gādīgam saimniekam un jāpilda pilnvarojumā norādītie pienākumi, respektīvi, jāiegulda naudas līdzekļi valsts vērtspapīros. Ja tas būtu izdarīts, tad protams a/s "Multibankai" neiestājas nekāda civiltiesiska atbildība pret komercsabiedrību "Engine Work Enterprises Inc.". Konkrētajā gadījumā piesaistītā persona a/s "Parekss banka" rīkojās pretēji aktīvu pārvaldīšanas līgumā noteiktajam un uzņēmas papildus risku ieguldot SP opcijās. Tādējādi komercsabiedrības "Engine Work Enterprises Inc." civilprasība pret a/s "Multibanka" bija pamatota un vismaz daļēji apmierināma.

Savulaik LB Noteikumos tika ietverts noteikums, ka gadījumā, ja kredītiestāde klienta līdzekļus iegulda vērtspapīros, kuri nav iegrāmatoti Latvijas Centrālajā depozitārijā, un kredītiestāde šādus vērtspapīrus reģistrē uz sava vārda, tad līgumā ir jābūt skaidrai norādei, ka klients uzņemas risku gadījumā, ja vērtspapīri kredītiestādei piespiedu kārtā tiek atsavināti vai kādā citā veidā apgrūtināti. Jaunajos FKTK Noteikumos šāda prasība nepastāv, jo principā jau trasta līdzekļi tāpat ir kredītiestādes ārpusbilancē.

FKTK Noteikumu 7.punkts aizsargā klienta kā patērētāja tiesības un nosaka, ka veicot uzticības operācijas, nav pieļaujama darbība, kas būtu pretrunā ar godīgu praksi. Trasta līgumos nedrīkst ietvert noteikumus, kas būtu pretrunā ar minēto nosacījumu vai apslēptā veidā ietvertu sekas, kas jebkādā veidā būtu vērstas pret klientu. No tā arī izriet, ka jebkura veidi neskaidri formulējumi

⁴¹⁶ Barvida Z. Tiesa noraida „Engine Works Enterprises Inc.” Prasību par vairāk nekā 100 000 latu piedziņu no „Multibankas”// Elektroniskais resurss: www.leta2000.../newsitem.asp?NewsID=20000912133111001E45DE2B0CABF18. (aplūkots 12.09.2000)

trasta līguma punktus, vienmēr jātulko tādējādi, lai būtu par labu klientam, nevis kredītiestādei.

LB Noteikumu 10.punkts noteica visai striktus ierobežojumus kredītiestādes darbībai veicot ieguldījumus. Piemēram, bija aizliegts iegādāties kredītiestādes vai tās akcionāru īpašumā esošos vērtspapīrus. FKTK Noteikumu 10.punkts ir mīkstinājies šīs normas. Ja tas ir paredzēts trasta līgumā, tad kredītiestādei ir atļauts:

- 1) iegādāties kredītiestādes vai tās akcionāru īpašumā esošos vērtspapīrus,
- 2) iegādāties, t.sk. saņemt kā maksu par pakalpojumiem, pārvaldījumā esošos klienta vērtspapīrus vai tos pārdot kredītiestādes akcionāriem,
- 3) veikt darījumus, kuros kredītiestāde vai tās darbinieki kā brokeri vai pilnvarotas personas vienlaicīgi pārstāv darījuma otru pusi,
- 4) iegādāties vērtspapīrus, kurus emitējuši kredītiestādes akcionāri,
- 5) mainīt pārvaldāmos vērtspapīrus pret kredītiestādes vai tās akcionāru īpašumā esošajiem vērtspapīriem vai vērtspapīriem, ko emitējuši kredītiestādes akcionāri.

Jebkuram potenciālajam klientam ir jāpievērš uzmanība šai niansei slēdzot trasta līgumu ar Latvijas Republikas kredītiestādi. Bez tam šādā gadījumā kredītiestādei ir pienākums informēt klientu par veikto šādu darbību; turklāt šo darījumu cenai ir jābūt tirgus cenai vai klientam izdevīgākai cenai. Pienākums pierādīt tirgus vai labāku cenu, saskaņā ar FKTK Noteikumu 12.punktu, ir kredītiestādei.

FKTK Noteikumu 13.punkts kredītiestādei aizliedz:

- 1) iegādāties klienta īpašumā vērtspapīrus, kurus emitējuši tādi uzņēmumi, kas likumā noteiktajā kārtībā atzīti par likvidējamam, vai maksātnespējīgiem, vai mainīt pārvaldāmos vērtspapīrus pret šādiem vērtspapīriem;
- 2) atsavināt pārvaldāmos vērtspapīrus saskaņā ar līgumiem, kuros paredzēta samaksas atlikšana ilgāk par 30 dienām,
- 3) apgrūtināt pārvaldāmos vērtspapīrus, nodrošinot savu saistību izpildi, akcionāru saistību izpildi vai jebkuru citu trešo personu saistību izpildi,
- 4) nodot glabāšanā pārvaldāmos vērtspapīrus, norādot kā vērtspapīru pārvaldītāju trešo personu,
- 5) noguldīt pārvaldījumā esošos naudas līdzekļus par labu trešajām personām,
- 6) slēgt apdrošināšanas līgumus uz pārvaldījumā esošo naudas līdzekļu rēķina par labu trešajām personām,
- 7) nodot klienta līdzekļus pārvaldīšanā trešajai personai, izņemot gadījumus, kad tas ir nepārprotami ietverts ar klientu noslēgtā trasta līguma noteikumos.

Gan savulaik LB Noteikumi, gan šobrīd spēkā esošie FKTK Noteikumi ir iedzīvinājuši kredītiestāžu sniegtās trasta operācijas Latvijas Republikā. Šeit analogā veidā parādās visas trīs trastā tiesiskajās attiecībās iesaistītās personas:

klients – kā trasta dibinātājs, *kredītiestāde* – kā trasta pārvaldnieks, kas pārvalda klienta līdzekļus saskaņā ar trasta līguma noteikumiem un FKTK Noteikumiem, un *labuma guvējs*, kas var būt gan kredītiestādes klients, gan jebkura cita trešā persona. Protams, trasta operāciju piemērošanas sfēra pagaidām ir visai ierobežota, jo attiecas uz naudas līdzekļu piesaisti un sekojošām operācijām vērtspapīru tirgū. Jāņem vērā, ka līdzīgi ka Krievijas Federācijā (skatīt promocijas darba 2.5 nodaļu), trasta operācijas Latvijas Republikas kredītiestādēs tikai daļēji atbilst “klasiskajam” anglo sakšu trustam, jo trasta dibinātājs paliek trasta pārvaldīšanā nodotās mantas juridiskais īpašnieks. Līdz ar to trasta dibinātāja kreditori var vērst piedziņu uz trasta pārvaldīšanā nodoto mantu. Arī kopumā FKTK Noteikumi ir visai vispārīgi, un, pamatojoties uz citu valstu pieredzi, tos vajadzētu papildināt un kā minimums noteikt:

1. kredītiestādes atskaites struktūru klientam,
2. ierobežojumus kredītiestādes darbiniekiem pāriet darbā no vērtspapīru nodaļas uz trasta nodaļu vai otrādi, vai savienot šos pienākumus;
3. precizējumus kredītiestādes attiecībām ar trešajām personām (Piemēram, parakstoties klienta vārdā, obligāti jābūt piezīmei “Klienta vārdā” vai “Pārvaldnieks”).

Ja mēs ieskatāmies statistikas datus, tad kopumā Latvijas bankas ir piesaistījušas aktīvus pārvaldīšanā zem pusmiljarda latu robežas:

Latvijas banku bilances kopsavilkuma salīdzinājums (tūkstošos latu)
(30.09.2005 – 30.09.2006)

Datums	Aktīvi kopā	Aktīvi pārvaldīšanā
30.09.2005	9 794 887	444 730
31.12.2005	10 942 873	375 741
31.03.2006	11 632 328	431 605
30.06.2006	13 013 285	453 004
30.09.2006	14 311 725	448 931

Avots: Finanšu un kapitāla tirgus komisija.

Elektroniski pieejams: http://www.fktk.lv/texts_files/Bankas_ceturksnis_3_2006_LV.xls

Ņemot vērā, ka banku kopējie aktīvi pieaug visai dinamiski, tad jāatzīmē ka trasta pārvaldīšanā nodotie aktīvi īpaši nepalielinās, un epizodiski pat samazinās. Būtu jādomā, ka šo pakalpojumu padarīt klientiem interesantāku un drošāku, un viens no piedāvājumiem varētu būt īpašs likums par trastiem, bet par to sīkāk turpmākajās apakšnodaļās. Salīdzinoši ar citām jurisdikcijām, kas piedāvā trasta pakalpojumus, Latvijā kopējais pārvaldāmo aktīvu apjoms nav liels. Salīdzinoši, piemēram, Lihtenšteinā 2005.gada beigās tika pārvaldīti 181,7

miljardi Šveices franku⁴¹⁷ (Pēc Latvijas Bankas kursa 1 Šveices franks pielīdzināms aptuveni 0,44 latiem); tātad mazajā Lihtenšteinā tika pārvaldīti aptuveni 79,948 miljardi Latvijas latu, kas pārsniedz Latvijas sniegumu 160(!) reizes.

Savukārt Džersijas salā aktīvi pārvaldīšanā pēdējo piecu gadu laikā ir dubultojušies: no 79,6 miljardiem ASV dolāru (56,6 miljardi Lielbritānijas mārciņu) 2001.gadā līdz 154,2 miljardiem ASV dolāru (83,4 miljardi Lielbritānijas mārciņu) 2006.gadā. Kā lielākie pārvaldnieki jāmin “Mourant International Finance Administration” (58 miljardi ASV dolāru) un “Royal bank of Scotland International” (22,6 miljardi ASV dolāru)⁴¹⁸. Tā kā Latvijai ir iespējams panākt vēl lielāku trustā pārvaldīto aktīvu kopējo apmēru.

Kopsavilkums. Latvijas Bankas un vēlākie FKTK noteikumi ir pirmais normatīvais akts Latvijā, ar kura palīdzību Latvijā tika ieviests trusts. Taču tas ir kvazi – trusts pēc līdzības ar Krievijas Federācijas Civilkodeksu, un šī tiesību instrumenta pamatā nav anglo – sakšu trasta būtība. Apskatītie prakses piemēri norāda uz nepilnībām esošajos FKTK noteikumos, un autors promocijas darba priekšlikumos ir devis savus priekšlikumus noteikumu pilnveidošanai.

⁴¹⁷ Wilhelm T. Liechtenstein. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006 p.61.

⁴¹⁸ [Jersey Fund Sector Doubles in 5 Years. OCRA Worldwide Newsletter.](#)

Elektroniskais resurss:

www.ocraworldwideweb.com/story_friendly2.asp?storyname=25465

(Skatīts 06.12.2006)

5.4. Pilnvarojuma līguma nošķiršana no trasta

Latvijas Republikā pēdējos piecpadsmit gados ir ieviesusies prakse slēgt trasta līgumu atsaucoties uz Latvijas Republikas Civillikumu (LCL), kurā gan jēdziens “trasts” nemaz nav minēts; arī pašā līgumā termins “trasts” tiek minēts tikai nosaukumā. Šajā gadījumā tiek mēģināts izmantot pēc analogijas Civillikuma pilnvarojuma līgumu (2289. – 2317.pants) un pantus par “klusu vietniecību” (1516. – 1518.pants). Viens no šādiem trasta līgumiem, kas ir nonācis publiskajā telpā, ir līguma kopija, ko 1993.gada 23.jūlijā noslēguši Aivars Lembergs un Ainārs Gulbis⁴¹⁹. Šā trasta līguma 1.pantā ir noteikts sekojošais: “Aivars Lembergs pilnvaro Aināru Gulbi pārvaldīt un turēt A.Lembergam piederošās akciju sabiedrības “Software House Rīga” desmit akcijas 20.000 Latvijas rubļu jeb 100 latu nominālvērtībā. A.Gulbis pārstāv Pilnvardevēja intereses akciju sabiedrības pilnsapulcē kā A.Lemberga pilnvarnieks un pārējās akciju sabiedrības institūcijās”. Vēl kā nozīmīgas detaļas jāmin līguma 3.pants, kas nosaka pilnvarniekam aizliegumu bez Pilnvardevēja īpaša pilnvarojuma atsavināt minētās akcijas, kā arī ieķīlāt tās un apgrūtināt ar jebkādiem parādiem un saistībām. Līguma 5.pants dod tiesības Pilnvarniekam saņemt visas dividendes, citus maksājumus un jebkurus augļus, kas pienākas no piedalīšanās akciju sabiedrībā un nodot tos Pilnvardevējam. Savukārt Līguma 6.pants nosaka, ka “Šis līgums ir uzskatāms par konfidenciālu un nav izpaužams trešajām personām”, no kā var prezumēt ka akcionāru reģistrā kā akcionārs skaitījās Ainārs Gulbis. Pašā līgumā nav norādīts, kuras valsts materiālais likums ir piemērojams. Kā vērtēt šādu līgumu, un vai tas patiešām ir trasta līgums?

Lai varētu sniegt atbildi uz doto jautājumu īsi ieskatīsimies pilnvarojuma līguma tiesiskajā regulējumā Latvijas civiltiesībās. LCL 2289.pantā ir dota pilnvarojuma līguma definīcija: “Ar pilnvarojuma līguma viena puse (pilnvarnieks, uzdevuma ņēmējs) uzņemas izpildīt otrai (pilnvaras devējam, pilnvarotājam, uzdevuma devējam) – zināmu uzdevumu, bet pilnvaras devējs apņemas pilnvarnieka rīcību par sev saistošu”. LCL 2291.pants nosaka, ka pilnvarniekam var uzdot nevien vest atsevišķas un noteiktas lietas – ar speciālpilnvaru, bet arī pārzināt visas pilnvarotāja lietas – ar universālpilnvaru, kā arī tikai zināmas šķiras lietas – ar ģenerālpilnvaru. Līdzēju attiecības pret trešajām personām nosakāmas pēc vispārējiem noteikumiem par vietniecību (LCL 887.pants).

⁴¹⁹ Oriģināla kopiju skatīt: Lapsa L., Jančevska K. Kas ir Lembergs. Ventspils mēra ceļš uz naudu un varu. Bez izdevēja, 2006, 106.-107.lpp.

Savukārt LCL 2295.pants uzliek par pienākumu pilnvarniekam izpildīt viņam doto uzdevumu ar lielāko rūpību, un viņš atbild pilnvarotājam par katru neuzmanību. Par nejauša gadījuma sekām pilnvarnieks atbild tikai tad, kad viņš noteikti uzņēmis risku. Pilnvarotājs nedrīkst pārkāpt viņam dotā uzdevuma robežas, un viņam ir jārikojas vispirms pēc pilnvarotāja norādījumiem. Ja nav noteiktu norādījumu, kaut tas arī būtu pat universālpilnvarnieks, jārikojas nevis vienīgi pēc savas iegribas, bet tā, kā attiecīgā gadījumā, domājams, rīkotos pats pilnvarotājs, lai lietu visizdevīgāk nobeigtu; ģenerāl- un speciālpilnvarnieki drīkst uzsākt tikai tādu darbību, ko prasa viņiem uzdotās lietas raksturs un kas stāv ar to nepieciešamā sakarā.

Runājot par augstākminēto līgumu, tad jāatzīst, ka šāds “trasta līgums”, kas pamatojas uz LCL normām par kluso vietniecību ir spēkā arī Latvijā, izņemot ja tas ir pretrunā ar kādu no speciālo likumu normām, piemēram, likumu “Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā”⁴²⁰. Lai arī līguma nosaukumā ir vārds “trasts”, tomēr realitātē tas ir fiduciārais darījums (skatīt promocijas darba 5.1.apakšnodaļu).

Kopsavilkums. Kopumā mēs varam teikt, ka pilnvarojuma līgumā LCL zināmā mērā varam atrast dažas līdzības ar anglo – sakšu trastu; to starpā trasta dibinātāja un trasta pārvaldnieka un pilnvaras devēja un pilnvarnieka savstarpējo tiesību un pienākumu kopums, kā arī trasta pārvaldnieka un pilnvarnieka tiesības un pienākumi formāli ir līdzīgi. Formāli Latvijas juristam nav problēmu sastādīt dokumentu, kas pēc savas būtības būtu ļoti līdzīgs trasta līgumam, ar pilnvarojuma līguma palīdzību, kur pilnvarotājs būtu kā trasta dibinātājs un pilnvarnieks pildītu trasta pārvaldnieka funkcijas. Par labuma guvēju pilnvarotājs var noteikt jebkuru personu, sevi protams ieskaitot. Piemēram, namīpašnieks ar pilnvarojuma līgumu šādi var nodot savu namīpašumu pilnvarnieka pārvaldīšanā ar noteikumu, ka iegūtā peļņa tiks akumulēta namīpašnieka meitai studiju vajadzībām. Taču ar formālu trasta līguma sastādīšanu vēl nepietiek, jo pilnvaras devēja kreditori varētu vērst piedziņu uz pilnvaras devēja pilnvarniekam pārvaldīšanā nodoto īpašumu, jo šis īpašums joprojām ir pilnvaras devēja īpašums, un tas nav nodalīts atsevišķi no pilnvaras devēja vai pilnvarnieka īpašuma (pilnīgi pretēji tam trastā nodotais īpašums ir atsevišķi nodalīts no trasta dibinātāja īpašuma, arī tituls uz šo īpašumu ir trasta pārvaldnieka vārdā).

⁴²⁰ Latvijas Vēstnesis, 2002. 9.maijā. Spēkā no 10.05.2002.

5.5 Privātie pensiju fondi un ieguldījumu sabiedrības

Privāto pensiju fondi Latvijā pēc savas būtības ir analogs tiesību institūts anglo-sakšu pensiju trastam. Likums “Par privātajiem pensiju fondiem”⁴²¹ (turpmāk tekstā – Likums) tika pieņemts 1997.gada 5.jūnijā, un pēdējie būtiskie grozījumi bija saistībā ar Latvijas iestāšanos Eiropas savienībā. Saskaņā ar šī Likuma 3.panta 1.daļu, privātais pensiju fonds (turpmāk tekstā - Pensiju fonds) ir komercregistrā ierakstīta akciju sabiedrība, kurai Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) šajā likumā noteiktajā kārtībā ir izsniegusi licenci pensiju fonda darbībai (turpmāk tekstā - Licence).

Pensiju fonds saskaņā ar likumu un pensiju plāniem uzkrāj un iegulda pensiju plānu dalībnieku pašu izdarītās un viņu labā brīvprātīgi izdarītās naudas līdzekļu iemaksas, lai nodrošinātu šiem dalībniekiem papildpensiju. Pensiju fondam, kas piedāvā vienīgi noteikto iemaksu plānu bez garantēta ienesīguma vai šajā plānā neparedz biometrisko risku segumu, ienākumu pārsniegumu pār izdevumiem nevar izņemt vai izmaksāt akcionāriem dividendēs, un tas pilnībā ieskaitāms pensiju plānu dalībnieku individuālajos kontos atbilstoši šā likuma prasībām (Likuma 3.panta 4.daļa).

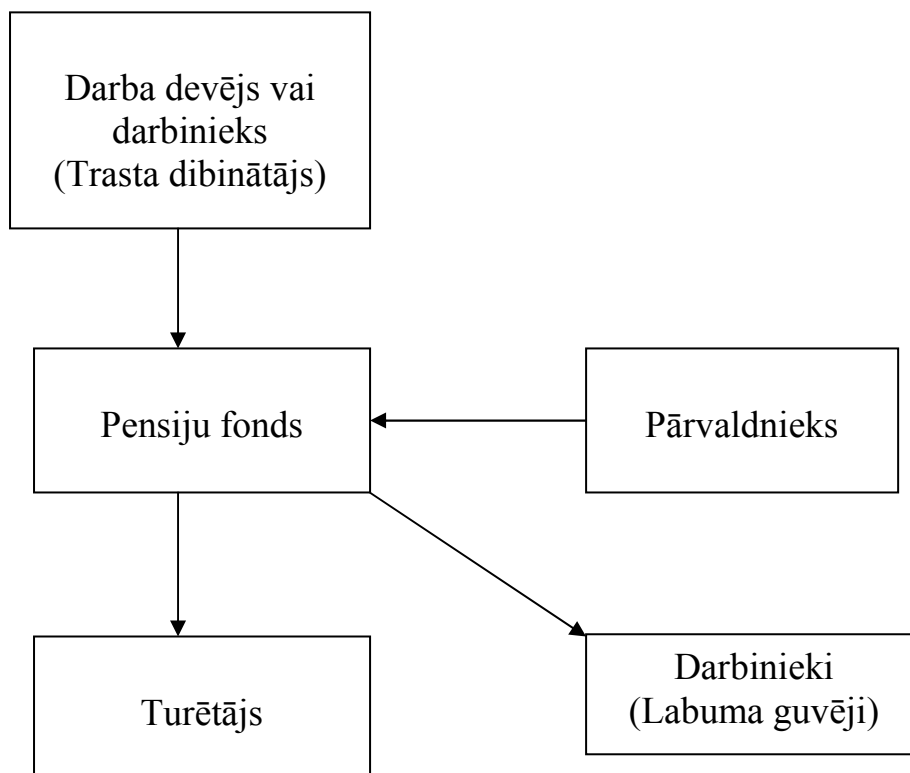
Likuma 20.panta 4.daļa nosaka, ka Pensiju plāna līdzekļu pārvaldītājs nodrošina pensiju plānā apstiprinātās ieguldījumu stratēģijas realizēšanu un noteikumu ievērošanu attiecībā uz pensiju fonda ieguldījumiem, veic norēķinus ar naudas līdzekļiem, kas iemaksāti saskaņā ar pensiju plānu, saņem un pārved finanšu instrumentus un veic citus darījumus ar pensiju plāna aktīviem atbilstoši likuma prasībām un FKTK reģistrētajiem pensiju plāniem. Savukārt Pensiju plāna līdzekļu turētājs atbilstoši ar pensiju fonda valdi noslēgtā līguma noteikumiem pieņem iemaksas pensiju plāna kontos, saņem un tur finanšu instrumentus, kā arī dokumentu oriģinālus attiecībā uz naudas līdzekļiem un citu īpašumu, kas veido pensiju plāna aktīvus, maksājumu dokumentus par naudas kreditēšanu vai debetēšanu pensiju plāna naudas līdzekļu turēšanai izveidotajos banku kontos, izpilda rīkojumus, kas attiecas uz pensiju plāna līdzekļu un finanšu instrumentu pārvedumiem (Likuma 21.panta 1.daļa).

Ļoti būtiska ir Likuma 26.panta 1.daļa: gadījumā, ja pensiju fonda līdzekļu pārvaldītājs vai līdzekļu turētājs ir atzīts par maksātnespējīgu un tiek uzsākta bankrota procedūra vai ja līdzekļu pārvaldītājam vai līdzekļu turētājam atņemta attiecīgā licence, ar pensiju fonda valdes lēmumu ieceļams jauns līdzekļu pārvaldītājs vai līdzekļu turētājs un fonda aktīvi pārvedami jaunajam līdzekļu pārvaldītājam vai līdzekļu turētājam. Līdz ar to pensiju fonda līdzekļi

⁴²¹ Par privātajiem pensiju fondiem: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 20.jūnijā.

tiek saglabāti pensiju plāna dalībniekiem, un no pensiju fonda netiek segtas pensiju fonda pārvaldnieka vai tuētāja saistības pret kreditoriem.

No augstāk minētā izriet, ka pensiju fonda darbībā var saskatīt analogijas ar anglo – sakšu trastu: darba devējs vai darbinieks ir kā trasta dibinātājs, pensiju fonda līdzekļu pārvaldnieks ir trasta pārvaldnieks, bet darbinieks ir labuma guvējs tikai sasniedzot pensiju fonda plānā noteikto vecumu. Shematiski to var attēlot sekojoši:

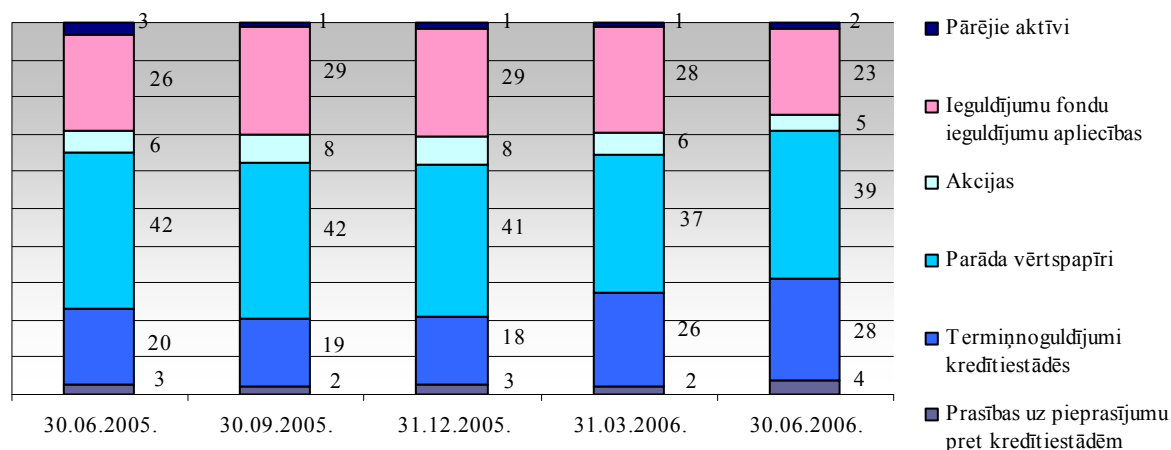
Shēma Nr.6

Saskaņā ar Likumā dotajām definīcijām, pensiju plāns ir sistematizētu noteikumu kopums, saskaņā ar kuru pensiju fondā tiek uzkrāta papildpensija, ieguldīti un izmaksāti uzkrātie līdzekļi; jeb runājot trastu terminoloģijā, tie ir trasta pārvaldīšanas nosacījumi, kuri jāpilda trastā iesaistījām pusēm. Pēc FKTK publiski pieejamās informācijas 2006. gada 30. jūnijā Latvijā darbojās seši privātie pensiju fondi: pieci atklātie (Latvijas banku meitas sabiedrības) un viens slēgtais pensiju fonds. Pārskata perioda beigās seši privātie pensiju fondi piedāvāja 14 pensiju plānus. Kopumā tikai 82,234 dalībnieki (7% no Latvijas ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem⁴²²) bija iesaistījušies pensiju plānos⁴²³. Var

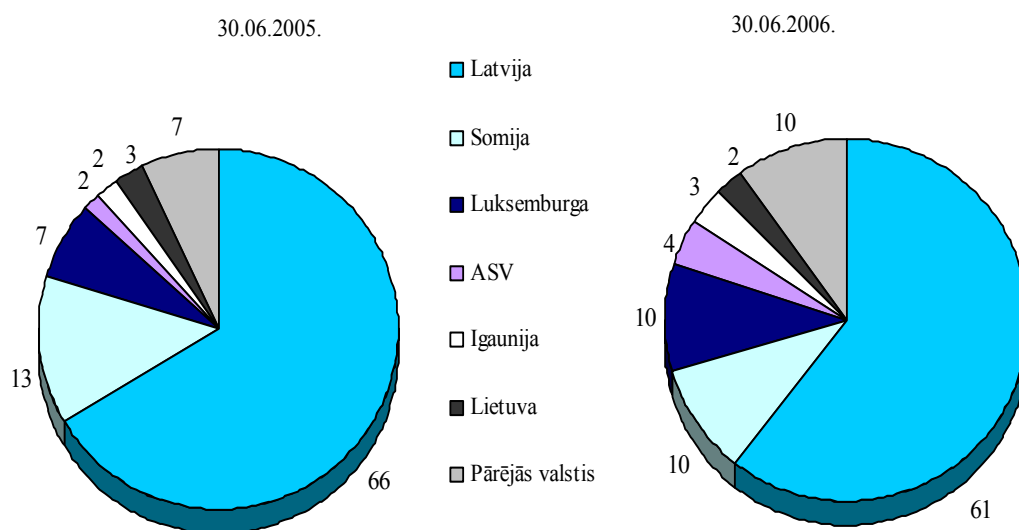
⁴²² Centrālās statistikas pārvaldes informācija – www.csb.lv.

secināt, ka pagaidām pensiju fondi nav diez ko populāri Latvijā, savukārt aplūkojot aktīvu struktūru un izvietojumu pa valstīm (skatīt zemāk), tad šobrīd vispopulārākie ieguldījumi ir parāda vērtspapīri Latvijā. Jādama, ka ar trasta instrumenta popularizēšanu, pieaugs arī pensiju fondu dalībnieku skaits.

Pensiju plānu aktīvu struktūra (procentos):

Pensiju plānu ieguldījumi pēc ģeogrāfiskā izvietojuma (procentuāli)⁴²⁴:

Savukārt ieguldījumu pārvaldes sabiedrība ir analogs tiesību institūts anglo-sakšu ieguldījumu trastam. Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums⁴²⁵

⁴²³ Avots: http://www.fktk.lv/texts_files/0_PPF_Vispariga_info.doc (Aplūkots 07.12.2006)

⁴²⁴ Turpat

⁴²⁵ Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 30.decembrī

(Turpmāk tekstā – Likums) tika pieņemts Latvijas Republikā 1997.gada 18.decembrī; tas stājās spēkā kopš 1998.gada 1.jūlija.

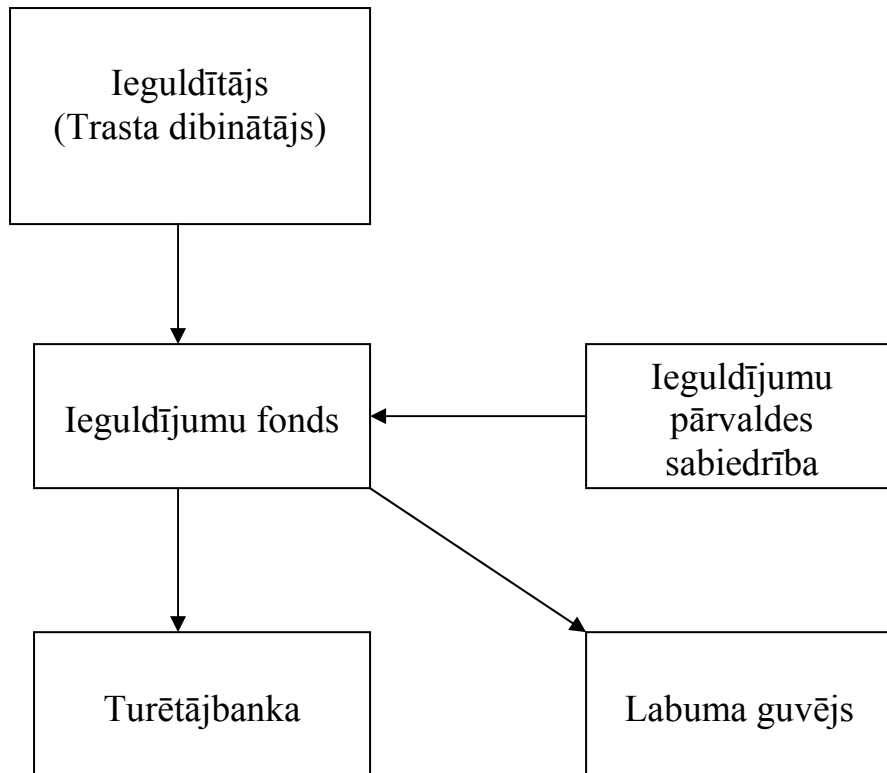
Pavisam īsi apskatīsim ieguldījumu pārvaldes sabiedrības tiesisko regulējumu. Fonda ieguldītājs ir persona, kas ieguldījumu fondā iegulda naudas līdzekļus. Ieguldījumus ieguldījumu fondā un no šīs līdzdalības izrietošās tiesības apliecina ieguldījumu apliecība, kas ir pārvedams vērtspapīrs. Savukārt ieguldījumu fonds (Turpmāk tekstā - Fonds) ir lietu kopība, ko veido pret ieguldījumu apliecībām izdarītie ieguldījumi, kā arī darījumos ar ieguldījumu fonda mantu un uz tajā esošo tiesību pamata iegūtās lietas. Savukārt Fonda manta ir lietas, kuru kopība veido ieguldījumu fondu (Likuma 1.pants).

Likums atļauj ieguldījumu pārvaldes sabiedrībai veikt ieguldījumus sekojošos objektos:

1. Pārvedami vērtspapīri,
2. naudas tirgus instrumenti,
3. nekustamais īpašums,
4. noguldījums kredītiestādē
5. citi finanšu instrumenti, kurus saskaņā ar Likuma noteikumiem ieguldījumu pārvaldes sabiedrība ir tiesīga iegādāties par fonda mantu.

Latvijā ieguldījumu pārvaldes sabiedrību drīkst dibināt tikai akciju sabiedrības formā, un darbību drīkst uzsākt tikai pēc tam, kad FKTK ir izsniegusi licenci pārvaldes pakalpojumu sniegšanai (Likuma 4.pants). Pārvaldes sabiedrībai fonda aktīvi ir jāglabā turētājbankā, kas veic fonda aktīvu uzskaiti, darījumus ar aktīviem un citus pienākumus.

Likuma 20.panta 1.daļa nosaka, ka Ieguldījumu fonds nav juridiskā persona. Vienlaicīgi Fonda manta ir Fonda ieguldītāju kopīga manta, un tā turama, iegrāmtojama un pārvaldāma šķirti no sabiedrības, citu tās pārvaldē esošo fondu, kā arī turētājbankas mantas. Fonda ieguldītājam nav tiesību prasīt fonda dalīšanu. Tāpat šādu tiesību nav arī ieguldītāja ieķīlātās mantas ķīlas ņēmējam, kreditoram vai administratoram ieguldītāja maksātnespējas procesā. Līdzīgi Fonda mantu nedrīkst iekļaut pārvaldes sabiedrības vai turētājbankas kā parādnieka mantā, ja sabiedrība vai turētājbanka pasludināta par maksātnespējīgu vai tiek likvidēta. Vienīgā iespēja, kas paveras kreditoriem, ir vērst piedziņu pret Fonda ieguldītāju par tā saistībām. To var darīt ar prasījumiem pret katra ieguldītāja ieguldījumu apliecībām, bet ne uz Fonda mantu. Tādējādi ieguldītāji var būt droši, ka pārvaldes sabiedrības vai turētājbankas maksātnespējas gadījumā, ieguldījumu apliecības būs droši nosargātas pret trešo personu prasījumiem. Shematiski to var attēlot sekojoši:

Shēma Nr.7

Ja mēs salīdzinām klasisko trastu un ieguldījumu fondus Latvijas Republikā, tad galvenā atšķirība izpaužas apstākļi, ka trasta ieguldītājs ir pilnībā pārrāvis savas īpašumtiesības saites ar trasta pārvaldīšanā nodoto mantu, kamēr ieguldījumu fondā ieguldītāja kreditori var vērst piedziņu pret ieguldījuma apliecībām. Tomēr mūsu ieguldījumu sabiedrībām ir daudz analogiska ar anglosakšu kopējo ieguldījumu fondiem, piemēram, nekustamā īpašuma ieguldījumu trastiem (*REIT* – angļu val.). Par *REIT* fondiem sīkāk skatīt grāmatas 1.3.nodaļu.

Kopsavilkums. Privātie pensiju fondi un ieguldījumu fondi Latvijas Republikā pilda tās pašas funkcijas, ko anglo – sakšu tiesību valstīs pensijas trasts vai ieguldījumu trasts. Arī tiesiskais mehānisms sakrīt ar analogo mehānismu trastā. Tādējādi, Latvijas tiesību sistēmā anglo – sakšu trasts jau ir pārņemts, un nekādu nesaderību ar Latvijas tiesībām tas nerada.

5.6. Starptautisko privāttiesību likuma projekts

Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas savulaik sagatavotais Starptautisko privāttiesību likuma projekts⁴²⁶ varēja kļūt par pirmo Latvijas Republikas normatīvo aktu, kur vienā likumā kompleksi tiktu risinātas visas galvenās ar starptautiskajām privāttiesībām saistītās problēmas, un, it īpaši jau Latvijas likumu kolīzijas ar ārvalsts likumiem. Lai arī kopumā projekts bija tālu no pilnības, un tam vajadzēja papildinājumus un grozījumus, tomēr beigu beigās tā virzība tika vispār apturēta.

Īpaši jāatzīmē, ka šajā likumprojektā tika mēģināts risināt arī ar ārvalstīs izveidotajiem trastiem izraisītās tiesību kolīzijas Latvijā. Projekta 140.pantā tika dota anglo – sakšu trasta definīcija, kas faktiski neatšķiras no pasaulē izplatītās trasta definīcijas:

“Trasts šī likuma izpratnē ir ar testamentu vai līgumu nodibināta tiesiska attiecība, kurā viena persona (trasta devējs) nodod otrai personai (pilnvarniekam) mantu savā vai kādas trešās personas interesēs vai kādam noteiktam mērķim, ja ir visi sekojoši apstākļi:

- 1) pilnvarniekam nodotā manta veido atsevišķu masu un nav pilnvarnieka īpašumā;
- 2) darījumi ar šo mantu tiek slēgt pilnvarnieka vārdā;
- 3) pilnvarniekam ir rīcības tiesība ar šo mantu un pienākums to pārvaldīt saskaņā ar trasta līgumu, testamentu vai likumu.

Tas, ka trasta devējs patur atsevišķas tiesības vai pilnvarnieks gūst kādu labumu no pārvaldīšanā nodotās mantas, neietekmē trasta būtību”.

Šeit uzreiz jāpiezīmē, ka šī likumprojekta autori pieļāva mazu neprecizitāti šajā definīcijā. Definīcijas sākumā, kur tiek uzskaitīti trasta izveidošanas veidi, ir jāmin arī trasta izveidošanas iespēja saskaņā ar likumu, kas ir visai izplatīta prakse pasaulē.

Projekta 141.pantā pirmo reizi Latvijā tika noteikta lietu piekritība Latvijas tiesām par trastiem. Šis pants noteica, ka lietas par trastiem ir piekritīgas Latvijas tiesām, ja Latvijas teritorijā atrodas pārvaldīšanā piešķirtā manta vai tās daļa. Lieta ir piekritīga tiesai pēc mantas vai tās daļas atrašanās vietas.

Savukārt projekta 142.pants regulēja trastam piemērojamās tiesību normas. Ja trasts ir nodibināts ar līgumu, ir piemērojami šī likuma (starptautisko privāttiesību likuma) vispārīgie noteikumi par līgumiem, respektīvi jāmeklē

⁴²⁶ Nav oficiāli publicēts. Likumprojekta autors bija Tieslietu ministrijas darbinieks J.Rudevskis. Likumprojekts ir autora rīcībā.

visciešākās piesaistes likums. Nosakot, ar kuru valsti trastam ir visciešākās saikne, tiesai jāņem vērā:

- 1) trasta devēja⁴²⁷ noteiktā mantas atrašanās vai pārvaldīšanas vieta;
- 2) pilnvarnieka domicils;
- 3) trasta mērķis un šī mērķa izpildes vai realizācijas vieta.

142.panta 2.daļa noteica, ka, ja trusts ir nodibināts ar testamentu, ir piemērojamas tās tiesību normas, kuras testamentā ir noteicis trasta devējs (dibinātājs). Ja šādas tiesību normu noteikšanas nav, ir piemērojamas tās tiesību normas, kas ir piemērojamas pašam testamentam. Diemžēl, likumprojektā netika atrunātas kolīzijas, kad trusts ir nodibināts ar likumu.

Ļoti moderna norma, kas atbilst Hāgas konvencijai par trustiem, ir ietverta 142.panta 3.daļā, kas pieļāva atsevišķiem trasta elementiem piemērot citas valsts tiesību normas, nekā tās, kas ir piemērojamas trastam saskaņā ar 142.panta 1. un 2.daļu.

142.panta 4.daļa noteica, ka ja saskaņā ar šo pantu piemērojamās tiesību normas ir Latvijas vai jebkuras citas valsts tiesību normas, kuras tiesību sistēmā trusts kā atsevišķs tiesību institūts nepastāv, ir piemērojamas normas par pilnvarojumu un citas konkrētās lietas apstākļiem piemērotās normas pēc tiesas ieskata.

Faktiski, lai arī Starptautisko privāttiesību likuma projektā tika doti tikai trīs panti tiešā saistībā ar trustiem, tomēr šie panti, kas gan ir ar mazām neprecizitātēm, kopumā atrisina Latvijas Republikas starptautisko privāttiesību normu kolīzijas: kad lietas piekrīt Latvijas tiesām un kurš ir piemērojamais likums.

Saistībā ar Starptautisko privāttiesību likuma pieņemšanu, tāpat kā Hāgas konvencijas par trustiem piemērojamo likumu un to atzīšanu ratifikāciju, būtu jāizdara arī izmaiņas Latvijas Civilprocesa likumā. Piemēram, Civilprocesa likuma 25. un 29.pantā, nosakot, ka lietas par trustā nodotu Latvijā atrodošos īpašumu, izskata apgabaltiesas pēc šī īpašuma atrašanās vietas. Līdzīgi, kamēr trusts netiek pārņemts Latvijā, bet mēs to tikai atzīstam kā tiesību institūtu starptautisko privāttiesību ietvaros, nopietnas izmaiņas Latvijas Civilkumā nav nepieciešamas. Tomēr, Civillikuma Lietu tiesību daļā (manuprāt tieši lietu tiesībās, jo Latvijas juristiem visgrūtāk ir saprast to, ka anglo – sakšu trustā pastāv ļoti specifiskas īpašumtiesības, kas neatbilst ne klasiskam īpašumam, ne klasiskam valdījumam romāņu – ģermāņu tiesību izpratnē) vajadzētu atrunāt, ka

⁴²⁷ Saglabāta likumprojekta oriģinālvaloda. Manuprāt labāk lietot terminu “dibinātājs”.

trasta regulējums ir noteikts Starptautisko privāttiesību likumā, vai arī atsaukties uz Hāgas konvenciju par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu.

Pavisam nesen Ministru kabinets pieņēma koncepciju par starptautisko privāttiesību nacionālo regulējumu.⁴²⁸ Koncepcija paredz četrus veidus risinājumiem kā pilnveidot Latvijas Republikas tiesisko regulējumu starptautisko privāttiesību jomā:

- 1) papildināt Civillikuma ievadu ar kolīziju normām svarīgākajos Civillikumā regulētajos jautājumos, vienlaikus papildinot pārējos speciālos likumus ar attiecīgām kolīziju normām un Civilprocesa likumu un speciālos likumus - ar starptautiskās piekritības normām;
- 2) jauna Starptautisko privāttiesību likuma izstrāde, ietverot tajā vispārīgās starptautisko privāttiesību normas un visaptverošas likumu kolīziju normas, vienlaikus papildinot Civilprocesa likumu un speciālos likumus ar starptautiskās piekritības normām;
- 3) jauna Starptautisko privāttiesību likuma izstrāde, ietverot tajā vispārīgās starptautisko privāttiesību normas, likumu kolīziju normas un starptautiskās piekritības normas;
- 4) jauna Starptautisko privāttiesību likuma izstrāde, ietverot atsevišķās lietu kategorijās vispārīgās starptautisko privāttiesību normas, kolīziju normas, starptautiskās piekritības normas un normas par ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanu.

Tieslietu ministrija atbalstīja trešo variantu, jo atšķirībā no pirmajiem diviem risinājuma variantiem likumu kolīziju un starptautiskās piekritības normu esība vienā normatīvajā aktā nodrošina efektīvāku to savstarpējās atbilstības nodrošināšanu, tai skaitā arī gadījumos, kad tiek apsvērta izmaiņu veikšana tikai lietu piekritības vai tikai kolīziju normu noteikumos. Šis variants neparedz jaunajā likumā ietvert starptautiskā civilprocesa normas par ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanu un izpildi, ko šobrīd pamatā regulē Civilprocesa likuma F daļas noteikumi, jo šī joma ir ļoti cieši saistīta ar citām Civilprocesa likumā paredzētajām procesuālajām normām un kārtību, kā arī paredzamajiem grozījumiem šajos noteikumos. Tādējādi ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes jautājumu regulējums Civilprocesa likumā tiktu saglabāts, ja nepieciešams, veicot izmaiņas arī šajos noteikumos.

⁴²⁸ Par Koncepciju par starptautisko privāttiesību regulējumu: MK 2006.gada 3.novembra rīkojums Nr. 859. *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 7.novembris.

Kopsavilkums. Ja Latvijā vēlreiz no jauna tiks uzsākts darbs pie starptautisko privāttiesību likuma sagatavošanas, tad tajā jāietver arī normas par trastiem, ņemot vērā jau iepriekš sagatavoto likumprojektu par starptautiskajām privāttiesībām, novēršot norādītās neprecizitātes.

5.7.Saskaņā ar ārvalsts likumu izveidota trasta izmantošana Latvijā.

Šajā nodaļā promocijas darba autors, izmantojot publiski pieejamo informāciju, apskatīs atsevišķus juridiskās prakses piemērus saistībā ar trastiem, kas izveidoti saskaņā ar ārvalsts likumu. Jāņem vērā, ka šādās lietās nav iespējams dabūt visu nepieciešamo faktisko materiālu, kas nav publiski pieejams.

5.7.1. A/s “Ave Lat Grupas” lieta

Kā jau tika minēts promocijas darba ievadā, masu informācijas līdzekļos saistībā ar trastiem viskaļāk izskanējusi lieta ir un paliek bijušajam Latvijas Republikas Ministru prezidentam Andrim Šķēlem piederošā uzņēmuma a/s „Ave Lat Grupa” nodošana trastā 1999.gadā. Šis fakts izsauca arī diskusijas par trasta būtību masu informācijas līdzekļos⁴²⁹. Valsts ieņēmumu dienests, kā arī Ģenerālprokuratūra, ir vairākas reizes veicis pārbaudi par šo darījumu, kura rezultātā A.Šķēle saņēma vekseli par kopējo summu 29 miljoni dolāru⁴³⁰. Jāmin piemēram, ka vēl 2003.gada 3.februārī Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) saņēma Iekšlietu ministrijas (IeM) parlamentārās sekretāres Lindas Mūrnieces lūgumu izvērtēt, kā bijušais Tautas partijas līderis Andris Šķēle ieguvis ārzonas kompānijas "Bolster Management Limited" vekseli 29 miljonu ASV dolāru vērtībā⁴³¹. Pēc vairāk nekā divu gadu ilgas pārbaudes KNAB neko pretlikumīgu tā arī nekonstatēja⁴³².

Neesmu nekāds A.Šķēles fans, bet jāatzīst, ka visas neskaitāmās pārbaudes izskatās tikai pēc politiskā pasūtījuma. Pats A.Šķēle radiointervijā 2000.gada pavasarī ir atzinis: “Kā zināt, vairāk nekā pirms gada jau bija legalizētas manas īpašuma attiecības attiecībā uz "Ave Lat grupu"; man nekas šeit nebija vairs jālegalizē. Tagad, kad pēc gada ir skaidri redzams, ka es esmu šo savu līdzdalību, lai izslēgtu jebkādu interešu konfliktu, esot valdības vadītājam, ar iespējamu savu biznesu, pārdevis, nu, tad mēģina kaut kādā veidā šo lietu pasniegt. Bet es domāju, ka te nu galīgi mēs nevaram par to runāt. Pasaulē gan daudz biežāk satraucas par aizdomīgiem mantojumiem un tādām lietām, kas ar zināmu regularitāti mēdz atkārtoties⁴³³”.

⁴²⁹ Ķirsons M. A.Šķēles īpašumus pārvaldīs trasta kompānija. *Dienas business*, 1999. 18.augustā, 8.lpp; Egle I., Rulle B. Ave Lat Grupu Šķēle nodod neatkarīgam pārvaldītājam. *Diena*, 1999. 18.augustā, 1.lpp.; Bārkere H. Trasts: atbildība par īpašuma pārvaldīšanu. *Diena*, 1999. 29.novembrī, 2.lpp. un daudzas citas.

⁴³⁰ Skatīt piemēram, Vanzovičs S. Institūcijas mokās ar Šķēles deklarāciju. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 28.jūlijā, 3.lpp.; Pētersons R. Kavē Šķēles vekseļa pārbaudi. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000.26.jūlijā, 1.lpp.; Pētersons R. Vēlreiz pārbaudīs Šķēles ienākumus. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 3.novembrī, 3.lpp.

⁴³¹ Latvijas Vēstneša pielikums “Jurista vārds”, 2003. 11.februārī

⁴³² Stroža M. Andra Šķēles vekselis – tīrs. *Dienas business*, 2005. 12.septembrī.

⁴³³ Ministru prezidenta A.Šķēles radiointervija Latvijas Radio 3.aprīlī. Publicēta: Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.aprīlī.

Savukārt nodot savus aktīvus trasta pārvaldīšanā nav nekāds likuma pārkāpums, un Latvijā, spriežot pēc “Ave Lat Grupas” lietas nav īpašu juridisku problēmu to izdarīt no privātpersonu puses.

Šajā apakšnodaļā promocijas darba autors, izmantojot publiski pieejamo informāciju, ir mēģinājis izpētīt a/s “Ave Lat Grupa” nodošanu ārzonas kompānijai trasta pārvaldīšanā, un kādas tiesiskas problēmas rodas šajā sakarā.

Saskaņā ar Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā pieejamajām ziņām SIA „Ave Lat Grupa” tika nodibināta 1994.gadā, bet 1997.gadā tika reorganizēta par akciju sabiedrību un uz to brīdi tās meitas uzņēmumi bija Latvijas pelnošākie pārtikas ražošanas uzņēmumi: a/s „Kaija”, a/s „Balticovo”, a/s „Laima” u.c. Par a/s „AveLat Grupa” vienīgo īpašnieku 1999.gadā kļuva A. Šķēle⁴³⁴. Nākamā gada 25.februārī a/s „Ave Lat Grupa” tika pārdēvēta par „New Tehnology and Business Development Corporation”, pie reizes nomainot arī vadību⁴³⁵, bet pēc 2000.gada 20.jūlija tā tika sadalīta četrās sabiedrībās ar ierobežotu atbildību⁴³⁶. Tad sākās koncernā ietilpstošo uzņēmumu izpārdošana⁴³⁷.

Stājoties Ministru prezidenta amatā, lai izvairītos no interešu konflikta sabiedrības acīs, A. Šķēle pieņēma lēmumu nodot a/s “Ave Lat Grupa” trasta pārvaldīšanā. Ņemot vērā, ka trasta izveidei Latvijā pirms tam nebija nozīmīgu precedentu, un trastā tika nodots Latvijas mērogiem liels uzņēmums, ir pamatota A.Šķēles izvēle šī darba veikšanai izvēlēties starptautisku auditorkompāniju ar pasaulē pazīstamu vārdu - „PriceWaterhouseCoopers”.

Auditorkompānija „PriceWaterhouseCoopers” sniedza A.Šķēlem juridisku palīdzību trasta izveidošanā. Līgumā tas tika definēts šādi: „Trīs mēnešu laikā no šī līguma parakstīšanas dienas izpildītājam pabeigt izpēti un sagatavot pasūtītājam piedāvājumu par iespējami labāko juridisko un finansiālo risinājumu, kas dotu tiesības pasūtītājam nodot akcijas neatkarīgam akciju pārvaldītājam (īpašniekam), un pasūtītāja akcepta saņemšanas gadījumā izpildītājam sagatavot visus nepieciešamos dokumentus par akciju pārvaldījumu”.⁴³⁸ Sākotnēji par trasta pārvaldītāju „PriceWaterhouseCoopers” izvēlējās ārzonas komercsabiedrību „Abacus (C.I.) Limited”, kas iespējams, ir meitas uzņēmums trasta pakalpojumu sniegšanas sabiedrībai „Abacus Financial

⁴³⁴ A/s “NTBDC” lietā Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā (154.lpp.) ir atrodama a/s “Ave Lat Grupa” 17.08.1999 izziņa Nr.274, ko parakstījis valdes priekšsēdētājs Pīters Mārtins, kas apliecina, ka Andrim Šķēlem pieder 14 998 800 akcijas.

⁴³⁵ Pētersons R. Ave Lat grupa pilnībā nomainīs vadību. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 9.martā, 3.lpp.

⁴³⁶ Balode H. Kurp stūrē bijušie avelatieši? *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 17.augustā, 6.lpp.; lēmumu par a/s “NTBDC” reorganizāciju 13.07.2000 pieņēma “Bolster Management Limited” direktore Elizabete Le Puadevina (*Elizabeth Le Poidevin*).

⁴³⁷ Zandfelde D. Avelatieši atbrīvojas no pārtikas uzņēmumiem. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 11.oktobrī, 7.lpp.

⁴³⁸ Pētersons R. Šķēles akciju ceļi ir neizdibināmi. *Neatkarīgā rīta avīze*, 1999. 7.decembrī, 1.lpp.

Services Group”⁴³⁹, kurai ir nozīmīga prakse un pieredze īpašumu trasta pārvaldīšanā. Bez tam, saskaņā ar “Abacus Group” Interneta mājaslapā sniegto informāciju, sākotnēji “Abacus Group” ietilpa “Coopers&Lybrand International”, tādējādi šī izvēle nav nejauša⁴⁴⁰. „PriceWaterhouseCoopers” pārstāvis Nils Melngailis ir apliecinājis, ka „saskaņā ar trustus regulējošo likumdošanu un vispārpieņemto praksi „Abacus (C.I.) Limited” ar tam nodoto īpašumu var rīkoties pilnīgi pēc saviem ieskatiem un realizēt visas īpašnieka funkcijas.”⁴⁴¹ Īpašumtiesības uz akcijām pārvaldītājam ir nodotas uz nenoteiktu laiku⁴⁴² ar tiesībām akcijas nodot pārvaldīt citai kompānijai.⁴⁴³ Savukārt „PriceWaterhouseCoopers” nodokļu un juridisko pakalpojumu direktore Latvijā Helēna Bārkere rakstā laikrakstam „Diena” apgalvoja, ka gadījumā ar Andra Šķēles īpašumu premjers nav trasta labuma guvējs⁴⁴⁴.

Lai arī „Abacus (C.I.) Limited” bija Menas salā reģistrēta komercsabiedrība, tomēr radiointervijā A.Šķēle noraidīja tās saistību ar “ārzonu biznesu”: „Nu, tas vārds "ofšors", es domāju, šeit nav īsti pareizs tādā ziņā, ka pārvaldnieks ir starptautiski atzīta kompānija, kas ir specializējusies tikai šādos pārvaldījumu darījumos, viņi izvēlas tos veidus un tamlīdzīgi. Tur nav nekāda slēpšanās, visi akcionāri tur ir redzami - kas ir zināms un reģistrēts. Starp citu, Latvijai ar attiecīgo Lielbritānijas salu ir arī investīciju vai nodokļu aizsardzības attiecīgais līgums, tā ka tur ir pilnīgi atklātas procedūras, arī visiem mūsu tiesībsargājošiem institūtiem”⁴⁴⁵.

Tomēr šajā gadījumā Ministru prezidents maldināja radioklausītājus un visu sabiedrību. Lai arī starp Latvijas Republikas valdību un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdību 1994.gada 24.janvārī Londonā tika parakstīts līgums par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību⁴⁴⁶ (turpmāk – Investīciju aizsardzības līgums), tomēr tas neattiecas uz kādu caurspīdīgumu patieso akcionāru noskaidrošanā vai tiesību sargājošo institūciju sadarbību. Investīciju aizsardzības līguma mērķi labi izsaka 2.panta 2.daļa: „Katrās Līgumslēdzējas Puses pilsoņu vai sabiedrību ieguldījumiem otras Līgumslēdzējas Puses teritorijā vienmēr tiks nodrošināts godīgs un taisnīgs režīms un pilnīga aizsardzība un drošība. Neviena Līgumslēdzēja Puse nekādā gadījumā ar nepamatotiem vai diskriminējošiem pasākumiem nekavēs otras

⁴³⁹ Skatīt mājaslapu Internetā: www.abacusglobal.com; spriežot pēc publiski pieejamās informācijas Internetā jāņem vērā, ka ar firmu Abacus ir sastopamas ļoti daudzas komercsabiedrības, un arī saistītās komercsabiedrības ir lielā skaitā.

⁴⁴⁰ Skatīt: www.abacusglobal.com/abacus/Home/About+Abacus/ (aplūkots 20.09.2005)

⁴⁴¹ Pētersons R. Šķēles akciju ceļi ir neizdibināmi. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 1999. 7.decembrī, 1.lpp.

⁴⁴² Brauna A. Abacus apstiprina: Šķēles īpašums ir pārņemts. *Diena*, 1999. 27.novembrī, 1.lpp.

⁴⁴³ Pētersons R. Šķēles akciju ceļi ir neizdibināmi. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 1999. 7.decembrī, 1.lpp.

⁴⁴⁴ Bārkere H. Trusts: atbildība par īpašuma pārvaldīšanu. *Diena*, 1999. 29.novembrī, 2.lpp.

⁴⁴⁵ Ministru prezidenta A.Šķēles radiointervija Latvijas radio 20.aprīlī. Publicēta: *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 26.aprīlī.

⁴⁴⁶ Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks līgums. *Ziņotājs*, 1995. 23.martā.

Līgumslēdzējas Puses pilsoņu vai sabiedrību ieguldījumu pārvaldi, uzturēšanu, lietošanu, izmantošanu vai nodošanu savā teritorijā. Katra Līgumslēdzēja Puse ievēros jebkuras saistības, ko tā varēja būt uzņēmusies attiecībā uz otras Līgumslēdzējas Puses pilsoņu vai sabiedrību ieguldījumiem⁴⁴⁷”. Tādējādi Investīciju aizsardzības līguma galvenais mērķis ir aizsargāt ieguldījumus un nodrošināt to nediskrimināciju, kā arī aizsardzību pret iespējamo nacionalizāciju. Taču pats galvenais: sākotnēji līgums netika attiecināts uz tā saucamajām Lielbritānijas atkarīgajām teritorijām - Kanāla salām⁴⁴⁸: Menas, Džersijas un Gērnsijas salu. Tikai 2000.gada 13.martā, kad A.Šķēle bija Latvijas Republikas Ministru prezidents⁴⁴⁹, notu apmaiņas ceļā (Lielbritānijas vēstnieka Stefana Neša⁴⁵⁰ 2000.gada 3.marta nota Latvijas Republikas vēstniekam Indulim Bērziņam un Latvijas Republikas Ārlietu ministra Induļa Bērziņa 2000.gada 13.marta atbildes nota vēstniekam) Investīciju aizsardzības līguma darbība tika paplašināta uz teritorijām, par kurām Lielbritānijas valdība ir atbildīga starptautiskajās attiecībās – Menas salu, Gērnsijas salu un Džersijas salu⁴⁵¹. Vai tā ir tikai sakritība, vai mērķtiecīga valdības rīcība aizsargāt Menas vai Džersijas salu ieguldītājus (trasta pārvaldniekus) – to zina tikai pats A.Šķēle. Katrā ziņā pēc Investīciju aizsardzības līguma teritoriālās paplašināšanas izmantot Menā vai Džersijas salā reģistrētās ārzonu sabiedrības Latvijas Republikā kļuva daudz drošāk.

Izskatot uzņēmuma a/s „Ave Lat Grupa” lietu Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, norādes par uzņēmuma nodošanu trastā ir atrodamas tikai pilnvarā, ko A.Šķēle ir izdevis Edgaram Šķenderam 1999.gada 17.augustā. Pilnvarā Edgaram Šķenderam ir dotas tiesības pilnībā pārstāvēt A. Šķēles intereses a/s „Ave Lat Grupa” un ir noteikts sekojošais: „Šī pilnvara izsniegta saistībā ar manis (tas ir, Andra Šķēles - autors) noslēgto Pakalpojumu līgumu ar starptautisko auditorfirmu SIA „PriceWarehouseCoopers” par man piederošo akciju nodošanu neatkarīgam pārvaldītājam (īpašniekam) un šis pilnvarojums ietver visas tiesības Edgaram Šķenderam balsot ar man piederošajām balsstiesībām par visiem a/s “AveLat Grupa” akcionāru pilnsapulču jautājumiem, un parakstīt manā vārdā visus akcionāru pilnsapulces pieņemtos lēmumus un protokolus, kā arī pārstāvēt mani sarunās ar SIA ” PriceWarehouseCoopers” atbilstoši noslēgtā Pakalpojumu līguma noteikumiem. Šī pilnvara ir spēkā līdz dienai, kad man piederošās akcijas tiks nodotas jaunam

⁴⁴⁷ Turpat.

⁴⁴⁸ *Channel islands* – angļu val.

⁴⁴⁹ A.Šķēle bija Ministru prezidents no 16.07.1999 līdz 05.09.2000. Skatīt: www.mk.gov.lv/index.php/?id=88

⁴⁵⁰ *Stephen Nash* – angļu val.

⁴⁵¹ Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības līguma par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību darbības paplašināšanu uz teritorijām, par kurām Apvienotās Karalistes valdība ir atbildīga starptautiskajās attiecībās, - Menas salu, Gērnsijas salu un Džersijas salu (noslēgts notu apmaiņas ceļā): starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 3.maijā.

neatkarīgam pārvaldniekam (īpašniekam) saskaņā ar manis noslēgto līgumu ar starptautisko auditorfirmu SIA “PriceWareHouseCoopers”⁴⁵².

A/s „Ave Lat Grupa” 1999.gada 29.decembra ārkārtas akcionāru sapulcē piedalījās Edgars Šķenders (pārstāvot uz iepriekšminētās pilnvaras pamata A.Šķēli) un Džersijas komercsabiedrības “Bolster Management Limited” (Juridiskā adrese: La Motte Chambers, St.Helier, Jersey, Channel Islands, JE1 1BJ) direktori Deivids A. Bruklends (*David A.Brookland* – angļu val.) un Viljams Vilsons (*William Wilson* – angļu val.). No Uzņēmumu reģistram iesniegtā protokola 1.1. punkta var secināt, ka 1999.gada 10.decembrī ir noslēgts akciju pirkuma līgums, ar kuru „Bolster Management Limited” ir ieguvis 14 998 800 parastās akcijas, kas sastāda 100% no balsstiesīgajām akcijām⁴⁵³. Uzņēmumu reģistrā nav pieejams līgums, ar kuru akcijas tika pārdotas (nodotas?) īpašniekam (pārvaldītājam); līguma saturu nav izpaudušas arī tā puses. Kā ir norādījuši SIA „PriceWaterhouseCoopers” pārstāvji laikrakstam „Neatkarīgā Rīta Avīze”, tad: „kompānijas politika neļauj klientu līgumu publiskošanu”⁴⁵⁴. Jāpiezīmē, ka Internetā nav pat atrodamā “Bolster Management Limited” mājas lapa, kas, ja tā ir nopietna komercsabiedrība, ir visai dīvaini XX/XXI gadsimtu mijā. Tas visdrīzāk nozīmē, ka “Bolster Management Limited”, ir klasiska ārzonas “kabatas” komercsabiedrība.

Komercsabiedrība “Bolster Management Limited” sākotnēji izrakstīja A.Šķēlem vekseli par 29 miljoniem ASV dolāru, kas pēc neoficiālas informācijas bija aptuveni līdzīga ar aptuveno kopējo a/s “Ave Lat Grupa” vērtību. Laiku pa laikam par labu A.Šķēlem tiek izrakstīts jauns vekselis, daļēji dzēšot iepriekšējās saistības, un kopējās “Bolster Management Limited” saistības pret A.Šķēli samazinās:

A.Šķēles amatpersonas deklarācija par attiecīgo gadu	Izrakstītā vekseļa kopsumma (USD)	“Bolster management Limited” saistību samazinājums pret iepriekšējo gadu (USD)
2000	27.600.000,-	1.400.000,-
2001	27.600.000,-	-
2002	25.100.000,-	2.500.000,-
2003	20.600.000,-	4.500.000,-
2004	20.600.000,-	-

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta valsts amatpersonu deklarāciju publicējamā daļa. Elektroniski pieejama: http://www6.vid.gov.lv/vid_pdb/vad_data_print.asp

⁴⁵² A/s “NTDBC” lieta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, II sēj., 155.lpp.

⁴⁵³ A/s “NTBDC” lieta Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, 173.-174.lpp.

⁴⁵⁴ Pētersons R. Šķēles akciju ceļi ir neizdibināmi. *Neatkarīgā Rīta Avīze*, 1999. 7.decembrī, 1.lpp.

Kādus secinājumus var izdarīt no a/s “Ave Lat Grupa” lietas? Neapšaubāmi, vismaz sākotnēji A.Šķēle izveidoja ka dibinātājs klasisku trastu anglo – sakšu izpratnē, iespējams saskaņā ar Menas salas likumu: “Abacus (C.I.) Limited” bija profesionāls trasta īpašuma pārvaldnieks, kas ietilpa lielajā “Abacus” konglomerātā. Tomēr dīvaini ir tas, ka “Abacus (C.I.) Limited” praktiski neinteresējās par savu pārvaldāmo trasta īpašumu kā gādīgs saimnieks: sākotnēji tikai informēja a/s „Ave Lat Grupa” par to, ka ir „pārņēmuši lietas”, kas saistītas ar koncernu, tomēr nedodot nekādus rīkojumus vai norādījumus vai lūdzot kādu informāciju⁴⁵⁵. Vēlāk jau par savu eksistenci atgādināja a/s “Ave Lat Grupa” valdes priekšsēdētājam Pīteram Mārtinam tikai vienreiz ar vēstuli, kurā informē, ka jaunais pārvaldītājs ir “Bolster Management Limited”⁴⁵⁶. Zināmas šaubas par “Abacus (C.I.) Limited” kā neatkarīgu pārvaldnieku - tomēr grūti pateikt, cik tās pamatotas - saistās ar faktu, ka “Abacus Financial Services Group” struktūras savulaik dibinājušas ārzonas sabiedrību “Quinton Limited”, kuru pirms tam nopirka A.Šķēle un viņa tā laika biznesa partneris Ē.Masteiko, un kas bija a/s “Ave Lat Grupa” akcionārs⁴⁵⁷. Dīvaini, bet savulaik „Abacus Financial Services Group” direktors Džefrijs Fišers pat mainīja savu viedokli, vai viņa finansu grupa ir pārņēmusi pārvaldīšanā a/s „Ave Lat grupa”: ja sākotnēji apgalvoja, ka neko nezina par A.Šķēli un a/s „Ave Lat grupa”⁴⁵⁸, tad vēlāk jau apgalvoja pilnīgi pretējo⁴⁵⁹.

Vēl lielāki jautājumi un neskaidrības rodas par “Bolster Management Limited”. Vai tas ir pircējs vai trasta aktīvu pārvaldnieks?

“Bolster Management Limited” (Reģistrācijas Nr.75678) tika nodibināta Džersijas salā tikai divas nedēļas (!?!) pirms a/s “Ave Lat Grupa” akciju pārņemšanas – 1999.gada 26.novembrī⁴⁶⁰. Zīmīgi, bet ļoti ierasti priekš ārzonas komercsabiedrības, ir tas, ka komercsabiedrības sekretārs ir juridiska persona – “Abacus Secretaries (Jersey) Limited”⁴⁶¹. Saskaņā ar „Lursoft” sniegtajiem datiem par pilntiesīgu a/s „Ave Lat grupa” dalībnieku „Bolster Management Limited” juridiski kļuva 2000.gada 24.janvārī. Interesanti piezīmēt, ka pat a/s “New Technology and Business Development Corporation” (jaunais a/s “Ave Lat Grupa” nosaukums) valdes priekšsēdētājs J.Leimanis savulaik pats īsti nezināja, kur īsti “Bolster Management Limited” ir reģistrēta – viņš nez kāpēc

⁴⁵⁵ Neimanis G. Ave Lat grupas pārvaldītāji neizrāda interesi par koncernu. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 17.janvārī, 1.lpp.

⁴⁵⁶ Lācars A., Pētersons R. Ave Lat grupai mainījies pārvaldnieks. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 19.janvārī, 1.lpp.

⁴⁵⁷ Brauna A., Galzons E. Ave Lat pārvaldnieks piedalījies koncerna līdzīpašnieka dibināšanā. *Diena*, 1999. 23.novembrī, 1.lpp.

⁴⁵⁸ Pētersons R. Šķēles pārstāvis melojis preseī. *Neatkarīgā rīta avīze*, 1999. 26.novembrī, 1.-2.lpp.

⁴⁵⁹ Pētersons R., Rutkēvičs. Abacus atkal maina liecības. *Neatkarīgā rīta avīze*, 1999. 27.novembrī, 1.lpp.

⁴⁶⁰ Pētersons R. Ave Lat pārvaldītājs dibināts īsi pirms akciju pārņemšanas. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 1.februārī, 1.lpp.

⁴⁶¹ Ar “Bolster Management Limited” reģistrācijas apliecības kopiju var iepazīties a/s “NTBDC” lietā Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, 218.lpp.

runā par Menas salu: “...tāpat kā iepriekšējais ALG pārvaldnieks Abacus, arī Bolster Management ir reģistrēta Menas salā, jo, kad Abacus meklējis uzticamu kompāniju, esot bijis loģiski, ka izvēlējas *Bolster Management*, jo to, kas darbojas blakus, varot labāk iepazīt.”⁴⁶²

Lai arī sākotnēji “Bolster Management Limited” pēc “Abacus (C.I.) Limited” paziņojuma kļuva par a/s “Ave Lat Grupa” pārvaldnieku, iespējams, ka A.Šķēle savu pārtikas koncernu tiešām ir pārdevis, pretī saņemot nevis naudu, bet gan vekseli⁴⁶³. Tomēr tik pat labi arī pēc 1999.gada 10.decembra noslēgtā pirkuma līguma “Bolster Management Limited” varēja turpināt a/s “Ave Lat Grupa” pārvaldīšanu, vienlaicīgi daļēji tos izpārdodot, un tas izskaidro, kāpēc pamazām samazinās jaunajos vekselos norādītās saistību summas. Minētais a/s “Ave Lat Grupa” akciju pirkuma līgums var kalpot tikai kā juridisks instruments trasta pārvaldnieka (jaunā īpašnieka) tiesību piereģistrēšanai Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā, jo likumā “Par uzņēmumu reģistru”⁴⁶⁴ nav paredzēta iespēja reģistrēt trasta tiesiskās attiecības attiecīgos reģistros⁴⁶⁵. Taču šādā gadījumā ir apšaubāmi, vai A.Šķēle zaudēja spējas pārvaldīt bijušo a/s “Ave Lat Grupa”, jo kā prātīgs cilvēks neizvēlētos nepazīstamu ārzonas komercsabiedrību savu īpašumu pārvaldīšanā. Arī gadījumā, ja A.Šķēle ir pārdevis savas a/s “Ave Lat Grupa” akcijas pret vekseli, tad iespējams pats sev, jo noskaidrot “Bolster Management Limited” patiesos akcionārus ir praktiski neiespējami⁴⁶⁶. Turklāt, kāda var būt uzticība ārzonas komercsabiedrības izrakstītam vekselim, kurai pašai praktiski nav nekāda pamatkapitāla?⁴⁶⁷

A. Šķēles plaši pasludinātā interešu konflikta novēršana var izrādīties juridiska fikcija, jo pastāv iespēja, ka trasta pārvaldījums ir nonācis kādas ārzonu komercsabiedrības ziņā, kuru var kontrolēt pats Andris Šķēle. Protams, visu patiesību varētu atklāt A.Šķēle, jo savulaik radiointervijā pats solīja atklāt visu faktisko informāciju⁴⁶⁸.

Shematiski a/s „Ave Lat grupa” nodošanu trasta pārvaldīšanā vai pārdošanu var attēlot sekojoši:

⁴⁶² Pētersons R., Vembre I. Iespējams, Šķēle nopircis pats sevi. Neatkarīgā rīta avīze, 2000. 29.martā, 4.lpp.

⁴⁶³ Pelāne A. Šķēle pārdevis bijušās Ave Lat Grupas akcijas. *Diena*, 2000. 29.martā, 1.lpp.

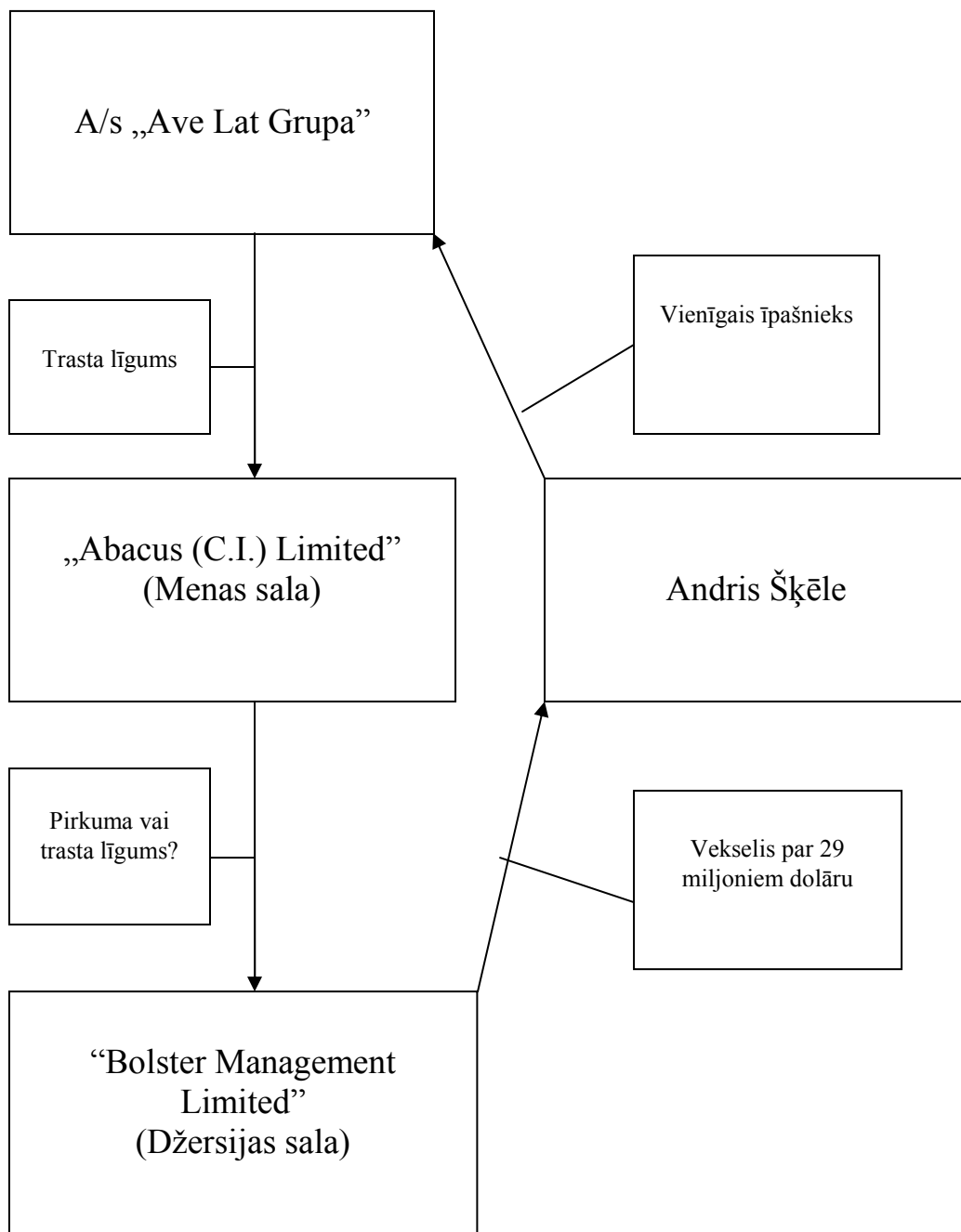
⁴⁶⁴ Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru: LR likums. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības ziņotājs*, 1990. Nr.49.

⁴⁶⁵ Autora praksē ir bijis līdzīgs gadījums, kad Vācijas komercsabiedrība nodeva trasta pārvaldīšanā Latvijas Republikas ražošanas uzņēmumu A. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā tika reģistrēta īpašnieka maiņa, lai gan pēc VID veiktās informācijas apmaiņas ar Vācijas Federatīvās Republikas nodokļu administrāciju noskaidrojās, ka Vācijas komercsabiedrība pārvalda Latvijas uzņēmumu A kā trasta pārvaldnieks.

⁴⁶⁶ Par ārzonu komercsabiedrību radītajiem negatīvajiem aspektiem skatīt: Grasis J. Par starpvalstu nodokļu konkurenci un ilgtermiņa attīstību. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 14.novembrī

⁴⁶⁷ Par ārzonu komercsabiedrību raksturojumu skatīt: Grasis J. Nodokļu paradīzes vilina. *Kapitāls*, 1999. Nr.3, 72. - 75.lpp.

⁴⁶⁸ Ministru prezidenta A.Šķēles radiointervija Latvijas radio 20.aprīlī. Publicēta: *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 26.aprīlī.

Shēma Nr. 8

Savulaik jau Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra galvenais valsts notārs M.Gulbja piedāvāja uzsākt izpēti darbu par iespējām sākt Latvijā reģistrēt trasta līgumus⁴⁶⁹. Sākotnēji šādā reģistrā varētu reģistrēt trasta līgumus, kas būtu noslēgti ārvalstīs saistībā ar Latvijā esošiem aktīviem, turklāt normatīvajos aktos būtu jānosaka trasta dibinātāju un trasta pārvaldnieku pienākums veikt šādu reģistrāciju. Šādā gadījumā tiktu novērstas jebkādas

⁴⁶⁹ Ķirsons M. Vienkāršos uzņēmumu reģistrāciju. *Dienas bizness*, 1999. 29.jūnijā, 3.lpp.

neskaidrības saistībā ar kapitāla daļām vai akcijām Latvijas Republikas komercsabiedrībās – vai tās ir reāli pārdotas vai arī nodotas trasta pārvaldīšanā?

5.7.2. Sergeja Tarasenko mantojuma lieta

Sergejs Tarasenoks mira 2004.gadā no pēkšņas melanomas 40 gadu vecumā⁴⁷⁰, un līdz tam viņš bija 22,45% a/s "Trasta komercbanka" akciju turētājs. Otrs lielais zināmais bankas akcionārs un arī tās valdes priekšsēdētājs bija un ir Igors Buimisters, kuram piederēja līdzīgs daudzums bankas akciju. Pēc Tarasenoka nāves viņa dēls Artjoms un atraitne Nataļja kļuva par vienīgajiem mantiniekiem, katrs mantojot pusi domājamo daļu no visas mirušā mantas, tostarp arī bankas akciju paketi, kuras vērtība tiek lēsta vismaz 1,2 līdz 1,5 miljoni latu⁴⁷¹.

Taču mantinieku tiesības uz bankas akcijām Rīgas apgabaltiesā ir apstrīdējusi Kaimanu salās reģistrēta ārzonas komercsabiedrība "Independent Industrial Holding", kuru pārstāv advokāts Aleksejs Ponomarjovs. Kaimanu salas komercsabiedrība prasības pieteikumā tiesai ir norādījusi, ka mantojuma atstājējs Tarasenoks 2003.gada novembrī ar "Independent Industrial Holding" ir noslēdzis trasta pārvaldīšanas līgumu, saskaņā ar kuru baņķieris savas akcijas iegādājies šīs kompānijas uzdevumā un interesēs. Iesākumam aplūkosim ieinteresēto pušu komentārus, jo pagaidām, kamēr lieta ir Augstākajā tiesā izskatīšanā, trešajām personām netiek dota pieeja.

Kā norāda Tarasenoka sieva, kad vīrs vēl bija dzīvs, Ponomarjovs bija viņu ģimenes advokāts, kas kārtoja visas biznesa lietas un formēja bankas akciju pirkšanas darījumu, kā arī pie viņa glabājās visi dokumenti. Bet tagad mantojuma lietu kārtošanas laikā ārzonas kompāniju pārstāv tieši viņš - zvērināts advokāts Aleksejs Ponomarjovs. "No ētiskā viedokļa šis fakts man šķiet nepieņemams," skaidro atraitne⁴⁷².

Savulaik saistībā ar šo situāciju laikraksts "Dienas bizness" ir nosūtījis jautājumus arī Igoram Buimisteram, vaicājot par viņa personisko saistību ar aprakstītajiem procesiem un izteiktajām pretenzijām, kā arī par ārzonas kompānijas patiesajiem īpašniekiem. Taču baņķieris ar "Trasta komercbankas" sabiedrisko attiecību dienesta starpniecību laikrakstu informēja, ka vismaz pagaidām no komentāriem atturēšoties, jo neesot tiesas procesā iesaistītā puse⁴⁷³.

⁴⁷⁰ Skatīt: Radušās nesaskaņas par baņķiera Tarasenko mantojumu
<http://www.delfi.lv/archive/index.php?id=13702130> (Skatīts 22.02.2006)

⁴⁷¹ Cīnās par bankas akciju paketi. *Dienas bizness*, 2006. 6.februārī

⁴⁷² Skatīt: Radušās nesaskaņas par baņķiera Tarasenko mantojumu
<http://www.delfi.lv/archive/index.php?id=13702130> (Skatīts 22.02.2006)

⁴⁷³ Cīnās par bankas akciju paketi. *Dienas bizness*, 2006. 6.februārī

Savukārt zvērināts advokāts, kurš tiesā pārstāv baņķiera atraitnes intereses, laikrakstam "Dienas bizness" ir norādījis, ka Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) savā vēstulē banku ir informējusi, ka kompānija "Independent Industrial Holding Limited" ne Latvijas Bankai, ne FKTK nav lūgusi un nav saņēmusi atļauju būtiskas līdzdalības iegūšanai "Trasta komercbankā". Ņemot vērā šo faktu, kompānija, kas tiesai lūgusi atzīt īpašuma tiesības uz bankas akcijām, pat teorētiski nevar būt to īpašniece, jo tā nekad nav saņēmusi FKTK atļauju būtiskas līdzdalības iegūšanai bankā⁴⁷⁴.

Savukārt FKTK pārstāve S.Upleja laikrakstam uzsvēra, ka "šīs trešās personas apgalvojuma patiesums vēl jānoskaidro tiesā". Taču aprakstītais gadījums pašlaik esot vienīgais, kad trešā persona, kas nekad nav ziņojusi un tātad nav saņēmusi atļauju būtiskai līdzdalībai kādā bankā, apgalvo, ka ir akciju patiesā īpašniece⁴⁷⁵.

Zvērināta advokāta izteikumi izraisa neizpratni. Saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 28.pantu⁴⁷⁶ FKTK dod atļauju būtiskas līdzdalības iegūšanai tiem akcionāriem, kas vēlas iegūt akcijas virs 10% no bankas pamatkapitāla. Galvenais likumā noteiktais kritērijs šajā gadījumā ir personas finansiālā stabilitāte pēdējos trijos gados. Taču, jau minētā likuma 28.panta 2. un 3.daļa, kā arī 19.pants, paredz noskaidrot patiesā labuma guvējus tikai juridiskām personām, bet iespējamība, ka fiziska persona darbojas kā trasta pārvaldnieks, Kredītiestāžu likumā vispār nav paredzēta. FKTK iepriekš ir tikai pārbaudījis paša Sergeja Tarasenoka finansiālo stāvokli, bet nekad no viņa kā no fiziskas personas nav pieprasīts nekāds apliecinājums vai viņš ir patiesā labuma guvējs. Jebkurā gadījumā, saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 28.panta 4.daļas noteikumiem, ja personas, kuras tiek turētas aizdomās par būtiskas līdzdalības iegūšanu kredītiestādē, nesniedz vai atsakās sniegt nepieciešamo informāciju un kopā to dalība aptver 10 un vairāk procentus no kredītiestādes pamatkapitāla vai balsstiesīgo akciju skaita, tad maksimālā sankcija, ko var pieprasīt FKTK, ir liegt šiem akcionāriem balsstiesības. Par šādu faktu FKTK nekavējoties informē attiecīgos akcionārus un kredītiestādi. Līdz ar to nav būtiski, vai Kaimanu salās reģistrēta ārzonas komercsabiedrība "Independent Industrial Holding" ir saņēmusi atļauju no FKTK. Ja ir bijis tiesiski noslēgts trasta līgums, tad "Independent Industrial Holding" var pretendēt uz a/s "Trasta komercbanka" akcijām; vienīgais, ko var izdarīt FKTK, ir liegt ārzonas komercsabiedrībai balsstiesības līdz tiks darīti zināmi patiesā labuma guvēji. Bet atļaujas saņemšana vai nesaņemšana no FKTK nav izšķirošais arguments strīdā par bankas akciju piederību.

⁴⁷⁴ Cīnās par bankas akciju paketi. *Dienas bizness*, 2006. 6.februārī.

⁴⁷⁵ Cīnās par bankas akciju paketi. *Dienas bizness*, 2006. 6.februārī.

⁴⁷⁶ Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.oktobris.

Protams, pilnīga situācijas analīze būs iespējama tikai pēc tiesas procesa pabeigšanas Augstākajā tiesā. Tomēr S.Tarasenko piemērs labi parāda, ka Latvijā var izmantot trasta instrumentu fiziskas personas rokās lai noslēptu patiesā labuma guvēju. Tāpēc Kredītiestāžu likumā jāpaplašina patiesā labuma guvēja atklāšana arī saistībā ar būtisku ieguldījumu, ja būtisku ieguldījumu izdara fiziska persona.

Kopsavilkums. Gan AS „Ave Lat Grupa”, gan S. Tarasenoka mantošanas lieta pierāda, ka kopumā nav īpašu tiesisku problēmu Latvijā izmantot trasta instrumentu, kas izveidots saskaņā ar ārvalsts likumu. Vienlaicīgi parādās trūkumi Latvijas Republikas nacionālajos likumos, lai būtu aizsargātas trešo personu un valsts publiskās intereses. Tāpēc autors piedāvā veikt izmaiņas likumos, lai varētu reģistrēt trasta līgumus Uzņēmumu reģistrā, kā arī noteikt par pienākumu fiziskām personām apliecināt, ka tās ir patiesie labuma guvēji, ja tās iegādājas akcijas Latvijas kredītiestādēs. Sagatavotie grozījumi ir promocijas darba priekšlikumos.

5.8. Latvijas likumprojekts par trastiem (aktīvu pārvaldīšanu)

Promocijas darba 2.nodaļā tika apskatītas vairāku romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstu pieeja attiecībā uz trastu atzīšanu vai pat pārņemšanu, un tā ir visai dažāda. Lihtenšteina, Malta un Luksemburga trastu ir pilnībā pārņēmušas savā tiesību sistēmā, Krievijā ir pārņemts Civilkodeksā kvazi-trasts, Itālijā, Nīderlandē, Vācijā un Šveicē tas tiek atzīts starptautisko privāttiesību ietvaros, kā arī tiek izmantoti analogie nacionālie tiesību institūti trastam, kā, piemēram - fidūcija vai *Treuhand*. Rodas jautājums: ko tad vislabāk darīt Latvijā, un kuram paraugam sekot?

Jāņem vērā, ka Latvija kā maza valsts ir vairāk pielīdzināma Lihtenšteinai, Maltai vai Luksemburgai; turklāt mūsu valstī ir labi attīstīta finanšu pakalpojumu industrija, it sevišķi kredītiestādes.

Kādi varētu būt argumenti par labu īpaša likuma par trastiem izstrādāšanai Latvijā kredītiestāžu vajadzībām?

- Lai arī fiduciārajos darījumos tiesu praksē tiek atzītas dalītās īpašumtiesības, tomēr FKTK Trastu (uzticības) operāciju veikšanos noteikumos trasts tiek noteikts tikai kā kvazi - trasts līdzīgi Krievijas Federācijas civilkodeksam. Tādējādi trasta dibinātājs nezaudē īpašumtiesības uz trasta pārvaldīšanā nodotajiem aktīviem, kas pieļauj kreditoru piedziņu uz tiem. Ieviešot trastu anglo – sakšu izpratnē, tas tiktu mainīts, un potenciālie trastu dibinātāji varētu būt droši par aktīviem, kas nodoti pārvaldīšanā.
- Šobrīd kredītiestādes sniedz trasta operāciju pakalpojumus pamatojoties uz likumpamatotu normatīvo aktu, kas izraisa neizpratni nerezidentos. Tīri psiholoģiski no ieguldījumu drošības viedokļa nerezidenti vēlētos tiesisko regulējumu primārajā līmenī – Saeimas likuma līmenī.
- Ja Latvija pirmā no bijušām PSRS republikām un Austrumeiropas satelītvalstīm ievieš klasisku trastu anglo –sakšu izpratnē, tad pieaugs gan trasta pakalpojumu sniedzēju peļņa, gan pieaugs ienākumi valsts budžetā.
- Juristiem savā praksē nebūtu jāizmanto citu valstu likumi, bet varētu piemērot vietējo nacionālo likumu trasta līgumu noslēgšanai

Kādi varētu būt argumenti pret īpašu trasta likuma pieņemšanu?

- Trasta ieviešana mainītu Latvijā absolūto īpašumtiesību doktrīnu. Taču jākonstatē, ka fiduciārā īpašuma atzīšana jau ir mainījusi šo doktrīnu.
- Aktīvu nodošana trasta pārvaldīšanā ļauj nobēdzināt aktīvus no kreditoru piedziņas vai pat mantas konfiskācijas. Tomēr jāņem vērā, ka tikai labā

ticībā izveidoti trasti ir spēkā; respektīvi, ja persona pēdējā brīdī nodod savus aktīvus pārvaldīšana, zinot par kreditoru pretenzijām vai sāktu kriminālprocesu, tad šādi darījumi ir atzīstami par spēkā neesošiem.

Citus nopietnus argumentus promocijas darba autors nesaskata. Ja diskusijā par trasta likuma nepieciešamību īpaši tiktu uzsvērta absolūto īpašumtiesību doktrīnas nemainīšana, tad kā kompromisu varētu piedāvāt likumu attiecināt sākotnēji uz nerezidentiem, un varbūt sākotnēji izslēgt no trasta priekšmeta nekustamo īpašumu Latvijā. Tomēr promocijas darba autors uzskata, ka trasta instruments ir savietojams un nerada nekādas problēmas nacionālajās tiesībās, ņemot vērā fiduciāro darījumu atzīšanu pagājušā gadsimta 20. – 30.gados. Ņemot vērā promocijas darbā veikto izpēti par trasta likumiem citās valstīs, Hāgas konvenciju par trastiem, Eiropas Trastu likumu principus, Latvijas Republikas normatīvo aktu specifiku un esošo banku praksi, promocijas darba autors ir izstrādājis sekojošu trastu likumprojektu.

Trastu (aktīvu pārvaldīšanas) likumprojekts

I nodaļa

Vispārīgie noteikumi

1.pants. Likumā ir lietoti šādi termini:

- 1) Trasts – ar rakstveida līgumu nodibinātas tiesiskas attiecības, kurā trasta dibinātājs nodod bez atlīdzības trasta pārvaldniekam aktīvus (Trasta aktīvi), kurus trasta pārvaldniekam ir jāpārvalda par labu labuma guvējam(iem) saskaņā ar trasta līguma un likuma noteikumiem. Trastam ir sekojošas iezīmes:
 - a) trasta aktīvu īpašumtiesības ir reģistrētas uz Trasta pārvaldnieka vārda;
 - b) trasta aktīvi ir nodalīti no Trasta pārvaldnieka aktīviem;
 - c) trasta pārvaldnieks pārvalda Trasta aktīvus savā vārdā par labu labuma guvējam.
- 2) Trasta dibinātājs – jebkura fiziska vai juridiska persona, kas nodod aktīvus trasta pārvaldniekam pārvaldīšanai par labu labuma guvējam.
- 3) Trasta pārvaldnieks – Latvijas Republikā, Eiropas Savienībā vai Eiropas Ekonomiskajā zonā reģistrētas bankas vai to filiāles un citu ārvalstu banku filiāles.
- 4) Trasta labuma guvējs - jebkura fiziska vai juridiska persona, kas norādīta trasta līgumā kā labuma guvējs.
- 5) Trasta kontrolieris – rīcībspējīga fiziska persona, ko iecēlis trasta dibinātājs trasta līgumā.

- 6) Trasta aktīvi – bezskaidras naudas līdzekļi, komercsabiedrību kapitāla daļas un akcijas, finanšu instrumenti un nekustamais īpašums, kas saskaņā ar trasta līgumu ir nodotas Trasta pārvaldniekam pārvaldīšanā par labu labuma guvējiem.
- 7) Interesu konflikts – trasta pārvaldnieka darījums ar trasta aktīviem, ja viena no pusēm ir persona, kas saistīta ar trasta pārvaldnieku Kredītiestāžu likuma izpratnē.
- 8) Komisija - Finanšu un kapitāla tirgus komisija.
- 9) Konvencija – Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences 1984.gada 20.oktobrī pieņemtā Hāgas konvencija par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu, kas stājas spēkā 1992.gada 1.janvārī.

2.pants. (1) Šī likuma mērķis ir Latvijas Republikas kredītiestāžu sniegto trasta pakalpojumu pilnveidošana ņemot vērā tiesu praksē atzītos fiduciāros darījumus un fiduciāro īpašumu, vienlaicīgi nodrošinot trastā nodoto aktīvu aizsardzību.

(2) Šis likums nosaka trasta dibinātāju, pārvaldnieku un labumu guvēju savstarpējās tiesības un pienākumus, kā arī nosaka to atbildību likuma un trasta līguma prasību izpildē.

(3) Trasta pārvaldniekam ir saistoši saskaņā ar šo likumu un citiem likumiem izdotie Komisijas normatīvie noteikumi un rīkojumi.

3.pants. Trasta pārvaldnieka tiesības un pienākumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā nosaka likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu".

II nodaļa

Trasta tiesisko attiecību nodibināšana

4.pants. (1) Trasta tiesiskās attiecības starp trasta dibinātāju un pārvaldnieku tiek nodibinātas ar rakstveida līgumu, kurā obligāti ir jāiekļauj sekojošais:

- 1) Pušu identifikācija;
- 2) labuma guvēja(u) identifikācija vai pietiekama informācija, kas nepieciešama labuma guvēja identifikācijai nākotnē, ja šobrīd labuma guvējs nav piedzimis vai izveidots;
- 3) sākotnējie trasta aktīvi, kas tiek nodoti trasta pārvaldīšanā;
- 4) trasta termiņš;
- 5) trusts ir atsaucams vai neatsaucams;
- 6) labuma guvēja tiesības un to saņemamā daļa no trasta aktīviem, gadījumā ja labuma guvēji ir vairāki.

(2) Trasta līgums nav spēkā, ja tajā nav iekļauta visa iepriekšminētā informācija.

(3) Papildus trasta līgumā var iekļaut sekojošo:

- 1) trasta pārvaldnieka īpašas tiesības un pienākumi;
- 2) īpaši noteikumi trasta aktīvu pārvaldīšanai;
- 3) trasta nosaukums;
- 4) trasta kontroliera iecelšana;
- 5) rīcība ar trasta aktīviem pēc trasta līguma izbeigšanas;
- 6) citi noteikumi pēc trasta dibinātāja un pārvaldnieka ieskata, kas regulē tiesiskās attiecības starp trasta dibinātāju, pārvaldnieku, labuma guvēju un trasta kontrolieri.

(4) Ja trasta līguma priekšmets ir nekustamais īpašums vai komercsabiedrību kapitāla daļas vai akcijas, tad trasta dibinātāja un pārvaldnieka paraksti uz trasta līguma jāapliecina notariālā kārtībā.

5.pants. (1) Ja trasta līguma noteikumi ir pretrunā ar likumu, publisko kārtību vai morāli, tie ir atzīstami tiesas ceļā par spēkā neesošiem.

(2) Trasta līguma noslēgšana neietekmē imperatīvās tiesību normas, kas izriet no ģimenes tiesībām, mantošanas tiesībām vai maksātspējas likumiem. Persona, kuras tiesības ir aizskartas ar noslēgto trasta līgumu, var tiesas ceļā prasīt atzīt šādu trasta līgumu par spēkā neesošu pilnībā vai daļēji 5 gadu laikā pēc trasta līguma noslēgšanas.

6.pants. Trasta līguma maksimālais termiņš ir piecdesmit gadi kopš tā noslēgšanas dienas.

III nodaļa

Trasta tiesiskajās attiecībās iesaistītās personas un to savstarpējās attiecības

7.pants. (1) Trasta dibinātājs ir tiesīgs trasta līgumā noteikt sev zināmas tiesības saistībā ar trasta aktīviem, bet tās nevar būt pretrunā ar likuma 9.panta 2.daļu.

(2) Trasta dibinātājam ir pienākumi:

- 1) bez atlīdzības nodot Trasta aktīvus, kā arī ar trasta aktīviem saistītos dokumentus un informāciju pārvaldniekam ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc trasta līguma noslēgšanas, ja vien trasta līgumā nav paredzēts ilgāks termiņš;
- 2) veikt visas nepieciešamās darbības lai īpašumtiesības uz trasta aktīviem tiktu pārreģistrētas uz trasta pārvaldnieka vārda, un atturēties no jebkādam darbībām, kas varētu apgrūtināt vai padarīt neiespējamu īpašumtiesību pārreģistrāciju.
- (3) Trasta dibinātāja nāves vai reorganizācijas gadījumā trasta dibinātāja tiesības un pienākumus pārņem mantinieki vai tiesību pārņēmēji.

8.pants. (1) Ja trasta līgumā nav noteikts pretēji, tad trasta dibinātājs var papildināt trasta aktīvus.

(2) Jebkuri civiltiesiskie vai dabiskie augļi, kas rodas no trasta aktīviem, trasta pārvaldniekam ir jāpievieno sākotnējiem trasta aktīviem.

(3) Pēc trasta pārvaldnieka pamatota lūguma trasta dibinātājam ir jāpapildina trasta aktīvi, lai segtu trasta aktīvu pārvaldīšanas izdevumus.

9.pants. (1) Trasta aktīviem var būt viens pārvaldnieks.

(2) Trasta pārvaldniekam ir jābūt neatkarīgam no trasta dibinātāja, un tam ir jāizmanto savas tiesības un pilnvaras saskaņā ar trasta līgumu un šo likumu bez trasta dibinātāja ietekmes vai padomiem. Ja trasta līgumā noteikts citādi, tad tas nav spēkā.

10.pants. (1) Trasta pārvaldnieks par savu pienākumu veikšanu saņem trasta līgumā noteikto atlīdzību, ja vien trasta līgums vai tā grozījumi nenosaka pretējo.

(2) Trasta pārvaldnieka atlīdzība var tikt aprēķināta kā fiksēta summa no trasta aktīvu kopējās tīrās peļņas.

(3) Trasta līgumā var tikt noteikta citāda trasta pārvaldnieka atlīdzības noteikšanas kārtība.

(4) Ja trasta līgumā nav paredzēta atlīdzība trasta pārvaldniekam, to var noteikt ar īpašu papildus rakstveida vienošanos.

(5) Trasta pārvaldnieka atlīdzība var tikt palielināta vai samazināta ar jaunu rakstveida vienošanos.

11.pants. Trasta pārvaldnieka pienākumi:

- 1) reģistrēt trasta aktīvu īpašumtiesības savā vārdā;

- 2) izpildīt savus pienākumus ievērojot labu profesionālo praksi;
- 3) ieguldīt trasta aktīvus tādā veidā, kas nav pretrunā ar trasta līgumu. Ja tas nav aizliegts trasta līgumā, tad trasta pārvaldnieks var pilnvarot, bez uz sava riska, citas personas, kas ir tiesīgas būt par trasta pārvaldnieku, veikt zināmas darbības ar trasta aktīviem;
- 4) ievērojot trasta līguma noteikumus veikt savus pienākumus godprātīgi kā to darītu gādīgs saimnieks; slēdzot darījumus cenai ir jābūt tirgus cenai vai klientam visizdevīgākajai cenai;
- 5) veikt trasta aktīvu grāmatvedības uzskaiti ieogrāmatojot un uzskaitot visus darījumus saistībā ar trasta aktīviem;
- 6) turēt trasta aktīvus šķirti no personīgajiem aktīviem, turklāt lai trasta aktīvi būtu viegli identificējami; naudas līdzekļi un finanšu instrumenti jātur atsevišķos naudas līdzekļu vai finanšu instrumentu kontos;
- 7) sniegt informāciju trasta dibinātājam, trasta kontrolierim vai labuma guvējam par apstākļiem, kas var būtiski ietekmēt trasta aktīvu vērtību;
- 8) veicot darījumus ar trasta aktīviem norādīt, ka rīkojas kā trasta pārvaldnieks;
- 9) veikt citas darbības, kas noteiktas šajā likumā.

12.pants. (1) Trasta aktīvi neietilpst trasta pārvaldnieka aktīvos tā maksātnespējas procesa vai likvidācijas gadījumā.

(2) Trasta pārvaldnieka parādsaistību gadījumā kreditori nevar vērst piedziņu uz tā pārvaldītajiem trasta aktīviem arī tad, ja trasta pārvaldnieks ir pārkāpis 11.panta 1.daļas 6.punktu.

(3) Labuma guvēja kreditori var vērst piedziņu pret trasta aktīviem tik lielā apmērā, cik labums no trasta aktīviem pienākas pašam labuma guvējam.

13.pants. (1) Trasta pārvaldniekam ir aizliegts:

- 1) izmantot trasta aktīvus tieši vai netieši personīgā labuma gūšanai pārkāpjot trasta līguma noteikumus;
- 2) atļaut trešajām personām izmantot tieši vai netieši trasta aktīvus personīgā labuma gūšanai pārkāpjot trasta līguma noteikumus;
- 3) iegādāties trasta pārvaldnieka vai tās akcionāru īpašumā esošos finanšu instrumentus, trasta pārvaldnieka akcionāru emitētus finanšu instrumentus, ja tas nav atļauts trasta līgumā.

(2) Gadījumā, ja veicot darījumus ar trasta aktīviem trasta pārvaldniekam veidojas interešu konflikts, tad jebkurā gadījumā darījumi jāveic par tirgus cenu vai klientam izdevīgāko cenu, un par šādiem darījumiem jāpaziņo trasta dibinātājam vai trasta kontrolierim, ja tāda persona ir paredzēta trasta līgumā.

14.pants. (1) Trasta pārvaldnieka pienākums ir nodrošināt trasta dibinātāja, labuma guvēju, trasta kontroliera un trasta aktīvu noslēpumu.

(2) Trasta pārvaldnieks nedrīkst sniegt informāciju vai dokumentus jebkurai trešajai personai saistībā ar trastu izņemot Kredītiestāžu likumā noteiktajos gadījumos.

15.pants. (1) Ja trasta pārvaldnieks pārkāpj savas tiesības un pienākumus, kas izriet no trasta līguma, trasta pārvaldnieks ir rīkojies ļaunā nolūkā vai pieļāvis rupju neuzmanību vai trasta pārvaldnieks nav norādījis, slēdzot darījumu, savu trasta pārvaldnieka statusu, un šādos gadījumos trešās personas ir cietušas zaudējumus, tad trasta pārvaldniekam no saviem aktīviem, neizmantojot trasta aktīvus, ir jāizmaksā atbilstoša kompensācija trešajai personai.

(2) Ja šī panta 1.daļā norādītajos gadījumos trasta pārvaldnieks ir nodarījis zaudējumus trasta aktīviem, tad trasta pārvaldniekam ir pienākums nosegt trasta aktīvu zaudējumus ar atbilstošu kompensāciju no trasta pārvaldnieka aktīviem šo kompensāciju pievienojot trasta aktīviem.

(3) Nav spēkā jebkāda vienošanās trasta līgumā, kas atbrīvo trasta pārvaldnieku no atbildības par rīcību ļaunā nolūkā vai rupjas neuzmanības pieļaušanu.

16.pants. (1) Trasta dibinātājam, trasta kontrolierim un labuma guvējam ir tiesības pieprasīt trasta pārvaldniekam informāciju par trasta aktīviem, iepazīties ar grāmatvedības uzskaiti un jebkuriem citiem dokumentiem saistībā ar trasta aktīviem.

(2) Ja tas noteikts trasta līgumā, tad trasta pārvaldniekam reizi gadā ir jāpieaicina zvērināts revidents, kurš veic trasta aktīvu revīziju.

(3) Izmaksas, kas saistās ar zvērināta revidenta darbību, tiek segtas no trasta aktīviem.

17.pants. (1) Trasta līgumā trasta dibinātājs var iecelt trasta kontrolieri.

(2) Trasta kontrolieris apliecina savu piekrišanu rakstveidā brīvā formā trasta dibinātājam un trasta pārvaldniekam.

(3) Trasta kontrolierim ir sekojošas tiesības un pienākumi:

- 1) veikt uzraudzību pār trasta pārvaldnieku par tā darbības atbilstību trasta līguma noteikumiem;
- 2) izpildīt noteiktus pienākumus, ko trasta dibinātājs viņam ir uzlicis trasta līgumā;
- 3) veikt citas darbības, kas noteiktas trasta līgumā.

18.pants. (1) Ja gadījumā labuma guvējs(i) atsakās pieņemt pienākošos labumu no trasta aktīviem, tad trasta aktīvi tiek atgriezti trasta dibinātājam, ja trasta līgumā nav noteikts citādi.

(2) Ja trasta aktīviem ir vairāki labuma guvēji, bet trasta līgumā nav noteikta katram piekritīgā daļa, tad viņiem pienākas labums vienlīdzīgās daļās.

(3) Arī trasta dibinātājs var būt viens no labuma guvējiem.

(4) Labuma guvēja nāves vai reorganizācijas gadījumā labuma guvēja tiesības un pienākumus pārņem mantinieki vai tiesību pārņēmēji.

19.pants. (1) Trasta pārvaldnieks var atteikties būt par trasta pārvaldnieku saskaņā ar trasta līgumā noteikto procedūru un noteikumiem.

(2) Ja nekas trasta līgumā nav atrunāts, tad trasta pārvaldnieks iesniedz paziņojumu par atteikšanos trasta dibinātājam vismaz 6 mēnešus pirms vēlamā datuma; šajā 6 mēnešu termiņā trasta dibinātājs izvēlas jaunu trasta pārvaldnieku, par ko informē esošo trasta pārvaldnieku.

(3) Ja trasta dibinātājs neizpilda šī panta 2.daļas noteikumus, tad pēc sešu mēnešu termiņa notecējuma trasta pārvaldniekam nav atbildības par trasta aktīvu vērtības iespējamo maiņu un jebkuriem zaudējumiem.

(4) Ja trasta pārvaldnieks pārkāpj trasta līguma noteikumus, tad trasta dibinātājs var atcelt trasta pārvaldnieku no trasta pienākumu izpildes un nozīmēt jaunu pārvaldnieku. Iespējamos strīdus starp trasta dibinātāju un trasta pārvaldnieku izskata Latvijas Republikas tiesa, un uz strīda izšķiršanas laiku trasta dibinātājs var lūgt Komisiju iecelt pagaidu trasta pārvaldnieku.

20.pants. (1) Ja trasta pārvaldniekam tiek anulēta licence, iestājas maksātnespēja vai tiek pieņemts lēmums par likvidāciju, tad Komisija iecel pagaidu trasta pārvaldnieku līdz brīdim, kamēr trasta dibinātājs nepaziņo par jauno trasta pārvaldnieku. Pagaidu trasta pārvaldnieks veic savu darbību pamatojoties uz noslēgto trasta līgumu.

(2) Trasta dibinātājam pēc iespējas īsākā termiņā, bet ne vēlāk kā 6 mēnešu laikā, ir jāpaziņo Komisijai par jauno trasta pārvaldnieku.

(3) Jaunais trasta pārvaldnieks pārņem trasta aktīvus un viņam ir saistoši noslēgtā trasta līguma noteikumi, ja vien netiek noslēgts jauns trasta līgums vai grozījumi un papildinājumi esošajā trasta līgumā.

(4) Trasta pārvaldniekam, beidzoties viņa pilnvarām, saprātīgā termiņā ir jānodod trasta dibinātājam vai trasta kontrolierim vai jaunajam pārvaldniekam, ieskaitot pagaidu trasta pārvaldnieku, visi dokumenti, kas attiecas uz trasta aktīviem un to pārvaldīšanu.

21.pants. Komisijai ir tiesības veikt trasta pārvaldnieka darbības pārbaudi saskaņā ar Latvijas Republikas likumiem un Komisijas apstiprinātajiem noteikumiem.

IV nodaļa **Trasta tiesisko attiecību izbeigšanās.**

22.pants. (1) Trasta līgums izbeidzas, ja:

- 1) ir notecējis trasta līgumā noteiktais termiņš;
- 2) dažādu iemeslu dēļ trasta aktīvi vairāk nepastāv.

(2) Trasta līgums var tikt izbeigts sekojošos gadījumos:

- 1) trasta dibinātājs un trasta pārvaldnieks rakstveidā vienojas;
- 2) trasta līgumā īpaši paredzētos gadījumos.

23.pants. (1) Trasta līguma izbeigšanas gadījumā trasta aktīvi tiek atgriezti trasta dibinātājam vai tā mantiniekiem un tiesību pārņēmējiem, ja trasta līgumā nav noteikts citādi.

(2) Ja nav neviena no šī panta 1.daļā norādītajām personām vai personas, kas norādītas trasta līgumā, tad trasta aktīvi pāriet valstij.

(3) Persona, kura saskaņā ar šo likumu vai noslēgto trasta līgumu ir tiesīga pārņemt trasta aktīvus vai saņemt labumu no trasta aktīviem, zaudē prasījuma tiesības pret trasta pārvaldnieku, ja 60 gadu laikā tā nav izmantojusi savas tiesības.

V nodaļa **Nobeiguma noteikumi**

24.pants. Trasta tiesiskajām attiecībām tiek piemērots Civillikums un citi Latvijas Republikas normatīvie akti tiktāl, ciktāl tas nav pretrunā ar šo likumu.

25.pants. Trasta dibinātājs samaksā valsts nodevu par nekustamā īpašuma nodošanu trasta pārvaldīšanā Ministru kabineta noteiktajā apjomā.

26.pants. Ja trasta pārvaldnieks pārņem pārvaldīšanā ārvalstīs izveidotus trastus, tad to atzīšanai tiek piemēroti Konvencijas noteikumi.

Galvenie grozījumi citos likumos

Esošais likums un pants	Grozījumu būtība
<p>Kredītiestāžu likuma 1.panta 1) daļas 14) punkts:</p> <p>14) uzticības operācijas (trasts) - darījumi, kuros attiecības starp banku un klientu balstās uz savstarpēju uzticēšanos un saskaņā ar kuru noteikumiem banka uzņemas atbildību par klientam piederoša īpašuma pārvaldīšanu klienta labā, pārvaldot šo īpašumu šķirti no sava īpašuma;</p> <p>Kredītiestāžu likuma 2.pantā:</p> <p>2.pants. (1) Šis likums nosaka kredītiestāžu tiesisko statusu, reglamentē šo iestāžu darbību, atbildību un uzraudzību, kā arī nosaka to personu tiesības, pienākumus un atbildību, uz kurām attiecas šā likuma prasības.</p> <p>(2) Kredītiestāžu tiesības un pienākumus noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanā nosaka likums "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu".</p> <p>(3) Ja kredītiestāde saskaņā ar</p>	<p>Definīcija jāgroza atbilstoši Trastu likumam vai arī vispār jāizslēdz no likuma, atstājot atsauci 2.panta (4) daļā. (skatīt zemāk)</p> <p>Jāpapildina ar (4) daļu šādā redakcijā: (4) Kredītiestāžu tiesības un pienākumus nodibinot ar klientiem trasta tiesiskās attiecības nosaka Trastu likums.</p>

<p>likumu “Par norēķinu galīgumu maksājumu un finanšu instrumentu norēķinu sistēmās” ir sistēmas dalībnieks, kredītiestādes maksātspējas procesā, kā arī tad, ja Finanšu un kapitāla tirgus komisija kredītiestādei daļēji vai pilnīgi apturējusi finanšu pakalpojumu sniegšanu, attiecībā uz norēķinu galīguma nodrošināšanu maksājumu un finanšu instrumentu norēķinu sistēmā piemēro likumu “Par norēķinu galīgumu maksājumu un finanšu instrumentu norēķinu sistēmās”</p> <p>Kredītiestāžu likuma 172.panta 1.daļā:</p> <p>172.pants. (1) Kredītiestādes mantas sarakstā iekļauj noguldījumus un procentus par tiem, bet neiekļauj citu kredītiestādes turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu.</p>	<p>Izteikt sekojošā redakcijā:</p> <p>172.pants. (1) Kredītiestādes mantas sarakstā iekļauj noguldījumus un procentus par tiem, bet neiekļauj citu kredītiestādes turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu un trasta pārvaldīšanā esošos aktīvus.</p>
<p>Civilprocesa likuma 25.panta 1.daļa:</p> <p>25.pants. Piekritība apgabaltiesai</p> <p>(1) Apgabaltiesa izskata šādas tiesai pakļautās lietas:</p> <p>1) lietas, kurās ir strīds par īpašuma tiesībām uz nekustamo īpašumu;</p> <p>2) lietas, kas izriet no saistību</p>	<p>Likuma 25.panta 1.daļa jāpapildina ar 6) apakšpunktu:</p> <p>6) lietas par trastu aktīvu pārvaldīšanu</p>

tiesībām, ja prasības summa pārsniedz 30 000 latu;

3) lietas par patenttiesību un preču zīmju aizsardzību;

4) lietas par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju;

5) lietas par kredītiestāžu maksātnespēju un likvidāciju.

28.pants. Piekritība pēc prasītāja izvēles

(1) Prasību, kas radusies sakarā ar juridiskās personas filiāles vai pārstāvniecības darbību, var celt tiesā arī pēc filiāles vai pārstāvniecības atrašanās vietas.

(2) Prasību par uzturlīdzekļu piedziņu vai paternitātes noteikšanu prasītājs var celt arī pēc savas dzīvesvietas.

(3) Prasību, kas izriet no personiskiem aizskārumiem ([Civillikuma 2347. - 2353.pants](#)), kuru rezultātā radies sakropļojums vai cits veselības bojājums vai iestājusies personas nāve, prasītājs var celt arī pēc savas dzīvesvietas vai pēc aizskāruma nodarīšanas vietas.

(4) Prasību par fiziskās vai juridiskās personas mantai nodarītajiem zaudējumiem var celt arī pēc to nodarīšanas vietas.

(5) Prasību par mantas atdošanu vai tās vērtības atlīdzināšanu prasītājs var celt arī pēc savas dzīvesvietas.

(6) Jūras prasību var celt arī pēc atbildētāja kuģa aresta vietas.

Likuma 28.pants jāpapildina ar 10.daļu:

(10) Prasību, kas izriet no trasta aktīvu pārvaldīšanas, prasītājs var celt pēc trasta aktīvu atrašanās vietas vai pēc trasta pārvaldnieka atrašanās vietas

<p>(7) Prasību pret vairākiem atbildētājiem, kuri dzīvo vai atrodas dažādās vietās, var celt pēc viena atbildētāja dzīvesvietas vai atrašanās vietas.</p> <p>(8) Prasību par laulības šķiršanu vai laulības neesamību var celt tiesā pēc prasītāja izvēles atbilstoši šā likuma 234. un 235.panta noteikumiem.</p> <p>(9) Prasību, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, prasītājs var celt arī pēc savas dzīvesvietas vai darbavietas.</p>	
<p>Zemesgrāmatu likuma 16.panta 1.daļa a)apakšpunkts:</p> <p>„16. Nodalījuma otrā daļa sadalās divās iedaļās, kurās norāda:</p> <p>1) pirmā iedaļā:</p> <p>a) nekustamā īpašuma īpašnieku, norādot fiziskajai personai vārdu, uzvārdu, personas kodu, bet, ja tā ir laulībā, tad, ievērojot laulāto mantiskās attiecības, piemetina, ka nekustamais īpašums ir laulātā atsevišķa manta vai ka tas ietilpst laulāto mantas kopībā, vai arī ka laulātajiem ir visas mantas šķirtība (Civillikuma 91., 111., 117., 125. un 127.p.), bet juridiskajai personai - pilnu nosaukumu un nodokļu maksātāja kodu, kā arī skaitliski norādot īpašnieka daļas apmēru,”</p>	<p>a) apakšpunktā jāievieto atsauce uz trasta pārvaldnieku kā īpašnieku</p>

Trasta likumprojekta izstrādē ir jāņem vērā arī ES 2005.gada 26.oktobrī Eiropas parlamenta un Padomes pieņemtā direktīva 2005/60/EK par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai un

terorisma finansēšanai⁴⁷⁷ (Turpmāk tekstā – Legalizācijas novēršanas direktīva), kas dalībvalstīm ir jāievieš līdz 2007.gada 15.decembrim. Legalizācijas novēršanas direktīvas 2.panta 3.daļas b)apakšpunktā ir noteikts, ka trastu dibināšanai, vadīšanai un pārvaldīšanai tiek piemērota šī direktīva. Savukārt 9.panta 1.daļā tiek uzlikts dalībvalstīm nodrošināt, ka klientu un faktisko īpašnieku identitātes pārbaude notiek pirms komercdarbības attiecību nodibināšanas vai pirms darījuma veikšanas.

Sagatavotā trasta likumprojekta ietekme uz Latvijas tiesību sistēmu.

1. Trasta aktīvi un kreditori

Kā jau norādīts promocijas darba 1.1.3. nodaļā, aktīvu nodošanai trasta pārvaldīšanā ir jābūt labā ticībā, ko apstiprina tiesu prakse gan anglo-sakšu, gan romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs. Respektīvi, ja trasta izveide saistās ar aktīvu nobēdzināšanu no likumīgām kreditoru prasībām, tad šādus trasta līgumus ar civiltiesisku prasību var atzīt par spēkā neesošiem. To paredz likumprojekta 5.pants.

2. Trasta aktīvi un mantinieki

Līdzīgi, kā paredz Trasta likumprojekta 5.pants, tad ar trasta līgumu nevar aizskart mantinieku intereses, piemēram neatraidāmos mantiniekus (Civillikuma 422. – 426.pants). Ja gadījumā trasta dibinātājs ir rīkojies pretēji imperatīvajām Civillikuma normām, tad mantiniekiem 5 gadu laikā ir tiesības apstrīdēt trasta līgumu.

3. Trasta aktīvi piespiedu izpildes procesā

Ir iespējamās tiesiskas situācijas, kad pret trasta personām (dibinātāju, pārvaldnieku vai labuma guvēju) pēc trasta tiesisko attiecību nodibināšanas var tikt vērst trešo personu prasījums. Tiesu izpildītājs nevar apķīlāt trasta aktīvus pēc trasta dibinātāja kreditoru pieprasījuma, jo trasta aktīvi pieder trasta pārvaldniekam (Promocijas darba autora piedāvātie grozījumi Kredītiestāžu likuma 172.panta 1.daļā). Ja gadījumā tiesas sprieduma izpildes procesā pret trasta pārvaldnieku tiesu izpildītājs ir apķīlājis trasta aktīvus, tad trasta pārvaldnieks kā šo aktīvu īpašnieks var mantu atprasīt Civilprocesa likuma 633.pantā norādītajā kārtībā. Piespiedu izpilde ir iespējama pret labuma guvēju, tomēr šajā gadījumā, tiesu izpildītājs var vērst piedziņu pret trasta aktīviem tik

⁴⁷⁷ Directive of 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. Official Journal, L309, 2005. November 25, pp.15-36

lielā apmērā, cik labums no trasta aktīviem pienākas pašam labuma guvējam (likumprojekta 12.panta 3.daļa).

4. Trasta aktīvi maksātnespējas procesā

Pamatā ir iespējamās divas situācijas saistībā ar maksātnespēju un trasta aktīviem: maksātnespējīgs ir kļuvis trasta dibinātājs vai trasta pārvaldnieks. Visbiežāk trasta dibinātājs var būt fiziska vai juridiska persona, kuras maksātnespējas regulē jaunais Maksātnespējas likums, kurš stājas spēkā 2008.gada 1.janvārī⁴⁷⁸. Attiecībā uz juridiskām personām maksātnespējas likuma 86. un 87. pants nosaka, kāda manta iekļaujama parādnieka mantas sastāvā, un, trasta pārvaldīšanā nodota manta neietilpst šajā uzskaitījumā; turklāt saskaņā ar likumprojektu, notiek īpašumtiesību maiņa. Attiecībā uz fizisko personas mantu maksātnespējas likums nedod līdzīgu skaidrojumu, tāpēc pēc analogijas ir jāpiemēro normas par juridiskām personām. Tādējādi, ja administrators nevar pierādīt trasta dibinātāja sliktticību, tad trustā nodotie aktīvi nevar ietilpt maksātnespējīgās personas aktīvos. Izņēmums ir, ja beidzies trasta līguma termiņš, un trasta aktīvi atkal pārgājuši trasta dibinātāja īpašumā.

Trasta pārvaldnieka maksātnespēja ir iespējama daudz retāk, jo kredītiestādes veiktos darījumus un maksātspēju stingri regulē normatīvie akti, un to izpildi uzrauga FKTK. Turklāt jau šobrīd Kredītiestāžu likuma 172.panta 1.daļa nosaka, ka kredītiestādes mantas sarakstā iekļauj noguldījumus un procentus par tiem, bet neiekļauj citu kredītiestādes turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu; respektīvi, trasta aktīvi vairs neieder trasta dibinātājam, un lai arī tie ir uz kredītiestādes vārda, tomēr tie tiek pārvaldīti par labu labuma guvējam. Lai novērstu jebkādas šaubas, promocijas darba autors ir piedāvājis papildināt šo panta daļu ar atsauci uz trasta aktīviem. Tādējādi šādos gadījumos trasta aktīvi netiks iekļauti kredītiestādes mantā, bet gan paliks par labu labuma guvējam.

Kopsavilkums. Promocijas darba autora sagatavotais likumprojekts ietver sevī juridiskās pamatnostādnes gan no Hāgas trastu konvencijas, Eiropas trastu principiem, romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīm (Malta, Lihtenšteina, Luksemburga), kas jau pārņēmušas trastu savos nacionālajos likumos, kā arī ņemtas vērā Latvijas civiltiesību nianse, lai pielāgotu šo likumu Latvijas kredītiestāžu vajadzībām. Analīze apliecina, ka likumprojekts ir saderīgs ar Latvijas tiesību sistēmu. To netieši apliecina arī fakts, ka gan Ieguldījumu pārvaldes sabiedrību likums, gan likums “Par privātajiem pensiju fondiem” jau

⁴⁷⁸ Maksātnespējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 22.novembrī

faktiski ir pārņēmuši pēc analogijas Latvijas tiesību sistēmā investīciju trastu un pensiju trastu, un nekādas juridiskas problēmas Latvijā tas nav radījis.

Promocijas darba secinājumi

Bez šaubām trusts ir viens no unikālākajiem un universālākajiem anglo – sakšu tiesību institūtiem, kuram ir ļoti plašs praktiskais pielietojums visdažādākajās dzīves situācijās. Tajā pat laikā nevar noliegt faktu, ka arī citās tiesību sistēmās, ieskaitot romāņu – ģermāņu tiesību valstīs, arī Latvijā, pastāv tiesību institūti, kas ir vai nu trustam līdzīgi vai arī analogi institūti, bet kurus mēs vienkārši savādāk saucam. Tā piemēram, Latvijas Republikas Civillikumā mantošanas tiesību institūts – novēlējums vispārnodevējiem un labdarīgiem mērķiem ir ļoti līdzīgs labdarības trustam, bet savukārt 20. un 30. gadu tiesu praksē atzītās fideiucīārās tiesiskās attiecības ļoti tuvu atbilst tiesiskajām attiecībām starp trasta dibinātāju un trasta pārvaldnieku anglo-sakšu tiesību saimes valstīs.

Pamatojoties uz veikto analīzi promocijas darbā, autors izvirza sekojošos galvenos secinājumus:

1. Pretstatā vispārējam valdošajam juristu uzskatam, ka trusts ir anglo – sakšu tiesību instruments, nopietnāka izpēte liecina, ka trasta izcelsmi var saistīt ar Seno Ēģipti un Seno Romu, un arī Eiropas kontinentālajā daļā notika tā attīstība. Viduslaiku Anglijā neapšaubāmi Kanclers bija tā persona, kas pamatojoties uz taisnīguma maksimām, deva lielu ieguldījumu trasta attīstībā, ieviešot īpašumtiesību duālismu, kad īpašumtiesības bija vienas personas vārdā, bet pēc taisnīguma īpašnieks bija cita persona. Tikai Lielā Francijas revolūcija bija robežšķirtne Eiropā, pēc kuras valdošā doktrīna romāņu - ģermāņu tiesību saimes valstīs kļuva absolūtās īpašumtiesības, bet anglo – sakšu tiesībās saglabājās dalītās īpašumtiesības.
2. Kreditoru interešu aizsardzība parasti ir viena no lielākajām problēmām, ko parasti attiecinā uz trustu. Tomēr juridiskās prakses analīze pierāda, ka trasta tiesisko attiecību nodibināšana anglo – sakšu tiesību saimes valstīs nekādi nevar ietekmēt trešo personu intereses. Gan likums, gan tiesu prakse aizsargā tikai labā ticībā nodibinātus trustus, tādējādi, kreditoru likumīgās tiesības, nevar tikt aizskartas. Promocijas darba autors kritiski vērtē atsevišķus tiesas lēmumus (Piemēram, *Re Butterworth (1882)* lietā), jo tie pārmērīgi aizstāv kreditoru intereses. Bet jāsecina, ka kreditoru intereses saistībā ar trustu tiek pilnībā ievērotas.
3. Trasta institūtā parasti ir iesaistītas vismaz trīs personas: trasta dibinātājs, trasta pārvaldnieks un labuma guvējs (kuras gan var sakrist), tomēr ir grūti dot vienu visaptverošu trasta institūta definīciju. Būtiski ir tas, ka trasta

aktīvi ir nošķirti no trasta dibinātāja un trasta pārvaldnieka aktīviem; savukārt labuma guvēja kreditori var vērst uz tiem piedziņu tiktāl, ciktāl pašam labuma guvējam ir tiesības saņemt no trasta aktīviem ienākumus. Lai arī trastā pastāv dalītās īpašumtiesības, tomēr, ja rodas nepieciešamība atzīt trastu valstī, kurā trasta institūts nemaz nav, tiesu prakses analīze pierāda, ka trastu var atzīt, un tas nav nesavietojams ar romāņu – ģermāņu absolūtajām īpašumtiesībām. Vislabākais piemērs ir Harisona lieta Šveicē.

4. Trastus var iedalīt pēc dažādām pazīmēm, tajā skaitā pēc izveidošanas metodes, dibinātāja tiesībām, pārvaldnieka pienākumiem, labuma guvēja tiesībām un citiem kritērijiem. Arī trasta izmantošanas veidi ir ļoti daudzveidīgi – aktīvu aizsardzība, labdarība, nodokļu plānošana utt.; Jāatzīst, ka trusts ir ļoti efektīvs nodokļu plānošanas instruments, it sevišķi valstīs, kur trasta institūts nav likumos ieviests. Arī Latvijā nodokļu likumi neparedz nekādus īpašus pretpasākumus pret trastu, kas ļauj likumīgi samazināt maksājamos nodokļus.
5. Trasta aplikšana ar nodokļiem ir mazpētīts jautājums gan starptautiskajās nodokļu tiesībās, gan arī valstīs nacionālā līmenī, tajā skaitā Latvijā. Promocijas autors uzskata, ka starptautiskajās nodokļu tiesībās Nodokļu konvenciju ietvaros ienākumi no trasta ir jākvalificē kā „Citi ienākumi”. Autors ļoti kritiski vērtē Latvijas Republikas nodokļu un korupcijas novēršanas tiesību normas, jo tās fakstiski neparedz nekādus pret-trasta noteikumus. Piemēram, Latvijas Republikā valsts amatpersonām nav aizliegts saņemt ienākumus no ārzonas trasta.
6. Lai arī romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstīs nepastāv trasta īpašumtiesību duālisms, tomēr trasta koncepcija nav nesavietojama ar absolūtajām īpašumtiesībām. To pierāda daudzu Eiropas valstu un teritoriju prakse.
7. Malta, Lihtenšteina un Luksemburga ir veiksmīgi pārņēmušas to savā nacionālajā tiesību sistēmā. Nemot vērā apstākli, ka visās šajās valstīs civiltiesības atbilst romāņu – ģermāņu tiesību izpratnei, jākonstatē, ka nav nekādu pretrunu starp trastu un absolūtajām īpašumtiesībām, un trusts ir saderīgi ar romāņu – ģermāņu tiesību sistēmu.
8. Nīderlande, Šveice un Vācija izmanto analogos tiesību instrumentus, piemēram, fiduciāros darījumus, bet trusts nav pārņemts to nacionālajā tiesību sistēmā. Vienlaicīgi normatīvajos aktos tiek nostiprinātas fiduciānta tiesības, lai gadījumos, ja kreditori vērs piedziņu pret fiduciāru, fiduciānta aktīvi netiktu aizskarti.
9. Krievijas Federācija ir pārņēmusi trastu kā tiesību instrumentu, bet tikai kvazi – trasta formā; respektīvi netiek pārcirstas īpašumtiesību saiknes starp trasta dibinātāju un trasta aktīviem.

10. Itālijas pieredze attiecībā uz trastiem ir visinteresantākā, jo neieviešot trasta institūtu nacionālajos tiesību aktos, tā izmanto kā materiālo likumu ārvalstu likumu trastiem, kas dibināti attiecībā uz aktīviem Itālijas teritorijā. Ja sākas tiesvedība, tad lietas skata pēc Itālijas procesuālā likuma, bet izmantojot līgumā paredzēto ārvalsts materiālo likumu par trastiem.
11. Hāgas konvencija par trastiem ir kompromiss starp dažādu tiesību sistēmu juristiem; tā neuzspiež trasta institūta pārņemšanu valstīm, kurās nepastāv trasta institūts, bet nosaka trasta atzišanas pamatnoteikumus starptautisko privāttiesību ietvaros. Savukārt, starp valstīm, kurās pastāv trasta instruments, konvencija veicina trasta likumu harmonizāciju. Lai arī darba autors nedaudz kritiski vērtē Hāgas Trastu konvencijā doto definīciju, kas Eiropas Trasta likumu principos ir daudz precīzāka, tomēr jāatzīst, ka konvencija ir salīdzinoši labs kompromiss starp romāņu – ģermāņu un anglo – sakšu tiesību valstu juristiem.
12. Eiropas trasta likumu principi, ko radījuši prominenti trasta tiesību eksperti, ir laba rokasgrāmata Eiropas valstu juristiem, gadījumos, ja jārisina juridiskas dabas jautājumi, kad notiek trasta pielietošanas saskare ar nacionālajām valstu tiesībām. Lai arī Eiropas Trastu likumu principi šobrīd nav oficiāli atzīts tiesību avots, tomēr to saturs var kalpot par orientējošām vadlīnijām jaunu trasta likumu izstrādē gan Latvijā, gan citās Eiropas valstīs, ieskaitot radot jaunas starptautiskas konvencijas par trastiem.
13. Kaut gan Latvijas tiesību sistēma pieder pie romāņu – ģermāņu tiesību saimes, tomēr arī Latvijā mēs varam atrast trastam analogus institūtus: fiduciārie darījumi, fiduciārā ķīla, līdz 1937.gadam eksistējošais tiesību institūts – mantošanas fideikomiss; novēlējumi vispārnodevēģiem un labdarīgiem mērķiem, privātie pensiju fondi un ieguldījumu fondi. Īpaši jāuzsver, ka privātie pensiju fondi un ieguldījumu fondi Latvijas Republikā pilda tās pašas funkcijas, ko anglo – sakšu tiesību valstīs pensijas trusts vai ieguldījumu trusts. Arī tiesiskais mehānisms sakrīt ar analogo mehānismu trastā. Tādējādi, Latvijas tiesību sistēmā anglo – sakšu trusts jau ir pārņemts, un nekādu nesaderību ar Latvijas tiesībām tas nerada. Fiduciārās ķīlas mūsdienās ir salīdzinoši mazpazīstams, bet nepietiekami novērtēts institūts Latvijas tiesībās, un autors uzskata, ka tās ir pilnībā savietojamas ar Latvijas tiesību sistēmu.
14. Jau kopš 1999. gada 1. janvāra Latvijas Republikas kredītiestādes var veidot „kvazi-trastus”; tomēr šajās attiecībās starp trasta dibinātāju un pārvaldnieku – kredītiestādi, nenotiek īpašumtiesību pāreja; respektīvi

dibinātājs paliek trasta aktīvu īpašnieks. Apskatītie prakses piemēri pierāda, ka esošie normatīvie akti ir nepilnīgi. Nemot vērā, ka trasta instruments nav nesaderīgs ar romāņu – ģermāņu tiesību sistēmu, promocijas darba autors uzskata, ka Latvijā būtu jāpieņem speciāls likums par trastiem kredītiestāžu vajadzībām.

15. Juridiskā prakse, kā piemēram, AS „Ave Lat Grupa” lieta vai Sergeja Tarasenoka mantojuma lieta, pierāda, ka Latvijas Republikā nav sevišķu grūtību izmantot saskaņā ar ārvalsts likumu izveidotu trastu. Autors kritiski vērtē Latvijas Republikas likumus, jo esošās tiesību normas trešo personu un valsts publiskās intereses.

Promocijas darba priekšlikumi

Pasaules prakse rāda, ka daudzas mazās valstis, kā, piemēram, Malta, Luksemburga vai Lihtenšteina, kas lielā mērā savu ekonomiku balsta uz pakalpojumu sniegšanu, ir pārņēmušas trasta institūtu no anglo – sakšu tiesību saimes valstīm, un tas dod šo valstu iedzīvotājiem, komersantiem un valsts budžetam ievērojamus ienākumus. Arī Latvijai, pēc autora domām, būtu jāpārņem šo mazo valstu pieredze, it sevišķi ņemot vērā to, ka Latvijas kredītiestādes jau sniedz trasta pakalpojumus gan vietējiem, gan ārvalstu rezidentiem. Savukārt, ja mēs nepārņemam trasta institūtu savā nacionālajā tiesību sistēmā, tad ir jāpilnveido Latvijas likumi, lai novērstu tās nepilnības, kas ir minētas promocijas darbā.

Sakarā ar augstāk minēto promocijas darba autors gribētu izteikt sekojošus priekšlikumus, lai veicinātu trasta institūta uzlabošanu, vispārēju atzīšanu un pat tā pārņemšanu nākotnē Latvijā:

1. Latvijas Kredītiestāžu likuma 1.panta 14.punktā ir noteikts, ka kredītiestāde uzņemas atbildību tikai par klientam piederoša īpašuma pārvaldīšanu šķirti no sava īpašuma. Tāpēc šajā likumā un/vai likumpakārtotajos FKTK noteikumos būtu jāizdara grozījumi, lai normatīvajos aktos noteiktu kredītiestādes atbildību arī par bankas pārvaldīšanā nodoto klienta īpašumu, jo šobrīd šīs saistības tiek atrunātas tikai līgumā starp banku un klientu, un daudzos gadījumos tas var nostādīt klientu ne pārāk izdevīgā tiesiskā situācijā; piemēram, FKTK noteikumu 8.punkts jāpapildina ar sekojošo teikumu: “Kredītiestāde atbild par klientam nodarītajiem zaudējumiem, ja kredītiestāde ir rīkojusies ļaunā nolūkā, pieļāvusi rupju neuzmanību vai pārkāpusi trasta līguma noteikumus”.

2. Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā ir nepieciešams izveidot trasta līgumu reģistru attiecībā uz aktīviem, kas atrodas Latvijā. Tas ļautu publiskot ārvalstīs saskaņā ar citu valstu likumiem noslēgtos trasta līgumus. Personām šādā reģistrā būtu jāsniedz pilnīga informācija par trasta pārvaldījumā nodoto aktīvu apjomu, kā arī par trasta pārvaldniekiem, kuriem ir tiesības un pienākumi veikt pārvaldīšanu. Izmaiņas likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” tālāk nosaka nepieciešamību pēc grozījumiem Latvijas Republikas nodokļu likumos – piemēram, “Par nodokļiem un nodevām”, “Par uzņēmumu ienākumu nodokli” utt. Šādā gadījumā trasta pārvaldniekam būtu noteikta atbildība par nodokļu nomaksu Latvijā attiecībā uz ienākumu, kas rodas no trasta aktīvu pārvaldīšanas.
3. Latvijas Republikas likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” ir jānosaka, ka valsts amatpersonai ir jāaizliedz saņemt labumu no ārzonu trastiem; minētā likuma 9.panta 3.daļa jāpapildina ar sekojošo: “Valsts amatpersona nevar būt labuma guvējs no trasta, kas izveidots saskaņā ar beznodokļu vai zemu nodokļu valstu vai teritoriju likumu.”
4. Nodokļu likumos („Par nodevām un nodokļiem”, „Par uzņēmumu ienākuma nodokli” u.c.) ir jāiestrādā normas par trastiem, lai visai vienkārši nebūtu iespējams izmantot pret-trasta normu neesamību ar mērķi nemaksāt nodokļus un šobrīd likumīgi samazināt nodokļus Latvijā; tā piemēram, likuma “Par nodevām un nodokļiem” 1.panta 4)apkašpunkts jāizsaka sekojošā redakcijā: “4) nodokļu maksātāji - Latvijas Republikas vai ārvalstu fiziskās un juridiskās personas un uz līguma vai norunas pamata izveidotas šādu personu grupas vai to pārstāvji, trasta pārvaldnieki, kas veic ar nodokli apliekamas darbības vai kam tiek garantēts ienākums nākotnē.” Likuma “Par uzņēmumu ienākuma nodokli 1.panta (3) daļas definīcija “Saistīti uzņēmumi — divas vai vairākas komercsabiedrības vai kooperatīvās sabiedrības, ja:” jāpapildina ar jaunu pazīmi: “6) starp tām ir noslēgts trasta līgums vai viena no tām ir savstarpējo darījumu labuma guvējs no noslēgtā trasta līguma”.
5. Latvijas Kredītiestāžu likuma 19.pants jāpapildina ar jaunu teikumu: “Fiziskās personas apliecina, ka ir finanšu līdzekļu patiesie īpašnieki”
6. Latvijai būtu jāratificē Hāgas konvencija par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu, kas jau detalizēti reglamentē trasta institūtu, ieskaitot arī trasta domicila maiņu, trasta dibinātāja plašo autonomiju izvēlēties trastam piemērojamo likumu utt. Tas, pirmkārt, ļautu attīstīt šobrīd Latvijas kredītiestāžu sniegtos trasta operāciju pakalpojumus, kas

šobrīd pamatā tiek sniegti bijušās sociālisma noietnes valstu iedzīvotājiem. Otrkārt, pamatojoties uz Konvencijas noteikumiem, Latvijas tiesas varētu atzīt vai arī neatzīt ārvalstīs noslēgtos trasta līgumus. Turklāt Konvencijas ratificēšana pati par sevi neuzliek nekādas tālākas saistības Latvijas valstij ieviest trasta institūtu Latvijas iekšējos normatīvajos aktos. Hāgas Konvencija tikai risinātu ar starptautiskajām privāttiesībām saistītās tiesību kolīzijas attiecībā uz trastiem;

7. Nesen Latvijā tika pieņemta koncepcija par starptautiskajām privāttiesībām, kas paredz izstrādāt Starptautisko privāttiesību likumu. Izstrādājot šo jauno likumprojektu ir jāparedz atsevišķa apakšnodaļa arī trastiem, nosakot kritērijus par trastam piemērojamo likumu, kā arī jādod klasiska anglo – sakšu trasta definīcija, jo tā definīcija, kas ir dota Kredītiestāžu likumā, ir pielāgota Latvijas kredītiestāžu vajadzībām, un faktiski attiecas šauri uz saistību tiesībām. Jāņem vērā promocijas darba norādītās neprecizitātes attiecībā uz kādreiz jau sagatavoto starptautisko privāttiesību likuma projektu (promocijas darba 5.6.apakšnodaļa);
8. Kā jau minēts secinājumos, tad trasta institūts nav nesavietojams ar romāņu – ģermāņu tiesību saimes valstu absolūtajām īpašumtiesībām. Tāpēc, ņemot vērā Eiropas trasta likumu principus, Hāgas konvenciju par trastiem piemērojamo likumu un to atzīšanu, Lihtenšteinas, Luksemburgas un Maltas pieredzi trastu pārņemšanā, ir jāapsver doma pieņemt speciālo likumu par trastiem, sākotnēji ierobežojot trasta aktīvu priekšmetu un pakalpojumu sniedzēju loku (tikai kredītiestādes). Sagatavots likumprojekts ir dots promocijas darba pēdējā nodaļā; šeit autors dod tikai galvenās pamatnostādnes:

Trasta definīcija: Trasts ir ar rakstveida līgumu nodibinātas tiesiskas attiecības, kurā trasta dibinātājs nodod bez atlīdzības trasta pārvaldniekam aktīvus (Trasta aktīvi), kurus trasta pārvaldniekam ir jāpārvalda par labu labuma guvējam(iem) saskaņā ar trasta līguma un likuma noteikumiem. Trastam ir sekojošas iezīmes:

- a) trasta aktīvu īpašumtiesības ir reģistrētas uz Trasta pārvaldnieka vārda;
- b) trasta aktīvi ir nodalīti no Trasta pārvaldnieka aktīviem;
- c) trasta pārvaldnieks pārvalda Trasta aktīvus par labu labuma guvējam.

Par trasta dibinātāju varētu būt: jebkura fiziska vai juridiska persona, kas nodod aktīvus trasta pārvaldniekam pārvaldīšanai par labu labuma guvējam.

Trasta pārvaldnieks – Latvijas Republikā, Eiropas Savienībā vai Eiropas Ekonomiskajā zonā reģistrētas bankas vai to filiāles un citu ārvalstu banku filiāles Latvijā.

Trasta labuma guvējs - jebkura fiziska vai juridiska persona, kas norādīta trasta līgumā kā labuma guvējs.

Trasta kontrolieris – rīcībspējīga fiziska persona, ko iecēlis trasta dibinātājs trasta līgumā.

Trasta aktīvi – bezskaidras naudas līdzekļi, komercsabiedrību kapitāla daļas un akcijas, finanšu instrumenti un nekustamais īpašums, kā arī lietu kopības, lietu un saistību tiesības, kas saskaņā ar trasta līgumu ir nodotas Trasta pārvaldniekam pārvaldīšanā par labu labuma guvējiem.

Obligātās prasības trasta līguma struktūrai:

- Pušu identifikācija;
- labuma guvēja(u) identifikācija vai pietiekama informācija, kas nepieciešama labuma guvēja identifikācijai nākotnē, ja šobrīd labuma guvējs nav piedzimis vai izveidots;
- sākotnējie trasta aktīvi, kas tiek nodoti trasta pārvaldīšanā;
- trasta termiņš;
- trasts ir atsaucams vai neatsaucams;
- labuma guvēja tiesības un to saņemamā daļa no trasta aktīviem, gadījumā ja labuma guvēji ir vairāki.

Papildus trasta līgumā var iekļaut sekojošo:

- trasta pārvaldnieka īpašas tiesības un pienākumi;
- īpaši noteikumi trasta aktīvu pārvaldīšanai;
- trasta nosaukums;
- trasta kontroliera iecelšana;
- rīcība ar trasta aktīviem pēc trasta līguma izbeigšanas;
- citi noteikumi pēc trasta dibinātāja un pārvaldnieka ieskata, kas regulē tiesiskās attiecības starp trasta dibinātāju, pārvaldnieku, labuma guvēju un trasta kontrolieri.

Trasta līguma maksimālais termiņš: piecdesmit gadi kopš tā izveides.

9. Kādi ir jāveic galvenie grozījumi esošajos normatīvajos aktos?

- Civilprocesa Likuma 25.panta 1.daļa jāpapildina ar 6) apakšpunktu: “6) lietas par trastu aktīvu pārvaldīšanu”; respektīvi strīdu piekritība par trastiem ir noteikta Latvijas apgabaltiesām;
- Civilprocesa likuma 28.pants jāpapildina ar 10.daļu: “(10) Prasību, kas izriet no trasta aktīvu pārvaldīšanas, prasītājs var celt pēc trasta aktīvu atrašanās vietas vai pēc trasta pārvaldnieka rezidences vietas.”;
- Zemesgrāmatu likuma 16.panta 1.daļa a)apakšpunkts jāpapildina ar norādi uz trasta pārvaldnieku, lai trešajām personām būtu norāde par trasta līguma eksistenci;
- Kredītiestāžu likuma 172.panta (1) daļa jāizsaka sekojošā redakcijā: “Kredītiestādes mantas sarakstā iekļauj noguldījumus un procentus par tiem, bet neiekļauj citu kredītiestādes turējumā esošo trešajām personām piederošo mantu un trasta pārvaldīšanā esošos aktīvus”.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Balode H. Kurp stūrē bijušie avelatieši? *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 17.augustā, 6.lpp.
2. Balodis K. Fiduciāro darījumu vieta Latvijas privāttiesību sistēmā. *Likums un tiesības*, 2005. Nr.9, 270.-279.lpp.
3. Barvida Z. Tiesa noraida „Engine Works Enterprises Inc.” prasību par vairāk nekā 100 000 latu piedziņu no „Multibankas”. Elektroniskais resurss – www.leta2000.../newsitem.asp?NewsID=20000912133111001E45DE2B0CABF18. (aplūkots 12.09.2000)
4. Bojārs J. Politiskās stratēģijas māksla un demokrātija. Rīga: “Zvaigzne ABC”, 2002., 414.lpp.
5. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. Rīga: “Zvaigzne ABC”, 1998., 96 – 97.lpp.
6. Balodis K. Kustamu lietu ieķīlāšanas tiesiskā regulējuma problēmas. *Latvijas Universitātes zinātniskie raksti. 621.sēj. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums/ prof. K.Torgāna redakcijā*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 26.-45.lpp.
7. “Banka Baltija” prasībā pret Latvijas Banku atsauksies uz valdības solījumu garantēt noguldījumus. Elektroniskais resurss: www.delfi.lv/archive/index.php?id=13546774 (aplūkots 07.02.2006)
8. Bārkere H. Trasts: atbildība par īpašuma pārvaldīšanu. *Diena*, 1999, 29.novembris, 2.lpp.
9. Brauna A., Galzons E. Ave Lat pārvaldnieks piedalījies koncerna līdzīpašnieka dibināšanā. *Diena*, 1999. 23.novembrī, 1.lpp.
10. Civīllikumi (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izsludināti līdz 1935.gada 1.janvārim, ar dažiem paskaidrojumiem. Sastādījuši prof. A.Būmanis, H.Ēlerss, J.Lauva. Rīga: Valtera un Rapas akc. Sab izdevums, 1935.
11. Egle I., Rulle B. Ave Lat Grupu Šķēle nodod neatkarīgam pārvaldītājam. *Diena*, 1999, 18.augusts, 1.lpp.

12. Eiropas nodokļi Latvijā. Rīga: Latvijas ekonomists un Ernst&Young, 2004.
13. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. Sastādījis autoru kolektīvs R.Grēviņas vadībā. Rīga, Izdevniecība "Zinātne", 2000.
14. Frīdenfelds V. Ofšors. Darbība un pielietojuma mehānismi. Rīga: Preses nams, 2001. 39.-42.lpp.
15. Grasis J. Nodokļu paradīzes vilina. *Kapitāls*, 1999. Nr.3, 72. - 75.lpp.
16. Grasis J. Kad likuma līkums ved garām valsts makam. Daži ES nodokļu tiesību problēmjaucājumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 27.februārī, B6 lpp.
17. Grasis J. Par starpvalstu nodokļu konkurenci un ilgtermiņa attīstību. *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 14.novembrī
18. Grasis J. Par trastiem pasaulē un pie mums, un to būtību. *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001, 18.decembris un 2002, 18.janvāris
19. Grīnbergs J. Reversi konosamentu praksē. *Tieslietu ministrijas vēstnesis*, 1933, Nr.1/2, 22-37.lpp.
20. Civillikuma komentāri: Īpašums. Sastādījis A.Grūtups. – Rīga: Mans īpašums, 1996.
21. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrās papildinātais izdevums. – Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2002., 21.-22.lpp
22. Ministru prezidenta A.Šķēles radiointervija Latvijas Radio 3.aprīlī. Publicēta: *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 4.aprīlī.
23. Ministru prezidenta A.Šķēles radiointervija Latvijas radio 20.aprīlī. Publicēta: *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 26.aprīlī.
24. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 1998.
25. Neimanis G. Ave Lat grupas pārvaldītāji neizrāda interesi par koncernu. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 17.janvārī, 1.lpp.
26. No Romiešu tiesībām līdz Hāgas konvencijām. Senatora Augusta Lēbera juridiskie atzinumi (1909 – 1939). Rīga, 2004

- 27.Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana (III). *Likums un tiesības*, 2001, nr.8., 244 – 246.lpp.
- 28.Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: “Zvaigzne”, 1977.
- 29.Klauss A. Vērtspapīru darījumi. Skaidrojošā vārdnīca. R.,1996
- 30.Konradi F., Valters A. (Sast.) Civillikumi ar paskaidrojumiem.Otrā grāmata. Lietu tiesības. – Rīga: Grāmatrūpnieks, 1935.
- 31.Konradi F., Valters A. (Sast.). Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. VII sēj. Rīga: Autoru izdevums, 1931, 30.-32.lpp.
- 32.Krauze R., Gencs Z. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesībs. R.: Mans īpašums, 1997.
- 33.Krūmiņš M. ORT akciju liktenis neskaidrs. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 7.septembrī, 9.lpp.
- 34.Ķirsons M. A.Šķēles īpašumus pārvaldīs trasta kompānija, *Dienas bizness*, 1999, 18.augusts, 8.lpp.
- 35.Ķirsons M. Vienkāršos uzņēmumu reģistrāciju, *Dienas bizness*, 1999, 29.jūnijs, 3.lpp.
- 36.Lapsa L., Jančevska K. Kas ir Lembergs. Ventspils mēra ceļš uz naudu un varu. Bez izdevēja, 2006
- 37.Latviešu konversācijas vārdnīca. V sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds, 1930-1931, 8538 – 8551 lpp.
- 38.Latviešu konversācijas vārdnīca. 21.sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds, 1940.
- 39.Latvijas Senāta spriedumi (1918 – 1940) 7.sējums. *Senāta civilā kasācijas departamenta spriedumi*. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā Tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997, 126-128.lpp.
- 40.Latvijas Universitātei – 80. Rīga, 1999, 166.-167.lpp.
- 41.Latvijas Vēstneša pielikums “*Jurista vārds*”, 2003. 11.februārī

- 42.Lācars A., Pētersons R. Ave Lat grupai mainījies pārvaldnieks. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 19.janvārī, 1.lpp.
- 43.Leja L. Par ārzonu trastu un tā tiesisko dabu. *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001, 12.jūnijā, 1.,3.lpp
- 44.Loebers A. Fiduciari darījumi. *Tieslietu ministrijas vēstnesis*. 1933, Nr.9/10, 221.-232.lpp.
45. Ofšora trusts kā globāls instruments. Elektroniskais resurss: <http://www.consumoffshore.com/latvian/offind/trust2.htm>
- 46.Pelāne A. Šķēle pārdevis bijušās Ave Lat Grupas akcijas. *Diena*, 2000. 29.martā, 1.lpp.
- 47.Pētersons R., Rutkovskis A. Abacus atkal maina liecības. *Neatkarīgā rīta avīze*. 1999, 27.novembris, 1.lpp.
- 48.Pētersons R. Ave Lat grupa pilnībā nomainīs vadību. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 9.martā, 3.lpp.
- 49.Pētersons R. Ave Lat pārvaldītājs dibināts īsi pirms akciju pārņemšanas. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 1.februārī, 1.lpp.
- 50.Pētersons R. Šķēles pārstāvis melojis preseī. *Neatkarīgā rīta avīze*, 1999. 26.novembrī, 1.-2.lpp.
- 51.Pētersons R. Kavē Šķēles vekseļa pārbaudi. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000.26.jūlijā, 1.lpp.
- 52.Pētersons R. Vēlreiz pārbaudīs Šķēles ienākumus. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 3.novembrī, 3.lpp.
- 53.Pētersons R., Vembre I. Iespējams, Šķēle nopircis pats sevi. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 29.martā, 4.lpp.
- 54.Radovics V. Valstij pieprasa atdot Bankā "Baltija" noguldīto naudu. *Neatkarīgā rīta avīze Latvijai*, 2006. 4.martā, 1.,3.lpp.
- 55.Radušās nesaskaņas par baņķiera Tarasenko mantojumu <http://www.delfi.lv/archive/index.php?id=13702130> (aplūkots 22.02.2006)

56. Rozenfelds J. Lietu tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.
57. Rozenfelds J. Trasts *Juristu žurnāls* Nr. 4, 23 –25.lpp.
58. Rulle B. Lembergā jauna apsūdzība kukuļošanā, miljonu legalizēšanā. *Diena*, 2007. 15.martā, 1.lpp.
59. Sinaiskis V. Fideiussio. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. V sējums. Rīga, 1930 – 1931, 8544 – 8545.lpp.
60. Sinaiskis V. Fiducia. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. V sējums. Rīga, A.Gulbja apgāds. 1930 –1931, 8548 – 8550.lpp.
61. Stroža M. Andra Šķēles vekselis – tīrs. *Dienas bizness*, 2005. 12.septembrī
62. Tihonovs V. Par mazzināmajām trasta attiecībām// *Latvijas Vēstnesis. Pielikums "Jurista vārds"*, 2001. 30.janvārī, 6.februārī un 13.februārī
63. Vanzovičs S. Institūcijas mokās ar Šķēles deklarāciju. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 28.jūlijā, 3.lpp.
64. Zandfelde D. Avelatieši atbrīvojas no pārtikas uzņēmumiem. *Neatkarīgā rīta avīze*, 2000. 11.oktobrī, 7.lpp.
65. Aepli H. OR. Schweizerisches Obligationenrecht. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2004
66. American Bankers Association, American Institute of Banking, Trust Department Services, New Yourk, 1962. p.408
67. Amos M.S. The Common Law and the Civil law in the British Commonwealth of Nations// *Harward Law Review*. Vol. 50 (1937) p.1263.
68. Aristotle. Nicomachen Ethics. Cambridge, MA: Harward University Press, 1968, BK V, Ch 10.
69. Arrêts du Tribunal fédéral suisse, Recueil officiel (ATF) 1970, Vol 96 II, p.79
70. August R. International Business Law. Text, Cases, and Readings. Pearson Education International, 2004.

71. Balodis K. Sicherungsübereignung im deutsch – lettischen Rechtsvergleich. Rīga: Latvijas Universitāte, 2001.
72. Baker P. Double Taxation Conventions. Sweet&Maxwell, May 2003.
73. Barry P. Why Bond has the last laugh. *The Sydney Morning Herald*. 14 August 2000, p.13.
74. Behind the Corporate Veil. Using Corporate Entities for Illicit Purposes. Paris, OECD, 2001.
75. Beltramo M. The Italian Civil Code and complementary legislation. New revised edition. Oceana, 1991.
76. Biedermann K. Die Treuhänderschaft des liechtensteinischen Rechts dargestellt an ihrem Vorbild dem Trust des Common Law. Berne, 1981
77. Black's Law Dictionary. Sixth edition, St. Paul: West Publishing Co., 1990.
78. Block R.L. Investing in REIT's: Real Estate Investment Trusts. Ingram Pub Services, 2006
79. Bright H. Money, Money, Money troubles for Abba founder. Elektroniski pieejams: <http://www.trusts-and-trustees.com/print/0/nop/888> (aplūkots 03.05.2006)
80. Busuttill E. Malta// International Encyclopedia of Comparative Law. Vol.1, 1972. P.M45-51.
81. Cain C.A. Offshore Asset Protection – to Trust or not to Trust. Elektroniskais resurss: www.itpa.org/open/preview/trustornot.rtf
82. Chong A. The Common Law Choice of Law Rules for Resulting and Constructive Trusts// International&Comparative Law Quarterly, 2005, Vol.54, Part 4, p.855
83. Clarke G. Offshore Tax Planning through Trusts. In: Tolley's Tax Planning 1999-2000. Volume II. The Bath press, Bath, Great Britain, 1999., p.1301-1322.
84. Curzon L.B. Dictionary of Law. Sixth Edition. Pearson Longman, 2002
85. Curzon L.B. Equity and trusts. London: Cavendish, 1997.

86. Czermak P. *Der express Trust im internationalen Privatrecht*. Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main, 1986.
87. *Der Spiegel*. 1997, No. 39, s.116
88. Dyer A. and van Loon H. *Report on Trusts and Analogous Institutions*. Hague Conference on Private International Law. Off – print of the Proceedings of the Fifteenth session (1984). Book II, Trusts-applicable law and recognition.
89. *Convention on the Law Applicable to Trusts and on Their Recognition*. Draft Convention adopted by the Fifteenth session and Explanatory report by A.E. von Overbeck. Hague Conference on Private International Law. Off-print of the Proceedings of the Fifteenth session (1984). Book II, Trusts – applicable law and recognition.
90. Cremona A. Malta. *World Trust Survey 2006*. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8. July/August 2006. p. 66-67.
91. Danon R.J. *Conflicts of Attribution of Income Involving Trusts under the OECD Model Convention: The Possible Impact of the OECD Partner Report // INTERTAX*, Volume 32, Issue 5, Kluwer Law International 2004, p.210 – 222.
92. Derdeler P., Knops K.-o., Bamberger H.G. (Hrsg.). *Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht*. Berlin, Heidelberg, New Yourk: Springer-Verlag, 204. § 35, Rn. 4
93. Dicey&Morris. *The Conflict of Laws*, 12th ed., 1993, Ch 29, p. 1088-1100
94. Dixon M. *Equity and trusts*. London: Cavendish, 1995
95. Duckwort A. *International litigation: creditors and heirs*. *Congresso Nazionale: “Il trust in Italia”* – Roma, 19-20 Novembre 1999.
96. Duckwort A. *The New Frontier of Purpose Trusts*. *Congresso Nazionale: “Il trust in Italia”* – Roma, 19-20 Novembre 1999.
97. Dyer A. *International Recognition of the Trust Concept // Trusts&Trustees*, Volume 2, February 1996, p.5

98. Dyer A. International Recognition and Adaptation of Trusts: The Influence of the Hague Convention // *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, October 1999, p.989
99. Edwards R. & Stockwell N. Trusts and Equity. Sixth edition, Person Longman, 2004
100. English – Latvian Dictionary of International Business. Angļu – latviešu starptautiskās uzņēmējdarbības terminu vārdnīca. Doc. Irēnas Matisones un Irēnas Blumfeldes redakcijā. Rīga: “Zvaigzne ABC”, 2006.
101. Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est und Curland. Band 1, Riga, 1889. s.124
102. Ferrero G. Les operations fiduciaires dans la pratique bancaire. In: CEDIDAC 29, Lausanne 1994, p.89.
103. International Encyclopedia of Comparative Law. Vol. VI (Property and Trust), Chapter 11 (Trust), 1973. p.128
104. Gaillard E., Trautman D.T. Trusts in Non-Trust Countries: Conflict of Laws and the Hague Convention on Trusts // *American Journal of Comparative Law*, Volume 35, 1987, p.307
105. Ganado M. Maltese project results in trust law changes // *Trusts & Trustees*. Volume 10 – Issue 2, December/January 2004, p.19 – 21
106. Gasser J. Asserting beneficiaries rights in a Liechtenstein family foundation. *Trusts & Trustees*. Volume 9, Issue 2. Elektroniskā veidā pieejams: <http://pmv3-gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/631> (aplūkots 16.04.2006)
107. Gernhuber. Die fiduziarische Treuhand. *Juristische Schulung* 1988, 350. S. 360-361.
108. Gibraltar as a Trust Jurisdiction. Elektroniskais resurss: http://www.gibraltarlaw.com/gibraltar_trust_jurisdiction.htm (aplūkots 09.03.2007)
109. Gidley S. Trustee Regulation and Ombudsmen. The way ahead on-shore as well as off-shore? Draft I. – November 2001

110. Glasson J. Capacity to create an international trust // *Trusts&Trustees*. Elektroniskais resurss: www.trusts-and-trustees.com/library/capacity_create.htm. (aplūkots 16.11.2004)
111. Grasis J. Latvia // *Trusts&Trustees*. World Trust Survey. June 2005, p.121 – 127.
112. Grasis J. Latvia. World Trusts Survey 2006 // *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8. July/August 2006. p. 58-59.
113. Grasis J. Latvia. World Trusts Survey 2007// *Trusts&Trustees*. Volume 13 Issue 8. October 2007. p.437-444.
114. Iwoby A. Essential trusts. London: Cavendish, 1995.
115. Graziadei M., Mattei U., Smith L. Commercial Trusts in European Private Law. Cambridge University Press, 2005.
116. Guillaume F. Incompatible du trust avec le droit Suisse? Un mythe s'effrite // *Revue Suisse de droit international et de droit europeen*, 2000. No 1, p.1.
117. Harris J. The Hague Trusts Convention. Scope, Application and Preliminary Issues. Oxford – Portland – Oregon: Hart Publishing, 2002
118. Hayton D.J. Law Relating to Trusts and Trustees. Butterworths, London/Dublin/Edinburgh, 1995.
119. Hayton D.J. Developing the law of trusts for the twenty – first century. // *The Law Quarterly Review*. Volume 106, January 1990. p.87-104
120. Hayton D.J. The distinctive characteristics of the Trust in Anglo-Saxon Law // *Trust&Fiducie – la Convention de la Haye et la nouvelle legislation luxembourgeoise*. Ed. Montchrestien, Paris 2005, p.1-14.
121. Hayton D. The Hague Convention on Trusts: A Little is Better than Nothing but Why so Little? In: (1994) 3 *J Int Corp*, p.23
122. Hayton D.J. The Law of Trusts. London, Sweet & Maxwell, 1993.
123. Hayton D. The “trusts interni” seen from England. *Congresso Nazionale: “Il trust in Italia”* – Roma, 19-20 Novembre 1999.

124. Hayton D.J. et al. (eds.) *Vertrouwd met de trust. Trust and Trust – like Arrangements* (Serie Onderneming en Recht, deel 5). W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer, 1996
125. Hayton D. Who is beneficiary? *Congresso Nazionale: “Il trust in Italia”* – Roma, 19-20 Novembre 1999.
126. Holdsworth W.S. *A History of English Law*. London: Sweet and Maxwell, 1956, vol 8.
127. Jaccard M. ed., *Droit et pratique des operations fiduciaires en Suisse*. CEDIDAC vol.29, Lausanne 1994.
128. Jersey Fund Sector Doubles in 5 Years. OCRA Worldwide Newsletter. Elektroniskais resurss: www.ocraworldwideweb.com/story_friendly2.asp?storynme=25465 (Skatīts 06.12.2006)
129. *International Tax Glossary*, 3rd edition. International Bureau of Fiscal Documentation, 1996.
130. Kennon J. *The Benefits of Property Ownership without the Hassle*. Elektroniskais resurss: <http://beginnerinvest.about.com/od/reit/a/aa101404.htm> (Skatīts 31.01.2007)
131. Kleijn et al. *Introduction to Dutch law for Foreign Lawyers*. Deventer, Kluwer, 1993.
132. Koppenol – Laforce M.E. *Het Haagse Trustverdrag (The Hague Trusts Convention)*. Kluwer – Deventer. 1997
133. Koppenol – Laforce M.E. and Kottenhagen R.J.P. *The institution of the trust and Dutch law// Netherlands report to the XV International Congress of Comparative Law Bristol, 1998. Bruylant Bruxelles, 1999., p.289 – 307.*
134. Koppenol – Laforce M.E. *The Trust, The Hague Trusts Convention and Civil Law Countries. Notarius International. Volume 3, No 1, 1998. p.27-40.*
135. Kortmann J.J. and Verhagen H.L.E. *National Report for Netherlands// Principles of European Trust Law*. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.

136. Kötz H. National Report for Germany // Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.
137. Kötz H. Trust und Treuhand. Eine rechtsvergleichende Darstellung des anglo – amerikanischen trust und funktionsverwandter Institute des deutschen Rechts, 1963.
138. Legal Issues of Cross – Border Banking. Dited by R. Cranston. London: The Chartered Institute of Bankers. Centre for Commercial Law Studies, Queen Mary College, University of London, 1989
139. Les operations fiduciaires (pratiques, validite, regime juridique dans plusieurs pays europeens et dans le commerce international). Colloque de Luxembourg des 20 et 21 septembre 1984. Dir.scient. C.Witz. Paris, FEDUCI-L.G.D.J., 1985.
140. Liechtenstein will resist to end Bank Secrecy, says Prince. Elektroniskais resurss: http://www.ocra.com/newsletter/newsletter/0406/story10_0406.asp (aplūkots 13.04.2006)
141. Loon,van H. The Hague Convention of 1st July 1985 on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition. *Trust&Fiducie – la Convention de la Haye et la nouvelle legislation luxembourgeoise*. Ed. Montchrestien, Paris 2005, p.19
142. Lord Chorley. P.E. Smart. Leading Cases in the Law of Banking. London: Sweet&Maxwell, 1977.
143. Lupoi M. Effects of the Hague Convention in a Civil Law Country. In: *Trusts&Trustees*, 1998. Volume 4, p.15.
144. Lupoi M. Italy: an independent approach to trusts in a Civil Law country. *Trusts&Trustees*. World Trust Survey. May 2003, p.8-10.
145. Lupoi M. The development of protected trust structures in Italy. In: Hayton D. (ed.) *Extending the Boundaries of Trusts and Similar Ring-Fenced Funds*, Kluwer Law International, 2002. p.85 – 93
146. Lupoi M. The Civil Law Trust. In: *32 Vanderbilt Journal of Transnational Law* (1999), p.967 – 987.
147. Lupoi M. The Shapeless Trust In: *Trusts&Trustees*, 1995. No 3, p.15.

148. Lupoi M. *Trusts: A comparative study*. Cambridge University Press, 2000
149. Lupoi m. *Trusts and Civilian Categories*. In: *Itinera Fiduciaie, Trust & Treuhand in Historical Perspective* (D.Hayton, S.Kortmann and K.Verhagen, eds.), Berlin, Duncker&Humblot, 1998
150. Lupoi M. and T.Arrigo. *National Report for Italy*. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p.123 – 130
151. Lyons T. *The International Guide to the Taxation of Trusts*. Introduction. Elektroniskais tiešsasaistes resurss: <http://online2.ibfd.org/igt/> (Aplūkots 01.12.2006)
152. Maitland F.W. *Selected Essays*. Freeport, NY: Books for Libraries Press, 1936.
153. McClean J.D. *Morris: the Conflict of Laws*. Fourth edition. London: Sweet&Maxwell Ltd., 1993, p.376 - 384
154. Meagher R.P., Gummow W.M.C. and Lehane J.F.R. *Equity Doctrines and Remedies*. Sydney: Butterworths, 1992.
155. Mens van, H.L. *The Trust and Swiss Tax Law*. In: *The Trust, Bridge or Abyss between Common and Civil Law Jurisdictions*. Deventer: Kluwer, 1992. Ch.4.
156. Millett P. *Restitution and Constructive Trusts*. 114 *Law Quarterly Review* (1998), p.399 – 403.
157. *Model Tax Convention on Income and Capital, condensed version*. Paris OECD, June 1998.
158. Monauni P. *Lichtenstein: Transferability of Founders Rights; Supreme Court reverses previous decision*. *Trusts&Trustees*. Volume 8, Issue 7. Elektroniskā veidā pieejams: <http://pmv3-gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/257>
159. Nathan and Marshall. *Cases and Commentary on the Law of Trusts*, 7th edition by D.J. Hayton, 1980.

160. Niegel J. Liechtenstein Trusts: An Overview of the Law and Practice// *Trusts&Trustees*. Volume 10 – Issue 6, May 2004, p.19 – 25
161. Oertmann P. Die Fiducia im Roemischen Privatrecht. Berlin, 1890.
162. Overback, von A.E. La ratification de la Convention de La Haye sur le trust par les Pays-bas: un exemple pour la Suisse? In: *Collisio Legum Etues de droit international privé pour Gerardo Broggin* – Milan, 1997. p.367
163. Overback, von A.E. Law Applicable to, and Recognition of Trusts in Switzerland: the Possible Future under the Hague Convention. *Trusts&Trustees*, 1996, No5, p.6.
164. Overback, von A.E. National Report for Switzerland. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p.105 – 121
165. Overback, von A.E. Trusts: The Hague Convention and the Law of the Netherlands. Elektroniskais resurs: <http://www-isdch.unil.ch/f/v097.html> (aplūkots 11.05.1999)
166. Overback, von A.E. Trusts in Switzerland. Yearbook of Private International Law. Volume 4 (2002), p.217.
167. Panico P. Italy. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006
168. Panico P. Luxembourg. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006
169. Panico P. San Marino. World Trust Survey 2006 Summary. In: *Trusts&Trustees*. Volume 12, Issue 8 July/August 2006
170. Palumbo G. Tax Advantages of Trusts in the Italian Civil Law Perspective. In: *Trusts&Trustees*, May 1997, No 6, p.11
171. Paton A.G., Grosso R. The Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition: Implementation in Italy. *International and Comparative Law Quarterly*, 1994, p.654.
172. Petkeviča J. The concept of beneficial owner: From international tax law to community law. RGSL working papers No. 26, Riga, 2005.

173. Pettit P.H. *Equity and the law of trusts*. London: Butterworths, 1997.
174. *Principles of European Trust Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999.
175. *Private Foundations: a world review*. Edited by Dr. J.Niegel. *Trusts&Trustees*. Volume 11, Issue 5. April, 2005.
176. Prüm A., Revet T., Witz C. La ratification de la Convention de La Haye par le Grand – Duché de Luxembourg. *Trust&Fiducie – la Convention de la Haye et la nouvelle législation luxembourgeoise*. Ed.Montchrestien, Paris 2005, p.53.
177. Ramjohn M. *Sourcebook on Law of Trusts*. London: Cavendish Publishing, 1995
178. Rémy Ph. National Report for France. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J.Tjeenk Willink, 1999, p.131 – 158
179. Robinson O.F., Fergus T.D. and Gordon W.M.. *European Legal History*. London, Dublin and Edingburgh: Butterworths, 1994
180. Royce C.B. *Ancient Precedents for Modern Wills and Trusts// Trust Companies*, March 1926. p.383 – 387.
181. Rutten S.W.E. De islamitische *waqf* en het Haagse Trustverdrag. *Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie*, 2000. Nos 6416, p.640 & 6417, p.653.
182. Ryser V. Switzerland. In: *The International Guide to the Taxation of Trusts*. Elektroniskais tiešsasaistes resurs: <http://online2.ibfd.org/igtt/> (Aplūkots 01.12.2006)
183. Schipper J.H.W. Some Dutch Fiscal Aspects Regarding Trusts. In: *Trusts&Trustees*, May 1997, No 6, p.21.
184. Schoenblum J. The Hague Convention on Trusts: Much Ado about Very Little” In: (1994) 3 *J Int Corp*.

185. Schwarcz S.L. Commercial Trusts as Business Organization: an Invitation to Comparatists. 13 *Duke Journal of Comparative & International Law* 321. p.321 – 337.
186. Scobbie E.M. Trusts. Edinburgh: Sweet and Maxwell, 1991.
187. Seeger N. The Liechtenstein Establishment – a Trust Alternative. *Trusts&Trustees*. Volume 3, Issue 4. Elektroniskā veidā atrodams: http://pmv3_gostickhall.publishingmedia.co.uk/print/0/nop/190
188. Smith&Keenan's English Law. Tenth edition. London: Pitton Publishing Limited, 1993.
189. Sonneveldt F. De private express trust in de Nederlandse Successiewet 1956 (The private express trust in the Dutch Inheritance and Gift Tax Act 1956) Phd at Utrecht University, March 2000.
190. Supino P. Rechtsgestaltung mit Trust aus Schweizer Sicht. Dissertation Nr. 1616 der Hochschule St. Gallen, Druckzentrum ta-Media AG, Zürich, 1994
191. Sydenham A. Trusts in a nutshell. London: Sweet and Maxwell, 1994.
192. Underhill A. and Hayton D. Law of Trusts and Trustees, 16th edition. London, 2003.
193. The Application of the OECD Model Tax Convention to Partnership. OECD, Paris, 1999.
194. The Hague Conference on Private International Law. Acts and Documents of the Fourteenth session, 1980, Book I, p. 64, 167,189, 230, 241.
195. The Investors Guide to Real Estate Investment Trusts (REITS). National Association for Real Estate Investments Trusts, Inc., May 2003.
196. The Global Executive. Ernst@Young, 2002.
197. The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law. Vol I – III, published by MacMillan Reference Limited, 1998.
198. Trust case studies. Elektroniskais resurss: http://www.ocra.com/case_studies (Skatīts 11.10.2006)

199. Tuor/ Schnyder/ Schmid. Das Schweizerische Zivilgesetzbuch. Zurich, 1995.
200. Vakalalabure T. Cook Islands. World Trust Survey 2006. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006, p.30-31.
201. Waters D. The Institution of the Trust in Civil and Common Law. *Collected Courses of the Hague Academy of International Law*. Vol.252, 1995, p. 435 - 443.
202. Waqaf. Elektroniskais resurss: http://islamic-world.net/economic/waqf/waqf_mainpage.html (Skatīts 24.10.2006)
203. Weiser F. Trusts on the Continent of Europe, London, 1936.
204. What's going On in... The Netherlands. Setting up of Irrevocable Discretionary Trust Characterized as a Taxable Gift. *Decisions of the Supreme Court* of 18 November 1998. International Bureau of Fiscal Documentation. April/mei 1999. p.190-192.
205. Wilhelm T. Liechtenstein// *Trusts&Trustees. World Trust Survey*. June 2004, p.110 – 112.
206. Wilhelm T. Liechtenstein// *Trusts&Trustees. World Trust Survey*. June 2005, p.127 – 129.
207. Wilhelm T. Liechtenstein. *World Trust Survey 2006 Summary*. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006 p.62 – 63.
208. de Wulf C. The Trust and Corresponding Institutions in the Civil Law. BRUXELLES, ETABLISSEMENTS EMILE BRUYLANT, 1965
209. www.abacusglobal.com/abacus/Home/About+Abacus/ (aplūkots 20.09.2005)
210. Zhdanov A. Russia. In: *Trusts&Trustees. World Trust Survey*. June 2004, p.148 – 152.
211. Zhdanov A. Russia. In: *Trusts&Trustees. World Trust Survey*. June 2005, p.159 – 164.
212. Zhdanov A. Russia. World Trust Survey 2006. In: *Trusts&Trustees*. July/August 2006, p.82-83.

213. Zobl D. Kollisionen zwischen Sachen- un Zwangsvollstreckungsrecht. In: *Rechtskollisionen*, Festschrift für Anton Heini. Zurich 1995. p.543, 547, 553.
214. Апель А., Гунько В., Соколов И. Обналичивание и оффшорный бизнес в схемах. СПб: Питер, 2003
215. Волеводз А. Международный розыск, арест и конфискация полученных преступным путем денежных средств и имущества (Правовые основы и методика). Москва: „Юрлитинформ”, 2000.
216. Генкин А. Эффективный траст: опыт Западной Европы и российская практика. Москва: Издательский дом “Альпина”, 1999
217. Гражданский кодекс России: Текст ГК. Разъяснения по вопросам судебной практики. Алфавитно – предметный указатель. Исслед. Центр частного права; Сост. О. Ю. Шиловост. Москва: МЦФЭР, 2002
218. Италия. Конституция и законодательные акты. Москва, 1988
219. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд. , Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садиков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997
220. Коттке К. Грязные деньги – как с ними бороться? Перевод 9 – го переработанного немецкого издания. Москва: „Дело и Сервис”, 2005
221. Кох Х. Магнус У. Винклер фон Моренфельс П. Международное частное право и сравнительное правоведение. Москва: “Международные отношения”, 2003, стр. 358.
222. Лилли П. Тайная правда о мировой практике отмывания денег, международной преступности и терроризме. Ростов-на-Дону: Феникс, 2005
223. Пеппер Д. Практическая энциклопедия международного налогового и финансового планирования. Москва: „Инфра – М”, 1999.
224. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник. 3 – е издание. Издательство НОРМА. Москва, 2003. стр. 321 – 330, 491-493, 553 – 563, 886 – 894

225. Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских (ч. III Свода местных узак.). Изд. 2 – ое. Петроград, 1915
226. К. Турбина. Инвестиционный процесс и страхование инвестиций от политических рисков. М.: Анкил, 1995
227. Замулло Я. Траст: доверяй, но проверяй// *Коммерсант Baltic* № 35, 28 августа 2000 года, стр.15

Normatīvie akti

Latvijas Republika

1. 1923.gada 16.oktobra Līgums par noziedznieku izdošanu starp Latviju un Amerikas Savienotajām Valstīm: starptautisks līgums. *Likumu un noteikumu krājums*, 1923. 23.decembris, nr. 26.
2. 1995.gada 26.aprīļa Latvijas Republikas un Kanādas konvencija par nodokļu dubultās uzlikšanas un nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla nodokļiem: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 3.oktobris
3. 1996.gada 8.maija Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības konvencijas par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma un kapitāla pieauguma nodokļiem: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 21.maijs.
4. 1998.gada 15.janvāra Latvijas republikas un Amerikas Savienoto Valstu konvencija par nodokļu dubultās uzlikšanas un nemaksāšanas novēršanu attiecībā uz ienākuma nodokļiem: starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 27.maijs.
5. Kredītiestāžu likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.oktobris.
6. Civillikums: LR likums. // Rīga, Lietišķās informācijas dienests, 1994.
7. Civilprocesa likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 3.novembris.
8. Finanšu nodrošinājuma likums: LR likums. *Latvijas vēstnesis*, 2005. 11.maijs.
9. Latvijas Republikas valdības un Latvijas Bankas Memorands. *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 24.maijā.
10. Latvijas Republikas valdības un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdības līguma par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību darbības paplašināšanu uz teritorijām, par kurām Apvienotās Karalistes valdība ir atbildīga starptautiskajās attiecībās, - Menas salu, Gērnsijas salu un Džērsijas salu (noslēgts notu apmaiņas ceļā): starptautisks līgums. *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 3.maijā.
11. Līgums starp Latvijas Republikas valdību un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes valdību par ieguldījumu veicināšanu un aizsardzību: starptautisks līgums. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības ziņotājs*, 1995. 23.martā
12. Maksātne spējas likums: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 22.novembrī
13. "Nelaiķa Kristapa Morberga Novēlējuma" Statūti // *Valdības Vēstnesis*, 1934. Nr.59

14. Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 6.janvāris.
15. Par Konceptiju par starptautisko privāttiesību regulējumu: MK 2006.gada 3.novembra rīkojums Nr. 859. *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 7.novembris.
16. Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru: LR likums. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības ziņotājs*, 1990. Nr.49
17. Par privātajiem pensiju fondiem: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 20.jūnijs.
18. Par uzņēmumu gada pārskatiem: LR likums. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1993. 12.novembrī.
19. Latvijas Bankas noteikumi "Uzticības operāciju (trasta) veikšanas noteikumi", apstiprināti ar Latvijas Bankas padomes 1998.gada 17.septembra lēmumu Nr.49/3.
20. Uzticības operāciju (trasta) veikšanas noteikumi: FKTK noteikumi, apstiprināti ar FKTK padomes 2001.gada 21.decembra lēmumu Nr.24/11. *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 28.decembrī.
21. Starptautisko privāttiesību likums (projekts). *Autora rīcībā*.
22. Noteikumi par valsts nodevu ieraksta izdarīšanai biedrību un nodibinājumu reģistrā: MK noteikumi. *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 20.aprīlī.
23. Kārtība, kādā aizpildāmas, iesniedzamas, reģistrējamas un glabājamas valsts amatpersonu deklarācijas un iesniedzami valsts amatpersonu saraksti: MK 22.10.2002 noteikumi Nr.478. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 30.oktobrī.
24. Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā: LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 9.maijā

ASV

25. Real Estate Investment Trust Act of 1960. Citēts pēc:
<http://www.investinreits.com/learn/glossary.cfm>

Bahreinas karaliste

26. Law No. 23 of the Year 2006 regarding the Regulation of: Financial Trusts. Elektroniski pieejams:
http://www.cbb.gov.bh/cmsrule/media/pdf/Financial_Trust_Law.pdf
(aplūkots 01.12.2006)

Džersija

27. Trusts (Jersey) Law 1984, as amended in 1989 and 1991. Elektroniski pieejams: <http://www.jerseylegalinfo.je/Law>

Francija

28. Declaration of the Rights of man and of the Citizen (*La Déclaration des Droits de l'Homme et du citoyen*). Adopted by the National Assembly of France 26 August 1789 and by the King on 5 October 1789. Elektroniski pieejama: <http://www.mdx.ac.uk/www/study/x1789.htm>

Gērnzija

29. The Trusts (Guernsey) Law, 1989 as amended by the Trusts (Amendment) (Guernsey) Law, 1990 Elektroniski pieejams: [http://www.guernseybar.com/harrierattachments/The%20Trusts%20\(Guernsey\)%20Law%201989.DOC](http://www.guernseybar.com/harrierattachments/The%20Trusts%20(Guernsey)%20Law%201989.DOC)

Itālija

30. Il codice civile Italiano (Itālijas Civilkodekss). *The Cardozo Electronic Law Bulletin*. Elektroniski pieejams: <http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter dictum/codciv/Lib1.htm>
31. Law No. 1966 of 23rd November 1939. Citēts pēc: Lupoi M. and T. Arrigo. National Report for Italy. In: *Principles of European Trusts Law*. Edited by Hayton D.J., Kortmann S.C.J.J. and Verhagen H.L.E. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.

Malta

32. Malta's Financial Services Center ACT of 1988, as amended by Act of 1989, Act of 1990 and Act of 1994. <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>
33. Malta's Recognition of Trusts Act 1994. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>
34. Trusts and Trustees Act of 1988 as amended by Act of 1989, Act of 1994, Act of 2004 and Act of 2006. Elektroniski pieejams: <http://www.legal-malta.com/law/laws-of-Malta.htm>

Menas sala

35. Fiduciary Services Act 2005. Elektroniski pieejams: <http://www.gov.im/lib/docs/fsc/handbooks/guides/csps/cspappendixc3.pdf>

Lielbritānija

34. Supreme Court Act 1981. Elektroniski pieejams: <http://www.statutelaw.gov.uk>

35. Insolvency Act 1986. Elektroniski pieejams: <http://www.insolvency.gov.uk/insolvencyprofessionandlegislation/legislation/uk/insolvencyact.pdf>
36. England's The Statute of Uses 1535. Elektroniski pieejams: <http://www.britannica.com/eb/topic-620297/Statute-of-Uses>
37. Law of Property Act 1925. Elektroniski pieejams: http://www.paclii.org/vu/legis/vu-uk_act/lopa1925198/
38. Charities and Trustee Investment (Scotland) Act 2005. Elektroniski pieejams: <http://www.statutelaw.gov.uk>

Lihtenšteina

33. Articles 897 – 932 of the Lichtenstein Law on Persons and Companies, 20 January 1926. Das Personen- und Gesellschaftsrecht vom 20. Januar 1926. Elektroniski pieejams:

<http://www.gesetze.li/Seite1.jsp?LGBl=1926004.xml&Searchstring=Personen+und+Gesellschaftsrecht&showLGBl=true>; angļu valodā:
<http://www.pgr.li/cd/en/START/index.html>

34. Law on Trust Enterprises, 10 April 1928. Elektroniski pieejams: <http://www.pgr.li/cd/en/START/index.html>

Luksemburga

35. The Grand Ducal Regulation of 19th July 1983 on fiduciary contracts with credit institutions. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu
36. Law of 1st August 2001 on transfer of title by way of security. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu
37. Law of 27th July 2003 relating to trusts and fiduciary contracts. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu
38. Law of 22nd March 2004 on securisation. Elektroniski pieejams: www.Legilux.public.lu

Krievijas Federācija

39. Гражданский Кодекс Российской Федерации, 1994. Teksts atrodams: Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй (постатейный). 2 – е изд. , Руководитель авторского коллектива и ответственный редактор О.Н.Садиков - Москва: Издательская группа Инфра М - Норма, 1997.

Kipra

41. Cyprus Trustee Law 1955. Elektroniski pieejams:
http://cypruslaw.narod.ru/laws/Cyprus_Trustee_Law_1955.htm

42. International Trusts Law 1992. Elektroniski pieejams:
http://cypruslaw.narod.ru/laws/Cyprus_Trustee_Law_1955.htm

Vācijas Federatīvā Republika

43. Gesetz über Kapitalanlagegesellschaften, Janvar 1970. Citēts pēc Kötz H. National Report for Germany // Principles of European Trust Law. Edited by D.J.Hayton, S.C.J.J. Kortmann, H.L.E.Verhagen. Kluwer Law International – W.E.J. Tjeenk Willink, 1999.

Starptautiskās konvencijas

44.Lugāno 1988.gada konvencija par piekritību un tiesas spriedumu izpildi civillietās un komercietās. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 1998. 239.-268.lpp.

45.Romas 1980.gada konvencija par līgumsaistībām piemērojamām tiesībām. Mūsdienu starptautiskās un tirdzniecības tiesības. Starptautiskais civilprocess. Rīga: AGB, 1998. 226-235.lpp.

46.Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and on their Recognition 1984.

Elektroniski pieejama:

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.listing

Eiropas Savienība

47. Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on financial collateral arrangements. *Official Journal*, L168, 2002. June 26, pp. 0043-0050.

48. Directive of 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council of 26 October 2005 on the prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering and terrorist financing. *Official Journal*, L309, 2005. November 25, pp.15-36

Juridiskās prakses avoti
Tiesu prakse

1. Krievijas Senāta spriedums Rininas prasībā pret Galkinu un Palicinu, 1901.gads. Citēts pēc Loebers A. Fiduciari darījumi. *Tieslietu ministrijas vēstnesis*. 1933, Nr.9/10, 221.-232.lpp.
2. Krievijas Senāta spriedums Sofijas S. prasībā pret Anatoliju S. un Meringu kā trešo personu, 1912.gads Citēts pēc Loebers A. Fiduciari darījumi. *Tieslietu ministrijas vēstnesis*. 1933, Nr.9/10, 221.-232.lpp.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civilās kasācijas departamenta spriedums Līnas, Leo un Benno-Nikolaja Māleru (Moiseja Mālera mantinieku) kasācijas sūdzībā pret Nikolaja Tebeļa mantojuma masu, 1923.gads (Lieta Nr.43/23). *Latvijas Senāta spriedumi (1918-1940) 7.sējums: Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumi (1923)*. Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, Senatora Augusta Lēbera fonds, 1997., 126 – 128.lpp.
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civilās kasācijas departamenta spriedums Berka Abrama prasība pret mirušā Johana – Kristofa Nutovca mantojuma masu, Arturu Medlingeru un Latvijas valsti Finanšu ministrijas personā par pirkšanas – pārdošanas līguma atzīšanu par fiktīvu, 1931.gads (Lieta Nr. 15/31). *Latvijas valsts un vēstures arhīvs (LVVA) 1535 t., 3.apr., 5641.lieta, 2 – 28.lpp.*
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civilās kasācijas departamenta spriedums Katrinas Balod prasībā pret Aneti Balod, Arvidu, Andreju, Eduardu, Arturu un Jāni Baložiem par īpašuma tiesībām uz zemes gabalu, 1928.gads (Lieta nr. 697/28). *Latvijas valsts un vēstures arhīvs (LVVA) 1535 t., 3.apr, 3508.lieta, 2-10.lpp.*
6. Rīgas apgabaltiesas 2003.gada 17.decembra civillietā Nr.2303/13 Vladimira Krastiņa prasībā pret Korowo Invest AG.
7. Brown v. Bedell (1934) *New Yourk Reports*. Vol. 263, p.177 (ASV)
8. BUMA – case. Hoge Raad 14 June 1929, NJ 1929, 1424
9. Bundesgerichtshof 7 April 1959, Neue Juristische Wochenschrift 1959, 1223.

10. Bundesgerichtshof 16 Dezember 1970, Neue Juristische Wochenschrift 1971, 559.
11. Bundesgerichtshof 4 November 1976, Wertpapiermitteilungen 1977, 525, s.527
12. Earl of Oxford case, 1615 (Lielbritānija)
13. City Bank Farmers Trust Co vs. Charity Organization Soc. of City of New York (ASV)
14. Goldwater v. Oltman (1930). *California Reports*, vol.210, p.408 (ASV)
15. Hussey v Palmer (1972) 3 All ER 744 (Lielbritānija)
16. Re Butterworth (1882) 19 ChD 588 (Lielbritānija)
17. Midland Bank vs. Wyatt [195] 1 FLR 696 (Lielbritānija)
18. Moon vs. Franklin (1990) Citēts pēc: Edwards R.&Stockwell N. Trusts and Equity, sixth edition, Pearson Longman, 204, p.147
19. Harrison v. Credit Suisse, 1970 (Šveice)
20. Knight vs. Knight (1840), 3 Beav 148 (Lihtenšteina)
21. BUMA – case. Hoge Raad 14 June 1929, NJ 1929, 1424 (Nīderlande)
22. Sogelease – case. Hoge Raad 19 May 1995, NJ 1996, 119 (Nīderlande)
23. Slis – Strome – case. Hoge Raad 3 February 1984, NJ 1984, 752 (Nīderlande)
24. Westdeutsche Landesbank Girozentrale v Islington Borough Council [1996] 2 All ER 961 (Lielbritānija)

Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra lietas

A/S “NTBDC” lieta

KONVENCIJA PAR TRASTIEM PIEMĒROJAMO LIKUMU UN TO ATZĪŠANU

(Noslēgta 1985.gada 1.jūlijā)

Konvenciju parakstījušās dalībvalstis,

ņemot vērā, ka trasts, kas attīstījies vispārējo tiesību sistēmas jurisdikciju taisnīguma tiesās un pārņemts ar dažām modifikācijām citās jurisdikcijās, ir unikāls tiesību institūts,

vēloties ieviest vienotus noteikumus par trastam piemērojamo likumu un vienoties par vissvarīgākajiem jautājumiem attiecībā uz trastu atzīšanu,

šajā nolūkā nolēma noslēgt Konvenciju, un ir vienojušās par sekojošiem noteikumiem –

I SADAĻA – PIEMĒROJAMĪBA

1.pants

Šī Konvencija nosaka trastiem piemērojamo likumu un reglamentē to atzīšanu.

2.pants

Šīs Konvencijas nolūkos, termins "trasts" attiecas uz tiesiskajām attiecībām, ko rada – *inter vivos* vai nāves gadījumam – persona, dibinātājs, kad īpašums tiek nodots pārvaldnieka pārvaldīšanā par labu labuma guvējam vai konkrētam mērķim.

Trastam ir sekojošas pazīmes –

a) īpašums veido atsevišķu fondu un tas nav pārvaldnieka personīgā īpašuma daļa;

b) īpašumtiesības uz trasta īpašumu ir nostiprinātas uz pārvaldnieka vārda vai uz citas personas vārda pārvaldnieka uzdevumā;

c) pārvaldniekam ir tiesības un pienākums, par ko viņš ir atbildīgs, pārzināt, izmantot vai rīkoties ar īpašumu saskaņā ar trasta noteikumiem un ar likumu uzliktajiem īpašajiem pienākumiem.

Atsevišķu tiesību un pilnvaru saglabāšana no dibinātāja puses, un fakts, ka pārvaldniekam pašam var būt labuma guvēja tiesības, nav noteikti nesavienojams ar trasta pastāvēšanu.

3.pants

Konvencija attiecas tikai uz no brīvas gribas un rakstveidā izveidotiem trastiem.

4.pants

Konvencija nav piemērojama uz prelimināriem jautājumiem attiecībā uz testamentu vai citu aktu spēkā esamību, ar kuru palīdzību īpašums tiek nodots pārvaldniekam.

5.pants

Konvencija netiek piemērota tik tālu, cik II sadaļā norādītais likums nodrošina trasta vai trasta veida regulējumu.

II SADAĻA – PIEMĒROJAMAIS LIKUMS

6.pants

Trastam ir piemērojams dibinātāja izvēlētais likums. Izvēlei ir jābūt noteikti izteiktai vai netieši norādītai trasta izveides dokumenta noteikumos vai trasta rakstveida apliecinājumā, ja nepieciešams, interpretētai, ņemot vērā lietas apstākļus.

Ja iepriekšējā panta daļā izvēlētais likums neatzīst trastu vai izvēlēto trasta veidu, izvēle būs spēkā neesoša un tiks piemērots likums, kas noteikts 7.pantā.

7.pants

Ja piemērojamais likums nav izvēlēts, trastu regulē likums, ar kuru tas ir visciešāk saistīts.

Nosakot likumu, ar kuru trasts ir visciešāk saistīts, attiecināšanai it sevišķi jāņem vērā –

- a) dibinātāja noteiktā trasta pārvaldīšanas vieta;
- b) trasta īpašuma atrašanās vieta;
- c) pārvaldnieka rezidences vai komercdarbības veikšanas vieta;

d) trasta mērķi un to sasniegšanas vietas.

8.pants

Likums, kas norādīts 6. un 7.pantā, regulē trasta spēkā esamību, tā konstrukciju, tā mērķus, un trasta pārvaldīšanu.

It sevišķi šis likums regulē –

a) pārvaldnieku apstiprināšanu, atkāpšanos un atcelšanu, tiesībspēju rīkoties kā pārvaldniekam, un pārvaldnieka amata tālāknodošanu;

b) vairāku pārvaldnieku savstarpējās tiesības un pienākumus;

c) pārvaldnieku tiesības deleģēt pilnībā vai daļēji to pienākumu pildīšanu vai to pilnvaru izmantošanu;

d) pārvaldnieku tiesības pārvaldīt vai rīkoties ar trasta īpašumu, nodrošināt procentus par trasta īpašumu, vai iegūt jaunu īpašumu;

e) pārvaldnieku ieguldījumu veikšanas pilnvaras;

f) trasta ilguma ierobežojumus, un pilnvaras uzkrāt trasta ienākumu;

g) attiecības starp pārvaldniekiem un labuma guvējiem, ieskaitot pārvaldnieku personīgo atbildību pret labuma guvējiem;

h) trasta izmaiņas vai izbeigšanu;

i) trasta īpašuma sadali;

j) pārvaldnieku pienākumu atskaitīties par veikto pārvaldīšanu.

9.pants

Piemērojot šo sadaļu, atsevišķi trasta aspekti, īpaši pārvaldīšanas jautājumi, var tikt regulēti pēc cita likuma.

10.pants

Likums, ko piemēro trasta spēkā esamības noteikšanai, regulē vai šis likums vai likums, kas reglamentē atsevišķus trasta aspektus, var tikt aizstāts ar citu likumu.

III SADAĻA – ATZĪŠANA

11.pants

Trasts, kas ir izveidots saskaņā ar iepriekšējā sadaļā norādīto likumu, ir jāatzīst kā trasts.

Šāda atzīšana kā minimums nozīmē to, ka trasta īpašums veido atsevišķu fondu, ka pārvaldniekam ir tiesībspēja celt prasību un tikt iesūdzētam, un savā tiesībspējā viņš var uzstāties vai rīkoties notāra vai citas oficiālas amatpersonas priekšā.

Tiktāl, cik trastam piemērojamais likums pieprasa vai paredz, šāda atzīšana jo sevišķi nozīmē, ka –

- a) pārvaldnieka personīgie kreditori nevar vērsties pret trasta mantu;
- b) trasta manta neveidos pārvaldnieka īpašuma daļu viņa maksātnespējas vai bankrota gadījumā;
- c) trasta manta neveidos pārvaldnieka vai viņa laulātā laulības īpašuma daļu vai daļu no pārvaldnieka mantas viņa nāves gadījumā;
- d) trasta manta var tikt atgūta, ja pārvaldnieks, pārkāpjot trastu, ir trasta mantu pievienojis savam personīgajam īpašumam vai ir atsavinājis trasta mantu. Tomēr jebkuras trešās personas, kuras valdījumā ir manta, tiesības un pienākumi nosakāmi saskaņā ar tiesas valsts izvēlētajām likuma normām.

12.pants

Ja pārvaldnieks vēlas reģistrēt kustamo vai nekustamo mantu vai īpašumtiesību dokumentus uz tiem, viņam ir tiesības, tiktāl, cik tas nav aizliegts vai nesavienojams ar valsts likumu, kur reģistrācija tiek lūgta, to darīt savā pārvaldnieka tiesībspējā vai citā veidā, kad trasta pastāvēšana tiek atklāta.

13.pants

Nevienai valstij nav pienākums atzīt trastu, kura nozīmīgas sastāvdaļas, izņemot piemērojamā likuma izvēli, pārvaldnieka pārvaldīšanas vietu un parasto dzīvesvietu, ir ciešāk saistītas ar valstīm, kurās nav trasta institūts vai attiecīgais trasta veids.

14.pants

Konvencija netraucē vēl labvēlīgāku tiesību normu piemērošanu attiecībā uz trasta atzīšanu.

IV SADAĻA – VISPĀRĒJI NOTEIKUMI

15.pants

Konvencija netraucē tiesas, pēc likumu kolīzijas, norādīto likuma noteikumu piemērošanu, tiktāl, cik tālu šie noteikumi nav ierobežoti ar brīvprātīgu lēmumu, it īpaši attiecībā uz sekojošiem jautājumiem –

- a) nepilngadīgo un nespējīgo pušu aizsardzība;
- b) laulības ietekmi uz personīgajām un īpašuma tiesībām;
- c) mantošanas tiesības, testamentāro un likumisko mantošanu, īpaši laulāto un radnieku neatņemamās daļas;
- d) īpašumtiesību nodošana un procentu nodrošināšana no īpašuma;
- e) kreditoru aizsardzību maksātnespējas jautājumos;
- f) labticīgo trešo personu aizsardzība.

Ja trasta atzīšanu nepieļauj panta iepriekšējās daļas piemērošana, tiesai jāmēģina izpildīt trasta mērķus ar citiem līdzekļiem.

16.pants

Konvencija netraucē tiesas vietas likuma noteikumu piemērošanu, kuri būtu jāpiemēro pat starptautiskajās situācijās, neatkarīgi no kolīziju tiesību normām.

Ja citai valstij ir pietiekami cieša saistība ar lietu, tad izņēmuma apstākļos, iedarbība var tikt piešķirta arī tās valsts likumam, kuram ir līdzīgs raksturs kā iepriekšējā panta daļā minētajam.

Ikviens Dalībvalsts, izdarot atrunu, var paziņot, ka tā nepiemēros šī panta 2.daļu.

17.pants

Konvencijā vārds "likums" nozīmē valstī spēkā esošās tiesību normas nevis tās kolīziju tiesību normas.

18.pants

Konvencijas noteikumi var tikt neievēroti, ja to piemērošana būtu acīmredzami nesavienojama ar publisko kārtību (ordre public).

19.pants

Nekas šajā Konvencijā nesamazina valstu tiesības fiskālajos jautājumos.

20.pants

Ikviens Dalībvalsts var jebkurā laikā paziņot, ka Konvencijas noteikumi tiek attiecināti uz trastiem, kas izveidoti ar tiesas lēmumu.

Par paziņojumu jāinformē Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrija un tas stāties spēkā nākamajā dienā pēc paziņojuma saņemšanas.

Šāda paziņojuma atsaukšanai ir jāpiemēro 31.pants līdzīgi kā tas attiecas uz Konvencijas denonsēšanu.

21.pants

Ikviens Dalībvalsts var paturēt tiesības piemērot III sadaļas noteikumus tikai attiecībā uz trastiem, kuru spēkā esamību regulē Dalībvalsts likums.

22.pants

Konvencija attiecas uz trastiem neskatoties uz datumu, kad tie ir izveidoti.

Tomēr Dalībvalsts var paturēt tiesības nepiemērot Konvenciju uz trastiem, kas izveidoti pirms datuma, kad attiecīgajā valstī Konvencija stājas spēkā.

23.pants

Nosakot piemērojamo likumu šīs Konvencijas mērķiem, ja valsts sastāv no vairākām teritoriālajām vienībām, kurās katrai ir savas tiesību normas attiecībā uz trastiem, ikviens norāde uz šī valsts likumu ir jāveido atsaucoties uz likumu, kurš ir spēkā attiecīgajā teritoriālajā vienībā.

24.pants

Valstij, kurā dažādām teritoriālajām vienībām ir savas tiesību normas attiecībā uz trastiem, nav pienākums piemērot Konvenciju likumu kolīzijām tikai starp šādām vienībām.

25.pants

Konvencija neietekmē jebkuru citu starptautisku instrumentu, kas satur šīs Konvencijas reglamentējošus noteikumus, kuram Dalībvalsts ir, vai kļūst par dalībnieku.

V SADAĻA – NOBEIGUMA NOTEIKUMI

26.pants

Jebkura valsts, parakstot, ratificējot, pieņemot, apstiprinot vai pievienojoties, vai izdarot 29.panta norādīto paziņojumu, var izdarīt atrunas, kas paredzētas 16., 21. un 22.pantā.

Nekādas citas atrunas nav pieļaujamas.

Katra Dalībvalsts var jebkurā laikā atsaukt tās izdarīto atrunu; šāda atruna zaudē spēku trešā kalendārā mēneša pirmajā dienā pēc paziņojuma par šādu atsaukumu.

27.pants

Konvencija ir atvērta parakstīšanai valstīm, kuras bija Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences dalībvalstis tās piecpadsmītās sesijas laikā.

To var ratificēt, pieņemt vai apstiprināt, un ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas dokumenti jānodod glabāšanā Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrijā.

28.pants

Ikviens cits valsts var pievienoties Konvencijai pēc tam, kad tā ir stājusies spēkā saskaņā ar 30.panta 1.daļu.

Pievienošanās dokuments jānodod glabāšanā Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrijā.

Pievienošanās ir spēkā tikai saistībā uz attiecībām starp pievienojošos valsti un tām Dalībvalstīm, kuras nav iesniegušas iebildumus pret pievienošanu divpadsmit mēnešu laikā pēc paziņojuma saņemšanas saskaņā ar 32.pantu. Šādus iebildumus var iesniegt Dalībvalstis brīdī, kad tās ratificē, pieņem vai apstiprina konvenciju pēc pievienošanās. Katrs šāds iebildums paziņojams Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrijai.

29.pants

Ja valsts sastāvā ir divas vai vairākas teritoriālās vienības, kurās piemērojamas dažādas tiesību sistēmas, šī valsts, parakstot, ratificējot, pieņemot, apstiprinot vai pievienojoties, var paziņot, ka šī Konvencija būs piemērojama visās tās teritoriālajās vienībās vai tikai vienā vai vairākās vienībās, kā arī jebkurā laikā var mainīt šo paziņojumu ar jaunu paziņojumu.

Katrs šāds paziņojums nosūtāms Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrijai, un tajā precīzi jānorāda teritoriālās vienības, kurās piemērojama Konvencija.

Ja valsts nenosūta šajā pantā paredzēto paziņojumu, tad Konvencija piemērojama visās šīs valsts teritoriālajās vienībās.

30.pants

Konvencija stājas spēkā trešā kalendārā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad nodots glabāšanā trešais 27.pantā minētais ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas dokuments.

Pēc tam Konvencija stājas spēkā –

a) attiecībā uz katru no valstīm, kas ratificējušas, pieņēmušas vai apstiprinājušas pēc tam, trešā kalendārā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad nodots glabāšanā ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas dokuments;

b) attiecībā uz katru pievienojošos valsti trešā kalendārā mēneša pirmajā dienā pēc termiņa notecējuma saskaņā ar 28.pantu;

c) attiecībā uz teritoriālo vienību, uz kuru Konvencijas darbība attiecināta saskaņā ar 29.pantu, trešā kalendārā mēneša pirmajā dienā pēc tam, kad nosūtīts iepriekšminētā panta paziņojums.

31.pants

Ikviens Dalībvalsts var denonsēt šo Konvenciju ar oficiālu rakstveida paziņojumu, kas adresēts Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrijai - Konvencijas deponitārijam.

Denonsācija stājas spēkā tā mēneša pirmajā dienā, kas seko sešu mēnešu perioda notecējumam pēc tam, kad deponitārijs ir saņēmis paziņojumu vai vēlākā datumā, kas norādīts paziņojumā.

32.pants

Nīderlandes Karalistes Ārlietu ministrija informēs Konferences dalībvalstis un valstis, kuras ir pievienojušās saskaņā ar 28.pantu, par –

a) 27.pantā norādītiem parakstīšanas un ratifikācijas, pieņemšanas vai apstiprināšanas gadījumiem;

b) Konvencijas spēkā stāšanās datumu saskaņā ar 30.pantu;

- c) 28.pantā norādītiem pievienošanās un pie pievienošanās veiktajiem protesta gadījumiem;
- d) 29.pantā norādīto piemērošanu;
- e) 20.pantā norādītajiem paziņojumiem;
- f) 26.pantā norādītajām atrunām vai atsaukumiem;
- g) 31.pantā norādītās denonsācijas gadījumiem.

Apliecinot iepriekšminēto, apakšā parakstījušās pilnvarotās personas ir parakstījušas šo Konvenciju.

Parakstīta Hāgā, 1985.gada 1.jūlijā, angļu un franču valodā, abi teksti ir vienādi autentiski, vienā eksemplārā, kurš nododams glabāšanā Nīderlandes Karalistes valdības arhīvos, un kura apliecinātas kopijas caur diplomātiskajiem kanāliem nosūtāmas katrai Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences dalībvalstij piecpadsmitās sesijas laikā.

**CONVENTION ON THE LAW APPLICABLE TO TRUSTS AND ON
THEIR RECOGNITION**
(Concluded July 1st, 1985)

The States signatory to the present Convention,

Considering that the trust, as developed in courts of equity in common law jurisdictions and adopted with some modifications in other jurisdictions, is a unique legal institution,

Desiring to establish common provisions on the law applicable to trusts and to deal with the most important issues concerning the recognition of trusts,

Have resolved to conclude a Convention to this effect, and have agreed upon the following provisions –

CHAPTER I – SCOPE

Article 1

This Convention specifies the law applicable to trusts and governs their recognition.

Article 2

For the purposes of this Convention, the term "trust" refers to the legal relationships created – *inter vivos* or on death – by a person, the settlor, when assets have been placed under the control of a trustee for the benefit of a beneficiary or for a specified purpose.

A trust has the following characteristics –

a) the assets constitute a separate fund and are not a part of the trustee's own estate;

b) title to the trust assets stands in the name of the trustee or in the name of another person on behalf of the trustee;

c) the trustee has the power and the duty, in respect of which he is accountable, to manage, employ or dispose of the assets in accordance with the terms of the trust and the special duties imposed upon him by law.

The reservation by the settlor of certain rights and powers, and the fact that the trustee may himself have rights as a beneficiary, are not necessarily inconsistent with the existence of a trust.

Article 3

The Convention applies only to trusts created voluntarily and evidenced in writing.

Article 4

The Convention does not apply to preliminary issues relating to the validity of wills or of other acts by virtue of which assets are transferred to the trustee.

Article 5

The Convention does not apply to the extent that the law specified by Chapter II does not provide for trusts or the category of trusts involved.

CHAPTER II – APPLICABLE LAW

Article 6

A trust shall be governed by the law chosen by the settlor. The choice must be express or be implied in the terms of the instrument creating or the writing evidencing the trust, interpreted, if necessary, in the light of the circumstances of the case.

Where the law chosen under the previous paragraph does not provide for trusts or the category of trust involved, the choice shall not be effective and the law specified in Article 7 shall apply.

Article 7

Where no applicable law has been chosen, a trust shall be governed by the law with which it is most closely connected.

In ascertaining the law with which a trust is most closely connected reference shall be made in particular to –

- a)* the place of administration of the trust designated by the settlor;
- b)* the situs of the assets of the trust;
- c)* the place of residence or business of the trustee;
- d)* the objects of the trust and the places where they are to be fulfilled.

Article 8

The law specified by Article 6 or 7 shall govern the validity of the trust, its construction, its effects, and the administration of the trust.

In particular that law shall govern –

- a)* the appointment, resignation and removal of trustees, the capacity to act as a trustee, and the devolution of the office of trustee;
- b)* the rights and duties of trustees among themselves;
- c)* the right of trustees to delegate in whole or in part the discharge of their duties or the exercise of their powers;
- d)* the power of trustees to administer or to dispose of trust assets, to create security interests in the trust assets, or to acquire new assets;
- e)* the powers of investment of trustees;
- f)* restrictions upon the duration of the trust, and upon the power to accumulate the income of the trust;
- g)* the relationships between the trustees and the beneficiaries including the personal liability of the trustees to the beneficiaries;
- h)* the variation or termination of the trust;

- i)* the distribution of the trust assets;
- j)* the duty of trustees to account for their administration.

Article 9

In applying this Chapter a severable aspect of the trust, particularly matters of administration, may be governed by a different law.

Article 10

The law applicable to the validity of the trust shall determine whether that law or the law governing a severable aspect of the trust may be replaced by another law.

CHAPTER III – RECOGNITION

Article 11

A trust created in accordance with the law specified by the preceding Chapter shall be recognized as a trust.

Such recognition shall imply, as a minimum, that the trust property constitutes a separate fund, that the trustee may sue and be sued in his capacity as trustee, and that he may appear or act in this capacity before a notary or any person acting in an official capacity.

In so far as the law applicable to the trust requires or provides, such recognition shall imply, in particular –

- a)* that personal creditors of the trustee shall have no recourse against the trust assets;
- b)* that the trust assets shall not form part of the trustee's estate upon his insolvency or bankruptcy;
- c)* that the trust assets shall not form part of the matrimonial property of the trustee or his spouse nor part of the trustee's estate upon his death;

d) that the trust assets may be recovered when the trustee, in breach of trust, has mingled trust assets with his own property or has alienated trust assets. However, the rights and obligations of any third party holder of the assets shall remain subject to the law determined by the choice of law rules of the forum.

Article 12

Where the trustee desires to register assets, movable or immovable, or documents of title to them, he shall be entitled, in so far as this is not prohibited by or inconsistent with the law of the State where registration is sought, to do so in his capacity as trustee or in such other way that the existence of the trust is disclosed.

Article 13

No State shall be bound to recognize a trust the significant elements of which, except for the choice of the applicable law, the place of administration and the habitual residence of the trustee, are more closely connected with States which do not have the institution of the trust or the category of trust involved.

Article 14

The Convention shall not prevent the application of rules of law more favourable to the recognition of trusts.

CHAPTER IV – GENERAL CLAUSES

Article 15

The Convention does not prevent the application of provisions of the law designated by the conflicts rules of the forum, in so far as those provisions cannot be derogated from by voluntary act, relating in particular to the following matters –

- a) the protection of minors and incapable parties;
- b) the personal and proprietary effects of marriage;

- c) succession rights, testate and intestate, especially the indefeasible shares of spouses and relatives;
- d) the transfer of title to property and security interests in property;
- e) the protection of creditors in matters of insolvency;
- f) the protection, in other respects, of third parties acting in good faith.

If recognition of a trust is prevented by application of the preceding paragraph, the court shall try to give effect to the objects of the trust by other means.

Article 16

The Convention does not prevent the application of those provisions of the law of the forum which must be applied even to international situations, irrespective of rules of conflict of laws.

If another State has a sufficiently close connection with a case then, in exceptional circumstances, effect may also be given to rules of that State which have the same character as mentioned in the preceding paragraph.

Any Contracting State may, by way of reservation, declare that it will not apply the second paragraph of this Article.

Article 17

In the Convention the word "law" means the rules of law in force in a State other than its rules of conflict of laws.

Article 18

The provisions of the Convention may be disregarded when their application would be manifestly incompatible with public policy (*ordre public*).

Article 19

Nothing in the Convention shall prejudice the powers of States in fiscal matters.

Article 20

Any Contracting State may, at any time, declare that the provisions of the Convention will be extended to trusts declared by judicial decisions.

This declaration shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands and will come into effect on the day when this notification is received.

Article 31 is applicable to the withdrawal of this declaration in the same way as it applies to a denunciation of the Convention.

Article 21

Any Contracting State may reserve the right to apply the provisions of Chapter III only to trusts the validity of which is governed by the law of a Contracting State.

Article 22

The Convention applies to trusts regardless of the date on which they were created.

However, a Contracting State may reserve the right not to apply the Convention to trusts created before the date on which, in relation to that State, the Convention enters into force.

Article 23

For the purpose of identifying the law applicable under the Convention, where a State comprises several territorial units each of which has its own rules of law in respect of trusts, any reference to the law of that State is to be construed as referring to the law in force in the territorial unit in question.

Article 24

A State within which different territorial units have their own rules of law in respect of trusts is not bound to apply the Convention to conflicts solely between the laws of such units.

Article 25

The Convention shall not affect any other international instrument containing provisions on matters governed by this Convention to which a Contracting State is, or becomes, a party.

CHAPTER V – FINAL CLAUSES

Article 26

Any State may, at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession, or at the time of making a declaration in terms of Article 29, make the reservations provided for in Articles 16, 21 and 22.

No other reservation shall be permitted.

Any Contracting State may at any time withdraw a reservation which it has made; the reservation shall cease to have effect on the first day of the third calendar month after notification of the withdrawal.

Article 27

The Convention shall be open for signature by the States which were Members of the Hague Conference on Private International Law at the time of its Fifteenth Session.

It shall be ratified, accepted or approved and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

Article 28

Any other State may accede to the Convention after it has entered into force in accordance with Article 30, paragraph 1.

The instrument of accession shall be deposited with the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

The accession shall have effect only as regards the relations between the acceding State and those Contracting States which have not raised an objection to its accession in the twelve months after the receipt of the notification referred to in Article 32. Such an objection may also be raised by Member States at the time when they ratify, accept or approve the Convention after an accession. Any such objection shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands.

Article 29

If a State has two or more territorial units in which different systems of law are applicable, it may at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession declare that this Convention shall extend to all of its territorial units or only to one or more of them and may modify this declaration by submitting another declaration at any time.

Any such declaration shall be notified to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands and shall state expressly the territorial units to which the Convention applies.

If a State makes no declaration under this Article, the Convention is to extend to all territorial units of that State.

Article 30

The Convention shall enter into force on the first day of the third calendar month after the deposit of the third instrument of ratification, acceptance or approval referred to in Article 27.

Thereafter the Convention shall enter into force –

a) for each State ratifying, accepting or approving it subsequently, on the first day of the third calendar month after the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval;

b) for each acceding State, on the first day of the third calendar month after the expiry of the period referred to in Article 28;

c) for a territorial unit to which the Convention has been extended in conformity with Article 29, on the first day of the third calendar month after the notification referred to in that Article.

Article 31

Any Contracting State may denounce this Convention by a formal notification in writing addressed to the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands, depositary of the Convention.

The denunciation takes effect on the first day of the month following the expiration of six months after the notification is received by the depositary or on such later date as is specified in the notification.

Article 32

The Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of the Netherlands shall notify the States Members of the Conference, and the States which have acceded in accordance with Article 28, of the following –

a) the signatures and ratifications, acceptances or approvals referred to in Article 27;

b) the date on which the Convention enters into force in accordance with Article 30;

c) the accessions and the objections raised to accessions referred to in Article 28;

d) the extensions referred to in Article 29;

e) the declarations referred to in Article 20;

f) the reservation or withdrawals referred to in Article 26;

g) the denunciations referred to in Article 31.

In witness whereof the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Convention.

Done at The Hague, on the first day of July, 1985, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Government of the Kingdom of the Netherlands, and of which a certified copy shall be sent, through diplomatic channels, to each of the States Members of the Hague Conference on Private International Law at the date of its Fifteenth Session.

Eiropas trasta likumu principi

I pants – TRASTA GALVENĀS PAZĪMES

- (1) Trastā, personai, ko sauc par "pārvaldnieku", pieder īpašums, nodalīts no viņa privātā īpašuma, un ar šo īpašumu (trasta fondu) vajag rīkoties citas personas, ko sauc par „labuma guvēju”, labā vai mērķa sekmēšanai.
- (2) Var būt vairāk nekā viens pārvaldnieks un vairāk nekā viens labuma guvējs; pārvaldnieks pats var būt viens no labuma guvējiem.
- (3) Trasta fonda nodalīta pastāvēšana rada tā imunitāti pret pārvaldnieka laulātā, mantinieku un personīgo kreditoru prasījumiem.
- (4) Attiecībā uz nodalīto trasta fondu labuma guvējam ir personīgas prasījuma tiesības un var arī būt īpašuma prasījuma tiesības pret pārvaldnieku un pret trešajām personām, kurām fonda jebkura daļa ir nodota nelikumīgi.

II pants – TRASTA IZVEIDOŠANA

Vispārējs noteikums ir, ka, lai izveidotu trastu, personai, ko sauc par „dibinātāju”, vajag nodot īpašumu pārvaldniekam ar nodomu izveidot nodalītu trasta fondu savas dzīves laikā vai nāves gadījumā. Tomēr ir arī iespējams, dibinātājam izveidot trastu skaidri izsakot, ka noteiktam savam īpašumam viņš būs pārvaldnieks.

III PANTS – TRASTA FONDS

- (1) Trasta fonds sastāv ne tikai no sākotnējā īpašuma un tā, kas pēc tam pievienots, bet arī no īpašuma, kas laiku pa laikam pārstāv sākotnējo vai pievienoto īpašumu.
- (2) Trasta fonds nav pieejams prasību apmierināšanai, kas vērstas pret pārvaldnieku viņa personīgajā tiesībspējā. Izņemot tiktāl, cik dibinātāja trasta izveidošana ir pretrunā ar likumiem, kas aizsargā viņa kreditorus, laulāto vai

mantiniekus, trasta fonds ir pieejams tikai kreditoru prasībām, kas celtas no darījumiem ar pārvaldnieku viņa šajā tiesībspējā, un turklāt pakļauts labuma guvēju vai īstenotāja, kurš ieņem šo amatu lai īstenotu mērķu trastu, prasījumiem.

(3) Vairāku trastu pārvaldniekam ir jātur katru trasta fondu ne tikai nodalītu no sava privātā īpašuma, bet arī no citiem trasta fondiem, izņemot ciktāl trasta noteikumi pieļauj pretējo.

IV pants – TRASTI LABUMA GUVĒJIEM VAI PRIEKŠ ĪSTENOJAMIEM MĒRĶIEM

1. Izveidojot trastu, dibinātājam vajag norādīt noteiktas vai nosakāmas personas kā labuma guvējas, attiecībā uz kurām trasta fonda pārvaldnieka pienākumi ir jāveic vai būs jāveic, vai vajag norādīt mērķus, kuriem ir īstenotājs.

2. Tiktāl ciktāl dibinātājs nerada tiesības attiecībā uz visu trasta fondu, pārvaldniekam pieder manta dibinātāja vai viņa tiesību pārņēmēju labumam.

3. Ikvienam labuma guvējam vai jebkuram mērķu trasta īstenotājam ir tiesības saņemt informāciju, kas nepieciešama viņa interešu aizsardzībai un būt nodrošinātam, ka pārvaldnieks atskaitās viņam.

4. Saskaņā ar trasta noteikumiem, labuma guvējs var veikt savu tiesību dispozīciju.

5. Ikvienam labuma guvējam vai mērķu trasta īstenotājam ir tiesības lūgt tiesas apsvērumus attiecībā uz trasta noteikumiem.

V pants – PĀRVALDNIIEKA PIENĀKUMI UN PILNVARAS

(1) Pārvaldniekam ir jāizlieto savas tiesības kā īpašniekam saskaņā ar likumu un trasta noteikumiem.

(2) Pārvaldnieka pamatpienākums ir stingri ievērot trasta noteikumus, izmantot trasta īpašumu ar saprātīgu rūpību un rīkoties pēc iespējas labāk labuma guvēja interesēs vai, mērķa trasta gadījumā, mērķu sekmēšanai.

(3) Pārvaldniekam ir jātur atsevišķi un jāaizsargā trasta īpašums, jānodrošina

precīzi pārskati un jāsniedz labuma guvējiem un īstenotājam pieprasītā informācija lai aizstāvētu to intereses.

(4) Pārvaldniekam ir personīgi jāveic viņa funkcijas, izņemot ciktāl savādāk atļauj trasta noteikumi vai likums. Viņam ir jārīkojas godprātīgi un jāizvairās no visiem interešu konfliktiem, ja nav atļauts citādi.

(5) Pārvaldniekam ir jāatskaitās par trasta fondu, vajag personīgi atlīdzināt jebkurus zaudējumus, kas radušies trasta fondam nepildot trastu, un vajag personīgi palielināt šādu fondu par jebkuru peļņas daudzumu, kas viņam gūts pārkāpjot savus pienākumus.

VI PANTS – TIESĪBU AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI PRET PĀRVALDNIKU PAR TRASTA PĀRKĀPUMIEM

Tiesību aizsardzības līdzekļi, ko tiesa var paredzēt pret pārvaldnieku par trasta pārkāpšanu, ietver rīkojumu atturēties no noteiktas rīcības vai pārvaldnieka atcelšanu no viņa amata un viņa nomaiņu vai tiesas spriedumu samaksāt kompensāciju par zaudējumiem vai peļņas atpakaļatdošanu. Tiesai ir arī tiesības paziņot, ka pārvaldnieka noteikta manta ir vienmer bijusi daļa no trasta, un nekad nav kļuvusi par daļu no viņa privātā īpašuma vai arī ir uzskatāma par nodrošinājumu viņa atbildības apmierināšanai.

VII pants – TREŠO PERSONU ATBILDĪBA

Ja pārvaldnieks nelikumīgi nodod daļu no trasta fonda ieguvējam, kurš nav pasargāts ar labu ticību vai kā citādi, ieguvējam ir jāatlīdzina zaudējumi trasta fondam vai var uzlikt pārvaldīt šādi nodotu mantu (vai mantu, kas pārstāv to) kā trasta fondu, kas nodalīts no viņa privātā īpašuma vai kā ķīlu, kas nodrošina viņa atbildību. Šo atbildību var attiecināt uz jebkuru sekojošo ieguvēju, kurš nav pasargāts ar labu ticību vai kā citādi.

VIII pants – TRASTA IZBEIGŠANA

(1) Neskatoties uz trasta noteikumiem, ja visi esošie labuma guvēji ir noskaidroti, un ir pilnā tiesībspējā, tad, ja visi labuma guvēji ir vienojušies, viņi var pieprasīt pārvaldniekam izbeigt trastu un sadalīt trasta fondu savā starpā un to norādītajiem pārstāvjiem. Tomēr, ja jāturpina atbalstīt kādu dibinātāja svarīgu mērķi, tad labuma guvējiem var neatļaut izbeigt trastu.

(2) Trasts izbeidzas (a) pamatojoties uz to, ka viss trasta fonds ir sadalīts labuma guvējiem vai ir izlietots trasta mērķiem vai (b) pamatojoties uz to, ka nav labuma guvēju vai personu, vai nu eksistējošu vai neeksistējošu, kas varētu kļūt par labuma guvēju saskaņā ar trasta noteikumiem, vai (c) pamatojoties uz personas tiesību izmantošanu izbeigt.

(3) Izbeidzoties trasta darbības ilguma pieļautajam periodam (ievērojot to, ka pārvaldniekam paliek pietiekama manta veikt saprātīgu norošinājumu iespējamajām saistībām) pārvaldniekam ir jāsadala trasta fonds tiklīdz saprātīgi iespējams saskaņā ar ikvienu trasta noteikumu, kas nosaka kā trasta fonds ir jāsadala. Tomēr, ja šādu noteikumu nav, tad trasta fonds piederēs pārvaldniekam dibinātāja vai viņa tiesību pārņēmēju labumam.

(4) Mērķu trasta gadījumā, kad šādi mērķi ir izpildīti tiklīdz cik iespējams vai arī izpilde šobrīd nav iespējama, tad pārvaldniekam trasta fonds ir jātur īpašumā par labu dibinātājam vai viņa tiesību pārņēmējiem, ja vien trasta noteikumi netiek grozīti vai paplašināti.

Principles of European Trust Law

Article I – MAIN CHARACTERISTICS OF THE TRUST

- (1) In a trust, a person called the "trustee" owns assets segregated from his private patrimony and must deal with those assets (the "trust fund") for the benefit of another person called the "beneficiary" or for the furtherance of a purpose.
- (2) There can be more than one trustee and more than one beneficiary; a trustee may himself be one of the beneficiaries.
- (3) The separate existence of the trust fund entails its immunity from claims by the trustee's spouse, heirs and personal creditors.
- (4) In respect of the separate trust fund a beneficiary has personal rights and may also have proprietary rights against the trustee and against third parties to whom any part of the fund has been wrongfully transferred.

Article II - CREATION OF THE TRUST

The general rule is that in order to create a trust a person called the "settlor" in his lifetime or on death must, with the intention of creating a segregated trust fund, transfer assets to the trustee. However, it may also be possible for a settlor to create a trust by making it clear that he is to be trustee of particular assets of his.

Article III - TRUST FUND

- (1) The trust fund consists not the original assets and those subsequently added, but also those assets from time to time representing the original assets.
- (2) The trust fund is not available to satisfy claims made against the trustee in his personal capacity. Except to the extent that the settlor's creation of the trust contravenes laws protecting his creditors, spouse or heirs, the trust fund is available only for claims made by creditors dealing with the trustee in his capacity as such and, subject thereto, for claims of the beneficiaries or the enforcer, who is an office holder entitled to enforce a trust for purposes.

(3) A trustee of several trusts must keep each trust fund not only segregated from his private patrimony but also from each of the other trust funds, except to the extent that the terms of the trusts otherwise permit.

Article IV - TRUSTS FOR BENEFICIARIES OR FOR ENFORCEABLE PURPOSES

(1) Upon creating a trust, the settlor must designate ascertained or ascertainable persons as beneficiaries to whom the trustee's obligations in respect of the trust fund are owed or will be owed, or must designate purposes in respect of which there is an enforcer.

(2) To the extent that the settlor fails to create rights affecting the whole of the trust fund the trustee will own the assets for the benefit of the settlor or his successors.

(3) Any beneficiary, or any enforcer of a trust for purposes, has a right to information needed to protect his interest and to ensure that the trustee accounts to him.

(4) Subject to the terms of the trust, a beneficiary can make a disposition of his rights.

(5) Any beneficiary, or any enforcer of a trust for purposes, has the right to seek judicial review of the terms of the trust.

Article V - TRUSTEES DUTIES AND POWERS

(1) The trustee must exercise his rights as owner in accordance with the law and the terms of the trust.

(2) The fundamental duty of a trustee is to adhere to the terms of the trust, to take reasonable care of the trust assets and to act in the best interests of the beneficiaries or, in the case of a trust for purposes, the furtherance of those purposes.

(3) A trustee must keep separate and protect the trust assets, must maintain accurate accounts and must provide the beneficiaries and the enforcer with information requested to protect their interests.

(4) Except to the extent otherwise permitted by the terms of the trust or by law, a trustee must personally perform his functions. He must act honestly and must avoid all conflicts of interest unless otherwise authorized.

(5) A trustee is accountable for the trust fund, must personally make good and loss occasioned to the trust fund by his breach of trust and must personally augment such fund by the amount of any profits made by him in breach of his duty.

Article VI - REMEDIES AGAINST TRUSTEES FOR BREACH OF TRUST

Remedies that the court can provide against a trustee for breach of trust include an order restraining particular conduct or removing the trustee from his office and replacing him or decreeing payment of compensation for losses or restitution of profits. The court may also have power to declare that particular assets of the trustee have always been part of the trust and never became part of his private patrimony or are to be regarded as security for satisfying his liability.

Article VII - LIABILITIES OF THE THIRD PARTIES

Where a trustee wrongfully transfers part of the trust fund to a transferee who is not protected as a purchaser in good faith or otherwise, the transferee must make good the loss to the trust fund or may be ordered to hold the assets so transferred (or assets representing them) as part of the trust fund separate from his private patrimony or as security for satisfying his liability. This liability may extend to any subsequent transferee who is not protected as a purchaser in good faith or otherwise.

Article VIII - TERMINATION OF A TRUST

(1) Notwithstanding the terms of the trust, where all the beneficiaries are in existence, have been ascertained, and are of full capacity, then, if all such beneficiaries are in agreement, they can require the trustee to terminate that trust and distribute the trust fund between themselves and their nominees as they direct. However, if some material purpose of the settlor remains to be served, then the beneficiaries may not be permitted to terminate the trust.

(2) A trust terminates (a) by virtue of all the trust fund having been distributed

to beneficiaries or having been used for trust purposes or (b) by virtue of there being no beneficiaries and no person, whether or not then in existence, who can become a beneficiary in accordance with the terms of the trust, or by virtue of a person exercising a power of termination.

(3) At the close of the permitted period for the duration of the trust (subject to the trustee retaining sufficient assets to make reasonable provision for possible liabilities) the trust fund shall be distributed by the trustee as soon as reasonably practicable in accordance with any terms of the trust setting out how the trust fund should then be distributed. However, if there are no such terms then the trust fund shall be owned by the trustee for the benefit of the settlor or his successors.

(4) In the case of a trust for purposes, where such purposes have been fulfilled so far as possible or cannot now be carried out, then the trust fund shall be owned by the trustee for the benefit of the settlor or his successors, unless the terms of the trust are varied or extended.

Ar šo apliecinu, ka promocijas darbu esmu uzrakstījis patstāvīgi, un citu personu autortiesības nav aizskartas.

Rīgā, 2007.gada ____ . _____ /J.Grasis/

Promocijas darbs aizstāvēts

Valsts _____ komisijas sēdē

200__gada ____ . _____

ar atzīmi _____

Protokols Nr. _____

Komisijas sekretārs _____